

A. 35273

BARBU DELAVRANCEA

O, P E R E
VI

Ediție îngrijită,
studiu introductiv,
note și variante,
glosar și bibliografie,
de
EMILIA ȘT. MILICESCU

859

D-23-6

68576

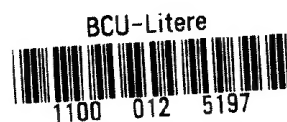
v179

2.7.12/3

SCRITORII ROMÂNI
EDITURA MINERVA
București, 1970

PUBLICISTICĂ
ARTICOLE POLITICE (I)

UN MINISTRU

I

E omul veacului, așa zic unii.

E deștept, zic alții.

5 E viclean și ignorant: când scrie jupoaie, încăpu-tează, lustruiește, când nu fură nu-l înțelege, răspund scepticii. Toți au dreptatea lor și mai ales cei din urmă.

10 E vindicativ și ambițios; sub un suris blajin, sub o căutătură șârpească care fură pe cei fără fire mai dirje, ascunde ura învechită contra orăruiei stăvilare ce ar întâlni d-a curmezișul drumului său: dar fie lege, fie cinste, fie adevăr. Taie unde nu poate dez-lega și înșeală unde nu poate tăia. Șopîrlele care se
15 tirăsc pe pîntece ar putea învăța de la el tirîrea, și calemgîii, astăzi praf și puzderii, n-au d-a face întru nimic cu arogața istoricului ce ș-a schimbat atîtea nume pentru a uzurpa un renume.

Păiajenul nu întinde lațuri mai fine.

20 O vorbă dulce, un salut amabil, un zîmbet meș-teșugit, o făgăduială, un serviciu sunt niște cinii în cari prinde pe cei slabi de ingeri ce ar cădea în raza sa de gravitație. Ca o femeie harnică ce nu uită nici
25 un fir rupt în război, tot astfel noul ministru, când e vorba de trîmba sa, își aranjează devotații și crea-turile și clienții și șurupurile mai cu vază și pe cele fatal închinete. Și suvelnița e zveltă, și spata bate, și rostul crește. Toate merg strună.

Cinismul e o comoară nesecată.

E vorba de d. Urechiă.

5 Nimic nu ne-ar fi îmboldit să-i cerem socoteala
in degrab'; l-am fi lăsat, ca pe orice exploatator al căi-
lor piezișe, să-și grămădească singur, multă vreme,
capete de acuzație în dosarul faptelor sale, dacă n-ar
fi luat-o prea repede și prea cutezător, dacă n-ar fi
incercat, cu o biziunță caracteristică, să-și deie frîu
10 slobod patimilor sale, crezîndu-și interesele neocro-
tite îndestul.

Și firea morală și scrierile ce dau chintesența omu-
lui și pe cari i le socotim după prețul lor nu le vom
răfui acum.

15 A aștepta este o virtute de căpetenie, ce n-am fi
uitat-o dacă omul care scrie pe toți pereții institutu-
lui său: patrie, lumină, libertate, care dă alarmă în
țară pentru binele obștei că trebuie să răpunem pe ni-
hiliști din rădăcină, devenind un pericol național prin
20 mijlocirea geografiei și a istoriei, care alerga cu vicleim
ad-hoc la orice serbare națională, care strigă cel din-
tîi „ura“ or de cite ori majestatea-sa regina trece pra-
gul Ateneului, n-ar fi cutezat să îmbrobodească pe
cei cari se interesează de examenele de bacalaureat,
25 acuzînd de la rectorul Universității pe toți profesorii
în rînd, ce au avut nepăsarea să nu corespundă aștep-
tărilor funambulescului ministru.

30 Mai toți s-au înșelat în afacerea bacalaureatului.
S-a discutat cu zgomot și în pripă, și dar era tocmai
potrivit să fi scăpat din vedere cei miniați în luptă
pe adevăratul autor al gilcevei, pitulat după porto-
feliul ministerial, de unde asmute copiii săi la vreme
de nevoie, după cum vom dovedi, luînd personal parte
la bătaie, dar susținînd atacul cu masca la ochi.

35 Și mai întîi să lămurim cum d. Urechiă a luat
și ia partea de căpetenie, deși nu fățișe, în această
luptă.

D-sa avea un interes simțitor, din cauza obliga-
țiunilor contractate, din cauza intereselor monetare,
din cauza perspectivelor de un bunicel viitor pentru

institutul ce dirige, ca examenul de bacalaureat din
această sesiune să fie cit se va putea de concesiv.
(Să ni se îngăduie acest adevăr, pe care, desigur,
mulți l-au simțit; în curînd îl vom dovedi.)

5 Comisiunea examinatoare, cum nu mai e de vor-
bit, nu putea a-i surîde. Trebuia o măsură luată con-
tra chipului d-a se examina pînă esttimp, și mai
ales în vederea izbîndii copiilor săi.

10 Dar pentru a-și cocoloși interesele îi trebuia un
pretext de ochii lumii. Nici un organ al presii nu-i
era favorabil, și orice act voiește a și-l motiva, nea-
părat, numai pentru a-și asigura poziția ministerială,
nu tocmai zdravăn sprijinită.

15 D-sa, pe sub mină, intră dar în relații de priete-
șug convențional-oneros cu *L'Indépendance roumai-
ne* și răsufală în coloanele acestui ziar cu reformele
ce pregătea pentru examenul de bacalaureat, pentru
ca să poată striga în circulările sale către rectorul
Universității, publicate în *Monitor*, cu mult tapaj,
20 că ține seamă de niște rele semnalate de presă în
genere. Acesta e un mijloc, dacă nu îndestul de demn,
dar îndestul de vrednic pentru popularitatea unui
ministru, care nu desprețuiește a-și trimite gealații
săi cu panachida să cerșească iscăliturile profesori-
25 lor, drept sincera mulțumire a corpului profesoral,
adresată primului ministru, că a găsit pe omul dol-
dora de carte, numai bun pentru instrucțiunea publică,
pe omul d-o moralitate catoniană numai lovit să
dirigă și să dea pilde tinerimei de o purtare licită în
30 toate apucăturile ei.

D-sa, susținem ș-avem prilej d-a susține, printr-o
creatură exotică, un profesor de origină streină, hotă-
rit a se vinde spre a ajunge unde și alți compatrioți
au ajuns, dădu zarvă în *L'Indépendance roumaine* de
35 măsurile ce trebuiesc luate la examenele actuale de
bacalaureat.

În adevăr, reclama din *L'Indépendance roumaine*
apare marți 5 mai și circulara ministrului reforma-
tor, adresată rectorului Universității, apare în *Moni-*

torul de la 7 mai. Această circulară a trebuit să fie trimisă la tipografia statului la 6 mai dimineața sau cel mult la namez.

5 Cînd dar d. ministru a citit cele zise de ziarul francez? Cînd a reflectat asupra utilității acelor măsuri? Cînd și-a scris circulara? Toate acestea s-au plămădit ca fulgerul, într-un spațiu de 10 ore, adică de la 5 mai, aproximativ 2 ore, pînă la 12 ore noaptea, 10 căci nu putem presupune că, nemaiavînd altă treabă, d-sa, care nu face decît să alcătuiască duzini de proiecte, a putut da năvală la coloanele numitului ziar spre a-l citi cum s-a crăpat de ziua.

15 Neapărat din legătura acestor date reiese cumplit prezumpțiunea de netăgăduit cum că d. ministru și-a trimis omul său cu articolul în buzunar la redacția *L'Indépendance roumaine*, scris chiar în institutul d-sale, avînd circulara deja pregătită, gata s-o expedieze rectorului.

20 Numai astfel putu d. ministru să scrie cu toată libertatea în circulara trimisă Academiei, mai în același timp cu aparițiunea reclamei sale: „Totuși cred util, d-le rector, să vă atrag deocamdată atențiunea dv. asupra acelor îmbunătățiri cari *presa* (subliniată de d-sa) cu dreptate le reclamă încă din sesiunea aceasta“.

25 De ce n-a zis mai bine „pe cari le reclamă încă de azi dimineață“? Ar fi fost mai corect; ar fi fost mai naiv, mai naiv chiar decît La Fontaine în fabulele sale, ar fi cucerit o calitate ce a făcut din fabulistul francez una din gloriile literaturii clasice.

30 Dar e d-un ridicul ordinar să vezi p-un ministru declarînd că măsurile sale sunt reclamate de *presă*, cînd oricine simte de cine a fost scrise acele cu adevărat *reclame*.

35 Și-apoi să ni se spuie ce alt ziar scrisese o vorbă măcar în vederea bacalaureatului din această sesiune, pentru ca un ministru să-și motiveze circulările pe cererile „presii“?

De cînd oare citeva rinduri scrise într-un ziar pot angaja „presa“ în genere? Cînd șeful instrucției se coboară spre a precupeți citeva linii, anume întocmite, nu poate inspira decît o milă dezgustătoare.

5 În fine, dacă analizăm cuprinsul circulării și al articolului din *L'Indépendance roumaine*, se vede îndestul de lămurit izvorul lor comun. Acel articol nu e decît spicuirea circulării; seamănă ca două picături de apă; și pentru mai bună înțelegere stabilim 10 aici un paralelism:

L'Indépendance roumaine

5 mai, *Le Bacalaureat*

15 „Să sperăm că va repara această uitare (d. ministru), hotărînd un regulament pentru examenele din septembrie“.

20

„...fiecare profesor examinînd în parte la ore nedeterminate, nimeni nu poate asista“.

25

Circulara d-lui Urechiă

Nr. 6.074, *Monit.*, 7 mai

„...Subsemnatul n-a socotit nici bine, nici posibil a cere onor. consiliu permanent revizuirea regulamentului pentru zisele examene generale. Acesta va fi obiect de studiu pentru viitoarea sesiune“.

„...să faceți încă ca zilele și orele de examene orale să fie mai dinainte arătate în afișe, ca să poată asista la ele oricine“.

În primul pasaj, organul francez se îngrijește de sesiunea viitoare; d. ministru răspunde în același gînd. În al doilea pasaj, organul francez se interesează de publicitatea examenilor din sesiunea actuală; d. ministru împărtășește și satisface aceeași cerință.

30 Și-apoi cînd e vorba de a arăta neîncredere formală în comisiunea examinatoare, ș-a atinge simțit în demnitatea colegilor săi, se lovește minunat cu 35 pretențiile zisului organ:

L'Indépendance roumaine

„Cine va divulga vrodată
comediile la cari dau loc
examenile de bacalaureat,
vizitele făcute profesorilor...,
schimbările ce încearcă note-
le pe catalog mai înainte de
a fi date rectorului?“

Circulara

„Al doilea caz care dă loc
la reclamațiuni nu mai pu-
țin întemeiate este modul cum
se procede în darea notelor.
Socot, d-le rector, că s-ar
garanta mai multă dreptate
examenului dacă candidatu-
lui examinat de juriu i s-ar
da îndată chiar în ședință
nota cuvenită, fără ca sub
nici un cuvânt să se mai poa-
tă schimba nota în public
dată...“

Cînd dar articolul din *L'Indépendance roumaine* din
fir pînă în ațâ se potrivește atît de izbitor și în do-
rințe și în insulte și în redacție cu circulara d-lui
Urechia, cine s-ar mai îndoi de afirmațiunea noastră
că au un izvor comun și că acel izvor nu poate fi decît
d. ministru de instrucție?

Omul său prin care își scrie și trimite articolele îl
cunoaștem și l-am văzut umblind cu gazetele ca col-
portor, numai pentru a atrage atenția oamenilor asu-
pra insultelor din urmă adresate profesorilor Univer-
sității.

Rămîind constatat că d. Urechia e autorul vil-
vei ce s-a dat prin ziarul francez, mai rămîne o ces-
tiune de dezlegat: care e interesul d-sale d-a se lua
la colț cu colegii săi?

Mai întîi să constatăm repede un vicleșug: d. Ure-
chia era sigur că profesorii nu vor putea examina în
comisiune rînd pe rînd cite-un candidat, deoarece pe
zi nu s-ar fi putut examina mai mult de șase candi-
dați, neglijîndu-și fiecare examinator, pentru 180 de
aspiranți, în mai bine de o lună de zile cursurile
universitare.

D. Urechia era dar sigur că profesorii vor exa-
mina ca și în trecut; astfel, neconformîndu-se adresei
ministeriale, îi rămînea o clauză pentru casarea exa-
menelor din această sesiune.

Numai în vederea acestei casări, d-sa, care publică
toate, fie chiar adresele acelei junimi *studioase* care
a apucat potecile d-sale, a publicat circulara sa fără
a da la lumină încheierea profesorilor ce i-a fost tri-
measă drept răspuns la faimoasa adresă cu nr. 6.074.

Numai în vederea acestei casări a asmuțit pe
oamenii săi să strige contra pretinsei neregularități
ce s-a întîmplat la examenul general de bacalaureat.

Vom vedea care era interesul, d-almintrelea nu
greu de înțeles, al d-lui Urechia d-a acuza comisiunea
examinatoare, d-a izbi în rectorul Universității, d-a
casa examenul general, după cum se răspîndise zvo-
nul și după cum însuși d-sa cerea prin oamenii săi,
prefăcîndu-se că e îmboldit de cererile presii.

II

D. Urechia avea un interes material ca examenele
generale de bacalaureat din această sesiune să fie cit
se poate de blinde.

Avea și are un interes material de a casa exa-
menele, văzînd că nu-i sunt după plac.

Avea și are un interes, cel puțin de nu va reuși să
le caseze, să strige prin oamenii săi, să scrie, să dea
motive de discreditare în povara juriului examinator.

Iată de ce.

D. Urechia — vinovat poate fi mediul social or
instrucțiunea-șubredă și zburdalnică, or decepțiile
vieții familiare — nu se mai bizuie decît p-un cinism
de altmintrelea din cele mai cochete ca înfățișare.
D-sa vorbește cu patos de patrie, dar ar trăi tot așa
de bine în Franța or în Italia or în Spania dacă afa-
cerile i-ar merge, de nu mai bine, cel puțin ca la noi.
D-sa vorbește cu lacrimi în ochi de cultura națio-
nală, cădelnițînd cu un glas declamator gloria eroi-
lor ce au redeșteptat în noi năzuința luminii și a pro-
pășirii, dare convins pînă în măduva oaselor că laudele
ce-i ies de pe buze pe buze sunt născute și că nu se
alege altceva din ele decît un zarzavat vulgar, bun pentru

cei ce cred în declamațiuni umflate și în acei soitarii
ai științei, meșteri în a afecta pentru cei săraci cu du-
hul un aer serios, posomorit și clasic. Morala e o pă-
pușe bună pentru copii; cit pentru istoricul nostru,
5 aci îi lungește nasul, aci îi scoate ochii, aci îi pune
rochie lungă, aci o lasă goală, neapărat toate aceste
operațiuni sunt făcute cu o mare îngrijire, departe de
ochii lumii; cînd însă e vorba de a storce și această
10 parte psihică a omului cu o îndeminare de nepomenit,
o prezintă în haine de călugărie și nu desprețuiește
a-i da în genuchi... abia stăpînindu-și privirea indis-
cretă. Papa nu e mai catolic.

Așa fiind omul, cum s-ar da în lături d-a exploata,
d-a storce instrucțiunea publică? Formele deșerte
15 sunt cele mai bune momeli pentru mințile necoapte.
Și d-sa nu uită la nici o paradă d-a ieși cu elevii insti-
tutului ce dirige, echipați, șunuruți, cu steagul în
frunte, cu pușca pe umăr și cu barabancea răsunind
războinic. Examenale și le termină cu imne, cu ale-
20 gorii, cu comedii, ba încă face apel chiar la îndurarea
artiștilor din Teatrul Național.

Nimic nu e inconsecințe în d-sa: cine va crede
aceasta învederează că nu cunoaște omul. Cu această
paradă ce ia ochii și o bună sumă de mii de lei pe an
25 stă în legătură scandalul ce s-a provocat la bacalau-
reat. D. Urechă cunoaște bine unde e grosul filonu-
lui de exploatat. Nu i s-a părut dar nimic mai bun
decît să transforme institutul său într-o fabrică de
bacalaureat fără firmă.

O duzină de repetenți cari ș-au părăsit cursurile
30 de 4-5 ani, unii cu cinci clase, alții cu șase, făcute ca
vai de ele, anul acesta dădu năvală la d-sa și, după
o bună plată și după cîteva luni de repetiție, susținură
examenul de șapte clase la Liceul „Matei Basarab”
35 în fața unei comisiuni aleasă după sprinceană. Anga-
jamentul d-lui ministru era însă d-a trece și prin
foc numai să-i scoată și bacalaureați. Un asemenea
succes i-ar fi asigurat o afluență strașnică de trîntori
cu dare de mină. Renta anuală ar fi crescut nemăsurat.

Cîte osanale nu ș-ar fi cîntat singur în *Românul*
după cum să întimplă nu mai de mult decît în sesiunea
trecută, cînd d. ministru, examinîndu-și singur ele-
vii, îi hărăzi mai pe toți cu nota zece.

5 Ș-apoi să ne mai îndoim de interesul ce pune în
certele iscate cu ocaziunea examenelor generale din
această sesiune? Dar pururea d-sa a avut în vedere
să-și facă din institut o babilonie la care să alerge
cei dezmoșteniți de silință și carte, pe cari, procop-
10 sindu-i cu o nenorocită de diplomă, să-i miște la rin-
dul lor nervul bunurilor materiale.

Din acest prilej a luptat cu furie și a obținut în
timpul ad-interimatului d-lui Boerescu dreptul scan-
dalos ca certificatele institutului său să aibă valoa-
15 rea și dreptul certificatelor liberate de liceele sta-
tului, zguduind astfel instrucțiunea publică printr-o
concurență necontrolată de liber-schimbist cosmopo-
lit.

Acum, cînd 13 din 15 clienți d-ai săi cad la bacala-
20 laureat, d. ministru presimte cletănindu-i-se viitorul
fabricii din teișul de la șosea; se vede înhățat de
dis-de-dimineată de contribuabilii săi; părinții pacien-
ților nu-i mai surid cu toată inima; și zgomotul se
duce din gură în gură că nu mai e cu puțință bacalau-
25 reatul sub protecția și îngrijirea părintească a d-lui
Urechă.

Dar de cîtă forță de vicleșug nu e capabil omul cînd,
creîndu-și apetite nelegitimate de firescul meritului
30 pentru a-și tolăni mădularile în tot largul, dă năvală
la foloasele ipocriziei și ale unui cinism ce numai în
țară la noi se poate odrăsli. Mijlocul e găsit. Să se
caseze examenale, or, dacă nu va fi cu puțință, în
loc ca traficantul cutezător al instrucției publice să
fie acuzat, vina să cadă în spinarea juriului examina-
35 tor.

Iată prilejul circulării trimeasă către rectorul
Universității; căci știa bine că examenalele nu se vor
face după rețetă, tocmă din această pricină s-aștepta,
cum s-a și întimplat, ca în urmă să aibă o clauză de
casare sau cel puțin să poată striga prin creaturile

sale că, examenele neținându-se în regulă, s-au nedreptățit candidații.

Ce însemnează destăinuirile publicate în *L'Indépendance roumaine*:

„Se afirmă că d. ministru al instrucției publice, bine informat, a manifestat intențiunea d-a numi o comisiune însărcinată cu cercetarea concursurilor în scris din sesiunea prezentă“.

Cum a aflat organul francez această intențiune a ministrului? Cine a pretins că s-a nedreptățit la concursul în scris? Elevii d-lui Urechia ce nu știau conjuga nici românește? De unde știa d. ministru că juriul examinator s-a înjosit să escamoteze probele în scris mai înainte d-a avea la îndemână aceste probe, precum și notele convenite? Se vede de cit colo o pernă calculată în acele transpirațiuni ministeriale, un scop vădit.

Ș-apoi ce însemnează acele indemnuri animate, pururea în același organ și cu aceeași eurtenire către ministru și aroganță către profesori, de a se casa examenele generale?

Neapărat nimic alt decît că ministrul, autorul intrigii, strîns în chingi de elevii săi, de pericolul de a se vedea părăsit de clienții pensionatului, să poată a-și legitima arbitrara măsură de a casa examenele. Numai astfel cei 13 ai săi nu se vor mai socoti căzuți la bacalaureat; numai astfel, socotindu-se atotputința ministrului, vor veni din toate cafenelele tineri pentru a-i prepara de bacalaureat, omul al cărui bust... pentru meritele sale, i s-a așezat cu multă pompă de Societatea etnografică din Paris.

Mai departe.

D. Urechia avea un interes moral și material nu numai d-a-și crea posibilitatea d-a călea în picioare examenele generale, dar chiar d-a înnegri, d-a pierde desăvîrșit în opiniunea publică, dacă nu pe toți colegii săi, dar cel puțin pe vro citiva.

Mai întîi era pentru d-sa o săturare a urii ce poartă aceloră cari nu l-au ales decan al Facultății de litere, după ce nu-l recomandase de maestru conferențiar la

Școala normală. Patima e cu atît mai vie, cu cit din neprevvedere a umblat cam mult după acele onoruri. Al doilea, reușind a zugrăvi în fața lumii pe colegii săi ca pe niște oameni venali, găsea un motiv strașnic d-a se apăra în fața elevilor săi căzuți la bacalaureat și mai ales în fața părinților lor. Lupta începe cu mult meșteșug. Cei 13 se plîng că, răspunzînd ca niște îngeri, au fost respinși sub cuvînt că sunt odrasle d-ale ministrului. Neadevărurile, de bună și de rea-credință, cresc, se înnoadă unul de altul și, traduse în franțuzește, apar în *L'Indépendance roumaine*. Se strigă că se diplomează „măgari“; se strigă că profesorii sunt vinduți; se strigă că alături cu favorul canalie se află și persecuția scandalosă. Se izbi nescotit și în demnitatea profesorilor în parte și în demnitatea Academiei.

Și d. ministru se uită pînă într-atît, căci atît de mult orbește patima și ușurința, încît se făcu judecătorul acelor pretinse scandale și dădu nemernică sentință în scris, menită a produce discredit și anarhie, dar cu cea mai neîndoioasă premeditare. Astfel, adresîndu-se printr-una din circulările sale către profesorii liceelor, le îndrugă un furnicăi de recomandățiuni pentru a apăsa pe concluziunea:

„Dacă voim să înceteze atîtea abuzuri semnalate ca petrecîndu-se la bacalaureat“.

Gînditu-s-a d. ministru că, aruncînd prin asemenea cuvinte sărite insulte neomenoase asupra bătrînilor profesori, că și înalta lor poziție și neclintita lor cinste ar face ca acele insulte să se răsfrîngă nemilos asupra celui ce le scapă dintr-o minie neechilibrată?

Ceva mai mult. Cu trei zile înainte d-a apare în *L'Indépendance roumaine* (joi, 28 mai) scrisorile puse în socoteala d-lor Cernătescu și Crăciunescu, ministrul strigase în paroxismul furiei: „Am scrisori la mină, voi dovedi nedreptățile!“

Prea bině. Ești d-ta, d-le Urechia, care ai comunicat acele scrisori ziarului francez. Dar oare voit-

ai să fii drept cînd ai intrat în luptă pe sub mină
ori numai spre a-ți potoli bătăile inimii al cărui singe
se înveninase de fiera patimii?

5 Cîstit ar fi fost să fi dat răvașele cu pricina
fățiș.

Cîstit ar fi fost să spuneți că dvs. sunt adresate.

10 Cîstit ar fi fost să spuneți că vi s-au adresat în
sesiunea trecută, cînd vă examinați copiii din insti-
tutul d-voastră, iar nu să lăsați a se înțelege că sunt
răfuiele din această sesiune.

Cîstit ar fi fost să nu schimbați redacția lor,
pentru a se vedea lămurit că vi se atrage atenția în
limitele obișnuite, iar nu a le prezenta sub o formă
plăsmuită.

15 Dar ce stau de vorbesc, cîstea are și ea rostul ei;
e un rod bun ce nu incolțește și se dezvoltă decît în
pămînt bun.

20 S-a preferit a se acuza și pe sub mină juriul exa-
minator, s-au preferit capete de acuzație false și era
natural să se prefere; faptele omului nu se dezminț:
ele au logica și fatalitatea lor.

Cînd un om n-a trăit decît numai prin pizmă și
fanfaronadă, vecinic va acuza dacă interesul lui va
cere.

25 Și interes mare avea d. Urechîă d-a acuza pe colegii
săi: altfel n-ar ști să-și dea socoteala de cei 13 elevi
ai săi, căzuți din cauza unei desăvîrșite ignoranțe,
ce i-au plătit bani peșin, bani calzi, bani ce au păca-
tul d-a țipa cînd nu sunt satisfăcuți.

III

30

Trăim într-o atmosferă din cele mai mefitice; n-ai
să te cîrmești, n-ai să te întorci și sistema unei chiver-
niseli necinstite îți scoate în cale tipuri scandaloase,
oameni de altmîntrelea salutați, curteniți, invitați
35 la palat, cu peptul plin de decorații, dar cari calcă
și *Constituție*, și legi civile, și regulamente speciale,
și contracte scrise și subscrise, și conștiință, și bunele
moravuri. Otrava ticăloșiei se întinde ca o pecingine.

20

Se ingrașă din sudoarea altuia; vînd moartea mo-
rală sub forme de diplome; aruncă mușegaiul sim-
țirilor lor, dospit în ură și decrepitudine, în mijlocul
generațiunii fragede, în pîntecele acestei generațiuni
îndestul de schilodită.

5

Și cînd te gîndești că pe acești oameni nu-i găsești
nici la Telega, nici la Văcărești, cînd te gîndești că
nu-i găsești nici prin cîrciumi, nici pe maidane, ci
sus, sus de tot, în Cameră, în Senat și în minister,
10 iluziunile ți se cleatănă și nu-ți mai rămîne decît o
nădejde: școala; lumina.

10

Credința s-a înlocuit cu lumina; dogma cu analiza.

15

Dar se vede că este un făcut, un păcat greu de ispă-
șit; singurul mijloc ce ne-a mai rămas de mîntuire,
școala, o vedem trîntită ca o sculă netrebnică în mina
unui om ce nu i se cădea nici după moral, nici după
pricepere, nici după studii.

15

A dat turma în paza lupului.

20

Regii Franței cel puțin se prefăceau cînd ascultau
cu risul în nas pe bufonii lor făcîndu-le curs de astro-
nomie, istorie și morală, iar primul ministru a luat-o
la serios cu d. Urechîă.

20

În loc de tricou cu un elefant în spate și cu o mus-
că enormă pe piept, se dă *Steaua României* și porto-
25 foliul ministerial.

25

Nedemnă alegere pentru o poziție atît de înaltă,
nelegiuită pentru biata națiune, ce a ajuns în pata-
rama femeilor de stradă, gata la gluma oricui.

30

Actualul ministru al instrucțiunii va exploata
portofoliul cum a muls și funcția de membru în Consi-
liul permanent, cum a stors și pe aceea de profesor al
Universității și după cum a precupețit pe aceea de
director al institutului său.

30

Am văzut cit interes are în afacerea bacalaurea-
tului; l-am văzut împrăștiind articole, scrisori, in-
sulte; l-am văzut ca ministru făurind neadevăruri,
simțîndu-și mădulările țîțîind.

35

Să ne apropiem de d-sa mai mult.

40

Orcine va lua reclama intitulată „Institutul
Urechîă, București, Șosea (1880)” va simți cită legă-
tură este mai cu osebie între pagina întîi, pagina a

cincia și lupta de a casa examenele generale din această sesiune.

Impresia ce-ți lasă această reclamă este aceea ce o simți când citești pe afișele ovreiești: „Marfă fină, din cele mai renumite fabrici; mai pe nimic“.

În adevăr, se vede și deșertăciunea, și viclenia d-lui ministru, când, vorbind singur de examenele institutului său, zice pe pagina 1, rindul al șaselea:

„Au asistat la aceste examene părinți, mai mulți domni deputați și senatori și le-au onorat cu prezența sa înalt prea sfințitul mitropolit monseignorul Calinic Miclescu, primatul României, carele a binevoit a președe împărțirea premiilor, încununând și binecuvîntînd pe elevi“ etc.

Ce pasaj elocinte! cit bizantinism nu dă pe față! Nu-i scapă nici un chip simandicos, nici o formă bătătoare la ochi pe care să nu și-o scrie singur spre a sa glorie. Și, dacă î.p.s. mitropolitul a încununat pe elevii săi, d-sa se încunună singur în alin. 4:

„La sesiunea de bacalaureat din 1880, Institutul (Urechia) a prezentat patru candidați... Asupra unei serii de 80 de candidați de bacalaureat ieșiți toți din liceele publice ale țării, au ieșit cei întii trei și între cei întii N. Vicol“.

Patru a prezentat, nici unul n-a căzut; și au concurat cu elevii din liceele publice; ba încă unul a ieșit între cei dintii. Este d. Urechia care-și înalță aceste osanale și lumea naivă ascultă și crede. Liceele statului, după d-sa, sunt mult mai inferioare. Dar de ce nu declară că singur și-a examinat elevii și, ca prin minune, nota zece le-a așternut la tuspătru? „Meritau meritau!“, va striga d. ministru: „Face! face!“, strigă toți negustorii din strada Șelari.

După ce umple pagina a II-a, a III-a și a IV-a cu raporturi oficiale și mulțumiri private smulse ad-hoc prin complezență și măgulire, pe pagina a V-a, litera d, nr. 3, d. Urechia strecoară tot secretul acelor laude și parodiate succese obținute la examenul de bacalaureat în 1880:

„Costul anual al unui elev extern din clasa VII și repetițiune pentru examenele de bacalaureat este de 2.000 lei!“.

Două mii de lei un elev care nu mănîncă, care nu doarme, care nu se spală în institut, iată taina atîtor marafeturi, iată adevărata cauză care a împins pe actualul ministru să-și ia inima în dinți și să strige contra acelor ce, respingîndu-i clienții de la bacalaureat, îi lasă hotelul fără muștirii. În adevăr, d. Urechia, socoteală rotundă, de la 15 candidați ce a prezentat la bacalaureat a trebuit să umfle 30.000 lei; căzînd 13 la examene, se înțelege ușor că 26.000 lei nu închid gura așa orcum.

Și dacă ar fi numai atît n-ar face nimic: banii nu se mai întorc; cu soșeli, cu momeli se alină lucru și d. ministru — înaintăm un fapt pe care l-am putea proba cu martori — le-a făgăduit bacalaureatul celor 13, casînd ori necasînd examenele, pentru sesiunea viitoare; însă ce-l îngrijește mai mult e că la septembrie ar putea avea 30 de externi pentru clasa a VII-a, ceea ce i-ar da un venit brut de 60.000 lei și cu perspective nemăsurate; ar putea, da, dar tristul rezultat obținut de clienții săi sparge droaia ce i se pregătea pentru septembrie.

Cum dar să nu strige contra rectorului Universității că a călcat circulara ministerială? Cum să nu răspîndească zvonul că i s-ar fi prigonit elevii? Cum să nu încerce pe toate cărările ilicite să caseze examenele? E vorba de peșcheșul anual de 60.000 arginți.

Traficul pipăit nu e de ieri d-alaltăieri; e o țintă urmărită de mulți ani și cu aceleași mijloace imorale. În adevăr, răsfoind colecția ziarului *Alegătorul liber*, în no. 188, vineri 14 mai 1876, găsim un articol relativ la un scandal tot de soiul celui de estimp, care, după ce amintește ministrului de instrucție după acele vremuri că articolul 2 din regul. de exam. gener. de liceu, între altele, oprește formal pe „un profesor ce dă lecțiuni de studiele liceale în institute private d-a face parte din juriul examinador“, continuă astfel:

„Ei bine, între candidații din actuala sesiune se află și vro șapte tineri din institutul d-lui Urechiă, profesor la Facultatea de litere și membru în Consiliul superior de instrucțiune. În același timp comisiunea examinatoare care are să dea brevetul de capacitate acestor tineri este compusă, între alții, din patru profesori salariați în institutul d-lui Urechiă.

Constatăm o călcare a regulamentului și atragem atențiunea d-lui ministru al cultelor asupra acestei nelegiuiri, comisă poate din neștiință de d. rector, care întocmește lista juriului, dar desigur cu știință de membrii Consiliului permanent, cari au aprobat acea listă, deoarece între dinșii se află și d. Urechiă.

Iată pe actualul ministru al instrucțiunii publice arătat cu degetul de trecutul său; același om; aceleași fapte; aceleași „nelegiuiri”; același scop; aceleași mijloace. Fabrică de bacalaureat cu orice preț în trecut, aceeași industrie se încumetează a debita în prezent. Atunci ca și acum, pentru a-și face punga dolora, marele istoric, marele etnograf, marele pedagog, marele patriot, răspindea în țara românească, tocmai sub scutul școlii, iubirea de trindăvie, de fanfaronadă, de diplome nelegitimate, răpite prin punere de obraz. Atunci, ca și acum, nu se gindea că înbrîncește tinerimea pe calea fraudii, căci fraudă este a lua o diplomă de pomană, furînd bucuria drepturilor ce o însoțesc.

Dar cît de bine se zugrăvește singur în răspunsul adresat *Alegătorului liber*, publicat în *Românul* de la 23 mai 1876. În acest răspuns vezi pe omul stricat la simț și copil la gîndire; viclean și înveninat, fudul și tîrîtor, vindicativ și cutezător. Iese din cestiune: vorbește de persoana sa, de școala sa, de meritele sale, de abnegația sa, de devotamentul său pentru corpul profesoral în genere și pentru acel de peste Milcov în special.

Ce veți zice, oameni buni, de un scriitor care a jupuit fără milă pînă la artere pe scriitorii spanioli,

care face în incurările sale artistice, din pictori sculptori și vice-versa, de un orator care la fiecare frază ahtiază în „oh și vai”, de un profesor de istorie la facultate care „ciugulește” pe Șincai și Bălcescu și basta și care, cu toate acestea, acuzat că calcă legea și dat cu capul de articolele ei, răspunde cu ifos că el e: „restauratorul și organizatorul învățămîntului public!”...?

Așa răspunse d-l Urechiă, așa e gata să răspundă orînd, și iată-l ajuns ministru, de unde se încearcă a-și plămădi trebile cu mai mult succes.

Ceea ce e și mai caracteristic e răspunsul ce s-a învrednicit să-l dea articolului 2 din Regulamentul examenelor de bacalaureat; e de necrezut, dar e adevărat; e scris cu mina d-sale:

„Eu sunt contra art. 2 din regulament, pus acolo ca o insultă, d-aceea n-am ținut socoteala de el”.

Dar, pentru D-zeu, cînd toți copiii au ajuns d-a băga cu chiu cu vai în țeasta lor adevărul fundamental orînd stat: *dura lex sed lex*, iacă un profesor de facultate, om chemat a răspîndi ordine și morală în jurul său, un „organizator al învățămîntului public”, care numai fiindcă e contra art. 2 îl calcă, ba încă ceva mai mult, are și puținul simț d-a declara în public că e gata a călca o lege cînd e contra ei.

Nefericit grad de cultură socială!

Mai mult. Și aci faptele se innoadă atît de trist, încît milă am simți să le mai scoatem la iveală dacă am avea d-a face cu un om care ar merita-o.

În 1876, 23 mai, cu alte vorbe acum cinci ani, d. Urechiă considera art. 2 din Regulamentul examenelor generale ca o insultă pentru corpul profesoral. Așadar d-sa acum cinci ani zicea:

„A nu permite unui profesor ce dă lecții private să examineze oficial pe elevii meditați este o izbire nesocotită în demnitatea profesorilor; este a ne îndoi de cinstea lui și a afișa această îndoială”.

Și cu toate acestea iată că-l duc păcatele să zică

în adresa no. 37, dată după jețul ministerial și publicată în *Monitorul* de la 24 mai:

„Nu este oare bine și cuviincios ca examenele de promoțiune să fie scutite de orice bănuială de părtinire? Cei mai mulți din profesorii secundari țin pe la casele lor școlari interni cari urmează cursurile la clasele unde acei profesori au catedre; oare cuvine-se ca acești școlari, examinați de către profesorii patronii lor să ajute promoțiunea lor?...“

Iacă dar d. Urechia din 1881 strigind d-lui Urechia din 1876: „Ești un călcător de lege, ești un nelegiuit!“ și pe d. Urechia din 1876 strigind celui din 1881: „Ești un insultător al corpului profesoral și meriți a fi terfelit ca și art. 2, păcătos fiind de același delict!“.

Ce bufon, ce echilibrist minunat, ce acrobat de gumilastic! Cum se mlădie de strașnic, cum merge p-o sirmă cu ața de Sibiu și ce ridicol devine tocmai prin acea seriozitate afectată, uitind că faptele i-au plesnit tricoul, lăsându-i firea în toată deșertăciunea ei!

Și venalitatea dovedită cu afacerea institutului său.

Și unitatea de țintă din îndelungat trecut: moneta calpă, diplomă vindută pe 2.000 lei.

Și aroganța.

Și călcarea legii.

Și apărarea spiritului aceleiași legi:

Ne zugrăvesc pe omul care-și insultă singur credințele și conștiința pentru sporirea bunurilor materiale, care trafică instrucțiunea publică, care induce în eroare prin contorsiuni saltimbance pe străini pentru o zgardă și un bust al cărui cap de piatră e mai de preț decât originalul, care bagă în comerț ovreiesc pină și binecuvântările mitropolitului primat, care invidiază cinstea altora, care dă vint tinerimei pe calea netrebnică a spoielii și care azi, ca ministru, sparge în capul colegilor săi de la Academie toate păcatele ce-i stau scrise pe frunte în litere de oțel.

Mai rămânea o treaptă de coborît: una singură.

D. ministru publică niște scrisori. După ce exploată data și adresa lor, tirind în greșală și pe unii oameni de bună-credință, într-una strecoară un rind pe care-l contestă cu toată tăria autorului ei. În adevăr, acel rind e grav, dar gravitatea lui nu zdrobește decât pe ministrul moralității obștești.

Să admitem pentru un moment că acel rind ar fi întocmit de cel care, asaltat de toate părțile, cerea d-lui Urechia un favor. „Știe biletul no. 13“, astfel se pretinde că ar fi în scrisoare. Foarte bine. Ce a făcut d. Urechia, ministrul actual, care dă alarmă prin *L'Indépendance roumaine*, care se aprinde de minie contra celor ce ar prigoni meritul studenților, care se încearcă a se asemui cu Socrate în dreptate și virtute dăscălească, ce-a făcut la primirea unei asemenea scrisori? Știm pozitiv: nici mai mult nici mai puțin, d-sa dă 10 la înscris și 10 la oral. Prin scrisoare i se pune sulița în coastă pentru a da 10 și 10? Era influența unui superior ce-l sugruma pentru a da 10 și 10?

D-le ministre, nu vi s-a răpit libertatea.

D-le ministre, elevul pe care l-ai examinat vi s-a spus că nu știa decât anume bilet și d-ta i-ai dat cea mai superioară notă. Cine e venal? Cine vinde dreptatea? Cine-și calcă pe conștiință? Cine pingărește instituțiunile? Cine insultă legea? Cine pune călcăiul pe adevăr? *Corpus delicti* este nota și totuși tot d-voastră dez-mormîntați asemenea nemernicie? Delicventul acuză cu delictul său: cinism scandalos!

D-le ministre, nu vi s-a scris acel rind; vi s-a scris în limitele obicinuite; i-ați dat nota cea mai superioară; or elevul a știut ce l-ați întrebat, or nu a știut; dacă a știut, botu pe labe, nimeni nu e vinovat, vi se recomandase un băiat bun; or elevul nu a știut și i-ați dat 10 și 10: *corpus delicti*, și în acest caz, este nota, și totuși d-voastră dez-mormîntați o asemenea nemer-

nicie? Delicventul acuză cu delictul său: cinism scandalos.

„Prin tirire, o reptilă, după legi, nelegiuire;
Prin cruzime, hienă cruntă; prin stomac, enormitate;
5 Și prin forme, o minune; nimic prin zădărnicie:
Mai puțin prin demnitate!...”

E crud, dar adevărat.

Enorm.

10 Sfredeliți, sfredeliți tot pentru lăcomia puterii și a banului!

Asemenea sfetnici sunt carii neamului nostru cel rod și-l inveninează la rădăcină: unii fatal, cei mai mulți cu liberă pornire, alții fără să știe, cei mai mulți cu știință.

15

Încheiem:

Considerând că d. Urechiă, actualul ministru de culte și instrucțiune, e izvoditorul intrigii de la bacalaureat, tirit fiind de un interes ce se bate în capete
20 cu interesul public;

Considerind că d. Urechiă a luat partea de căpetenie în această luptă, coborîndu-se de la înălțimea scaunului său de culte după patima unei răzbunări ilicite;

25 Considerind că d-sa a insultat juriul examinator, alcătuit din colegii săi, deoarece îi acuză de venalitate printr-o pană vîndută;

Considerind că d-sa, care acuză pe sub mînă, se face și judecătorul juriului examinator, dînd o sentință în scris în care se afirmă acele preținse prigoniri și
30 ispite de vînzare ce s-ar fi întimplat la bacalaureat mai înainte de a numi o comisiune cercetătoare care să limpezească afacerea;

Considerind că, precupețind cîteva linii, anume întocmite de d-sa în jurnalul ce i se închină, aruncă pe
35 umerii „presii” toate faptele sale;

Considerind că izbește în instituțiunile statului, transformînd institutul său într-o fabrică de bacalaureat, bîzuindu-se pe măgulire și cutezanță;

40 Considerind că printr-această fabrică, deșeartă de moral și studii, împrăștiata trîndăvia, ignoranța și necin-

stea prin tinerime, altmîntrelea indestul de împinsă pe povirnișul formelor seci;

5 Considerind că încă din trecut a urmărit țalul bănesc, vînzînd diplomele, servindu-se în trecut, ca și în prezent, de aceleași căi piejișe, de aceleași mijloace tînjite de morală și de lege;

10 Considerind că pentru atingerea țelului său calcă cînd îi vine la socoteală (în 1876) art. 2 din reg. exam. gener. de licee, declarînd prin *Românul* că „calcă legea pentru că e contra ei”;

15 Considerind că azi, spre răzbunare, apără aceeași dispozițiune de lege, după cum se vede dintr-o circulară adresată către profesorii liceelor, insultîndu-și singur zisele credințe din trecut, numai fiindcă interesul și pornirile materiale îl sfătuiesc la o astfel de cale;

20 Considerind că spre potolirea urii și satisfacerea intereselor sale nu desprețuiește d-a se sluji de venetici, asmuțîndu-i nesocotit contra profesorilor Universității noastre;

25 Considerind că păstrează scrisorile prietenilor pentru a le da publicității cu adresa, cu data și cuprinsul alterat;

30 Considerind că, acele scrisori nerăpîndu-i libera determinățiune, a comis singur delictul, dînd nota cea mai superioară candidatului recomandat;

35 Considerind că se servește de propriul său delict spre a împovăra pe alții, fapt care în jurisprudență dă unul din cele mai de căpetenie semne de o perversitate agravantă;

40 Considerind că în dările de seamă despre mersul institutului său, fără a uita vrînd stors prin ascendență, măgulire și fals exploatează chiar binecuvîntările l.p.s. mitropolitului primat în vederea clientelii ce voiește a-și deschide;

45 Considerind că prin circulara no. 37 aruncă în povara profesorilor bănuiele de fapte de cari d-sa s-a făcut culpabil în sesiunea trecută a examenului de bacalaureat, învederînd de cîtă dușmănie e capabil;

50 Considerind că împinge arbitrariul nesocotit pînă a casa examenele generale delicee, numai spre a acoperi

rușinea fabricii sale, crud, dar drept încercată, respingându-i-se 13 din 15 elevi;

În fine, fără a mai destăinui alte investigațiuni, considerind că această cale ilicită urmată de d. Urechia
5 ca profesor, director de institut și ministru de culte și instrucție zguduie și dărimă morala publică în destul de încărcată, împrăștiind pilde prin faptele sale de călcare de lege, de dușmănie, de înjosire, de cinism și de cel mai cumplit despreț de adevăr.

10 *În loc de portofoliul ministerial ce i se dă d-lui Urechia, ar trebui „pus în carantină ca pe un speculator neomenos al binelui public în propriul său interes.“*

MI-CARÉME

PARIS

Vreme călduroasă și vântul nu se simte că adie, abia legănând ramurile aleelor încăpușate. Tram-
5 vaiele și trăsurile uruie regulat în cruciș și în curmeziș; omnibuzele cu roate mari, încărcate de gem, abia sunt tirite cu zgomot de niște cai delii, cu copita cit taleru. Bulevardele se înțes, se încarcă și pe la 4 ore sunt înăbușite de mulțime.

10 E jumătatea postului nepostit; e dezlegare mare; zi cu trecut vestit și pentru uvrier și pentru baron. Patimele sugrumate de lucru și de credință se lasă în dragă voie, se întretaie, se ațită, se împrăstie, se aprind și cutreieră bulevardele mari.

15 Pe la sfîntit de soare, copiii se zburdă printre lume cu chivere albe, roșii, albastre, cu ochelari tricolori, cu hîrlitori și cu țifloi ce țipă din loc în loc; baloane cu zurgălii mărunte, diafane, cerulii și trandafirii deschise, pe cari se străvăd p-o parte și pe alta în litere
20 negre *Pygmalion*, *Danzig*, stau să zboare, aninate cu fire de ibrișin de cochete cu talii drepte, țepene, rontuite ca în marmoră. Fetițe de șase-șapte ani, mătăsuite în fețe policolore, cu cirlionți falși, ciucurate de abia se mai zărește cîmpul rochiilor, cu genuchii
25 golași și cu botini în nasturi galbeni și argintii, leagănă miinele bonelor privind norodul, cuviincios pe cit îi permite alba zilei, scoțînd în lungimea stradelor înecate de capete o zarvă confuză și monotonă. Muncitorii, în bluze și cu cămăși curate și dichisite, cu miinele în

buzunare, pifăie din lulea, plimbându-se cu umerii dați pe spate și cu pintecele în afară, se înghioldese din cînd în cînd.

5 *Avenue de l'Opéra* și piața din fața Operei, mărgini-
tă la un cap și la altul de *Boulevard des Italiens* și de
Boulevard des Capucines, sunt punctele cosmopolite,
poliglote. Și englezi, galbeni și prelungi la obraz, cu
mustățile rase și cu favoritele roșcate, bolborisind o lim-
bă guturală și gelatinoasă; și olandezi, cu părul, barba și
10 mustățile, dacă au, d-un aspect spălăcit, cu ochi ca ghi-
oacea melcului șerpesc, înclinind o limbă molatică; și
negrii, cu pielea de saftian lustruită or de coaja castanei
pîrguite, c-un păr creț, des și mărunț, negru, bățos
și cu ape, grăind o limbă zgomotoasă, guturalo-bu-
15 cală, sunet de tobă și buhai; cu dinții albi, cu ochii
galbeni ca ceara spre sfîrcuri; și italieni cu virginie
subțiri printre dinți, cari, cînd pifăie, îți înecă răsu-
flarea de duhoarea fumului; și ruși și români cu mus-
tața răsucită și cu haine ce țipă pe corp. Trăsurile
20 de oraș și de casă nu mai au loc, se țin șiruri-șiruri
una după alta, abia mișcînd ca la o procesiune fune-
bră; vizitii mai toți trăsniți, roșii ca ficatu și grași,
obraznici la chip, rași prost de se vîd creștăturile pe
obraji și sub nas, vorbesc, se leagă unul de altul, ba
25 unii, moțîind cu duhul sfînt la cap, aplaudă și strigă
„bravo“ la sunetul metalic al cornurilor de vînătoare ce
se aude din balcon în balcon.

Mulțimea se așează în curenți ce suie și coboară;
feciorii și meseriașii poartă copii pe umeri; cocoanele
30 își dreg neconținut pălăriile surpate cînd la dreapta,
cînd la stînga; redingotele negre se pudrează de părul
și figurile studentelor; reclamele curg: căruțele
old England, roșii și groase, cu roatele acoperite de
tinichea cu afixe *Biberon Robert*, c-un dric pe care stă
35 un căpăținos de copil în carton ce, moțîind din cap,
pare că suge dintr-un flacon de sticlă ș-un tub incolă-
cit de gumilastic; cară triumfale ale cizmarilor, spă-
lătoreșelor, restaurantelor, braseriilor, cu cai naințași,
cu tromboniști, cu tobe, cu măști, cu cavaleri în tricou,
40 cu spade de lemn poleit, înconjurați de femei picior

peste picior, în rochii pînă la genuchi, cu păr buclat,
cu roșu pe buze, cu dinții neconținut spre vază, cari
vorbesc, rid, gesticulează larg, dînd capul pe spate
și lăsînd să se vadă la gît mărgăritare false; trandafiri
5 mari le împodobesc pieptul umflat ca un ciumpoi,
și nu e rar să vezi femei îmbrăcate bărbătește în felul
cavalerilor din vremea lui Ludovic cel Mare.

Dar soarele s-a ascuns și noaptea umbrește, întu-
necă bulevardele. Cîteva lămpi licăresc slab, mesele
10 cafenelelor se orînduiesc pe trotoare; bere, ver-
mut de Turin, absint se bea pe întrecute; *garsonii* aleargă
zăpăciți, neștiind cum să mai prididească atîtea zgo-
mote de baston și de pumn.

Sorbona bate alene unsprezece ore. Bulevardele
15 *Sevastopole*, *St. Michel*, *des Capucines*, *des Italiens* și
aproape toate piețele de prima mină sunt într-un
incendiu de lumina lămpilor; cerul e învăluit în aburi
galbeni și mugurii cleioși ai arborilor presărați pe
ramurile sure îndantează aleele.

20 Parisul s-a vărsat în strade, ca în niște canale de
scurgere, talazuri de mulțime zvăpăiată. Fiecare ca-
prițiu, fiecă patimă, fiecă vițiu trăiește, se simte, se
mișcă cu cîrdușurile ce cutreieră mulțimea zgomotoasă.
În parte tot ce cauți și în total nebunia fără friu, fără
25 cămașe de forță. Un ocean murdar ce se frămîntă;
vînturi ce se ciocnesc și nasc vîrtejuri grele.

Măști cu nasuri de șerpi și șopîrle; chipuri de
cauciuc paralitice; șiruri de oameni în temeiul vîrstii
în vesminte de nebuni: cu cămeși albe și lungi și cu
30 ciorapi în cap; femei cu pieptul și glesnele uscate,
goale, tîrîte de studenți; hohotesparte, țipete ascuțite,
serenade cu refrenul: *Ah! sapristi! Oh! sapristi!*,
înjurături, ghiontuieli, îmbrînceli, șuierături, toate
valvîrtej se amestecă și despiceă un zgomot surd, o
35 uruială fără sfîrșit.

Puțin mai trebuie pentru ca să fie tot permis.
Fiecă colț adăpostește cîte o îmbrățișare, fiecă îmbră-
țișare se termină cu cîte o palmă. Bătrînele sunt luate
în înghesuială drept tinere, și cavalerii păcăliți fac
40 chef, lăsînd în urma lor ocări arareori serioase.

Nu se mai înțelege nimic într-atâtea mii de fraze răgușite, întrerupte, înăbușite de bere și absint. Ochii sticlese ca niște cărbuni aprinși, drept lumine de plăcere și beție. Femeile necăutate sunt galbene ca turta de ceară de osteneală și de flăcările lămpilor ce dîrdăie neconținut; altele sunt aprinse și bucălate. Liceianii țipă ca niște cîini scăpați din jujău, cu pieptul deschiat și cu țigările stinse ce abia le mai țin printre dinți, cletinindu-se pe picioare și aruncînd mîinele cu oase moarte, cercînd a imita cancanul.

În mijlocul drumului, tineri cu jobenele într-o ureche, cîntînd unison, aruncă pe brațe femei pe jumătate leșinate de ris.

— „Pe el! e prea bătrîn!“, strigă o ceată, mai trăsniță decît oricare, către un bătrîn ce se tot prelungea cu capul pe umerii unei studente durdulie, cu pălăria pe spate și cu sinul d-a valma. Și bietul bătrîn rămase cu buza umflată...

Un cîrd de beduini, numai în cămăși lungi și în cap cu ștergare incolăcite ce strîngeau țeapăn niște vase denoapte, defilează pe lîngă o cafenea. Aplauze prelunge; veselie obștească și, pe coarda de sus, în tact regulat, mulțimea începe a cînta, arătînd lacrimatoarele: „chapeau Perivier! chapeau Perivier!“

— Privește, zise un medicinist către amicul său ce-i adormise pe braț, iată marchizul Ch... își caută amanta, bietul marchiz! — „Bietul marchiz“, repetară în gura mare cinci-șase inși și într-o clipă numeroase gîtleje începură a striga „bietul marchiz, biata Ninon!“, pe cînd un domn cu părul cărunț, cu mustața ascuțită la vîrf de intra printr-o undrea, parfumat ilan-ilan, cu monoclu în ochiul sting, trecea repede către cellalt trotuar, gîngănind pe nas: „*canailles!* *cochons!*!“

— Încă o bere, Georges, dacă mă iubești! p-a douăzeci și cincea, tu care ai ajuns pînă la cincizeci! N-ai examen mîine, pînă vineri mai e timp!, zicea printre numeroase mese (nu mai mari decît o colivă și toate cu cîte cinci sugători, știi coala) o fată cu părul stufos pe ochi, agățată cu dreapta de gitul unui baca

laureat în drept, iar cu stînga cletina un pahar cu bere ce i se vărsa pe rochie la fiece cuvînt.

Unul care vărsase cerea strașnic să bea. „Bravo! strigară colegii săi, *voila un vrai français!*“.

Într-o patruleă de clovni îmbrăcați în mătase, c-un picior galben și cu altul albastru, cel ce comanda, cu nasul jupuit în batistă și tăvălit de sus pînă jos în praf, cînta *Marsilieza*.

Cafenelele servite de femei gemeau de tineret elegant, cochet, amestecat în bluze albastre și roșii, în chipie cu găitan și fir. Paharele și buteliile goale și pline stau sumedenie și ciocniturele sticloase s-auzeau, ieșind pe ferestri, tot atît de numeroase ca și grindina ce bate pe tinicheaua caselor. Mulți părăsesc locașele calde de respirațiune pe mai multe cărări, unii cad, alții îi ridică.

Chilomanul crește și cîntecele sunt niște urlete răgușite; lupii în haită, lihnîți de foame, nu hănuiesc mai sălbatic. Casele, ce se țin lanț una de alta, nalte, drepte și cu ziduri de piatră, adăpostesc zgomotul și predomină mulțimea ce colcăie la rădăcinele lor.

Se trag danțuri și femeile ridică picioarele pînă la nas, pe cînd puîndrii ce privesc în rond țipă: *plus haut! plus haut!* răsucind niște mustăți ce abia mijesc. Se năpustesc într-o năzuință involuntară, danțul se sparge și danțuitorii sunt purtați în triumf.

Aerul e gros d-o respirațiune alcoolică; nădușala lustruiește fețele; tropoitul se amestecă cu tusea și suflatul nasului.

Poporul caută plăcerea cîrnii; bea și nu se mulțumește cu atît; urlă și nu-i e destul; îmbrățișează și-ar vrea mai mult; se impleticește și pasul e mare, tîrit de epilepsia curentului lung ca un fluviu și des ca ostrovul bălții. Poporul e vesel și obrajii și-au pierdut pînă și roșeața artificială a beției. Capetele palide, scâlămbăiate se proptesc în piept, abătute de o greutate de plumb; gurile se strîmbă la fiecare sughiț; minile ridicate la cîte un strigăt *rauque* de entuziasm cad repede și pocnesc în jobene și pălării...

Secol de aur.

Pe zidurile pușcăriei „La Roquette“ stă scris în litere mari: *Liberté, Egalité, Fraternité*.

*

5 Vuietul, zarva, chilomanul se împuținase și, pe
dasupra acestei Sodome ce amorțea, ceasornicile bă-
teau trist și prelung cinci ore.

Răsăritul slomnea a se aprinde.

■

10 A doua zi soarele ardea la amiază și abia se zărea
câte un om posomorit tirindu-și picioarele. Bulevar-
dele erau pustii.

Dormea Parisul.

CORRESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

IMPRESIUNI

Națiunea franceză, ca o parte din întregul neam
5 latin, este un amestec strâns, încleștat, de defecte și
calități: imaginație până la halucinație, gust care,
trecând prin starea de rafinare, ajunge până la deboș,
artă împinsă până la monomanie, inspirație, lipsă de
calcul, răzvrățitori și totuși în fond doctrinari, idola-
tri, iubindu-și țara până la jertfă și uitând-o adesea
10 când pornirile personale îi orbesc, astfel mi se par
francezii, popor îndealtminteri hotărât de climă, singe,
tradițiuni și educațiune d-a cuceri lumea într-o zi
și-a o pierde a doua zi. Mare prin văpaia momentului,
slab în concentrare, generos, ignorant în pătrunde-
15 rea de sine, neducând grija viitorului, n-are, în li-
niște, conștiința profundă a datoriilor; gălăgios,
nervos, cu avânt mai mare decât îi dă puterile-i colo-
sale, poporul francez are nevoie, chiar în plin vot
universal, de o centralizare morală care să inspire
20 speranțe mari, care să-i satisfacă plăsmuirile închi-
puirii, are nevoie de un centru puternic de inițiativă
pentru a-l ține vecinic în așteptare, într-un neastim-
păr ce nicăieri mai mult ca în Franța nu produce
atita emulație, atita energie urmată neconținut de
25 fapte mari.

Dar aci, ca mai în toate statele constituționale,
atîrnă greu patimele, și partidele în ambele Camere
sunt niște grupuri sporadice hotărâte de personalități

și rareori de convingeri politice, cristalizate în axe mai mult sau mai puțin statornice. De câțiva ani s-a tot sporit numărul partidelor, așa încît astăzi mai
5 cî nici un grup din Legiuitoare n-ar fi în stare să-și susție un minister omogen; d-aci a născut *politica*
coalitionistă: unire de grupuri în vederea susținerii unui guvern.

Politică bolnavă, măcinată în temelia ei de năzuințele fiecărui grup unionist, nesigură, neechilibrată,
10 fără o rezultantă de mers știută, mlădioasă, îmbrîncind grabnic ministerele, împrăștiind neînțelegera, vrajba, ura, măbind pofta de mari combinații, de noi cimentări politice.

Neapărat în Franța, din fericeire, din cauza unei educațiuni mai învechite, din cauza controlului sever al presei, orce s-ar imputa mandatarilor națiunii — fie ambițiune neligitimată, fie ignoranță, fie tendințe utopiste — nici unul din ei nu prilejuiește
15 bănuiele de necinste. Miniștrii, deputații sau senatorii nu exploatează poziția înaltă și mandatul națiunii în vederea avutului privat. Ș-aici sunt demagogi, se găsească destule nulități, destui oameni capabili în specialitatea lor și incapabili în ceea ce privește
20 conceptul unui stat cu tot mecanismul lui complicat, și dar mulți căroră, cu toată cultura lor, streină de mersul, năzuințele și nevoiele unui popor, lipsindu-le miezul fundamental, substratul mecanic al unei adevărate politice, cad în utopii umanitariste, cosmopolite,
25 de puindri sinceri, dar naivi; dar acești demagogi, acești cosmopoliți, acești ațiță-vilvă nu se aseamănă de loc cu demagogii și progresiști din România. În Franța, revoluționarii se înșeală în credințele lor
30 și, dacă au fost săraci, săraci mor, în caz cînd dincolo de politică n-a intrat condeiul or vro agoniseală materială; la noi, revoluționarii, făcînd din politică o meserie netrebnică, înșeală fără a se înșela cu
35 profesiunile lor labile, și orce alarmă ridicată contra-le e *vox in deserto*; poporul aude, închide ochii și tace. Popoarele arareori nu sunt blajine.

40 Starea de tranzițiune se simte îndestul în Franța, cu toate că republica e de mult întemeiată și pe fie-

care zi devine mai puternică. Majoritatea mandatarilor în ambele Camere sunt învoiți într-o singură idee fundamentală: „ridicarea enormă și masivă a repub-
5 blicei“, așa încît numai aspectu-i năprasnic să cutremure gîndul vrăjmaș al orcării monarhist. În această privință sunt toți una; dar, de pildă, fiecare este în stare să strige contra orcării impulsiiuni poli-
10 tice; fiecare aproape se crede cu stemă în frunte d-a combina, d-a măsura, d-a diferenția și-a unifica numeroasele elemente constitutive ale statului în vederea binelui obștesc. Dintre cei urșiți să facă zgomot se
15 disting cîteva capete și după puntele de contact ale închipuirilor momentane se grupează în jurul lor deputații, astfel încît partidul republican, un tot indivizibil cînd e vorba de pornirea fundamentală, se du-
mică în grupuri și grupulețe, cari, de ce se micșorează și se subîmpart, de ce pierde însușirile intrinsece ale unor adevărate partide: forța numărului și forța
20 gîndului.

D-aci priveleştea ciudată ce o oferă mai ales Camera Deputaților, care se aseamănă adeseaori cu golfurile
25 apusane ale Italiei în plină primăvară: dimineața senin și nori, la amiază e senin, vînt și ploaie, seara vînt, ploaie și furtună. Unită și dezunită în majoritatea ei, susținînd și mușcînd același guvern într-o întindere de
30 timp imposibil de scurtă, azi aclamînd un minister pentru ca a doua zi să comploteze întru a-l arunca jos; amestecînd umanitatea, libertatea, centralizarea, des-
centralizarea, protecționismul, liberul-schimb, răz-
boi, pace, toată această marfă socială cernută prin
35 pasiune, rațiune sau închipuire, într-același cazan, „mărirea republicei“, cu nimic nu se împacă și într-o zbuciumare continuă a surpat atîtea ministere, încît
azi a început să le ia iar d-a capo, urmînd seria căderilor, nemaifiindu-i cu putință vro nouă combina-
țiune ministerială.

Căderea lui Gambetta a fost o dovadă materială
40 că actuala Cameră nu se învoiește cu nici un preț cu un guvern care, pe lingă inspirațiunile mandatarilor, să mai aibă și inspirațiunile sale, prerogativele sale

de putere executivă pe care i le dă *Constituția* și atenția națiunii, care rezultă prin forța fatală a faptelor pentru un guvern dorit de mulțime sau chiar pentru un guvern în care s-ar afla drept șef numai o individualitate care a cîștigat mulțimea.

5 Credința vagă a tuturor era că numai Gambetta este în stare, după atitea rostogoliri de ministere, să o scoată la capăt într-o situație atât de nesigură. Om d-o voință de fer, d-un temperament care cînd
10 convinge mulțumește și cînd nu convinge tirăște, ca orator, prin puterea cuvîntului, prin volubilitatea periodului și prin destoinicia combinațiunilor, bărbat de stat cu putere de înțelegere spre osebirea utopiei de cuprinsul noțiunii de stat, el era după socotința
15 chiar a vrăjmașilor săi politici, omul dorit de țară și legitimat de virtejul repede al pasiunilor personale ca cel mai puternic d-a alcătui un minister cu vederi omogene și cu destulă autoritate spre a infringe deseale clătiri.

20 Ministerul Gambetta a căzut mai repede decît orice minister.

Dodată cu înfățișarea lui înaintea Camerilor, prin buna primire ce i s-a făcut, situațiunea părea rezolvată, dorințele împlinite. „Sosise Nilul la Cair“.

25 Și cîteva săptămîni trecură și lozinea nemulțumirilor era împrăștiată: *hic Rhodos, hic salta*, „Gambetta e un dictator“.

A căzut fără a se ști în definitiv ce voiește și pînă întrucît merită încrederea și renumele de care se bucură.
30 Nu i-a dat pas nici d-a i se vedea pornirile, nici d-a-i așteptia puterea, nici d-a-i ghici slăbiciunile.

În asemenea situațiune, răscolită în cruciș și curmeziș, care nu susține statornic nici o executivă, Franța pierde ca popor, pierde ca republică, risipindu-
35 se vremea în certe sterile în loc d-a se pregăti legi spre îmbunarea obștii și zdruncinîndu-se reputația și autoritatea celor mai de frunte republicani.

Nu e unire, nu e forță; e patimă, nu e rațiune; nu e rațiune, nu e politică.

40 În loc d-a vedea laolaltă pe republicani, fie chiar

fără intransigenți, luptînd pentru prestigiul Franții în afară și pentru consolidarea ei înlăuntru, ei se impart, se deosebesc, se arată cu degetul și refuză orice înțelegere, se revoltă contra oricărei personalități pronunțate, contra oricărui centru de cristalizare atât
5 de necesar în politică, atât de vital în propășirea unui stat. Aproape jumătate sunt îmbuibați de idei de o descentralizare absolută, d-o independență fără margini, și, întinzînd atributele și susceptibilitatea Camerii mai mult decît se cuvine și frîgînd guvernului
10 chiar centralizarea morală, nu vor suferi niciodată un guvern d-o voință mai statornică, tălmăcind astfel pactul fundamental cum nu se poate împăca cu ignoranța... „*L'ignorance — qualité maitresse d'une portion notable de la presse française et des politiciens français...*“, după cum o zice unul dintre cei mai distinși publiciști din Paris.

Docamdată reprezentanții națiunii par liniștiți față de ministerul Freycinet și nici c-au avut vreme d-a-l
20 zgudui; uniți contra unui minister pe care au reușit să-l surpe, azi se mai resimte încă acea unire: orce disoluțiune, ca elemente, presupune și nițel timp.

Freycinet e bătrînul oțelit în calcule teoretice, ca și în lucrări practice. Cele două tendințe ale spiritului omenesc, abstracțiunea și pozitivismul, în el
25 sunt împăcate prin atitea mari de vreme de experiențe pe amîndouă căile. E omul de stat înțelept, răbdător, corect, sincer; om de muncă, prevăzător, blajin, este respectat mai mult decît orce politic francez. Cu toate acestea, după toată probabilitatea, după tot zvonul și chiar după modestia și sinceritatea discursurilor sale, pare a fi timid, și energia statornică care-l
30 caracteriză cînd e vorba d-a faptui afară din sfera politicei și a hîrțuierilor de grupuri se moaie avînd d-a face cu vilva nedomolită a frînturilor de partid, ale căror opinii sunt „*non pas divisées, mais pulvérisées*“. E omul care în mijlocul neînțelegerilor și a intrigilor nu taie niciodată unde nu poate dezlega.

Din această pricină, acestui bărbat, mai presus
40 decît orcare la hîrnicie, poate că-i va fi greu să con-

ducă puterea executivă cînd răscoalele regulate din Camerele franceze se vor aîiţa din nou.

5 Mulţi socotesc că ministerul Freycinet va fi suferit de teama d-a nu se zări iar, la răsturnarea lui, Gambetta, ridicîndu-se pe ruinele atîtor ministere efemere.

În orice caz, e de regretat că Freycinet nu e în bună învoială cu Gambetta.

10 Cel dintîi ar fi elementul static în faţa oricărui proiect mare, omul care ar căuta să-i mişte convingerea adîncă; cel d-al doilea ar reprezenta elementul dinamic, inspiraţia şi voinţa; cel dintîi e iubit de majoritatea din Camere, cel d-al doilea e iubit de majoritatea poporului republican.

15 Şi amîndoi împreună e tot ce trebuie Franţii. Vom reveni.

Paris, 1 mai

CORRESPONDENŢĂ PARIZIANĂ

Paris, 13/1 iunie

5 Politica în genere; două cuvînte despre politica Franţii; greşeala ei; diferenţa între politica germanilor, slavilor şi a francezilor; nemulţumirea generală a statelor latine; dubiosul cîştig al unei politici înguste; vînderea Dunării şi organele franceze. Concluzie.

10 Atenţia Europei e aîintită asupra politicii franceze; cei bătrîni şi iscuşiţi în secretele acestei mreje de vinat popoare zîmbesc privind zvircolirile neputincioase ale guvernelor franceze; cei indispuşi — şi sunt cam mulţi — îndeamnă pe sublima Poartă să-şi bată joc de naiva acţiune combinată a Anglii şi a Franţii.

15 Aşa stau lucrurile şi numai bine nu stau pentru bătrînul Freycinet. Compasul lui, atît de meşter în lucrări publice, i-a îngheţat în mînă or descrie roto-coale ce nu pot speria pe principele de Bismarck.

20 Dacă politica este o ştiinţă e o chestie de discutat; dacă e o artă, greutăţile ei nu se înpuţinează; în tot cazul, politica nu poate fi o meserie de rînd, pe care oricine s-o întreprindă cu succes; nu poate fi o tirguială, o tocmală, un schimb cu un obiect special, limitat, cu un profit orb, legat numai de actualitate. 25 Prezentul unui popor are o întindere mare, şi omul cu vederi largi şi sigure, omul politic, e acela care ş-aruncă privirea şi despică cu gîndurile sale prezentul în toată întinderea lui, ba încă se înfige

și în viitor. Poți fi un bun samsar, un distins acționar al vrunei societăți, un excelent cîrmuitor de operațiuni de bancă, dar pentru a fi un bun politic trebuie să fii înzestrat cu însușiri mai presus decît lumea de rînd, trebuie să devinezi acolo unde nu poți dezlega cu priceperea rece, să pătrunzi și în pătrundere să ai o extensiune ce îmbrățișează prezentul și cît se poate mai mult din viitorul unui popor. În viața unei națiuni, un profit brut, d-o actualitate restrînsă, poate fi o pagubă, după cum o pagubă la vreme poate să-i aducă un profit.

Folosul aci e d-o ordine mai superioară decît în cursul activității unui individ; și jaful, care arareori profită individului, într-o societate bine organizată, nu e de nici un folos popoarelor. A trecut vremea tristă a invaziunilor, cu atmosfera ei de plumb și șiroaie de sînge; nedreptatea cu greu rămîne nerăsplătită.

„Este o răzbunare istorică“, a zis fostul președinte al Camerii franceze, și ar trebui să aibă mai multă încredere în ceea ce a zis.

Franța se bucură d-a înnumăra mulți bărbați des- toinicii întru a dirige trebile și încurcăturile dinlăuntru; ceea ce ni se pare însă că-i lipsește sunt oamenii cari să atîrne o greutate demnă în echilibrul european. Mai toți cîți au purtat firile politice externe de vreo cîțiva ani încoace n-au reușit decît să izoleze republica franceză de celelalte puteri; pe mulți din ei în adevăr i-a lăudat organele principelui de Bismarck, dar, cînd te laudă vrăjmașul, nu e loc de multă mîndrie.

Ceea ce e mai trist e că oamenii de stat franceji, măgulindu-se de cîteva prinoase trecătoare, au uitat elementul de căpetenie al politicii, elementul psihologic, elementul istoric pe care l-au avut și-l au în vedere toți bărbații de stat de la Kaunitz și Cavour pînă la omul de fer ce predomină în Europa de la Sadowa, ca un colos neclintit.

Germania a luptat și luptă de la Frederic cel Mare mai ales pentru mărirea ei prin întinderea și mărirea elementului alemanic, oriunde s-ar afla el; Rusia gînd nestrămutat a avut de la Petru cel Mare: deștep-

tarea slavonilor, sfărparea jugului strein ce ar apăsa pe grumaji de slavon. Din această cauză războaiele dese contra Turciei, din această cauză ura perpetuă contra monarhiei Habsburgilor, ură ce nu atîrnă decît de împrejurări spre a sparge într-un război. În politica Statelor Unite domnește *doctrina Monroe*, punct asupra căruia se împacă toate partidele. Doctrină foarte simplă: America nu e și nu trebuie să fie decît a americanilor.

Pe cînd dar slavii și germanii, ce amenință să sugrume independența Europei, s-au înălțat la principiul originii, principiul singelui, al năzuințelor, al simpatiilor intime, pe cînd americanii în politica externă s-au degajat de egoismul strîmt al unei actualități trecătoare, al profitului meschin închis numai într-anume stat și au conceput ideea nobilă „neatîrnarea statelor americane“, Franța, primul stat din gînta latină, mîndria trecută a ginții, s-a uitat pînă într-atît, încît și-a uitat originea, limba, singele, simpatiile, tendințele și s-a înjosit și s-a pierdut prestigiul, și-a pierdut dragostea și admirațiunea de care se bucura de la Gibraltar pînă în Gurile Dunării. De la politică a scăzut la precupeție, din glorie în viața de rînd, din generozitate în zile veștede de călău și din zbor de vultur a căzut la tîrîre de crocodil.

Franța sub influența oamenilor de stat de azi nu-și mai continuă larga cale a trecutului, ci se tîrîie pe poteci strîmte și glodoroase.

Nu e stat latin care să nu resimță răul acestei politice mediocre și să nu strige contra unei porniri orbite de interesul nemernic al momentului. Catalanii se revoltă în fața tractatului de comerț pe care-l impun politicii francezi slăbănogului guvern spaniol; Italia strigă contra războiului din Tunisia și face din Spezzia un punct strategic inexpugnabil în coastele de sud ale Franței; cît pentru noi românii, am văzut cu durere și dezgust pe Franța, „atletul libertății“, făcîndu-se coada toporului austriac prin propunerea Barrère.

5 Ce cîștigă Franța prin această politică ce-a izolat-o de toate statele latine? În Spania, printr-un
tractat de comerț demn de niște băncrutari fraudu-
loși, iar nu de un stat cu trecutul și renumele Fran-
10 ției, ucigînd mișcarea comercială și industrială din
sudul Spaniei, proteje interesele a citorva zecimi de
comercianți francezi îndestul de bogați; în Tunisia,
izbind în demnitatea și interesele Italiei, pretinde a-și
15 asigura stăpînirea în Algeria, astfel neamenințată de
nimeni; cit pentru Dunărea noastră, pe care fu gata
a o da plocon necondiționat Austriei, s-ar părea ciu-
dat cîștigul, scopul pe care l-au urmărit politiciii
francezi. Nu cunoștea oare nici d. Gambetta, nici
20 așa-supranumitul „sincerul și onestul” d. de Freycinet
interesul vital al României ce stă legat intim de tala-
zurile Dunării îndată ce au trecut Porțile de Fier? Nu
cunoșteau acești bărbați de stat tratatul de [la] Ber-
lin? Nu știau că propunerea Barrère e arbitrară?
Nu posedă ei nici două-trei buchi din dreptul gin-
25 ților pentru a ști că e un atentat în demnitatea și
independența României „poliția streină”, „suprema-
ția nemțească” asupra Dunării noastre?

Nimic din toate acestea nu se poate presupune.
Au voit să ne sacrifice și pretinsul lor interes se vede
25 limpede.

La masa verde de la Berlin, politiciii francezi
voiră să arate că și Republica Franceză are voință,
și prin graiul lui Waddington, care proba că știe mai
puțină geografie decît Homer, ne dăte ovreii pe cap.
30 Voiau să propuie și ei ceva și, dacă nu găseau în noi
o jertfă, ar fi rămas cu degetul în gură, încîntați
de complimentele viclene ale marelui cancelar.

În fine, simțind mîncărime de a se arăta lumii
că trăiesc și că vor să zică ceva în abundența neîn-
35 țelegerilor europene, se născoci războiul Tunisiei.
Defilare de paradă: joc ce i-a costat mai mult decît
au putut prevedea. Trebuia însă ca Italia să fie re-
dusă la tăcere sau cel puțin trebuia ca strigătele ei
să n-aibă răsunet. Problema se rezolvă. Cabinetul
40 din Viena s-a însărcinat cu hotărîrea celui din Ber-

lin la tăcere, în schimb însă să i se dea Dunărea pînă
la gurile ei.

5 Cînd Austria fu sigură de tocmală, ziarele din
Viena începură a discuta comisiunea mixtă și, cînd
diferendul dintre România și Austro-Ungaria se ivi
prin discursul tronului, organele franceze inițiate
în secretele cabinetului din Paris, cum e bunioară
10 *Le Temps*, se deteră, lucru de mirare pentru noi ro-
mânii, de partea austriacilor, ba încă cutezară să
afirme că noi românii, *semicivilizați, avem nevoie de
tutela Austriei!*

Noi românii, în instituțiuni, în literatură, ca și
în știință, reprezentăm în răsărit civilizațiunea fran-
ceză; dar dacă noi, cu cultura și năzuințele franceze,
15 avem nevoie d-o tutelă, gînditu-s-a marele organ
francez de ce *tutelă au nevoie francezii?*

Dar, nici vorbă, acea elevetire a *Timpului* ascundea
dedesubt o conștiință turburată, ascundea conștiința
vinderei efectuate de cabinetul din Paris, conștiința
20 furtului, căci în *dreptul natural*, în *dreptul pozitiv*,
ca și în *dreptul ginților*, a vinde lucrul altuia în folo-
sul său este un furt și o alienare nevalabilă.

Mai tîrziu, cînd prin propunerea Barrère se dete
pe față de ce încercarea d-a protesta a guvernului
25 italian a găsit rece, indiferentă Viena, ca și Berli-
nul, cînd românii nu puteau crede ceea ce citeau și
cînd se hotărîră a lupta contra Austriei pînă în pîn-
zele albe, organele franceze, ca *Le Temps*, *Débats* și
République Française, cunoscînd angajamentul guver-
30 nului lor, se dă d-a curmezișul dorințelor noastre și
combat orice încercare de opunere la pretenții austriace.

După atîta iubire ce tot românul poartă Franței,
ni se și cuvenea răsplata cocorului.

35 Politicii noștri au dormit liniștiți cu capul pe
surîsul și gentileța politicianilor francezi; astfel au
avut pernă de puf spre odihnirea împănată, însă de
acelea pe cari le simți îndestul după cîteva învîrtituri.

Guvernele franceze — căci această tristă onoare
se răsfrînge asupra multora — ne-au vindut și miniș-
40 trii noștri dormeau duși de somnul mătuseii; cînd

s-au deșteptat, erau deocheați și se mișcă galeș ca și gândacii de gogoși, galbeni cu sprincenele îmbinate.

5 Tot pe poteca obicinuită ai noștri: nu sunt buni decît de paradă, de chilomaneși peșcheșuri de împărțit pe la juvinele streine; cînd însă e vorba să surprinză, să previe și să sugrume un pericol național, se trezesc a treia zi după scriptură și încep a se tîngui cu glas de isterici. Li se frînge inima și se prăpădesc cu firea, strigînd în urma fie a prestigiului pierdut al țării [...], fie a Dunării care se duce:

„Cu amar și grea durere
De tine mă depătez!”

15 Și atît e destul; sunt patrioți; sunt liberali; fac și ei ce pot în afară: țara e mică.

Mici sunt acei cari nu simt mărirea demnității unui popor; mici sunt demagogii, acești samsari de cuvinte; mici sunt ineptii cari într-o națiune risipesc zadarnic bunurile ei.

20 Cît pentru oamenii de stat ai Franței, cari, ieșind afară din politica rasei, singura cale glorioasă a oamenilor mari, vor gusta îndată din roadele izolării și a dezgustului ce presară în neghiobie de-a lungul catenii statelor latine.

25 Azi e în toată furia politica raselor, lupta raselor; naționalitatea în frămîntarea Europei este un vis plăcut pentru cei ce dorm pînă la amiezi. Tratatul de alianță cel mai trainic e în inima popoarelor; e singurul ce poartă sigiliul neșters al singelui.

30 Și pe cînd lumea întreagă este încredințată de niște adevăruri atît de simple, francezii, zvăpăiați din fire, judecînd unde trebuie să simță și simțînd unde trebuie să judece, vor să dea probe de egoism și de simț practic ultramontan.

35 Rău a înțeles Berlinul.

Politica unui stat latin este o nebulă să se asemene cu melcul ce se închide la orice adiere în ghioacea din spinare. Slavii se ridică, germanii amenință d-a înghiți Europa și latinii se sfășie între ei.

INAUGURAREA MONUMENTULUI LUI MICHELET

Cîteva cuvinte despre Michelet; delegațiunile; coroana tinerimei române din Paris; monumentul lui Michelet; discursul d-lui Hașdeu; încheiere.

5

Azi la zece ore dimineața s-a sărbătorit piatra mormintului a marelui istoric francez Michelet. Niciodată un om mai mare la simț n-a închis înlăuntrul-i atîta dragoste pentru omenire. Nimeni n-a trăit mai mult pentru și prin alții. Cutreierînd Europa, Michelet, încărcat de glorie, deveni tribunul neobosit al popoarelor apăsate, și îndeosebi al popoarelor de gînte latină; și pana lui, sabie cu două tăișuri, o împlîntă adînc în tirania ascunsă și fățișă ce apăsa greu pe grumajii neamurilor ingenucheate din Orient. Traiul molatic și fără de grije al despoților ce a adimenit pe Voltaire îl revoltă și îi îndoi geniul și neoboseala d-a lupta pentru națiunile dezmoștenite. N-a fost durere de popor pe care să n-o mîngăie, nici nădejde moartă căreia să nu-i dea viață din viața sa; n-a fost principiu generos pe care să nu și-l însușească și să nu-l desfășure în fața lumii. Elev al revoluțiunii din '92 și înzestrat cu un temperament poetic și violent, lucru de mirare, el devină, fără o analiză de pozitivist, partea umană, mare și justă a acelei epopei singeroase, lăsînd în umbră utopiile ce au pierdut atîtea talente ș-au asmuțit atîția nebuni.

25 Istoric și artist, îmbrățișează totul: nedomirit de mare și general, neglige de multe ori partea; zăgrăvește nervos și profund mișcarea întreagă a societății; la el individul și uneori chiar clasa și partidul sunt

5 afluenți pe cari îi ia în băgare de seamă numai pentru marele fluviu la care dau naștere: năzuința totală a națiunii; și, dacă n-ai recunoaște și simți personalitățile, simți și recunoști epocile legindu-se una de alta într-un chip firesc, comunicându-și mișcarea continuă de viață și transformare.

10 Ca istoric, Michelet ridică giulgiul de pe trecutul Franței; ca cetățean, luptă pentru gloria ei; ca latin, luptă pentru unirea Italiei și strigă vorbind de noi, după cum spuse așa de potrivit pe mormîntul lui savantul nostru d. Hașdeu: „Ei sunt latini, ei au o istorie, ei sunt o națiune, ei au un viitor!”. Ca om, în fine, apără drepturile tuturilor, dînd alarma de deșteptare conștiinței amuțite de baionetă și pumn.

15 Pentru memoria unui geniu atît de uman și mare trebuia o serbare demnă; și demnă a și fost.

20 Franța își trimise și guvernul, și națiunea. Școalele și industria, tinerimea și bătrînii, ziaristica și asociațiunile s-au întrunit cu respect și mîndrie. Guvernul era reprezentat prin ministrul instrucțiunii publice, d. Jules Ferry, președintele Republicii prin locotenentul-colonel Lichtenstein, Camerile prin cîțiva deputați și senatori. Din partea școalelor stau de față delegațiunile Institutului, a Colegiului de Franciă, 25 a Asociațiunei politehnice, a Liceului Carol-Magnu în care Michelet și-a făcut studiul, a Școalei normale, a Școalei politehnice, ale școalelor „Uniunea franceză a tinerimei”, ale școalelor din 1876, ale școalelor din 1882, ale liceelor din Paris etc. Industria era reprezentată prin delegații Asociațiunei tipografice, delegații camerilor sindicale de uvrieri etc., etc.

30 Națiunile streine, România, Italia, Anglia, Polonia, Ungaria, Haiti etc., erau reprezentate unele prin trimiși ai guvernelor, altele prin delegați ai inițiativei private.

35 La 9 $\frac{1}{2}$ toți cîți s-au grăbit a-și mărturisi iubirea și admirațiunea ce poartă marelui istoric, toate națiunile tributare lui s-au adunat pe piața Voltaire. Tinerimea română aduse în mijlocul mulțimei, prin delegațiunea sa, o imensă coroană în doliu de perle.

Lumea se grămădește în jurul ei; o privește rînd pe rînd și nu se sfiește a o proclama de cea mai frumoasă. Pe rontul cel mare al coroanei stă scris în litere capitale: „*La jeunesse roumaine, à Michelet*!”. În mijlocul ei e așezat un monument funerar; pe fața de sus a monumentului se citește în litere negre nemeritele cuvinte: „*On ne tue pas une nation*”. J. Michelet. În partea de jos a coroanei, tricolorul românesc atîrnă în bande lungi. Frumos, sever și caracteristic, acest atribut de admirațiune face onoare tinerimii române.

5 La 9 $\frac{3}{4}$ convoiul de peste două mii de persoane se înșiră liniștit și apucă sușul puțin simțit al stradei Roquette, ce mină la cimitirul *Père-Lachaise*, locașul de vecinicie al atîtor glorii franceze. Timpul e frumos; cerul e senin și căldura temperată de adierea vîntului. Lumea se grămădește pe trotuare, privind convoiul tăcut ce se mișcă regulat și solemn. Nicio- 15 dată solemnitatea nu s-a înfrățit cu atîta demnitate și modestie. Studenții, de firea lor gălăgioși, urma bătrînilor c-un fel de sfială d-a nu turbura seninătatea serbării. Pietatea și armonia, idealul lui Michelet, cuprinsese înconștient inimele tinere; Michelet învinse în fiecare și le-arătă cu degetul „sferile pă- 20 ceei universale”, după care a umblat o viață întreagă de erou.

25 Și totuși, nici unul nu era trist, mergînd cu toți să sărbătorească pe mormîntul unui om viața care nu piere.

30 La zece ore, lungul șir de delegațiuni și coroane intră pe porțile de piatră groase și mari ale cimitirului, deschise cu aceeași bunăvoință pentru toți. Drumul principal suie în pantă și se sfîrșește la o mică distanță în ronturile de iarbă și flori ale colinei pe care stă clădită capela cimitirului. Monumentele 35 sunt așezate cu toată regula cuviincioasă; uneori îți lasă impresia unor bulevarde în miniatură; pomii, bine hrăniți, d-un verde închis și viu, abia își cleatănă vîrfurile; numai salcia de pe mormîntul lui Alfred de Musset e ofilită; s-au sădit atîtea pe mormîntul lui și, cu tot dorul poetului d-a se adumbri sub plete de salcie, ele se usucă aproape la fiecare doi ani.

Mormint de mormint se leagă; unii au locașe modeste; alții au hotele întregi.

Și invidia e stinsă în acest Paris mort.

5 Trista tăcere, întreruptă pentru un moment de pasul mulțimii, din nou înecă cimitirul. Zăbranicul negru de pe monumentul lui Michelet s-a ridicat. Mormintul i se acopere de coroane. Citeva minute lumea încremenește locului privind piatra ridicată în memoria marelui om.

10 La capul eroului adormit era dusă pe ginduri bătrina lui soție. D-na Michelet, modest îmbrăcată, cu ochii vii încă, cu părul aproape coliliu, întretăiat cu şuvițe sure, așteaptă, între vara sa, d-na general Boyer, și d-ra Herten, ca vocea oratorilor să se ridice pe mormintul celui care a ridicat Franța,

15 înviindu-i trecutul.

Monumentul lui Michelet, ridicat prin subscripție internațională, este un edicul antic, mărginit d-o parte și d-alta cu două coloane corintiene; marmură albă; c-o frunte distinsă prin briul dintre arhitravă și corniș, încărcat de ramuri, păsărele și insecte migălite c-o răbdare caracteristică artei moderne; pe fața principală a trupului reiese în relief corpul lui Michelet, așternut p-un sarcofag și acoperit pînă puțin mai sus de mijloc c-un giulgiu; pieptul îi e descoperit; capul plecat p-o pernă, în afundătura căreia îi cade părul în lungi pale ușor ondulate; fața slabă și dăltuită cu atîta sentiment de Mercié, că nu știi bine dacă privești o bucată de marmură albă or dacă ești înaintea unui chip cu paloarea de șofran ce se întinde pe fața omului care abia ș-a dat ultima suflare. Ochii sunt închiși și buzele îi poartă spre dreapta un suris blajin: surisul de pe urmă al geniului neabătut de scepticism. Mulțumirea supremă încrustată pe buzele unui teist ce cade luptînd pentru umanitate. Mina stîngă stă liniștită pe inimă, iar dreapta, ușor alăturată în lungul corpului, ține pana ce nu i-a tremurat niciodată în viața sa. În josul lui e scris în litere negre cea din urmă frază a testamentului său: „*Que Dieu reçoive*

mon âme reconnaissante de tant bien, de tant d'années laborieuses, de tant d'amitié!”

În fața lui se ridică istoria în chipul unei femei d-o frumusețe antică, învesmîntată într-un vâl recurbat în cute cari nu ascund farmecul unei frumuseți desăvîrșite. În mina stîngă ține un sul pe jumătate desfășurat, cu vorbele *Histoire de la France*. Mina dreaptă i se ridică puternic în sus, arătînd cu degetul cuvintele: *L'Histoire est une resurrection*. Pe pilastrul din dreapta al monumentului sunt scrise națiunile cari au contribuit la ridicarea lui, printre cari amcitit cu o plăcere vie *Roumanie*, iar pe cel din stînga consiliile comunale din Franța, cari asemenea au luat parte la subscripțiune. În jurul monumentului împărtășesc pacea nemărginită: *Balzac, Barrye, Casimir Delavigne, Cambacérès, Frédéric Barat, Frédéric Soulié* și *Buloz*, grup glorios, demn de marele autor al revoluțiunii franceze.

20 După o căutătură lungă a mulțimei aruncată pe mormintul lui Michelet, d. Jules Ferry, ministrul instrucțiunii publice, înaintează în mijlocul semicercului arcuit în jurul mormintului și c-o voce puternică și emoționată face elogiul cuvenit și poetului, și istoricului, și cetățeanului. D. Ferry finește în aplauze unanime, făcînd apel la unirea partidelor din Franța, unire pentru care Michelet a luptat o viață întreagă, adînc convins că gloria și înălțimea Franței în lume e strîns legată de această unire. După d. Ferry ia glas bărbatul nostru de frunte în ale condeielui, d. Hașdeu. Privirea sa profundă, ca de obicei, se încrunță plecîndu-se spre foita ce-o ținea în dreapta și c-o voce stăpînită, în care totuși se simțea emoțiunea, dă citire următorului discurs:

35 „Domnii mei,
În numele României, viu a face omagiul lui Michelet, una din gloriile Franței și care a fost totodată și cetățean român. Parlamentul nostru a contribuit în unanimitate la ridicarea acestui monument și guvernul m.s. regelui Carol I s-a crezut dator a trimete oficialmente un delegat pentru a lua parte la solemnitatea inaugurățiunii. Este imens ceea ce țara

5 mea datorește Franții; e frumos ceea ce datorește lui Michelet. Franții...? Da, Franța ne-a dat mai mult decît un imperiu, ea ne-a dat ceea ce niciodată nu se dărimă: ne-a dat civilizațiunea. Bărbații noștri de stat, oamenii noștri de litere, chiar oștenii noștri, da, chiar eroii de la Plevna, toți am învățat în Franța sau cel puțin de la Franța. (Vii aplauze.) Cît despre Michelet, el este marele vostru istoric, marele vostru poet; d. Taine a zis-o de mult; dar, mare poet pentru voi, pentru români el a fost mai mult decît atît: el a fost un profet. (Aplauze unanime.) La 1848, pe cînd eram încă necunoscuți, pe cînd neștiința și reaua-voință ne făcea slavi, turci și cine mai știe ce, cînd unii ne contestau pînă și dreptul de existență, ei bine, Michelet a fost cel dintîi a ne dezvălui dinaintea Europii. «Ei sunt latini, zise el, ei au o istorie, ei sunt o națiune, ei au un viitor!» Și această profecie el a și văzut-o realizată. (Aplauze prelungite. Bravo!)

10 Termin. N-am vrut a face un discurs, ci numai a explica prezența aci a unui trimis din partea latinilor Orientului, din partea acelor latini de la Dunăre cari au fost dragi lui Michelet și cari merită d-a fi dragi Franției, căci pe Franța, pe Occidentul latin reprezintă ei la marginele Europii civilizate. (Vii aplauze.)

25 Și românii sunt franceji, aș putea să zic că am venit la voi de la voi: de la București la Paris; și salut, salut memoria marelui om care aparține ambelor Franțe“.

30 Odată cu finitul acestui discurs, d. Ferry, senatorul Pelletan și alții bărbați de frunte în știință și publicitate se grăbesc a strînge călduros mina d-lui Hașdeu; și întreaga adunare, într-un glas, strigă de nenumărate ori: *Vive la Roumanie! Vive la Roumanie! Vive la France! Vivent les Français! Vivent les Roumains!*

35 Fire-ar ca guvernele franceze de pe mormintele glo-riilor lor să învețe politica rasei, adevărata politică, singura mîntuire și mărire a gînteii latine. Poporul francez ne iubește și el ni-e nouă drag ca ochii din cap. Guvernele sunt datoare să simță pentru cine bat ini-

mele națiunilor, căci calea pe care pornește avîntul dragostei lor este calea gloriei.

5 Numeroasa adunare mai aplaudă discursurile ce sosea unu după altu, fie din partea tinerimii fran-ceze, fie din partea celorlalte națiuni, și, surîzînd de „l'humanité“ a generalului ungur Turr, se împrăștie liniștită.

10 Astfel se fini această serbare, mare prin calmul și solemnitatea sa, scumpă nouă românilor prin senti-mente ce ne-a dovedit.

CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ SUFRAGIUL UNIVERSAL ȘI MITINGURI

Paris, 2 noiembrie

5 Mai adeseori statele în mina timpului și a oamenilor de stat se aseamănă cu o bucată de marmură pusă sub dalta unui sculptor. Trebuie ani de gândire până să ajungă la o concepțiune limpede și impuitoare; și apoi, după ce inspirațiunea a trecut în plan hotărât, cită bătaie de cap, cite ciopliuri, cite îndreptări, cite neteziri, și mulțumirea cu greu vine, dacă vine vrodată. Așa s-a întâmplat și se întâmplă neconținut cu Republica Franceză, statul des și cumplit încercat fie din lăuntru, fie din afară.

15 Și vor dura mult nevoile, neînțelegerile vor crește, căci situația turbure a unei națiuni nu se limpezește cu un pahar de apă.

20 S-au ivit după războiul din '71 în Franța atîția oameni, unii destoinici, alții celebri; toți, nu mai încap în doială, au vroit propășirea republicii; dar, din capul locului, nici în plan n-a fost bună învoială, nici execuția n-a fost la o seamă. E fatal ca o trecere bruscă de la monarhie la republică să fie o cletinare în speranțele multora.

25 Poporul nu e pregătit nici pentru sufragiul universal, nici pentru mitinguri. Votul e obscur și mitingul zgomotos. Și toată clădirea statului în principiu, și pînă la oarecare punct chiar în fapt, e întemeiată pe aceste două mari și periculoase însușiri ale suveranității naționale.

Nimeni nu se pune d-a curmezișul progresului fără a face ca un neam întreg să sufere pentru o diademă.

2 Se înțelege, Anglia și Franța, frunțile între națiuni prin conștiința dreptului și a datoriei, trebuie să se cîrmuiască de instituțiuni de alt soi decît s-ar cuveni, bunoară, Rusii și Spaniei. Dar de la a turna forma dreptului public impus de înțelepciunea situațiunii și de fatalitatea epocii pînă la o d-a valmă visată în crize de răscoale este o distanță, un pas atît de mare pe care nu-l poți face fără o zguduire a întregului sistem ca de la stîncă solidă pînă la buzele prăbușiturii, ca de la sigur la precariu, ca de la bine la rău.

10 Vreamea are sarcina ei: va dovedi neîncetat că aprinderea momentului e o patimă de bolnav; pedeapsa e chiar în satisfacerea ei.

15 Era un ideal în Franța: sufragiul universal. Om și om, cap și cap, unități algebrice; nici o nuanță de deosebire, o pogorire a sfîntului spirit, o conștiință și-o lumină potrivă în firea oricăruia care ar putea zice: „Sunt francez“. Alegătorii sunt națiunea și națiunea o chilă de fasole în care bob și bob are aceeași coaje și miez. Prima greșeală și cea mai mare; prima utopie și prima speranță. Fericirea visată a fost un vis. Acea Cameră, acea expresie a suveranității naționale, mîndră, bărbată și înțeleaptă, s-a înfățișat națiunii și dorul vrăjmașului din afară s-a împlinit: e dumatică, pulverizată, zgomotoasă, încinsă de ambițiuni ce se bat în capete, fără cumpănire, fără țel, un morman ce se frămîntă și vrea și nu vrea.

30 Din '77 pînă azi, de la deplina izbîndă a republicei contra monarhiei, așa-zisa expresie fidelă a națiunii franceze a suit și-a rostogolit șapte ministere: ministerul Dufaure, ministerul Waddington, primul minister Freycinet, ministerul Ferry, ministerul Gambetta, al doilea minister Freycinet și, în fine, actualul minister Duclerc, d-al cărui obștește sfîrșit se bălăngăie mult.

40 Aceasta e opera de căpetenie a sufragiului universal lăsat în plata Domnului. Și ca urmare firească: reformele atît de cerute în justiție, în finanțe, în adminis-

trație mototolite în portofoliul fiecărui ministru ce a avut nenorocirea să suie treptele ministeriale. Nimic mai mult nici în organizarea armatei, căci a desființat și a reînființat toboșarii nu va să zică a dobîndi nici disciplina, nici bunii generali de cari se simte îndestulă lipsă.

Aceste berbeleacuri ministeriale, acest *perpetuum mobile* a pus pe gînduri pe mulți publiciști de frunte. Grija a mișcat multe condeie. S-a inserat, între altele, în *Revue politique et littéraire* un articol asupra Senatului. Vorbește anonimul lui autor mult despre Senat, i-aduce multe laude, dar e-o minte de om ce cugetă și pătrunde, se oprește cu mîhnire asupra valvirtețului ministerial. Analizează toate relele ce decurg din dese crize și căderi: unitatea de mers în afacerile publice, siguranța progresului îi dispăre; un ministru urmează altuia, proiectul unuia, proiectului celuilalt, reformă după reformă vine și nici una nu se poate pune în practică. Pentru a para acest rău inevitabil, propune și susține ca cel puțin unii miniștri să fie scutiți întru totul de responsabilitate înaintea Camerilor. Bunioară, ministrul de finanțe, ministrul de lucrări publice și miniștrii de război, marină și instrucțiune publică să se bucure, printr-un fel de uz, de același privilegiu de care s-a bucurat inamovibilul *de fapt* Cochery.

Ingenios, dar cu neputință.

Lunga viață ministerială a lui Cochery se explică ușor. Ministrul poștei și al telegrafului e singurul, prin felul cercului său de ocupațiune, care e exclus din politica statului: așa fiind, e singurul pe care nu-l privesc luptele de partide. După dînsul, și încă la o bună distanță, n-ar putea veni decît ministrul de lucrări publice.

Dar ministrul instrucțiunii publice? Apoi, făcutu-s-a mai multă politică în Franța, mai multe sfîșieri de partide cu alte legi decît cu noua lege a instrucțiunii publice?

Dar miniștrii de război și de marină? Orice reformă a lor nu aduce aminte doliul de pe Alsacia și Lorena? S-ar putea oare, chiar în principiu, ca apărarea națio-

nală, ca acel corp care va răzbuna minia și onorul Franței cînd își va azvirli mînușa în fața Germaniei să scape de sub controlul suveranității naționale așa de ușor cum s-ar strecura combinațiunile de țeluri și de factori poștali ai d-lui Cochery?

Nu mai începe vorbă, articolul e bine scris, ca cugetare îndestul de dospit, dar propunerile cu cari se încearcă autorul a tămădui unele portofolii nu sunt nici paliative.

Mai departe. Altă speranță înșelată. Alături de sufragiul universal e dreptul de mitinguri. Drept mare, dar greu, imposibil și vătămător pentru francezi, așa cum este alcătuit în Franța fără nici un control, fără nici o margine.

Violent, gălăgios, declamator, gata d-a îmbrățișa orice idee ce ar suna ca o tîpsie, prezumțios, utopist, acest popor nobil n-are nici trecut de mitinguri, nici aplicări d-a le înțelege. Atenianii au reușit într-o vreme, englezii se țin bine în aceste adunări poporane, dar cite condițiuni de fire, de tradițiuni, de educațiune nu lipsesc francezilor, pe cari le-au implinit atenianii și nu le lipsesc englezilor.

Fără îndoială, e un drept al omului d-a cădea la aceleași învoială cu mai mulți, d-a se sfătui, d-a își arunca greutatea gîndului său în opiniunea publică, d-aș spune cu viul grai dorul ce-l arde și ideea ce-l muncеște pentru binele obștii, dar e o datorie a oamenilor cari conduc o națiune d-a pune limită acestui drept. Nimeni nu neagă, exceptînd biserica, că e un drept al omului d-a dispune de brațe în cercul libertății sale: poate să agonisească și poate prea bine să se stringă de git. Cine însă ar mai susține că e un drept al lui a lua cu aceleași brațe o piatră să o arunce în capul altuia?

Dacă există drepturi imprescriptibile, nu există un drept fără limită.

Dar dacă nu ar fi de așa mare folos francezilor mitingurile, e un drept al poporului și i s-a acordat. E însă un drept inerent libertății ca două sute de oameni adunați laolaltă să surpe siguranța și libertatea a două milioane prin ideile ce le propagă, dîndu-le chiar un

5 început de execuțiune? E un drept al orăru venit ca
în mijlocul a cinci sute să poată în toată libertatea să
atace existența unui stat la care consimt cincizeci
de milioane? Dacă majoritatea într-un stat, marea
majoritate, nu are dreptul d-a se răscula contra minori-
tății, cum s-ar putea susține că o infimă minoritate are
dreptul d-a se răscula contra majorității?

10 Și, cu toate acestea, dreptul de mitinguri fără nici
un control închide în sine puterea d-a comite cele două
nedreptăți reciproce.

15 Deja faptele acuză îndestul neprevederea republi-
canilor francezi și oamenii de stat distinși văd negru
acolo unde vedeau lumină. Ceea ce se petrece astăzi în
Franța încrețește multe frunți și cei cari au deschis
drum larg nebunilor, crezind că dau avânt poporului,
încep a se retrage din făgașul croit într-un moment de
entuziasm.

20 Curtea cu jurați de *Saône-et-Loire*, judecînd pe aten-
tatorii din districtul Montceau-les-Mines, a fost nevoită
să amîne pricina pentru altă sesiune, amenințați fiind
jurații cu moartea, în urma unui miting socialist.

25 La Lion, un ovrei, aprins de discursurile din
adunările anarhiste, împiedică pe un preot în biserică
de a citi evanghelia; e de necrezut, dar s-au văzut
exaltați oferindu-se în public să ucidă pe președintele
republicei.

30 *Journal de Genève* susține că anarhiștii din Geneva
s-au hotărit a începe răscoala în Franța, „*choisie
comme sujet d'expérience, parceque l'on espérait que dans
un pays où l'autorité est très affaiblie, la société ne
resisterait pas à cette série de secousses habilement es-
pacées*“.

35 În întiul, al cincilea și al șaselea arondisment
din Paris noi placarde anarhiste s-au afișat, făgăduind
burghezilor, capitaliștilor și guvernanților „pumnal,
dinamită, otravă și petroliu“.

40 Se înțelege, aceste încercări vor fi zadarnice; vor
da însă de lucru guvernelor și, dacă nu s-ar lua măsuri
grabnice, furia celor cari sunt trunchiați și de senti-
mentul familiei, și de sentimentul patriei, și de noți-

unea cinstii, ar reinnoi, poate, triste scene din
timpul Comunei.

5 Aci aduce orice abuz de libertate; și abuzul e o
consecință imediată a mitingurilor scutite de orice
control din partea Puterii executive.

Nici că putea fi altfel.

Ia-i calului friul și-și dă el singur pînteni.

CORRESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

Paris, 28 ianuarie 1883

5 În mersul națiunilor sunt încercări periculoase, încercări de elătinare perpetuă și nehotărîtă, de turburare fără scop, de muncă fără produs, de o combustie intestinală maladiivă. În așa stare socială capii n-au autoritate și pionii își dovedesc insuficiența lor prin veleități sterpe. Nu e idee, nu e utopie, nu e contorsiune necumpănită care să nu-și găsească adepți cu chila.

10 Un fel de secetă a bunului-simț se declară în stare latentă; din astă cauză nasc și se lătesc năzuințele paradoxale. Agitațiunea artificială, mersul în salturi, patimele de senzație vulgară, himerile virstei de doisprezece ani înlocuiesc mișcarea cumpătată, mersul natural,

15 pasiunile nobile și acele ideale cari, orcît de depărtate ar fi, totuși nu se concep decît prin analize profunde și reale ale spiritului uman.

Și dacă citeodată și pentru scurtă vreme surprindem un aspect favorabil, o iluzie de reînviere în aceste societăți zbuciumate, nu e loc de multă bucurie: aceste momente fericite se aseamănă cu rumeneala vioaie a tuberculosului tratat cu arsenic.

E de regretat că tocmai Franța, această țară generoasă chiar în nenorocire, să fie izbită profund de această stare

20 de turburare al cărui caracter de căpetenie e întineric îndărăt, întineric înainte, numai într-un cerc limitat al prezentului o făclie ce răspindește atîta lumină cît trebuie pentru a se împiedica om pe om din mersul

venit. O dibuire zadarnică e toată viața politică. Printre toți oamenii capabili, decîși și onești, pînă acum cel care ar întruni capacitatea și deciziunea de primă ordine nu s-a pronunțat și cu greu ar învinge să

5 fie recunoscut.

Omul timpului, a cărui deciziune și pătrundere politică n-au fost mai puțin însemnate ca elocvența sa fulgerătoare, bărbatul de stat care după Thiers a fundat d-a doua oară Republica în 1875, care apărea

10 între amici și inamici ca un centru de gravitate al politicii și ar fi curmat zăpăceala internă provenită din demonstrațiuni socialiste și mai ales dintr-o Cameră pulverizată în grupuri microscopice, acest bărbat nu mai există.

15 Și era prima speranță a Franței.

Astăzi, în dezechilibrul total al republicii e nevoie mai mult decît orînd de un erou al tribunii care să impuie, să forțeze, să decidă măsurile politice.

Nu e vorba de „dictator“, nu e vorba de „tirania personală“, de care ș-au făcut spaimă atîția oameni de

20 bună și de rea-credință, incapabili d-a concepe statul în toate încheieturile sale, ci trebuie *sine qua non* o mină forte fără a fi despotică, o concepțiune cu autoritate fără a fi autoritară, care să dea impulsiei *unității* în mecanismul republicii.

25

Se va găsi? Fi-va fatal ca marele gol lăsat în urma sa de acela care s-a dus pentru totdeauna să rămîie neumplut multă vreme de un talent de prima ordine în politica franceză?

30 La această întrebare tremură toți bunii republicani, amici or inamici ai lui Gambetta.

Nesiguranța, neîncrederea, frica, orce s-ar zice, bîntuie partidele republicane. Republica e forte, strigă mai toți, și strigă puternic, pentru a acoperi

35 zgomotul ce-l fac în toată libertatea în sinul republicii și anarhiștii, și bonapartiștii, și legitimiștii, și orléaniștii. E conștiința, la urma urmelor, care, orcît ar fi de obtuză și întunecată, tot împrăstie o temere firească; se înțelege, sunt puțini partizani ai monarhiștilor

40 în Cameră și la lumina zilei, dar d-aci drept e să se

sustie că nu pot pune piedici însemnate la prosperitatea republicii prin continuele lor demonstrațiuni?

5 Fără îndoială, Jérôme Napoleon a dat dovezi de incapacitate prin acel „ordin de zi împărătesc” adresat
poporului francez, fără îndoială că, subscriind acel
act de ultimă voință, ș-a dat obștescul sfârșit: probă
injuria cu care a fost primit faptul de clericali, de
bonapartiști-victoriști și de monarhiști în general;
10 însă nu e mai puțin adevărat că această inflăcărare
neghioabă probează oarecum conștiința intimă a vrăj-
mașilor că republicii îi lipsește omul atit de necesar
în împrejurările turbulente în care se află.

Ce însemnează graba cu care a fost arestat prințul
Jérôme? Spiritul domol, înțelept, liniștit, pacinic al
15 președintelui, al acestui „cunctator” pus în fruntea
republicii, desigur nu s-a alarmat de demonstrațiunea
demagogică venită din partea unui pretendent de tron
împărătesc, nicicind nu i-a trecut prin minte posibili-
tatea unei lovituri de stat. Pentru așa eveniment
20 capital, nici Jérôme n-are îndestul cap, nici puținii
lui partizani. Nu dar spaima de bonapartiști a pus în
picioare pe bătrînul din „Eliseul francez”, ci pur și
simplu convingerea, de altfel foarte politică, că pînă
în ziua în care va apare din nou pe scena publică un
25 om în care să se încarneze politica republicii și care
să dea impulsurile viguroase și sigure ale statului, e
de datoria lui și a guvernului, primi servitori ai repu-
blicii, să încingă ordinea și siguranța zguduită cu mai
multe măsuri politice decit pînă acum.

30 Sunt d-acei oameni cari farmecă dominînd, cari
dirige fără a sugruma, ce cutează fără a se pierde, cari
atrag toată atenția și cuceresc simpatia prin puterea
cuvîntului ș-a gîndirii, singuri ei știu azi, ca și în repu-
blicile antice, să amuțească cîrtilile vrăjmaș; nu-
35 mai ei știu să dirigă interesele practice ale statului
și să împace năzuința generală într-un timp dat;
ei numai împacă iluziile cu faptele și tinzînd neconținut
spre propășire și glorie, satisfac aspirațiunile popoa-
relor, domolesc și conving majoritatea, impun nemul-

țumîților; în pace ori în crize, ei umplu statul de la
un hotar la altul d-o încredere nemărginită. Și cînd
pier pare-ar tîri după ei toată viața socială, toată re-
zistența; nădejdea în viitor se simte zguduită.

5 Iată ce e limpede și în mintea republicanilor și în a
monarhiștilor. Bărbatul de stat care ar fi încarnat o
epocă întreagă în istoria republicii a urzit fără a bate
instituțiunile mării, a început fără a termina. *Fuit...* și
10 vrăjmașii din afară și din năuntru au simțit cu o bucurie
febrilă că se dărimă un munte de pe pieptul lor zdrobit
sub greutatea unui gigant.

Monarhiștii au răsufolat; perspectivele le-au suris;
grupurile lor împrăstiate, fără să-și dea multă seamă,
s-au concentrat. Aveau în față nu o moștenire, ci o
15 speranță. Sub niște asemenea impresii favorabile s-a
găsit prințul Jérôme Napoleon în preziua faimoasei
sale demonstrațiuni.

Dar pe cînd monarhiștii își dau pe față, prin ino-
cența unui *bonhomme*, complotele lor înăbușite, preșe-
dintele și guvernul Republicii Franceze ș-au înțeles
20 pierderea încercată, slăbiciunea momentului, măsura
decisivă ce trebuie să ia într-un timp cînd republica
e văduvă de un om care știe să înecă orice tendințe
subversive.

25 În Cameră dezunire, în aceeași vreme demonstra-
țiuni socialiste de toată nuanța, demonstrațiuni bona-
partiste și în perspectivă demonstrațiuni orléaniste și
legitimiste. Lipsa de unități în politica externă și
cea internă, puțină sau mai bine lipsa totală a stabili-
30 tății guvernelor și, mai presus de orice, lipsa unui
bărbat de stat republican care să facă față dificulță-
ților din prezent.

Acesta e pasivul actual al republicii. Și în această
situație orice demonstrațiune e o primejdie, nu atit
35 prin ea însăși, cit prin împrejurările excepționale în
care se manifestă.

E dar o datorie și un drept al republicanilor d-a
stîrpi de este cu putință aceste manifestațiuni con-
trarii ordinii sociale.

40 Legea de expulziune a pretendenților ce vin reze-
mați pe dreptul divin să-și afirme pretențiile lor nu

mi se pare nici nepotrivită cu firea unei republice, nici contrarie libertății. Într-o stare excepțională e o măsură excepțională. E o legătură intimă între această lege și dreptul de a apăra și întări ca formă de

5 guvern recunoscută de națiuni și de puterile străine.

Ca voință națională și ca drept internațional public, nimic mai corect decât Republica Franceză. Așa fiind, este absurd a acuza de tiranie pe aceia cari, chemați a guverna o națiune, iau măsurile necesare

10 pentru a asigura forma statului, așa cum e întemeiată de sufragiul universal.

Se susține de unii că generozitatea, indulgența sunt însușirile republicii. E o copilărie și mai puțin un argument. A fi indulgentă și generoasă nu exclude

15 datoria d-a se apăra. A tolera are o limită; nu înseamnă cîtuși de puțin a închide ochii la prima lovitură de grație, ca un martir creștin ce consideră moartea provenită din partea vrăjmașilor ca o supremă

20 fericire. Acești amici ai republicii sunt niște inimi simple ce răspund cu utopii cînd e vorba de deciziune de fapt.

În Atena se ostracia cetățenii de frunte, republicanii sinceri, cari, prin autoritatea lor crescîndă, ar fi întins o penumbră pe libertățile recunoscute or care

25 ar fi împiedicat mersul prosper al națiunii împărțind simpatiele poporului în două.

Aristide a fost exilat și nici tirania nu tenta, nici nu meritase mai puțin de la patrie decât adversarul său.

30 S-a susținut de cineva pînă azi că această ostraciare era incompatibilă cu republica Atenii ori că era contra libertății? Din contră, atenienii au dovedit că un popor de artiști poate fi un popor cu un spirit practic fără a cădea în excesul brutalității din Sparta.

35 Și azi, cînd prințul Jérôme, cînd duca d'Aumale, cînd Henric V nu sunt niște Aristizi cari să se consume pentru binele republicii, ci, din contră, niște vrăjmași declarați ai ei, niște cauze de slăbiciune înlăuntru și în afară, să se acuze guvernul Republicei Franceze de presiune, de violare a libertății?

Oare dacă majoritatea ce formează republica este ținută prin organele ei d-a garanta libertatea tuturor se poate întinde această datorie pînă la absurd, pînă a garanta libertatea de acțiune a cîtorva grupuri îndreptate contra marelui majorității? O asemenea

5 aserțiune e nu numai absurdă, dar și d-un ridicol patent. Exilul pretendenților e o apărare a libertății și un exil de piedici pentru armonia internă.

Cînd deputații monarhiști se duc să aplaude în public pe Louise Michel, nu rămîne indoială că monarhiștii sunt dispuși a sta împotriva republicii prin

10 orice mijloace. E dar de datoria ei ca să ia măsurile convenite contra a patru-cinci oameni ce fiecare vorsa puie pe frunte în același timp coroana monarhică.

15 Ș-apoi în toată istoria nu găsim decât Republica Franceză purtînd în sinul ei cu o neglijență exagerată vrăjmașii săi declarați, care orcînd pot să-și sprijine dorințele lor pe invaziunile streine.

Dacă pînă acum nu erau de nici un pericol aceste manifestări monarhice, cauza am spus-o: trăia un om care, ca șef declarat al republicii, chiar cînd nu era decât un simplu deputat, apăsa și ținea în frîu și pe monarhiști și pe socialiști. Azi coroanele ruginite încep a scripi și pretențiunile încep a se afirma

25 pe zidurile Parisului.

Azi pot fi o piedică, mîine un pericol.

E dreptul republicii d-a se apăra. *Cavent.*

DOMNUL REDACTOR,

I

Pe cind faimosul concert european pare în majoritate dispus a năpăstui pe adevărații stăpînitari ai Dunărei, din libera Belgie, destinată a fi cea mai sinceră și mai dezinteresată amică a României în Occident, ne vine o nouă și călduroasă apărare a drepturilor noastre în cestiunea arzătoare a zilei după aceea deja apărută anul trecut: *La navigation des fluves* (sic!) *Le Danube, par le chevalier de Thier* (Liège).

Tot în Liège e tipărită și această nouă broșură, ce poartă titlul plin de actualitate: *La Roumanie devant la Conférence de Londres, par un Paysan du Danube*¹.

Orcare ar fi autorul acestei studiate lucrări, primească mulțumirile noastre pentru accentele pline de dragoste ce-a adresat în favoarea românilor și spre auzul nedreptului areopag de pe malurile Tamisei.

Autorul, în concisa sa introducere, expune mai întâi, cu o competență desăvîrșită, gravitatea cestiunei ce preocupă Europa; el arată consecințele periculoase ce deciziunile luate în pripă ar putea să aibă mai târziu. E de notat că „țăranul de la Dunăre“ pare a cunoaște cu de-a mărunții țara, organizațiunea și instituțiunile noastre. Iată cum se exprimă de frumos în această privință la pag. 5 a prețioasei sale lucrări:

¹ Liège, Léon de Thier, Boulevard de la Sauvenière, 12, 1883, 83 p.(n.e.l.)

„Revoluțiunea fizică și socială care a metamorfozat sub ochii mei teritoriul Dunării în mai puțin de-un pătrar de secol îmi pare una din acele instantanee schimbări de decor ce se văd în feriele de teatru, și mă întreb câteodată, privind această minune, dacă nu sunt victima unuia din acele mirage înșelătoare pe care cerul Orientului le păstrează ca surprindere noilor debarcați, căci pe acel pămînt, țelină ieri încă, civilizațiunea a-ncolțit tot așa de repede ca și grinele de primăvară sub soarele ei înviator. Acolo unde domneau ignoranța, mizeria și robia, strălucesc azi, ca niște flori autohtone, știința, bogăția și libertatea.

Aceea ce națiunile bătrînei Europe au strîns în timp de secole, cite o dată cu prețul a lupte îndelungate, națiunea română a dobîndit-o fără convulsii, numai după citeva lupte, prin puterea vitalității sale și sub imperiul unui mediu propriu repedei sale dezvoltări...

Putem afirma cu mîna pe istorie că Dunărea este geniul tutelar al României, precum Nilul este zeul nutritor al Egiptului, precum Rinul este sentinela care veghează asupra patriei germane, precum riul Escaut este paladiul independenței noastre. În apele acelui mare fluviu se concentrează trecutul, prezentul și viitorul tinărului regat. A suprima libera întrebuintare a acestei mari căi de transport către mare este a reduce România la soarta unei *oasis* pierdută în stepe, este a condamna poporul român la viața nestatornică a hordelor sălbatice, cari nu de mult au lăsat pe pămîntul său urma numelui lor barbar în mijlocul bălărilor și al ruinelor ce au presărat peste tot. Cestiunea navigațiunii Dunărei, sub verce față am examina-o, ori politică, ori economică, este *alfa* problemei orientale, precum cestiunea Bosforului este *omega* acestei probleme, și acestea sunt în adevăr cei doi poli, unul de nord și altul de sud, între cari trebuie să graviteze lumea din Orient sub pedeapsa de-a se rupe echilibrul lumii întregi“.

Aci vine naturalmente o repede ochire asupra cestiunei orientale în general și asupra navigațiunei dunărene în special de la începutul secolului și pînă

azi, analizându-se cu multă limpeditate dispozițiunile respective ale tractatelor din Viena, Paris, Londra și Berlin. Autorul urmărește pas cu pas tendința, din ce în ce mai vădită, a Austriei, împinsă de Germania, de-a se lăși în Orient și a deveni astfel o putere în adevăr „orientală”.

Această parte esențialmente istorică are un interes foarte viu pentru acei ce caută cauzele neînțelegerilor de azi asupra Dunărei. Dar ele au o importanță mai mult generală și, prin urmare, trecem.

Sub titlul *Question du Danube* (pag. 50), iubitul nostru „țăran” vine la chestiunea care ne preocupă în special și determină mai întâi instituțiunea comisiei dunărene.

Vorbind apoi de neînțelegerile, încă neînclăturate, dintre România și Austro-Ungaria, autorul se exprimă astfel (pag. 57):

„Discuțiunile tractatului din Berlin prevesteau aceste neînțelegeri și probă sunt protocoalele.

Legislațiunea fluvială a Dunărei fu opera Austriei și rezultatul unei înțelegeri între această putere și Rusia, înțelegere obținută cu prețul a lungi discuțiuni în urma unei conferințe speciale dintre baronul Haymerle, delegatul austriac, baronul d'Oubril, delegatul rus, și comitele de Saint-Vallier, delegatul francez, cari stabiliră redacțiunea acestor articole, la cari congresul se ralie fără alte observațiuni. Austria prezintase mai întâi un proiect foarte amănunțit, care fu prezentat mai târziu sub o formă mai concisă și la care Rusia răspunse printr-un contraproiect. Proiectul austriac cerea neutralizarea Dunărei, mandatul de-a face să dispară Porțile de Fer, independența teritorială a Comisiunii europene, cu întinderea jurisdicțiunii sale până la Galați și un loc pentru România în acea Comisiune. Proiectul rus uita trei din aceste puncte și se mărginea să confirme privilegiile aceste Comisiunii, care se menținea, și să statueze puțința de-a revizui actul public din 1865 printr-o Comisiune specială de *riverani*, sub rezerva aprobățiunii puterilor (protocolul 12).

Principiul necesității unei înțelegeri asupra prelungirii puterilor Comisiunii fu introdus în tratatul de Berlin după observațiunile Rusiei (protocolul 12), care declară că proiectul austriac nu e mulțumitor (protocolul 11). Acest proiect voia să întindă durata ei peste expirarea puterilor sale în 1883, până la încheierea unei noi înțelegeri. Cu alte cuvinte, Austria dorea permanența Comisiunii și prelungirea ei prin reconducțiune tacită, altfel zis păstrarea Comisiunii dunărene până la o soluțiune fortuită sau până la o modificare făcută de Europa, fără să se fixeze cind. Franția recunoștea avantajele proiectului austriac rezultând din reconducțiunea tacită și propunea, dacă nu prelungirea de drept, cel puțin posibilitatea de a fi prelungită.

Rusia refuză.

Această divergență o vedem în reticențele și rezervele făcute deja de Rusia cind se revizui actul public și acum în urmă cind pretinse să interzică inginerilor Comisiunii dunărene dreptul de-a opera sondajii în brațul Kiliei de sub jurisdicțiunea Europei. Această ne face să ne temem că și la Conferința din Londra ea să nu reînnoiască pretențiunile și să nu primească a se uni cu prelungirea puterilor Comisiunii spre a rămânea izolată sau, cel puțin, să încerce a mărgini durata Comisiunii la un termen scurt, reproducându-și din nou rezervele. Austria, pe cit se pare, a făcut să atirne aprobarea ei la dorințele Rusiei de adeziunea României și-a Europei la principiile ce a încercat să facă a triumfa în regulamentele fluviale votate de Comisiunea din Galați, și ea a reușit să atragă pe cea din urmă fără a fi putut să convingă încă pe cea dintâi.

Își va executa ea oare amenințările că nu va da adică consimțire Comisiunii dunărene dacă nu reușește la Dunărea de jos?... Ne e permis a ne îndoi, căci ce ar câștiga Austria dacă s-ar distruge jurisdicțiunea Europei de la gurile Dunărei?

Dacă această Comisiune moare, ea va fi înlocuită cu o Comisiune țarmureană.

5 Dar ce Comisiune? După tratatul din Paris, în
acord cu tratatul de Viena, această Comisiune ar
trebui să-și întindă jurisdicțiunea sa asupra întregu-
lui *fluvii navigabil*, asupra Dunărei maritime, Dună-
rei de jos și Dunărei de sus. În acest caz ar face parte
din Comisiune și Rusia și Germania, cea dintâi țăr-
mureană de la 1878 și cea de-a doua reprezentând Wür-
tembergul și Bavaria în numele Imperiului german.
10 Ea ar avea, desigur, o rivală într-una; în cealaltă
găsi-va oare totdeauna o aliată?...

Admițind că comerțul austriac ar putea să se
mulțumească cu Dunărea de la Viena la Galați, co-
merțul german, care nu transportă nimic pe această
cale mai sus de Ratisbona și al cărui export prin
15 Bremen și Hamburg se va face pe mare, ar fi oare
Germania de părere ca transportul «pe gurile Dună-
rei să rămâie o ficțiune pentru ea»?¹

Austria, la Congresul din Berlin, dorea sincera-
mente menținerea Comisiunii europene: probă că
20 propusese *permanența* acelei Comisiuni și obținut pre-
lungirea jurisdicțiunii până la Galați și nu putem pre-
supune că și-a schimbat azi părerea, pentru că, în
această privință, interesul imperiului dualist se
unește cu interesul Europei [...]. Congresul a evitat
25 d-a se pronunța asupra trebuinței acestei prelungiri,
precum și asupra trebuinței de-a schimba ceva în
organizarea puterilor actuale; dar putem bănu-
i că tăcerea puterilor, unită cu sprijinul dat de
Franța propunerilor Austriei, înseamnă o apro-
30 bare nu numai pentru menținerea intactă a juridis-
cțiunii europene, dar pentru întinderea ei încă până
la Brăila, afară poate de Rusia, care va încerca să
excludă brațul Kiliei.

35 Această tăcere e regretabilă, căci o hotărâre ar
fi înlăturat neînțelegerea care amenință a se reînnoi
la fiecare expirațiune a mandatului Comisiunii dacă
Conferința din Londra nu se decide a vorbi lămurit.

¹Cuvintele prințului Bismarck.

5 Pretențiunea de-a exclude Kilia este contrarie
tratatului din Paris, care, e adevărat, aplică prin-
ciplele Congresului din Viena la situațiuni speciale,
dar care a lăteles jurisdicțiunea Europei asupra tuturor
gurilor Dunărei fără a se îngriji deocamdată de navi-
gabilitatea lor, deoarece a și însărcinat Comisiunea
de-a înlătura cu timpul toate stavilele ce naviga-
țiunea ar întâmpina. Jurisdicțiunea Comisiunii nu ar
trebui mărginită numai asupra canalului Sulina sub
10 cuvîntul că ea n-a executat pînă acum îmbunătățiri
în brațul Kilia.

Dar atunci ce-ar deveni puterea Europei asupra
faimoasei delte?...

15 Nu voi să obosesc mai mult pe cetitorii dv., d-le
redactor, și de aceea închei aci prima mea epistolă.

După cum vedeți, o nouă lumină se face asupra
complicatei cestiuni prin studiul „țaranului de la
Dunăre” și sper că publicul român va aștepta cu
20 interes finitul acestei analize ce vi-l promit în apro-
piata mea epistolă.

O stringere de mină și nădejde în triumful drep-
tății.

II

25 Nu știu dacă numeroșii dv. cetitori vor fi aștep-
tat cu impaciență urmarea cercetării ce mi-am făcut
plăcerea a întreprinde asupra broșurii despre care
v-am întreținut în prima mea epistolă, dar știu că,
oricare ar fi dispozițiunea lectorilor, eu am dator-
ia de-a vă trimite încheierea analizei asupra importan-
30 tului studiu „al țaranului de la Dunăre” și iată, d-le
redactor, că mă și execut.

Mai interesant ca orice comentariu îmi pare tex-
tul însuși al scrierii *La question du Danube devant la*
Conference européenne [...].

5 Acestea sunt, credem, d-le redactor, și ideile țării,
și pe țărîmul acesta trebuie să luptăm înainte, căci
lupta noastră este leală și demnă și nu se poate lua
ca îndărătnicie cînd tot viitorul nostru depinde de
soarta Dunării.

 Mulțumind încă o dată autorului acestei broșure,
atît de bine inspirate, în numele cauzei drepte a Româ-
niei, vă salut și vă îndemn să țineți întinsă coarda
pe care ați susținut pînă azi cestiunea Dunării.

BUCUREȘTI, 15 IANUARIE [1885]

 Cînd natura imperechează într-una două ființe,
amîndouă cu vîrțile lor organice, cu patimele lor
ordinare, mici și brutale, nu poate scoate din această
5 glumă nenorocită decît un monstru, ale cărui zile
se vor număra pe anomalii, pe capricii și pe revolte,
iar sfîrșitul fatal se va cresta la capătul răbojului:
„Mort prin sinucidere, sinucis din cauza aberațiunei”.
Nu este cu putință în toată încăperea lumii să se to-
10 pească într-un trup trainic și cumpănit două ele-
mente eterogene, două specii deosebite, două firi
anapoda una de alta. Nici în cuprinsul mineral, nici
în cel vegetal, nici mai puțin în domeniul lumii ani-
male nu se poate silui natura cu bună reușită. Cris-
15 talul cu elemente străine va fi un produs fragil,
planta c-o viață fără zile, animalul un scandal, ursit
de mai înainte a fi înecat într-un borcan cu spirt.
 Aceeși lege se vede că stă neclintită, fatală și
neîndurată peste toate contopirile grupurilor politice,
20 cari prin trecutul lor, prin ideile ce împărtășesc, prin
moravurile de cari suferă se osebesc așa de mult, încît
nu pot a se grămădi laolaltă fără a-și pierde cumpătul,
fără a călca peste orice rînduială de bun-simț care
ar asigura viața și izbînda ideilor ce reprezintă.
25 Din ceasul în care partidul „conservatorilor” și-a
dat mină de frăție cu grupul d-lui Vernescu, noul
partid „liberal-conservator” n-a mai știut nici ce

simte, nici ce voiește. Principiele și datoriile cari trebuiau să-l călăuzească ca partid de opozițiune s-au făcut o apă și un pământ; dar o apă turbure și un moșoroi de pulbere. A uitat de bunul-simț, a căleat peste orice început de socoteală omenească și, pășind din greșală în copilărie, din copilărie în dezgust, din dezgust în revoltă, era firesc lucru să se coboare de la revoltă la injurii.

5 Leneși, răuvoitori, ignari, egoiști și irascibili, acești șefi de fracțiuni politice, acești căpitani de regimente imprăștiati, punându-se în fruntea a două cimpie de partide, se încearcă a zgudui o țară întreagă și a-și impune voința lor numai prin trivialitatea acuzațiunilor. Dar, dacă oricare s-ar răscula să-i întrebe: unde vă sunt ideile de stat? ce reprezentați voi? 10 ați cercetat? ce remedii ați propus? ce studii ați întreprins? cari sunt faptele lămurite cu cari izbiți în guvernul actual? s-ar împletici din colț în colț, ar alerga la sacul vorbelor vagi, ar deschide vocabularul d-lor de fraze nesăbuite și ar continua aceeași potecă îngustă și colită de pină acum. Dar dacă orice bun român i-ar întreba: voi cari vă zbuciumați ca și cum v-ar dureri durerile acestei țări, când ați cirmuit-o șiruri întregi de ani, ce năzuințe mari ați 15 realizat în fapt? ce nevoi și suferințe d-ale ei ați tămăduit? ce cale de propășire i-ați deschis înainte-i? ce ați făcut pentru administrațiunea contra căreia vă ridicați pe galenți și socotiți că vă opintiți pe picioare de uriași? ce ați întocmit pentru instrucțiune? cu ce 20 ați ocrotit agricultura și comerțul?

30 În fața acestor întrebări, dacă simțul demnității ar mai cîntări un dram măcar în sufletele ruinate, ar tăcea teacă de pământ ori, de nu, ar izbueni în clădăria de insulte și incriminări, marfă ce d-a pururea a 35 vîndut creierii întunecați și inimile îmbuibate cu venin.

— Și acum, cînd se găsește în opozițiune, partidul liberal-conservator, prin organul lui, nu se pricepe să-și îngrijască măcar o umbră de încredere în această 40 țară. Discreditînd România dincolo de hotare, izbind

5 înlăuntrul ei în orice instituțiune, năpustindu-se fără căpătîi asupra oricărui act din partea guvernului, asupra oricărui vot al camerilor legiuitoare, și-atocît polcia la pină la aramă, și-a dat pe față dorul nestăpinit d-a guverna cu orice preț; și, voind să cucerească opiniunea publică, a ajuns o tobă care bate la răspintii ca să vinză cîteva țoale murdare, care, cu cît bate mai tare, cu atît depărtează pe trecători.

10 Datoria sintă a unui partid cu adevărată grijă de ale țarei ar fi trebuit să arunce pe liberalii-conservatori în lupta alegerilor; acolo era cîmpul cavaleresc și nobil; acolo, biruitori ori biruiți, și ar fi făcut datoria; soldații cari-și cinstesc drapelul nu părăsese nici stanția de veghe, nici cîmpul de război.

15 Dar voi, cari acuzați guvernul de trădare, Camerele de servile și netrebnice, cari vă dumicați pentru binele patriei, nu înțelegeți patria, nici o puteți iubi decît cînd patria vă dă majoritatea în Camere și cirna statului pe mîni. Cu mandatul minorității nu vă puteți învoi. Pentru voi Camerele ar fi niște morminte de n-ați fi și pe băncile ministeriale. Ați preferit strada și agitațiunile ca fapte, abținerea și calomnia ca idei 20 politice.

25 Și cu această purtare fără noimă, grosolană, maniacă, întunecată, puerilă și vinovată în aceeași vreme, vroiti să imbrobodiți opiniunea publică?

30 Și bătînd cîmpii cu acuzațiuni cînd demne de ris, cînd demne de milă, socotiți că veți clinti întru ceva încrederea ce țara și-a afirmat din nou în persoana și în guvernul d-lui Ioan Brătianu?

35 Dacă luați din curagiu numai îndrăzneala ordinară, din limbă numai insultele, din vorbe numai sunetele, socotiți că vă e de ajuns pentru voi, niște bărbați cari, nici mai mult, nici mai puțin, nădăjduiți a guverna țara?

40 Dar, d-lor, nici gîndiți cît nu v-ați înțeles nici rolul, nici firea, nici mijloacele de cari dispuneți, nici calea ce ați apucat, nici greșelile ce ați făptuit, nici răul de care sunteți potriviți să-l faceți țarei dacă în scaunul minței d-voastră nu lăsați să încapă decît ura și ambițiunea.

5 Și ar fi trebuit să faceți ochii mai mari; căci,
chiar dacă v-ați fi dat afund și ați fi săpat fără pre-
get la temelia statului român ca niște orbeți, cu nă-
dejde d-a răsturna guvernul, țara v-ar fi înțeles pla-
nul vostru de soboli după moșoroaie. Când însă nu
10 v-ați sfiit de nimeni, nici chiar de cenușa conștiinței
voastre, d-a izbi și insulta, d-a morfoli și discredita
orice instituțiune a țării numai spre a înnemi mai
bine la mirul guvernului, lumea v-a cîntărit, v-a
15 înțeles și vă știe că nu prețuiți mai mult decît oamenii
cari dau foc pădurei ca să-și aprinză ciubucul și abate
la pămînt copaciul pentru o cireașe din vîrf.

CUM SUNTEM GUVERNAȚI

Atîta sărăcie, morală și materială, și atît dezgust
de viață a copleșit neamul românesc, încît este de dator
oricărui om de bine să se întrebe cu hotărîre: oare
5 nimic din bărbăția d-odinioară nu mai trăiește? nici o
credință nu ne mai poate deștepta din lînghezirea în
care ne-am afundat pînă dincolo de creștet? Sfintele
datine apucate din străbuni, drepte și de omenie, s-au
stins în orașele noastre pentru a se prefăce în uitare de
10 sine, necinste și nemernicie?

Căci unde să fie oamenii cari să vegheze și să se
jertfească pentru popor? Unde sunt marile gîndiri cari
să intrupau în frunțașii națiunii spre mîntuirea ei?
15 Și cum s-au dat afund obiceiurile simple și curate cari
țineau pe fitece om în paza binelui său fără de a clinti
pe cel al tuturor? Unde sunt legile și oamenii ieșiți
din noi numai pentru noi, cari să ne cîrmuiască și să ne
zorească către un viitor mai bogat și mai demn?

★

20 Dacă am fi crezut, fără vro îndoială, că viața noastră
ca popor liber și viguros s-a zvîntat cele din urmă pică-
turi de trai firese, cu alte vorbe, dacă am fi crezut că
nimic nu mai trebuie să așteptăm nici de la mîntea
noastră, nici de la legile pămîntești, nici de la soartă,
25 nici chiar de la spaima d-a ne vedea pierind pe nesim-

țite, atunci orice întrebare a noastră ar fi fost zadarnică, fără răspuns, fără vrun țel.

5 Cînd însă ne adunăm laolaltă, nesfiindu-ne nici de prigoniri, nici de jefite, credința noastră e că poporul românesc are și mai multă viață decît răbdare, are și mai multă conștiință de sine decît copilăria d-a suporta pe grumajii săi încălicarea celor răi și perversi; cînd
10 ne stringem în jurul unor idei după părerea noastră drepte și mîntuitoare, noi împărtășim siguranța că răul și spaima tuturoră nasc nu din legile noastre, ci din legile străine cari ne guvernează, nu din moravurile curatului nostru singe, ci din veninul apucăturilor străine cu cari mai-marii noștri de astăzi ne altoiesc orașele, comunele și cătunele, că, în sfîrșit, nu lipsa de o minte românească ne duce la pieire, ci cînmila celor
15 cari astăzi cîrmuiesc vitreg în fruntea poporului cu legi aduse de peste nouă țări, legi pe cari le fac pentru a le călca chiar ei și le calcă pentru a născoci altele noi, altele cu cari să ne discinte și să ne adoarmă neștirea în care ne-au îmbrîncit.

20 Noi dar nu ne credem pierduți, ei rătăciți; noi ne simțim abia cumpănindu-ne pe buzele prăpăstiei, dar nu în fundul ei, căci adevăratul rău e peste noi, dar nu e nici în noi, nici de la noi.

25

Și am fi rămas d-oparte, oricare ar fi fost uimirea d-a ne vedea pierind, dacă am fi socotit că poporul nostru ș-a trăit vacul, cheltuindu-și întreaga vitalitate și căzînd d-o bătrînețe sceptică, putredă și fără vro
30 speranță de lecuire.

30

35 Dar cînd ne simțim un popor tinăr și nedoborît de atîtea încercări grele, cînd abia ne-am deschis ochii și abia ne-am ridicat pe picioare, să răbdăm oare a ne năvăli nepăsarea față cu drepturile cetățenești, lăcomia d-a jertfi pe toți în vederea unui cîștig personal, adormirea oricărei iluzii, singurile cari dau energie unui popor, și nepăsarea de lege, de legea care numai ea povățuiește drept energia unui popor?

Aceasta ar fi și nebunie, și crimă.

80

Dreptul de a trăi al unui popor naște din conștiința că nu și-a stîns puterile vieții, și răscoala noastră din dreptul legitim de a trăi.

5 Și iacă de ce ne adresăm către toți oamenii de bine și de credință în poporul românesc, punîndu-le în vedere de azi înainte:

cum *Constituția* noastră nu mai există decît ca un basm pe care fitece omuncul d-al guvernului il povestește cum îi vine mai la socoteală în petrecerile
10 din adunările legislative;

cum cei cari au uzurpat puterea ne chinuiesc în legi pe cari poporul nu le înțelege, căci nu sunt scoase din firea și datinele lui;

15 cum, în genere, averea publică se prefăce în fan-tezii;

și cum, în sfîrșit, noi răbdăm în spinare, într-un chip nefiresc, o clasă ignorantă și desfrînată.

Iar dacă aci am rămînea ar fi să constatăm ruina noastră și nimic mai mult.

20 Noi însă — cari avem credința nestrămutată că poporul românesc e sărăcit de alții, iar nu de către el însăși, că vîrțile cari bîntuie patria lui cuibează numai în clasa astăzi conducătoare, că zăpăceala în care e îmbrîncit provine numai din chinul formelor noi și schiloade în cari să încearcă a-l încătușa cei ce țin
25 într-o mină netrebnică frumosul său destin — nu ne vom mărgini numai a-i apăsa pe ranele care-l chinuiesc, ci vom căuta a-i povățui cu sinceritate și grije remediile cari socotim că-l vor vindeca.

30

*

35 Și deocamdată, pentru astăzi, cari sunt cele două mari idei ce trebuie să conducă pe oamenii ce țin în minele lor soarta unui popor? Cari sunt cele din urmă hotare în cari noi ne-am strîns și cari ne vor susține în lupta ce deschidem?

Noi unii, cari nu credem că un popor este o turmă a cîtorva oameni, nici rezultatul unui eveniment izolat din viața lui, nici mai puțin păpușa ignoranților de

6

81

uliță, nu ne mai îndoiim d-a admite două legi generale și eterne cari stau asupra oricărui popor:

5 1) *legea istorică*, care unește strâns șirul evenimentelor din trecut cu prezentul unui popor; care înnoadă faptele lui ca belciugele unui lanț; care transformă
10 încetul cu încetul viața lui, dar nu-i îngăduie a-și născoci într-un moment moravuri absolut noi și diferite absolut de cele de pină ieri; care nu admite trecerea
15 violentă și nepregătită de la toate formele de cîrmuire la altele cu totul streine conștiinței sale surprinse de o mină de pseudovisători, mai adesea ambițioși și iderea-credință;

2) *legea progresului*, care, fiind rezultanta tuturor
15 descoperirilor ce mintea omenească le dă la lumină, îndeamnă popoarele intru a-și îmbogăți traiul, a și-l ușura, înlesnindu-le mijloace noi de a produce, d-a
20 transforma și de a crea ceea ce pină ieri exista în natură, dar nu le era cunoscut.

Și, neținînd seamă de aceste două mari adevăruri, cum ar putea oare un om de stat să conducă un popor
20 cînd s-ar trezi înălțat pe umerii lui?

Căci poate cineva să șteargă dupe plac moravurile unui popor și să decreteze altele noi? poate să paralizeze
25 printr-o condică de legi o întreagă năzuință istorică? poate, neținînd seamă de gradul de cultură al unui popor, să-i impuie forme noi de viață cari nu i s-a potrive-
30 sc pe cap și pe talie, fără a-l zăpăci și a-l înșela, fără a-l da pe mîna demagogilor cari vecinic au trăit din obscuritatea formelor noi?

Un om care nu ar cunoaște nici poporul în mijlocul
30 căruia s-a ivit, nici progresele practice pe care cealaltă lume le-a făcut, cum ar putea să se amestece în legi cari privesc dezvoltarea agricolă, industrială și științifică a poporului său?

În acest caz ar fi să nădăjduim că, bunioară, un
35 cal muc, care n-ar ști nici că am fost vro dată ca națiune, nici cum am fost, nici cum suntem, ar putea să ne decreteze legi de guvernare și că vro cîțiva miniștri: unul care, neștiind să citească, ar putea să ne organizeze școlile, altul care, neștiind să adune, ar
40 putea să ne plămădească legi financiare, un al treilea, pentru care nu s-a inventat nici cuțitul de masă, ar

putea să ne organizeze armata, în fine altul care nu știe
nici că lina să toarce ar putea să ne deslepte industria
națională.

5 Și la noi în țară, sub indoita ignoranță de trecut și de știință, a guvernului actual, lucrul tocmai așa s-a petrecut și se petrece. Poporul a închis ochii zece
10 ani în șir, iar miniștrii adunați de pe orunde de către eternul prim-ministru:

ne făuresc legi de guvernare cari nu ni se potrivesc,
10 căci nici unul din ei nu-și cunoaște poporul nici în prezent, nici în trecutul lui;

ameteșc lumea cu amintiri despre niște mișcări
15 naționale pe cari nici nu le-au făcut, nici nu le-au înțeles și nici au minte de a le înțelege vro dată;

20 ne scutură vîstieria și ne înglobează în datorii ale căror dobînzii ajung la jumătate venitul țarei, fără a se sinchisi de tristețele legături ce există între datoriile crescînde ale unui popor și crizele monetare și economice în cari trebuie să se infunde din ce în ce;

25 ne mînjesc ochii cu drumurile de fier fără a mai visa de șosele, adevăratele artere prin cari ar mai putea circula săraca avuție a sătenilor noștri;

30 ne strigă că țara noastră este o țară agricolă, că singurul nostru izvor de viață este brazda și din atîtea milioane împrumutate nici o lăscăie nu au dat pentru
35 împrăștierea învățămîntului agricol.

Iacă cum ne guvernă inimile mici și capetele înguste, ignoranța și corupția. Iacă cum ne duc la peire
40 aceia pentru cari trecutul nostru nu există, pentru cari poporul e o turmă fără voință și fără simțire și în capul
cărora știința nu ocupă nici locul ce-l ocupa în creierul lui Tubalkain.

URIAȘILOR DE LA „ÉTOILE ROUMAINE“

L'Étoile roumaine, ziar guvernamental, ne consacră în numărul său de 19 noiembrie 1885 un articol intitulat *Mînia mirmidonilor*.

5 Mirmidonii sunt redactorii *Epocei*.

Mirmidonii lui Ahile au războit contra troienilor, după cum povestește Omer.

10 Noi, mai puțin norocoși, noi nu avem în fața noastră în cei de la *L'Étoile roumaine* decît pe „sir Pandarus al *Troiei*“.

Puținul spațiu de care dispunem, cînd e vorba să răspundem *Stelei române*, ne împiedică de a-i reproduce articolul său pe d-a întregul. Dar, neputînd face așa ceva, vom imita pe Virgiliu, cercînd să culegem numai

15 mărgăritarele risipite în foița guvernamentală.

L'Étoile roumaine, luîndu-se la contră, ne izbește pe noi cu aceste două lucruri:

1) că suntem niște paraponisiți, durîndu-ne d-a nu fi în ceata fericîților cari primesc lefuri grase și se tolănesc în lene vecinică (cel mai nemerit portret al unui colectivist făcut în două cuvînte);

2) ne ceartă că nu am cunoaște limba românească (mărturisim că nu am aprofundat-o în *Coardele sparte* ale d-lui Trandafir Djuvara).

25 Așa de puțin ne ating aceste atacuri, încît le reproducem fără nici un comentariu, dar citeva cuvînte nu

strică, căci poate ar face minunea d-a deștepta adormitul bun-simț al acestor băieți cu *Steaua*:

De ce vă supărați pe noi, niște bieți *mirmidoni*? Dacă stăpînii cari vă dau pîne sunt așa de buni și așa

5 de milostivi, asta nu e un cuvînt ca să-i proslăvim noi și să le sărutăm pulpana.

Apoi niște copii pierduți pe cari nu-i taie capul să lege două fraze ca lumea, niște romancieri de contrabandă, niște politicieni de bilci, niște pomanagii

10 bugetari cari tremură rebegiți pe lingă vistieria țării, aceștia să ne vorbească de *soliditatea de cunoștințe*, de *aplicare la muncă* și de *limba românească*? Șade rău, șade rău.

15 Pentru D-zeu, apărați-vă stăpînii cari vă rizgîie la pragul lor, dar mai puțină gălăgie, că prea aveți aerul unor potăi îmbuibate.

ABSTRACTIA ÎN DISCUȚII

Este adevărat că lumca să sperie și să dezgustă de generalități.

5 Nu fără oarecare cuvânt de dreptate avocații, medicii, militarii, comercianții, agricultorii să ridice cu obiecțiunea: e de ajuns atita vilvă, atit zbor caprițios în plaiul abstracțiunilor; ar trebui să vă coboriți mai grabnic în problemele reale ale societăței noastre; ar
10 trebui din cercetarea neajunsurilor de cari suferim, ba prea suferim, să vă cunoaștem cu de-amăruntul, încit cu toată omenia să vă putem spune odată la un fel: aveți ori nu dreptate, mergem cu ori alături de voi, vă vom susține ori vă vom combate pînă în pinzele albe.

15 Iaca în citeva cuvinte ostare a spiritului public, care, fățiș ori pe ascuns, stă d-a curmezișul publicisticeii, fie ea conservatoare, liberală, colectivistă, junimistă, demagogică ori socialistă.

Are mare cuvînt lumea să gindească astfel: oare ce folosește ea din speculațiunile înalte, generale și mai
20 adesea zgomotoase? Ce ar putea dobîndi ca credință din combinațiunile cari parte nu pot să existe, parte ar fi cu greu să și le închipuiască, să și le apropie și să și le poată transforma în putere proprie de a gîndi? Puțin; aproape de loc; nimic.

25 Dar, fără a fi prietenul bun al principiilor largi în publicitate, e tot așa de drept d-a recunoaște că și oamenii cinstiți, cu adevărată știință de carte și răs-

culați asupra regimului actual de guvernare, au și ei multe cuvinte d-a sări uneori peste amărunchimi, d-a părăsi specialul pentru vederile generale. Faptul e și firesc și drept în unele cazuri extraordinare.

5 Închipuiți-vă că vă dă de ochi un monstru al cărui cap tîmpit și schilod, ale cărui membre frînte din nemila naturei, al cărui glas tot una cu fiorul v-ar împietri orice voință streină de acest morman de carne și viață fără noimă, fără seamăn. Mai întii spaima v-ar
10 țintui în loc, apoi dezgustul, în fine revolta v-ar îmboldi să vă spuneți impresia și gîndurile ce v-au deșteptat această infamie a naturei.

Ei bine, veți cerca oare să-i descrieți ochii stinși și șășii, gura largă și dinții de șarpe? Veți cerca oare să
15 studiați cu de-amăruntul acest organism murdar și amorf? Desigur că mai degrabă veți trece peste monstruozitate în două cuvinte, de spaimă d-a nu o avea prea adînc în închipuire; și, în loc d-a migăli cum ar trebui să punem un nas omenesc, o gură potrivită, un picior
20 bine tăiat, un cap cu creier în locul celui nas turtit, acelei guri despicate, celui butuc inert, acelei hîrci hidrocefalice, fără îndoială că vă veți închipui în citeva linii mari cum natura, cu același nomol de carne și cu aceeași pornire d-a vivifica, ar fi putut să
25 plăsmuiască o făptură cumpănită și minunată.

Spaima și dezgustul adeseaori te oprește d-a analiza.

Exact același fenomen să petreacă și în oamenii care se ocupă de afacerile publice și nu are un temperament
30 hotărît și rece cînd privește valvîrtejul neghiob și monstruos în care se află toate interesele vitale ale țării.

Aceasta însă atîrnă de temperamentul celui ce scrie.

35 Dar sunt și mulți oameni cari se pot stăpîni, cari cearcă să studieze cu dinadinsul nevoile țării și mai ales mizeria economică care izbește, mai presus de orice, mintea celor ce vor să cugete drept în afacerile publice.

40 Contra acestor însă se ridică o altă piedică: lipsa desăvîrșită a unei statistice regulate pe care s-ar putea bizui în studiile lor.

Guvernul actual ne ametește cu legi cari privesc agricultura, comerțul și industria. Fitece ministru pe care a căzut nenorocul lui și al țării de a purta la subțioară portofoliul agriculturii și al comerțului
5 convoacă fațiș comisii de comercianți și de agricultori, cum face d. Stolojan, or prepară pe sub ascuns rapoarturi asupra învățămîntului agricol, cum a făcut d. Cîmpineanu, la cari unii din noi au lucrat fără a cunoaște pe d. ministru, fără a-i cere nici plată, nici funcție.
10 Dar toate acestea rămîn numai niște încercări pe cari miniștrii le pun la dosar, căci scopul lor a fost numai d-a minji ochii oamenilor, d-a le înșela nădejdea, d-a fermeca Camera, d-a și măguli nepriceperea și de a-și liniști puțin conștiința lor vinovată.

15 Dar în sfîrșit, dacă față cu sărăcia ce bîntuie comunele și cătunele noastre ne-am hotări să ajutăm pe miniștrii nepricepuți fie prin raporturi ascunse, fie prin studii fățișe și publice, mărturisim că întîmpinăm o greutate aproape decisivă: lipsa unei statistice regulate.
20

În adevăr, relele ce cad asupra noastră variază după regiunea țării, adică după situația județelor, după clima lor, după pămîntul lor, după obiceiurile lor, după cursurile de ape. Căci altele sunt nevoile săteanului
25 din munte, altele la plăieși, altele acelor din mușcele, altele acelor din cîmpie; și, dacă lăsăm la o parte aceste subgrupări, altele sunt nenorocirile românilor din Moldova, altele la cei din Muntenia, și cauzele lor ce trebuiesc stîrpite ori cel puțin micșorate sunt aproape cu totul deosebite.
30

Dar unde e statistica după ale cărei țifre reci și adevărate, după ale cărei medii și curbe să ne putem îndrepta ca să putem vedea exact întregul răului și să ne dăm seama neted de cauza lui?

35 Noi nu știm nici cîți locuitori sunt în fiecare județ, nici cît pămînt au proprietarii mari, nici cît au cei de mijloc, nici cît posedă săteanul; nouă, care nu ne este dat să știm exact ce sămînță, în ce proporție să aruncă pămîntului în diferitele regiuni ale țării și care e media produselor adunate de sătean și de cultivatorul
40 mare, luată după o unitate de întindere, cum vroii să

judecăm despre economia națională a poporului nostru? Cum am putea să ajungem la o economie rurală care să merite numele de știință? Și cum ne-am înălța cu siguranță la un sistem de economie națională?

5 Fără o statistică bine organizată, nimeni nu poate bine pipăi pulsul vieții noastre economice și ești nevoit a te mărgini numai la acele probleme sociale în a căror înțelegere și dezlegare statistica ne ajută prea puțin ori de loc.

10 Pentru ce d. Ioan Brătianu, căci numai el singur face crimpele de legi și le distruge, inventînd miniștri și răsturnîndu-i, și-a căleat prima lui datorie de om de stat, distrugîndu-și mijloacele de a cunoaște halul economiei în care se află țara? Dar, dezorganizînd statistica, a sfărîmat în cioburi oglinda care i-ar fi pus
15 în ochi sărăcia ce bîntuie agricultura noastră, care i-ar fi răsfrînt în față cauzele acestei decăderi și, poate, d-ar fi avut minte să priceapă, i-ar fi pus la îndemînă leacul mizeriei noastre.

20 Marțian cercase, cu oarecare izbîndă, a organiza serviciul statistic, avînd în vedere modul de organizare al Austriei și al Germaniei; și, cu toate că pe atunci nu aveam nici drumuri de fier, nici administrație spoliată de oarecare carte, nici atîția funcționari, nici atîtea
25 șosele, nici un serviciu poștal atît de întins ca astăzi, Marțian izbutise a pipăi răul, a studia cauzele lui și a propune îndreptarea ce se cuvenea. Acest om, bolnav și singur, a lucrat pentru țară și i-a făcut mai mult bine decît un guvern întreg care stă la putere de zece ani.
30

Astăzi statistica, marea carte în care s-ar putea citi întreaga viață a poporului nostru, nu numai că nu a făcut progrese, dar s-a îmbucățit, s-a falsificat, s-a distrus; și cine ar cerca să citească în volumele ei
35 — care apar așa de rar, încît bine nu-ți dai seama dacă mai apar — nu i-ar mai rămînea îndoială că seama dacă statistică e necompletă, zăpăcită, și adeseori falsă.

Numai în statistica noastră să poate vedea naivitatea că locuitorii unui județ consumă exact aceeași cantitate de carne în fiecare lună, în fiecare săptămînă, ba și în
40 aceeași zi;

numai în statistica noastră să poate vedea că locuitorii după o regiune de podgorii beau exact aceeași cantitate de vin în fiecare lună, la culesul viilor, la zobul strugurilor, ca și în vremea căpșunelor;

5 numai în statistica noastră poți vedea același număr de nunți în toate anotimpurile;

și, scurt, numai cu o astfel de statistică nu află nici morții, nici nașcuții, nici creșterea, nici descreșterea populației, nici exacta țifără a străinilor cari
10 ne-au inundat Moldova și, în genere, toate orașele noastre.

Iacă adevărata cauză care face pe mulți să rămie în generalități îndată ce vine vorba de starea noastră socială.

15 Dar e foarte simplu: d. Ioan Brătianu are dreptate să uite statistica, ba chiar s-o distruge; altfel prea ar sări în ochii tuturor nefasta tutelă ce a exercitat asupra poporului de cînd a venit la putere.

20 Un minister care organizează o statistică și dă publicității rezultatele ei e un tutor care-și dă socotelele administrației sale.

Și un tutor care nu-și dă socotelele trebuie să fie or neghiob, or necinstit: risipește or fură.

„FIII POPORULUI“

ȘI

„SĂRĂCIA“ POPORULUI

5 Nu se află durere a țarei care să nu fie luată în ris de ignoranți și de amăgitori.

A născoci cuvinte cari amețesc fără să coprinză ceva în ele, iacă o meserie mănoasă și cutezătoare, asupra căreia dau năvală nemiluită oamenii ce abia știu să se iscălească, aceia cărora toată învățătura să
10 poate reduce la foi volante, și, la urma urmelor, propoziții cari s-au înnomolit în știința broșurelor și în cinstea geambașilor.

Și, dacă această pornire ar rămînea închisă în haita oamenilor de uliță și în creierul oamenilor fără noroc
15 și fără minte, fără vază și fără trecere printre cei ce cîrmuiesc afacerile publice, ar fi un rău peste care mulți ar avea dreptul să treacă, lăsîndu-l numai în biciul puritanilor. Dar această meserie trivială s-a întins ca o pecingine, s-a ridicat fățiș pe treptele sociale
20 și s-a incuibat mai ales în sfera guvernamentală de astăzi.

D-aci spaima dreaptă a celor pe cari îi mai îngrijese soarta noastră ca popor mic, sărac și încins de toate
părțile de vrăjmași naturali.

25 Căci ce însemnează vecinicul răspuns al primului-ministru de „patruzeci și opt“ cînd i să pune o problemă dificilă de finanțe? Ce vrea să zică „libertate“ cînd se vorbește de școale? Ce să fie blagomania „fiii poporului“ cu care banca ministerială să ridice cînd i
30 să pune în ochi nefericita icoană a societății noastre?

Ce valoare poate avea pentru un om în toate mințile lui cuvintele de ieri ale d-lui Cimpineanu: „Înainte! iacă ce suntem, înainte!”? Ce poate fi această logomanie decît numai și numai o meserie de cuvinte? Ce alt
5 poate fi decît industrie vicleană și zadarnică, căci în schimbul jertfelor publice acești meseriași nu dau nici cizme, nici opinci, nici postav, nici cămăși, nici zahăr, nici mai puțin o guvernare de omenie, ci numai
10 cuvinte a căror valoare calpă ar trebui să revolte pe orice om care să bucure de o sănătate deplină?

★

Să răfuim o afacere. Să vedem puțin cum acest
metod ușor al guvernanților să potrivește cu singurul
15 izvor de viață națională. E vorba de agricultură.
Toți miniștrii cari s-au odihnit pe scaunul agriculturii, și cu ei d. Ioan Brătianu, au trebuit să recunoască, și au recunoscut, că existența noastră economică este
20 legată de brazdă, de mulțimea de jos, de cultivatori. Neavînd nici o industrie, pieirea ne-ar fi fatală fără pămîntul pe care l-am apărut atîtea veacuri și fără
țărânel bun, umilit și lipit de ogorul său. Foarte bine. Dar ce grije să dă acestei temelii pe care ne sprijinim
25 cu toții, mici și mari, profesii libere și nelibere? Acest guvern mărturisește singur că administrație bună nu are încă; cultură, ce a apucat din strămoși; în loc de șosele, drumuri naturale, pe ploaie schimbate în nomol
și băltoage; școli potrivite, de loc; iacă ce nu are; iar
30 ce are, cu virf și indesat: serviciul militar, biruri grele, streini hrăpitori, biserică dărăpănată, preoți bețivi, monopoluri berechet și opt miniștri în virful acestei
lihneli sociale.

În fața acestui scandal, voi, cari vorbiți cu împărații, voi, rasă rîvnitoare de belșug și onoruri, voi
35 năclăiți în decorații și cordoane streine, voi, socotiți onest a răspunde cu cuvinte sub care să pot adăposti de minune: și ignoranța, și nepăsarea, și viclenia, și necinstea.

„Libertate? fiii poporului? patruzeci și opt? înainte?” Aci e tot leacul agricultorilor? În aceste cuvinte
40 vi să închide toată mintea voastră?

Inventați alte fleacuri noi cu cari să îmbrobodiți națiunea; rețeta s-a învechit, și semințele de haihui
pe cari le-ați semănat în țară ș-au dat triste roade:
5 „libertatea” voastră a produs sărăcia, datoriile și libertatea în banii publici; „fiii poporului” au cuibăt
despoții mici, lacomi și înțestați; „patruzeci și opt”
al d-lui Brătianu a născut pe imoralul optzeci și cinci,
iar „înainte” al d-lui Cimpineanu ne-a dat îndărăt pînă
10 la timpurile în care clasa muncitoare și productivă era sclavă, ingenucheată, stoarsă și pusă în rîndul uneltelor brute.

★

Nu. Chestiunile economice ale unei țări nu să dezleagă de oamenii ce să sfătuiască pentru a găsi cuvinte
15 cari uimesc și înșală. Și a îmbunătăți soarta plugarului este o datorie de căpetenie a acestor „fii ai poporului”, și este o datorie ușor de împlinit, cu atît mai
mult cu cît nimeni nu le-ar cere să transforme desăvîrșit toate mijloacele de producție.

20 Suferințele țărânului sunt multe și mari. A le vindeca pe toate rămîne un ideal, dar a-l scăpa de unele a stat și va sta în putința oricărui guvern.

În adevăr, lăsînd la o parte cît pămînt are și cît i
25 s-a dat și cît i s-ar fi convenit după lege să i să dea, trecînd peste administrație, neluînd seama la impozitele indirecte, este o sumă de rele, uriaș de mare, care nu-i cade pe cap decît din cauza neștiinței cu care-și sparge și-și seamănă ogorul.

30 Țăranul nu-și dă bine seama de improspătarea pămîntului, nu-și face rotația bucatelor, nu cunoaște foloasele unor semănături, habar nu are de industria agricolă cu care s-ar putea ocupa în vreme de iarnă și nu știe ce animale de bătătură ar putea să-și acioleze. Toate aceste neajunsuri grele nu provin decît din
35 ignoranță. Și miniștrii de agricultură ai d-lui Brătianu zece ani d-a rîndul au făcut politică de vanitate și de bun trai, pe cînd adevărata lor politică ar trebui să le fie coarnele plugului și brazda.

Din cele 300 de milioane cu cari au sporit datoriile publice, pentru ce nici un „fiu al poporului“ nu s-a gîndit să facă școli mici, simple, potrivite cu trebuințele acestui popor, din care-și fac o glorie că au ieșit și o
5 înaltă politică de a-l minți? O școală de agricultură ca cea de la Herăstrău nu scoate plugar cult; tinerii cari ies d-acolo pot fi profesori, moșieri, vechili pe la dome-
niile proprietarilor mari, dar niciodată țaran care să frămînte șase pogoane de pămînt. Numărul lor este
10 mic; studiile lor dezvoltate și trebuințele ce-și crează sunt și mai dezvoltate. Dorințele le sunt mai mari decît a-și strînge călcîiul în opincă, mijlocul în șerpar
or în chimin; mînele lor, obicinuite cu căldura claselor, nu mai pot răbda gerurile; și, în genere, o minte care să
15 înaltă prin studii ceva mai desfășurate, destoinică d-a dirige, nu mai poate fi potrivită cu munca directă, cu practica imediată a științei, mai ales cînd această
muncă e grea și materială.

Ceea ce ne trebuie nouă sunt școli agricole regionale,
20 școli comunale agricole. La ce folosesc plugarului nostru, care nu să dezlipsește de pămîntul său decît de nevoie, acele clase primare prin care trece, după
întîmplări, și să spoiește cu niște cunoștințe streine meșteșugului său? Cîteva orașe mai mult în mintea lui,
25 cîteva fluvii, riuri și girle pe cari le-ar afla că să resfiră în America, cîteva socoteli, ca regula de trei și proporții,
toate acestea nu-l ajută intru nimic la spargerea ogo-
rului său și nici va afla, bunioară cînd trebuie să-și
semene rapița, nici cum să și-o apere de viermi.

În loc de aceste școli primare-rurale, așa cum sunt
30 întocmite, cu geografiile, catehismele, gramaticile și geo-
metriile lor, am putea avea cu aceleași cheltuieli mo-
deste școli agricole, din cari săteanul, după ce a învățat
să scrie și să citească, să poată dobîndi idei de agricul-
35 tură practică și de industrie agricolă. Numai astfel
săteanul ar ajunge ca să scoată ban alb din băligarul
care îi putrezește morman în bătătura sa săracă; numai
astfel ar învăța să-și crească păsărețul pentru a avea

d-ale gurei; numai astfel s-ar îmbrăca în lina caldă și
sănătoasă a oilor lui în loc s-o schimbe pe fustele de
stambă, scrobite și friguroase.

Dar dacă poporul s-ar îmbogăți, dacă puțin ar da
5 de bine, îmbrăcat și nutrit mai din belșug, „fiii po-
porului“ de la putere nu l-ar mai putea guverna cu
vorbe goale ca „libertate“, și „înainte“.

Un popor bine nutrit, nervos și viguros, cu voință
și cu minte limpede, ar scutura de pe grumaji orice
10 guvern de despoți lacomi și piperniciți.

Un popor sărac nu poate avea nici voință, nici
gîndire.

Ei și? Domnul Cîmpineanu a strigat, ieri în Cameră:
„Înainte! Înainte!“.

LAŞII

Sunt oameni cari pentru un codru de pine pindesc la răspintii și, pitulați în șanțul șoselei, ucid pe călători. Aceștia sunt lași din cauza lenei și a foamei.

5 Sunt oam-ni cari umblă cu traista intrigei pentru
a să recomanda celor mai mari. Și, lingusind, acu-
zind fără scrupul, intrînd în noroi și scuturîndu se pe
oricine întilnește în drum, își răcorese mica lor inimă.
Aceștia sunt ambițioși fără nici un dar de la Dumnezeu.
10 Aceștia sunt lași ce bijbiie la întunerie după procoi
seală.

15 Sunt oameni cari acuză pe alții de infamia lor: și făcînd dintr-un lucru de nimic o vină, din vină un păcat, din păcat o crimă, nu să oprese decît cînd socotesc că a adus pe adversarul lor tocmai în halul în care i-au adus nesimțirea și ignoranța lor, micșorime și neobrazarea lor. Aceștia sînt lașii condamnați, dați grația și cocoleșiți de clișiva puternicii ciniei. Dar cel puțin tot ce fac ei fac pe față. Își declară meserie.

20 Cei dintii își primejduiesc capul, cei d-al doilea i.
aspiră decît la pomană, cei d-al treilea își vind obrazul.
În toate aceste mizerii omenești există o cumpănă.

25 Dar pe lângă aceste fapte, pe cari întreaga lume cunoaște, s-a descoperit un altul în care lășitatea e cunoștință nouă pentru mintea omenească.

Un scriitor insultă personal pe cineva într-o gazetă.

A C A T
 1934-1
 1934-2
 1934-3
 1934-4
 1934-5
 1934-6
 1934-7
 1934-8
 1934-9
 1934-10
 1934-11
 1934-12
 1934-13
 1934-14
 1934-15
 1934-16
 1934-17
 1934-18
 1934-19
 1934-20
 1934-21
 1934-22
 1934-23
 1934-24
 1934-25
 1934-26
 1934-27
 1934-28
 1934-29
 1934-30
 1934-31
 1934-32
 1934-33
 1934-34
 1934-35
 1934-36
 1934-37
 1934-38
 1934-39
 1934-40
 1934-41
 1934-42
 1934-43
 1934-44
 1934-45
 1934-46
 1934-47
 1934-48
 1934-49
 1934-50
 1934-51
 1934-52
 1934-53
 1934-54
 1934-55
 1934-56
 1934-57
 1934-58
 1934-59
 1934-60
 1934-61
 1934-62
 1934-63
 1934-64
 1934-65
 1934-66
 1934-67
 1934-68
 1934-69
 1934-70
 1934-71
 1934-72
 1934-73
 1934-74
 1934-75
 1934-76
 1934-77
 1934-78
 1934-79
 1934-80
 1934-81
 1934-82
 1934-83
 1934-84
 1934-85
 1934-86
 1934-87
 1934-88
 1934-89
 1934-90
 1934-91
 1934-92
 1934-93
 1934-94
 1934-95
 1934-96
 1934-97
 1934-98
 1934-99
 1934-100

—Pagină din ziarul *Democrația*, a cărui redacție a fost condusă de Belavancea — de-a lungul celor doi ani de apariție: 1888-1890.

În tot cazul, în ziua cînd îți voi afla numele, vei primi neapărat ceea ce ți s-a cuvine din cele trei drepte plăți.

PREMIERUL NĂZDRĂVAN

În povești și basme multe s-au spus; dar ce plac mai mult copiilor e cum împărații își trimesc copiii la proposeală și cum ridică palate; în toate aceste fapte întâmplarea decide.

Apucă împăratul arcul din cui, îl întinde voinicește și săgeata zboară: încotro să ducă săgeata sau unde-o cădea, un băiat d-al împăratului pornește nouă cu a brânzei, or un palat i să ridică celei mai mici dintre zinele sale de fete.

Și azi, la noi, d. Brătianu face întocmai ca împărații din povești. Când să joacă d-a schimbarea ministerului, ia arcul lui Domitian cu care săgeța muștile, trage în partidul colectivităților și care deputat or senator va fi atins din grămadă, acela i dă un portofoliu văduv de stăpîn. Dar va fi destoinic or nu ca să-și ducă greutățile ministerului, va fi visat, nu va fi visat vrodată, la reformele cerute de întreaga țară în ramura ce-i dă pe mină, aceasta este o afacere fără nici o importanță pentru noul împărat din poveste. D-l Brătianu are o scuză pentru conștiința sa. „Am fost în tinerețe prapurc în armată, își zice d-sa, m-am făcut din senin ministru de război și armata a mers minunat de bine; așa mi-au spus prietenii din prejurul meu. De ce cutare să nu fie un bun financiar?”

Dar pînă aci calea-valea. Mai departe povestea pusă în practică este și mai hazlie. Primul ministru

dupe ce și-a înmărmurit cu ochii închiși miniștrii, îndată-i vine ciudă pe rînduiala ministerială.

Acum însă lasă arcul să i să odihnească.

Deschide frumusețea o cutie, scoate un „flaut fermecat”, cheamă pe rînd pe toți miniștrii și începe a le cînta. Ministrul cărui îi cîntă începe să sară; și joacă ce joacă pe cînd ceilalți ascultă la ușa cabinetului înmărmuriți, iar d. Brătianu îl oprește în mijlocul danțului și-i zice: „Tu din ministru de justiție vei deveni un ministru de finanțe”. La al doilea: „Tu din ministru de război te vei preface în ministru de externe” etc.

Astfel își farmecă ministerul, îl întoarce pe dos, îl farmecă și, cînd să minie, îl face praf și fărîme.

Această legendă nu s-a petrecut nici la Smirna, nici la Cair, nici la Damasc; și nu este furată nici din *O mie și una de nopți*. Faptele s-au petrecut la noi, sub împărăția premierului năzdrăvan I.C. Brătianu.

Să luăm un exemplu.

Printre toți oamenii noi aduși la minister de d-l Brătianu, cel care pe drept avea mai multă trecere în opinia publică era d-l Nacu ca ministru de justiție.

Profesor de dreptul civil la Facultatea din București, om așezat și serios, neamestecat în nici o afacere bănească din cîte s-a imputat celorlalți miniștri, toate acestea lumea le credea și le crede. Iacă de ce mulți oameni s-au bucurat la venirea sa ca ministru de justiție. Și, cu toată destituirea nedreaptă a unui procuror, nimeni nu avea temerea ca nu cumva d. Nacu să semene predecesorilor săi din partid. Ba, mai mult, să credea că va fi singurul ministru roșu care va face serioase reforme în justiție.

Ce e drept, tînrul ministru s-arăta om harnic din capul locului. Convocă comisii, să consulte cu prietenii, întrebă curțile, s-adresă la Înalta curte de casație. Orcît de pripit ar fi fost hărnicia sa, orcît era în neajuns de datele ce trebuiesc unui bun reformator, căci nu cunoștea nici personalul, nici numărul proceselor din țară pierdute și cîștigate, împărțite dupe cauză, dupe persoanele în litigiu, dupe durată, dupe

regiuni, dupe instanțe etc., orci de novice era în materie de reformă, totuși onestitatea și bunăvoința d-sale puteau să-l ajute a îndrepta justiția pe sfert, dacă nu pe jumătate.

5 Dar dupe șase luni de gândire, cînd toată lumea aștepta să-i vadă proiectul său, cînd ziarele chiar deschisese discuția acestui așteptat proiect, criza ministerială sosi cu toate grijile ei. Proiectul începu a face
10 ceva mai puțin zvon. Apoi, cu dezbaterile răspunsului la adresa tronului, tăcerea acoperi bietul proiect, care să îngropă și el, ca și celelalte proiecte cari s-au oprit în calea metamorfozelor, rămînînd în stare de crisalidă fără picioare, fără aripi, fără viață.

15 Noul minister s-a constituit, și d. Nacu, făcîndu-și scrum proiectul său cu care să încerca a reforma justiția, se vede exilat la Ministerul de Finanțe. De unde d-sale financiar? Cînd a învățat să conducă finanțele țării? Ce vraje l-a făcut să primească o situație atît de falșă?
20 De unde s-ar fi priceput să facă față în specialitatea sa, să primească a fi surghiunit în ale finanțelor? Dar, pentru un om cu conștiință cum trebuie să fie d-sale, a-l trece de la justiție la finanțe este a suferi un adevărat exil ridicul, căci este un exil de minte. În finanțe:
25 și limba lor, și socotelele lor, și daraverile, și personalul, și neajunsurile lor îi sunt streine. Nu va înțelege decît prea puțin și foarte cu greu. Prima sa încercare de prezentarea socotelilor a fost aspru și pe drept criticată.

30 Vroiește, poate, să încerce și în finanțe un proiect de reforme?

Cînd va sfîrși proiectul, noi îi proorocim că va fi prefăcut în ministru de război sau nu va mai face parte din minister.

35 Întîmplarea d-sale nu e izolată; e un sistem de guvernare al d-lui Brătianu. Nu vroiește miniștri capabili și speciali. Îndată ce un ministru cearcă a face ceva durabil în ramura în care să pricepe, îl preface or îl alungă.

40 Căci povestea nu să petrece nici la Smirna, nici la Cair, nici la Damasc, ci la noi.

Primul ministru are un arc de argint, mic cit arcul de muște al lui Domițian, și un „flaut fermecat“.

5 Cînd închide ochii și trage cu arcul în partid, își compune ministerul, iar cînd cîntă cu flautul, își farmecă miniștrii și le preface și mintea, și menirea.

Dar după flaut vine rindul arcului; iacă de ce povățuim pe d. Nacu să nu mai cerce nici o reformă în finanțe.

CURIERUL BĂILOR

I

Lacul Sărat, 14 iuliu 1886

5 Fără îndoială, dragul meu directore, Lacul Sărat, sau, cum îi zic brăilenii, Lacul scurt, fără Sărat, este menit a deveni cu timpul, mulțămintă puternicelor proprietăți medicale ale nămolului său, una din stațiunile de căpetenie ale României. După cum altădată eram obișnuiți a admira numai la Karlsbad și într-alte 10 mari stațiuni termale și balneare din Europa tămăduiri mai adevărate decît cele din lacul Bethsedei din *Noul Testament*, tot astfel cei cari ca mine vin în simpli vizitatori să vadă Lacul Sărat au ocaziunea să admire 15 pe modestele și puțin îngrijitele alele ale Lacului Sărat adevărate minuni de tămăduire. Paralitici aproape împiciorogați, foști scrofuloși cu singele aproape curat, doamne cu felurimi de suferinți căpătînd din zi în zi mai multă putere, mai multă față și, prin urmare, 20 reciștigînd, grație nămolului greu mirositor, farmecile firei și frumuseței lor de mai nainte.

Adaugă pe lângă acestea, dragul meu directore, o altă particularitate proprie numai Lacului Sărat, aceea 25 adică de a avea de vro 3—4 ani încoă un număr de 300 pînă la 500 de copii și copilași în fiecare stagiune balneară; 500 de glasuri vesele, 500 de drăgălașe hohote de ris cari răsună prin ulițele, piețele, și piațetele (toate în formațiune) ale Lacului Sărat și după ele și ceva plinsete, destul de multe, în 30 ora de baie în nămol — *le quart d'heure de Rabelais* al micilor domni și împărați din Lacul Sărat —, toate acestea la un loc combat cu putere monotonia proprie

serioaselor stațiuni balneare, stațiunilor în cari petrecerile sunt lucru accesoriu și de a patra mină.

5 Și, totuși, cu toată seriozitatea curei, cu toate emanațiunile lacului pe cari vîntul le aduce spre orașelul balnear și cari fac în tot minutul pe locuitorii lui trecători să-și zică: suntem suferinzi, totuși petrecerile se țin dîră pentru fiecare în felul său. Vizitele cunoscutilor; *la causerie* sub umbra cam costelivă a salcîmiorilor sădiți mai an și anul acesta; enumerarea minu- 10 țieoasă a incidentelor zilei, mai totdeauna încolore prin firea lor, dar bine împodobite de fantazia și spiritul doamnelor; excursiuni la mult visata „Movilă” de lângă șoseaua Călărașilor și la frumoasa grădină de lângă Brăila, numita „Grădină la Monument” și botezată de 15 birjarii Brăilei „La Molament”; vizite zilnice cînd la băile statului, cari încă nu s-au deschis, cînd la așa-numitul Cazino, tot al statului, care tot nu e isprăvit, aceste petreceri pe lângă cari se adaugă lăutarii de la restaurantul — artist primitiv în vîioară Stănică Birlează (un tip caracteristic asupra căruia voi reveni) — 20 alcătuiesc viața la Lacul Sărat.

Balurile de vară, după sentința ce-mi comunicară mai adineaori vro cîteva domnișoare, judecătoare suverane în această săltătoare și cadentată materie, balurile 25 de vară nu s-au înjghebat încă în toată puterea lor.

Și, poate, cred eu, că nu se vor înjgheba decît tare greu dacă de aci înainte multe zile încă vor continua 30 căldurile spăimîntătoare ce chinuie Brăila și Lacul Sărat cu o furie africană. Alaltăieri, ieri și azi, căldura muiașe pînă și știința limbei române în capul reprezentanților Ministerului Domenielor, reprezentanții cari au zis evreilor vopsitori să scrie alb pe negru pe capul 35 ușilor de la noul Casin ici *Cafee*, mai dincolo *Casino*, mai departe nu știm cum, dar tot în ô, ô, întocmai cum Birlează scrie pe lista mult criticatelor, dar mult mîncatelor sale bucate *rizotò à la italianò*; Choufleury și Mateescu la Teatrul Național din București nu vorbesc cu mai multă știință în ô, ô decît cei cari fac *Casinul* Lacului Sărat și mănîcă la Birlează *rizotò à la 40 italianò*.

Dacă vrun membru al Academiei Române, secțiunea limbistică, citește aceste rinduri, verse, rogu-l, o lacrimă duiosă asupra bieteii limbi române pe care Ministerul Domeniilor o tractează atît de crud la

5 Lacul Sărat. Nu-i cer decît o lacrimă pentru Lacul Sărat; le va vărsa pe celelalte peste chinuri și mai dure-roase, suferite cu nebiruit stoicism de biata limba română pretutindeni.

Ca limbă în *Lac*, nu e vorbă, româneasca împestri-
10 țată predominant: greceasca e departe de a-i lua, ca în alte timpuri, locul; franceza îi ține ca o soră mai mică, în *Lac*, un ison armonios; destul de des nemțeasca aruncă notele-i dure pe aleele principale ale Lacului, iar italiana brăileană sau *levantia* mai îndulcește

15 asperitățile germanei duminica pe seară, cînd Brăila *fashionable* vine să searate înomolițiilor din Lac și să epateze pe bucureșteni cu exhibițiunile unor toalete, trăsuri și *attelages* de un gust mai mult sau mai puțin corect. Ieri, duminică-seara, bunică, bogății grînari

20 de toate neamurile, bogății arendași, bogății bancheri, bogății mai nu știu ce, veniră din Brăila la Lac pentru a se arăta în toată strălucirea lor, destul de prăfuiți de drumul (25 minute) parcurs din oraș pînă la *Lac*. După ei, alți brăileni sosiră; poporațiunea

25 Lacului creștea pe minut pe minut.

Eh! deacă confortul și silințele administrațiunei ar fi nu numai mari, ci mai pricepute și mai cerute de natura întreprinderii, Lacul Sărat ar deveni peste 2—3 ani o stațiune de căpetenie! Dar... dar... voi reveni.

30

II

Lacul Sărat, 15 iuliu 1886

Nu știu, dragul meu director, dacă statul o fi aiurea bun întreprinzător, negustor harnic și prevăzător; în Lacul Sărat statul n-a fost și continuă a nu fi bun întreprinzător, harnic și destoinic negustor.

35

De ai lua *dal capo al fine* sau *dal fine al capo*, căci multe lucruri se încep de la sfîrșit, de la coadă, în

țara românească; de ai judeca de la începutul stagiunei pe stat, principalul întreprinzător din Lacul Sărat, te vei convinge la tot pasul că intențiunile i-au fost excelinte, pline de dor pentru prosperitatea mult repe-
5 tatei stațiunii. Vai mie însă, sau, mai bine, vai, nu mie, un simplu *viator* turist, ci statului și bolnavilor, intențiunile pornind spre realizare, toate, fără pic de excepțiune toate, și-au pierdut firea, sau desnaturat, au ieșit din vacă urs, după exemplul celebru de mai zilele trecute.

10 Și mai întîi *Casinul* pentru a nu zice *Cazinoul*. Avea să fie gata la 1 iuliu; se zicea, se afirma, se trîmbița prin toată țara; ecoul Brăilei și al întinselor șesuri dunărene repețau pe întrecute că acest casin va fi inaugurat la 1 iuliu în prezința autorităților bucureș-
15 tene, brăilene și *chișcănene* (de comuna Chișcani ține Lacul Sărat); ba încă, lucru pe atît de firesc pe cît de rar în țara românească, se mai adăugea cu privire la solemnitatea inauguratiunei că și presa va fi invitată.

20 Inaugurarea la 1 iuliu chiar era tîrzie pentru un negustor care își pricepe englezește interesele; stagiunea în Lac începe bine de tot la 15 iuniu. Dar — fie! — zicea românul, care e adesea răbdător din fire, și 1 iuliu tot e bine. Suntem în 15 iuliu; mai sunt 15 zile de stagiune deplină și în putere; nici nu e vorbă de inaugurare; casinul nu e gata. Doamnele din Lac îl vizitează zilnic pentru a vedea cum înaintează lucră-
25 rile, și îndeosebi acelea ale parchetului din sala de dans.

Fii sigur, dragul meu director, că nu complimente
30 fac cocoanele celor ce inimează lucrările. Multe au plecat fără să fi danțat în această sală, despre care li se povestise minuni, chiar de cînd erau încă în pădure parchetele. În fața acestui casin, oaspeții Lacului nu fac decît să se întrebe: eh! cînd e inaugurarea? cînd?
35 cînd? Va fi? Nu va fi! Ba o să fie! Cred. Nu cred.

Vă închipuți deci lesne că, dacă în Lac nerăbdarea a ajuns la culme, darmită în București, unde pe drept cuvînt mulți din confracții noștri au inaugurat din cabinetul lor de 2—3 ori pînă acum acest re.inaugurabil
40 casin al Lacului Sărat.

În Lac și pretutindeni, inaugurarea, *chestia* inaugurării a ajuns de pomină. Ieri, la „Movila“, doi diblari și un cobzar cântau în fața mai multor vizitatori pe nu știu ce arie de *Frunză verde*:

5 „Cînd s-o-ntoarce Lacu-ncoace
 Și-o crește în el putcoace,
 Atunci domnul Stolojanu
 Și cu vraciul Rimniceanu
 10 Or veni din București
 În vagoane-mpărătești
 Și-or merge sus la casin
 Și-or bea vutcă și pelin
 Și-or încinge hora mare
 Pentru inaugurare
 15 Of (ter)
 Pînă atuncea tot Birlează
 E a Lacului sfirlează“ (bis)
 Etc. Etc. Etc.

20 Casinul, anul acesta, nu va face nici 15 la sută din ceea ce ar fi făcut dacă s-ar fi inaugurat la 1 iuliu cel mai tirziu.

Aceasta-i prima probă de destoinicie a statului în întreprinderile lui proprii.

A doua probă.

25 Pînă acum, de vro 3—4 ani, băile de nămol, calde și reci, erau făcute de particulari în mod primitiv, încet, greoi, dar eficace. După ce acești particulari și bolnavi întemeiară reputațiunea Lacului Sărat și cînd într-o
 30 bună dimineață statul simți că-l apucă dorul întreprinderilor balneare, desființarea stabilimentelor particulare de băi calde și reci și înființarea unui stabiliment al statului, mare, sistematic, *științific* (cum zice Birlează), fură hotărîte. Statul negustor nu vrea concurență. Noroc numai că ordinul de dărimare al vechilor
 35 și primitivelor stabilimente nu fu intimat proprietarilor de la începutul stagiunei, căci, de s-ar fi întimplat astfel, rămînea lumea fără băi calde și fără înlesnirile trebuincioase la băile reci. De ce? Pentru că băile
 40 calde și reci ale marelui negustor nu s-au gătit decît ieri.

106

Și ce fel de găteală? Desigur că a băgat în ea prea mult *sisistem*, deoarece conductele nu merg, nămolul e subțire, mecanismul umblă pe poftă, cînd de la 8 la 12, cînd de la 2 la 4. Azi un onor inspectore financiar
 5 era să fie julit, iar o damă care ceruse o baie de 26 de grade a primit-o de 36. Ca debut, stabilimentul *momodel* nu a știut să-și pregătească unul ceva mai reușit. Și pentru că publicul nu dă decît cu praștia pe
 10 la *momodel*, administrațiunea băilor, în unire cu onor primăria Chișcanilor (care trebuie să se priceapă foc în materie balneară), a hotărît să dărime podurile cari conduc la băile reci cele vechi. Ieri s-a comis această
 probă de longanimitate și cavalermism ale noului mare-negustor.

15 *Primitivii*, adică cei cari serveau pe bolnavi în stabilimentele cele vechi, surid, căci vād de acum cu siguranță că *momodelul* nu va merge, că e rău așezat, că în anii secetoși apa lacului se va retrage din dreptul
 20 stabilimentului, că nu e lingă centru, deoarece, pentru a nu tăia perspectiva casinului, cei ce au ales pozițiunea băilor l-au dat spre dreapta, spre capul aleelor, departe de tot de locurile unde în lac nămolul este și
 se face în straturi mai bogate.

Poate, zicea o damă ieri, poate că pentru a alege
 25 locul unde să se facă băile s-a cerut și avizul onor primăriei a Chișcanilor, de care atîrnă Lacul Sărat cu trup și suflet, mulțumită uneia din acele giuvaeruri de înțelepciune administrativă, și poate că acest aviz
 30 competente al Chișcanilor a întrunit majoritatea voturilor.

Nu știu dacă primăria Chișcanilor și-o fi dat în
 35 astă privință avizul său competent, dar știu și am văzut ieri cu ochii cum afaibilul primar voiește să devină cu orice preț adevăratul părinte al Lacului Sărat. Voiește să dea cît mai multe distracțiuni bolnavilor din Lac. Deci știind cum că tragerea la țintă cu
 40 pușca, flinta și pistolul (pac! poc!) place mult nervoșilor, anemicilor, doamnelor suferinde și copiilor mici, presupunînd de asemenea că jocul cu popicele (bam! bom! bum!) trebuie să fie una din multe dorinți
 ale bolnavilor mai sus numiți și cu locuința prin

apropierea lui *pac! poc!* și lui *bam! bum!* — d. primar a dat voie unor nemți să-și facă instalațiunile necesare la dreapta casinului la 50 de pași.

5 Ce vreți, în materie de petreceri potrivite cu natura stațiunii, onor primărie a Chișcanilor face cît se pricepe.

10 Primarul și-a zis că, dacă lui îi plac popicele și tragerea la țintă, de ce oare nu le-ar place și suferinților cari sunt pe picioare? Argumentul e fără replică; omul, cînd e lăsat în voia firei, judecă lumea după el.

15 Din aceste rinduri, dragul meu directore, reiese un lucru: anul acesta statul a lucrat numai pentru anul viitor. A-nceput tîrziu, va sfîrși cu dibuieli foarte tîrziu. Singurul profit ce va trebui să treacă la activul întreprinderii sale din Lacul Sărat va fi acela că a probat vizitatorilor cu *casinul* și cu *stabilimentul de băi* că se interesează de această stațiune. Tot e e ceva, ba încă mult în țara românească.

20 Voi reveni asupra Lacului într-o a treia și ultimă scrisoare.

III

Lacul Sărat, 16 iuliu 1886

25 Nimeni, și noi printre cei dintii, nu vom cere administrațiunilor de la băile noastre ca dodată să scoată ca Joe din cap pe Minerva armată, o desăvîrșită instalațiune a stațiunilor balneare, frecventate mult, cum e Lacul Sărat. Știm că începem, că începuturile sunt dibuitoare, că nu putem avea geniul de *comfort* în instalațiune al hangiiilor elvețiani. Nu pretindem a ni se da *multul*, dar dorim *puținul*, și, cînd o administrațiune balneară ori de alt soi ni-l dă, suntem mulțămîți în grad superlativ.

30 Astfel de pornire spre mulțămire îmi pare de vro 4 zile de cînd mă *iglindisesc* în Lacul Sărat că este și-n spiritul locuitorilor provizorii ai stațiunii. Cu alte cuvinte, se mulțămesec cu puțin, cu frînturi de atențiune din partea administrațiunii. Probele

slabe de îngrijire ce această administrațiune le dă din cînd în cînd îi fac să zică cu plăcere: tot e mai bine ca anul trecut, fără îndoială progresăm; la anul va fi și mai bine.

5 Dacă administrațiunea le-ar da asemenea probe slabe, ușoare, foarte puțin costisitoare de îngrijire, de atențiune, de năzuință spre confort, sunt sigur că în cor locuitorii s-ar întrece a ridica la ceruri pe îngerii de administratori ai Lacului Sărat.

10 Exemplu:

15 Fură ploile de la sfîrșitul lui iuniu și de la începutul lui iuliu. Pămîntul argilos al celor trei aleie paralele și al piațetei se desfundase teribil. Circulațiunea devenise cu desăvîrșire imposibilă. Cu toată ușurința de nimfe a doamnelor, tocurele Louis XV se afundau în potecele burdușite, încît nu auzeai pe alee decît țipete, nu de cochetărie, ci de adevărată spaimă.

20 Presupune, dragul meu ziarist, îmi zicea ieri o doamnă din cele cari s-au afundat în nomolul aleelor, presupune că aș fi fost o engleză, *miss* sau *mistress* n'importe, și că m-aș fi afundat atît de adînc încît singură n-aș fi mai putut scoate picioarele din chisălița Lacului Sărat. Nefiindu-mi prezentat, nici un domn n-ar fi putut să sară să-mi întindă mina. Deci aș fi stat ca femeia lui Lot, nu schimbată în sare, deși în Lacul Sărat, pînă cînd bărbatu-meu sau frate-meu sau vro cunoștință făcută conform regulilor de prezențațiune să vină să mă scape.

30 Deși curios, argumentul doamnei X... își are cuvîntul său de a fi; ba chiar a fost, supt diferite forme, pus în practică atunci cînd ploile îngroziseră pe toate doamnele din Lac.

35 După ploaie, pe aleea unde șeade prefectul Brăilei, administrațiunea a pus de a făcut să se cunoască unde e trotoar și unde e stradă. Pînă atunci, ca acum pe celelalte două alee, drumul era otova. Îndată ce au văzut această formidabilă îmbunătățire făcută de administrațiune, un concert de laude la adresa administratorilor s-a ridicat din toate căsuțele Lacului; la baie, unde doamnele se perpelesc ca sfîntul

Laurențiu pe grătarul nerăbdărilor nervoase, nu se vorbi 2—3 zile decît de magnifica și peremptoria probă ce a dat vizitatorilor administrațiunea făcînd trotoare și stradă pe alea principală. Multe doamne cari onoră pe unii ziarîști cu spirituala lor prietenie vorbeau să telegrafieze la București la ziare această admirabilă gentileță a administratorilor.

Vedeți cu cît de puțin lucru se poate ademeni publicul! Și notați că astă probă este cît se poate de incompletă. Strada e oricum nivelată, se desparte de trotoare, dar, îndată ce o mai ploua, pămîntul se desfundă din nou, iar nivelul își ia adio de la alea medie a Lacului. Trotoarele, în loc d-a fi înclin spre stradă, sunt p-alocurea înclinate spre case, așa că la ploaie apa va da îndărăt în loc d-a curge la vale în uliță. Nu e pic de petriș și nu va fi decît la anul.

Și notează, dragul meu directore, că, dacă ar fi fost un pic de bunăvoință, cu nițel, foarte nițel petriș s-ar fi făcut, atunci cînd era pămîntul moale, după ploi, o potecută de cel puțin 75 centimetre lărgime pe trotoare, s-ar fi bătut îndată, iar cocoanele la viitoarele ploi n-ar fi mai perforat fără să vrea cu tocurele *Louis XV* diferitele straturi din cari se compune tărîmul geologic superior la Lacul Sărat. E, dar, zice-veți, ceri prea multe și știi prea bine că administrațiunilor române nu le prea place să se treacă cu firea.

Așa e; deci nu încredinez, ci constat faptele. Iacă încă unul destul de expresiv. S-a lucrat casinul, timplăria toată a fost făcută în piațeta din fața locului unde s-a așezat casinul. Pentru a-și propti scîndurile și a-și face meșteșugul, timplarii au bătut o mulțime de țaruși, cari, înfipti afund, nu se mai vād din iarbă. Lucrările s-au sfîrșit de mult, țarușii însă au rămas locului. Azi sunt de pomină, vor deveni legendari!

Intr-adevăr, de stai bunioară la cafeneaua-țefetăria „Progresului”, în colțul despre dreapta casinului și privești spre Lac, asîști la priveliști de felul căroră numai artiștii de la *Palais Royal* din Paris îți oferă unele cu arta lor.

Vezi un domn bătrîn că traversează piațeta prin iarbă mergînd încet, tacticos, cu deosebită maiestate. Dodată execută un salt: bustul i se azvîrlă înainte, picioarele joacă o secundă, pasul zis la Paris *le pas du homard en délire*. Cauza? Țarușul!!

Vezi o doamnă venind iute cu pași mărunți de la baie, tot p-acolo. Merge cochet, grațios, ducîndu-și corpul ca o pariziană pe asfaltul bulevardelor. Deodată un țipăt se aude: doamna se poticnește, trandafirul de la piept cade, pălăria se avîntă spre dreapta; *la tournure* s-aruncă supărată și greoaie la stînga; într-o secundă, estetica economie a costumului, a mersului, a surisului, a peptănatului se preschimbă într-o deziluzionată realitate. Cauza? Țarușul!!

Vezi copilași, un inger blondin, vesel rizînd, jucîndu-se cu mingea ori cu cercul prin iarba piațetei. Nimeni nu e mai fericit decît el. Dodată se rostogolește prin iarbă, un țipăt ascuțit și inecat în lacrimi iese din pieptisoru-i, iar buzele-i pronunță cuvîntul *zenucu! zenucu!* (genunchiul); adesea două trei picături de singe ca rubinul apar la *zenucu*. Cauza? Țarușul!

Vă întreb acum: cît ar fi costat pe administrațiune să pună a se scoate acești țaruși „de pocinoage făptuitori”? Nici milioane, nici muncă multă; un singur centigram de bunăvoință.

Ș-apoi notați că au brațe destule, de n-am socoti decît pe acelea ale gardiștilor, epistaților și ipocomisarilor obligați de poliția Brăilei a face poliția Lacului Sărat și cari gardiști, epistați și ipocomisari nu fac toată ziua decît a-și plimba prin Lac superba uniformă cu lampasuri roșii stacojii de un lat de mină, ca și cum ar fi niște generari ai ducesei de Gerolsstein Offenbach. Nu știu dacă lampasurile sau firea lor, sau instrucțiunile primite sunt cauza, dar știu că sunt — lucru rar în neamul polițienesc! — sunt politicoși, corecți... în limitele corecțiunei din Lacul Sărat.

Politicos, artisticamente și-n același timp *culinarmente* politicos este de toți cunoscutul Stănică Birlează, primul și unicul în Lacul Sărat și chiar în

Regatul României, primul, repet, care, artist pe vioară și pe tigiaie, hrănește mai toată populațiunea Lacului cu „ardei umpluți” (un fel din lista bucatelor) și cu „unde sonore și muzicale” în același timp. Sunt zile cînd te sature foarte iute de bucatele lui Birlează, niciodată însă nu te poți mulțumi îndestul privindu-l cum *zice* din vioară cu dor, cu foc, cu frenezie — l-ai crede posedat de demonul muzicii — și-apoi deodată oprindu-se din *valsul* sau „bătuta mărunță” și șoptind chelnerului ce trece pe lingă el: o tocană la masa 5! *Mîșmașul* la masa 7!

Niciodată, toți din Lac o mărturisesc, *valsul L' Amour en rêve* n-a fost mai bine înfrățit cu servirea unei „cheftelute marinate”; niciodată cîntul wagnerian al *Ciocîrliei*, cîntată fără nai, numai pe coarda subțire a vioarei lui Birlează, n-a mers mai în tact cu servirea unei „ciorbe cu potroace”. Fără Birlează, pitorescul, deja slab, al Lacului Sărat ar scădea cu încă 50 la sută.

Dacă vrodată primarul Chișcanilor va face cartea de aur pentru numele acelora cari scot la iveală nămolul Lacului Sărat, Stănică Birlează va trebui să ocupe printre cei dintîi stilpi ai Lacului un loc de frunte. Modestia îl oprește d-a cere o statuă, dar pentru Lac vă asigur că Birlează o merită mai mult ca alții. Sunt doamne în Lac care-l adoră pentru că se bilbiiește cînd vorbește, sunt altele cari, nervoase și enervate de cură, îl urăsc de moarte tot pentru că se bilbiiește și nu răspunde iute la grăbitele lor întrebări. Se petrec zilnic scene d-un comic irezistibil pe terața birtului Birlează, cum sunt altele tragicomice la băile calde ale lui Stănulescu, unde doamnele așteaptă pînă să le vie rîndul cite 2 și chiar cite 3 ceasuri, deoarece nu sunt toate decît 10 băile la Stănulescu.

ȘEPT ZILE LA CONSTANȚA. NOTE CONSTANȚIANE. MEMORIU „PRO NASONE”

I

Era nainte de evenimentele bulgare cu o săptămîină; prin saloanele de redacțiune ale ziarelor bucureștene domnea un fel de liniște moleșitoare și adormitoare. Nici o incurcătură politică, diplomatică, economică, militară nu se arăta pe orizontul lui august. *La morte saison* a ziarismului bucureștean începuse cu toată anosteala ei cea fără seamăn în celelalte luni ale anului.

Cu brațele încrucișate, citind alene ziarele din provincie și pe cele din străinătate, tot atît de palide ca și coloanele confrăților bucureșteni, nu ne simțeam mai sprinteni în fire decît cînd *Curierul băilor* — singura actualitate mai răcoritoare — ne aducea povestirea vrunei incident sau accident întîmplat pe la vruna din numeroasele noastre stațiuni balneare, climaterice și de alte soiuri.

Bucureștii sunau a gol și ți-era silă să apari pe Calea Victoriei; de la fereastră, numai uitîndu-te la chipurile blegite de ședere ale birjarilor puteai să te convingi că zgomotoasa viitoare cetate fortificată nu mai era decît un mare oraș de provincie.

Liniște, tăcere, răsuflare, trei factori de galeșă viață, pe întinderea căroră praful, căldura și stropitoare municipale își jucau menderle după poftă, cei doi dintîi cu nețărmurită putere, cele d-al treilea

ftizice și costelive, ca orice lucru de administrațiune publică.

5 Și într-un astfel de centru grozav de descentralizat, ziarul trebuia să-și facă, să-și umple, să-și învieze zilnic și variat cele 18 coloane, portret mai mult sau mai puțin reușit al vieții de o zi din cele cinci părți ale lumii.

10 Mărturiți, o cititori nemiloși în pretențiunile voastre ca și timpul care trece, mărturiți că ziaristul puține avea de spus din acest mare și gol centru al regatului; că și el, om ca toți oamenii, avea drept a se simți obosit de oboseala celorlalți și că, prin urmare, tot drept avea când simțea că mușchii aductori, pronatori și supinatori ai celor trei degete de la mîna dreaptă nu mai duceau condeiul cu zvelteța și aducăturile cerute de neîncetatul apetit al ziarului și al cititorului.

20 — Avem toată dreptatea, dar *Românul* trebuie să apară; deci ne trebuie *du nouveau, n'en fût-il plus au monde*, zicea într-o zi directoarele nostru.

— De unde? din ce? cum? ziceau în cor redactorii, uitîndu-se a lene la spiralele fumului de tutun cari mergeau rotorolîndu-se spre tavan.

25 Într-o zi, cînd pentru a zecea oară, îndemnul directorului și întrebările redactorilor răsunaseră în redacțiune, ușa se deschise cu zgomot și un domn cu privire minioasă, cu buzele tremurînde, fruntea cutată, iar degetele jucîndu-se febril pe pulpana unei corecte redingote, dede năvală în redacțiune și, țintind privirea asupra-ne după un salut sec și nu tot atît de corect ca redingota, începu a vorbi.

— Domnilor, mă-ntorc de la Constanța... da, mă-ntorc de la Constanța... de pe țărmurile Mării Negre... de la Constanța...

35 — Ne pare foarte bine, dragul meu domn, zise unul din noi, că vă întoarceți de la Constanța... de pe țărmurile Mării Negre... și am dori să știm dacă această întoarcere de la Constanța... de pe țărmurile Mării Negre... ne procură plăcerea vizitei d-tale... Ședeți, rugămu-vă....

— Da, domnilor, ducerea și întoarcerea mea de la Constanța, îngrozitoarea știre ce am găsit acolo rotîndu-se cu nepăsare pe buzele tuturor, zguduitura nervoso-literară ce am primit auzînd-o și eu mă fac astăzi a veni aci și a vă zice cu voce tare, c-un glas în care ferbe toată minia mea de om civilizat...

— Luați-o cu încetul, stimat domn...

— Cînd veți cunoaște știrea, veți zice că am luat-o prea cu încetul...

— Cu greu...

10 — Veți vedea; constanțianii și amicii Constanței știu că d. Remus Opreanu, directorul comitetului pentru statua „sublimului Ovidiu“, voiește, în contra tuturor legilor și tuturor cuvintelor, să așeze pe „cîntătorul Ponticelor“ în așa-numita piațetă a Independenței, lingă... — oroare și sacrilegiu! — lingă cafe-neaua lui Said, în loc de a-l așeza pe malul mării, „albit de spume“, pe minunatul bulevard al Constanței. Lumea știe la Constanța astă crudă noutate; nimeni nu ignoră crima ce e gata a se comite și toți tac, toți sufer... Doamne! — Domnilor, *Românul* care...

25 — De nu mă-nșel, dragul meu domn, și d-ta poți zice ca Ovidiu că, de te-ai pune, numai în versuri ai vorbi. Le faci *inconscientamente*?

— Obicei de tinerețe, ovidian comerțu care / m-alintă în armonia cadențatelor măsuri. / Azi s-a dus, s-a șters cu totul / și-n Constanța lovitura / ce-am primit fără-ndurare / a secat în pieptu-mi tinăr / orice sînte melodii... / Ah! Ovidiu!... Făr' delege! / O, barbare hotărîri...

30 — Stimat domn, sincera expresiune a sincerelor noastre condoleanțe nu este de ajuns pentru a liniști justa d-voastră inferbințeală; vom trămite la Constanța pe unul din redactorii *Românului*; vom strînge la fața locului amănuntele necesare unui memoriu *Pro Nasone*. Vom publica memoriul și credem, ca și domnia-ta, că tristul și blindul oaspete al Constanței, Ovidiu cel fără seamăn, nu va fi pus să bea ciubuc și 40 cafea la Said în cafenea, ci va sta pe malul mării

„albit de spume“, ca să privească din vecinicia bronzului dacă dinspre sud, despre Mangalia, valurile azurii ale Mării Negre nu aduc de la Roma corabia purtătoare a iertărei lui August... Fiți siguri...

5 — Fericire neauzită!... Un memoriu *Pro Nasone*!...

Tinărul și focosul ovidiolatru ar fi mai continuat cu instrunarea cuvintelor în cadențata măsură dacă directoarele nu s-ar fi sculat după fotoliu și nu ar fi arătat prin această mișcare vizitatorului bizar

10 că s-a sfârșit timpul ce putea a-i acorda.

Ne strinse minele la toți. Mina lui era jilavă de entuziasm ovidian. Plecă, iar directoarele *Românului*, întorcându-se către mine, îmi zise:

— *Viator*, pleci la Constanța.

15 — *Indicibile baldanza!*

— Fără versuri!

— Fie-n proză... tot mă duc. Dar, *direttore del mio cuore*, spune cînd? cum? p-unde! *Di!*

— București — Filaret — Giurgiu — Smîrda —
20 — Cernavoda — Medjidie — Murfatlar — Constanța; fără repaus, afară de acelea ale drumului de fer și ale vaporului. Pleci mine, simbătă. Zăbovești după cerințele anchetei ovidiane; vom publica dosarul; e de actualitate; să zice fără a se afirma că inaugurarea se va face în septembrie; ne-ndeplinim deci datoria, *ovidianizînd* în august.

25 Călătorie bună, *Viator*!

Am plecat.

II

30 *Simbătă, 14 august.* — Gara Filaret, la guichetul biletelor, o lume de gîndiri se petrec, vin și iar se duc prin capul meu pînă să-mi vie rîndul să-mi iau biletul București-Constanța și... viceversa. Trenul merge mai mult sau mai puțin *à la vapeur*, dar cel care dă biletele

35 de fel.

De-i dai 60 de franci în trei murdare hîrtii și el trebuie să oprească 53 și 80, pune tibișirul, face socoteală, șterge cu degetul băgat în gură, mai face o dată

din cap și pe urmă se hotărăște a da biletul. Credeam întii că transformă lei noi în lei vechi ca să pară mai mulți... Oricum ar fi, baba Dumitrana, care mi-aduce mie ouă, face socoteala cu boabele de porumb mai degrabă ca domnul acesta. Cestiune de administrațiune, ba de o administrațiune pe care Bulgaria are tot dreptul să ne-o invidieze.

Plecai, cînd apropiindu-ne, cînd depărtîndu-ne de

10 acea șosea București — Giurgiu pe care odinioară birjarii giurgiuveni provocaseră admirațiunea lui *Jérôme Napoléon* și avuseseră curagiul să se ia la-ntrecere cu drumul de fer. Desfiderea supremă a trecutului către propășirea prezintelui.

15 Cîmpuri frumoase, bine cultivate, peisagie aproape variate, gările bine întreținute. În cuștile numite vagoane de pe linia București — Smîrda, conversațiunea se stabilește asupra agriculturii.

Ați băgat de seamă că, după cum în drumurile de fer franceze conversațiunea începe totdeauna cu timpul, tot astfel la noi e peste puțină să nu înceapă cu „cum or fi bucatele anul acesta“?

— Țară eminaminte agricolă, zice-veți...

— Știu, dar vă rog să nu mai începem pe nota „țarei eminaminte“ agricolă, căci n-o mai isprăvim.

25 Să constatăm numai că, potrivit cu vecinicul și neschimbatul lor obicei, cultivatorii, proprietari și arendași, deși anul acesta porumbul e superb și griul tot nu e rău, se plîng și se vaită de ți s-ar rupe inima de nu i-ai cunoaște. Doamne! de ce-or fi trăgînd așa a rău?

30 Probabil din cauza credinței poporare (sic!) care spune să pui răul înainte ca să-ți iasă binele la urma urmelor. Oricum ar fi, obiceiul e anost, căci e monocord, și-ar trebui un deosebit talent să-ți cînte cineva variat pe o coardă.

35 *Giurgiu.* Pare-se că Giurgevo, fratele Ibrailei în comerțul de odinioară al Țării Românești, s-a mai spălat, s-a mai dichisit. Turnul geamiei din mijlocul orașului s-a civilizat, punînd în capu-i în loc de fes un fel de gioben *à la franca*. Întorcîndu-mă, îl voi admira de aproape.

Orașul se depărtează la dreapta, iar noi, pe linia Giurgiu-Smîrda, ne apropiem de Dunăre, la port !... la port adică zicem, ca să zicem, nu doară că e port la Smîrda.

Dunărea ! mărețul nostru fluviu, lin, mare, formidabil prin cantitatea-i de apă, cînd limpede, cînd turbure, are asupra-mi un efect bizar: pune înaintea-mi figura seacă și anguloasă a onor d-lui Camille Barrère, cel cu anteproiectul privitor la cestiunea Dunării. Constatați că evocațiunea nu e plăcută.

Limbele încep să se bată în capete. Pe lingă românească și franceza cari se disputau între București și Giurgiu, nemțeasca, slovacă, bulgărească și din cînd în cînd turcească — palidă probă a unei crunte dominațiuni de odinioară — se adaugă pentru a alcătui un admirabil talmeș-balmeș, care prin porturile levantine trebuie să fie limba francă.

De pe „Karl-Ludwig“. — De sus de pe copertă, unde mă suisem printre cei dintîi, văd îmbarcîndu-se în acest vapor al societății de navigațiune o mulțime de bucureșteni. Parlamentul, justiția, artele, *le monde*, industria, comerțul, toate din București sunt reprezentate. Merg toți la Constanța, pentru a sfîrși acolo stagiunea vacanțelor. După aerul munților, aerul sărat al mării. La-ntoarcere se vor găsi cu plămîinii atît de bine restaurați, încît vor deslîde cu floarea la ureche carbonul Bucureștilor și vieții lor.

Unii vin de la Călimănești, alții de la Sinaia, alții de la Pucioasa și din alte localități balneare. Damele sunt vesele, n-au să deschidă geamantanele, căci, deși merg la mare, nu ies de pe teritoriul român.

Căpitanul lui „Karl-Ludwig“, trebuie să fie *un vieux loup de mer*, un bătrîn pandur de mare, care își mănîncă pensiunea de retragere în apă dulce, adică pe Dunăre. Comandă manopera de plecare cu aceeași maiestate cu care ar comanda un transatlantic pe linia Hâvre — New York pe timp de furtună.

Vaporul cîrmește gemînd, iar Dunărea bate supărată cu valurile sale coastele șlepurilor și caicilor ancorate în apropiere. Vîntul Dunărei începe îndată ce intrăm

în firul apei, iar româneasca infamă a chelnerilor de pe „Karl-Ludwig“ ne anunță că putem dejuna.

Descindem în salon. Iere moi nu tocmai moi, știucă proaspătă nu tocmai proaspătă, un șnițel vienez făcut între Giurgiu și Turtucaia nu ne confundă într-o plăcere gastrică atît de covîrșitoare pentru ca privirea noastră să nu se plimbe cu atențiune asupra călătorilor.

Côté-femmes: figuri gentile, figuri frumoase, figuri urîte și — ceea ce e mai grozav — figuri *insignifiantes*; pe acestea din urmă, proprietățile lor ar trebui să le poarte în toc și să nu le arate decît celor ce sunt datori a le privi. Toalete cu gustul spiritual al Parisului, altele cu gustul de contrabandă al Vienei, altele cu aceea greoaie, imposibilă și ceșnică potriveală a Berlinului care face pe călătorul străin să se oprească pe *Unter den Linden* la Berlin cînd trece o doamnă și să zică în el:

— *C'est pas une femme ça !!*

Pitorescul îmbrăcămîntei, cu talia rochiei pusă sub „sînuri“, e de văzut în cl. II și III, unde bulgarele și cadinele stau la soare sau la căldura mașinelor, învirtind mătăniele și privind în infinitul albastru al cerului.

Côté-hommes: oacheși, blonzi, sivaci, înalți și scunzi, simpatici și antipatici, sunt de toate felurile; vorbesc politică, fac curte, pun Europa la cale și comandă cafele unui Ganimede, [care], incontestabil, e artist în prepararea băuturii iubite de Voltaire și de Midhat-pașa.

Pe țărmul român apar din cînd în cînd pichetele grănicerilor; primim cu frăție salutul oșteanului de gardă, selav al datoriei și victimă a țințarilor din sălciele dunărene.

Ne oprim la Turtucaia, un sat mare și murdar prin care civilizațiunea rusească se vede că n-a trecut. Abordăm apoi la Oltenița, de unde mai luăm pentru Constanța și alți călători.

O s t r o v, în Dobrogea română. Spectacol înduioșător, care ar servi drept bogată și jalnică temă unui poet cu priviri elegiace. Închipuiți-vă că vedem pe

țarm tineri și frumoși oficiali bucureșteni azi exilați la Ostrov și trecuți din saloanele societății din capitală în cocioabele cu pământ bătut din Dobrogea. Dureroasă preschimbare! Acum pricep durerea lui Ovidiu. S-ar crede că pintenii cari răsunau a mândrie și *douces conquêtes* pe trotorele Bucureștilor sună în Ostrov a jale și mîhnire.

— Voi deveni mizantrop, misogin, miso... mai nu știu ce, zicea unul, altădată nebiruit dănuitor. Aci te apucă de gît *spleenul*; citești, mergi la cazarmă, te întorci acasă, iar citești. E grozav... Totuși, va trece și asta de dasupra capului nostru... Uf! Dobrogea! d-aș putea cel puțin să viu pentru cîtva la Constanța. Aci mă topesc, ba ceea ce e și mai de spaimă e că simți sălbăticia că te coprinde cu încetul și pe furie.

Ne dederăm *rendez-vous* la Constanța; vaporul plecă. Ostrovul începu a se pierde. Ne uitam spre dinsul cu milă, știind că sunt într-insul inimi multe cari bat numai spre București și spre petrecerile și zgomoatoasa lor viață.

Iacă Cernavoda, scrisă *Czernavoda* de compania vapoarelor și tot *Czernavoda* de autoritățile române. De ce *Czernavoda*? Fi-va fost vro ortografie particulară *ad usum dobrogensium*, fabricată în București de doctul corp al Academiei și trimisă în România transdunăreană? Nu știu, dar *Czernavoda* cu un *z* îmi pare ciudat și comic.

O! Tătarii! Ce chipuri! Un hoga turc cu mătăniele în mînă ne privește șezînd turcește pe niște grinzi. Ce s-o fi petrecînd în capul lui la vederea dorobanților români cari sunt de gardă la debarcader? Nu multe, desigur; e ture, e fatalist; așa a voit Dumnezeu; timpurile se schimbă și noi ne schimbăm cu timpurile. Dacă hoga va fi zicînd așa, e tot atît de inteligent ca și fataliștii germani.

Funcționarii români vorbesc turcește cu deosebită înlesnire. Vom vedea dacă și turcii și tătarii o rup pe românește. Trenul către Constanța pleacă. Cîmpiele întinse, goale, triste, fără un singur accident de teren se arată privirilor noastre.

Medjidie și Murfatlar, două stațiuni, și în urmă, în depărtare, pe o lună superbă, un fel de vâl argintat și licăritor, marea cu toate farmecile ei, ne spun că Constanța e aproape.

5

III

Duminecă, 15 august. — Fără îndoială, o sosire la Constanța seara, pe lună, pe la 9 trecute, nu se aseamănă cu o sosire tot seara, tot pe lună, la Veneția ori la Lucerna, pe malurile lacului celor patru cantoane. Dar totuși călătorul percepe îndată pitorescul propriu al Constanței; e ceva care nu e liniștea moartă și „oripilantă” a unei sosiri într-unul din orașele din districte ale României cisdunărene.

De n-ar fi decît grija că poate nu va găsi odaia la otelul „Carol I” și totuși nervii călătorului sunt mai încordați ca de obicei. Ș-apoi lumea de toate felurile ce furnică prin gară cu tot felul de costume; giobenul ceva cam *défrâchi* al funcționarului care s-a rătăcit și a rămas prin Constanța, cialmaua unui *cînghiné* (țigan turcesc) cu ochii d-un negru strălucitor și cu pielea sclivisită în cărămiziu, fesul turcului, chipiul și lampasurile de general ale comisarilor, culori peste culori mișună în gara de unde călătorii se răped spre cele douăsprezece birji ale Constanței.

Cel mai iute la picior are birjă; cei cari, voind să-și însușească îndată culoarea locală, adică să fie agale-agale, cînd nu sunt astfel din fire, rămîn pe jos. N-au însă dreptul să se plîngă. Amabilitatea interesată și idioată a tătarilor hamali îți ia cufărul, geaman-tanul, orice ladă, fie cît de mare, și, bolborosînd o românească imposibilă, întorcînd ca tonkinezii și chinezii limba franceză, îți ofer să te conducă ori la „Caru” (Carol), ori la „Tampet” (Gambetta), ori la „Ighilter” (Englita), otele cu vază în ovidiana cetate.

Și-n timpul cînd tatarul îți îndrugă multe și mărunte din cari puține pe sfert le înțelegi, poliția gărei strigă pe turcește birjarilor: fuga! fuga! și să vă întoarceți iarăși.

Bicele răpăie pespinarea cailor, iar moțul de la fesul
stimabililor birjari constanțiani joacă în deznădejde
tontoroiul lui Mahomet, în ciuda tradițiilor străvechi
ale turcilor, tradițiuni cari, cu privire la moț, spun că,
5 precum turcul cu tembela maiestate se mișcă, tot astfel
și mișcările moțului de la fes tembele, grave și lente
trebuie să fie. E, darvai!—domnia fesului a trecut în
Turcia toată, darmita în Dobrogea! Acest semn al
10 caracterului musulman suferă de schimbările timpului
ca anteriele boierilor noștri d-acum 30—40 de ani.
Se duce cu-ncetul cealmaua, turbanul, calpacul; fesul
le va urma, va dispărea și el. *Tout passe, tout casse,*
tout lasse.

Unui fes ar fi o temă d-o poezie intensă pentru vrun
15 copil rizgiiat al muzelor române în viligiatură marină
la Constanța. Ar fi duios să recunoști fesul în versuri
calde de emoțiune și să-l vezi nemurit în:

„Salutare, tingirică de postav dela Alep,
Tu pieri, fes, cum pieri braga și parfumatul salep“.

20 Ca milionarism de rimă, recomand cu deosebită
stăruință pe *Alep-salep*. Pină și cel mai migălos făuritor
de versuri va admira bogăția acestor rime surprinse
în ibrișimul de la moțul unui fes birjăresc.

La otel, „Carol I“, primire elvețiană; gerantul,
25 comptabilul, un *ober* și mai mulți chelneri la intrare;
ca fond al tabelului, clienții otelului cari așteaptă să
vază noile figuri sosite din țară. Zăresc printre ei o
mulțime din bucureștenii lui „Tout-Bucarest“, și
doamne, și domnișoare din cele ale căror busturi superbe
30 se încadră spre fericirea spectatorilor pe marginile
logielor de la teatru la toate primele reprezentațiuni.
S-ar crede că-s numai bucureșteni la „Carol I“. Cu atât
mai bine!

Ne urcăm în camerele noastre.

35 Muzica se aude pe bulevard, iar mai aproape, în
josul terasei otelului, vocea mării, acel concert indefi-
nibil al valurilor după auzul căruia simți la certe epoce
ale vieții un dor nepriceput. Marea, odată auzită în
neintrecutele ei cînturi, te atrage neînduplecată. Astă
40 putere a mării o personificau cei vechi în Sirene.

Era magnifică Marea Neagră ieri-seară, cu acea lună
plină care, ridicîndu-se roșie înfocată din undele mării,
cu atât mai mult pălește și licărește ca argintul, cu cît
alene voluptoasa Febe se depărtează în sus pe cer.

5 Deschid fereastra. Vîntul răcoros al mării bate
dulce; ca o oglindă p-ici pe colea cutată, se întinde
înaintea ochilor apele mării. În lumina coclită a lunii
se estompă casele Constanței; ultimele sunete ale
muzicei tac; nu se mai aude decît susurul mării care,
10 ondulînd la țărături, cicălește pietricelele și scoicile
marine de mult golite.

O seară napolitană! Ai crede că-n afunzimea mării
zărești o barcă venind despre Castellamare și dintr-însa,
aduse de briza mării, răsună pe *Marină* cîntecele
15 răsfațaților napolitani:

„D'inebbianti balsami
Come e la terra e il mar, l'aure son piene;
Sul verde lido siedono
Le allettatrici dive alme Sirene.

20 E cantan tutte: E splendida,
O ingegnoso mortal, questa dimora:
Qui Amor fiorisce l'anime,
Come aprì questi prati orna e ristora“.

Dar dacă poetica Constanța e astfel, pentru ce
25 Ovidiu, în cestiunea căruia sunt aci, se plîngea mereu?
Era oare mai greu la gusturi decît bucureștenii? Pro-
blemă grea de dezlegat; o las pe seama altora. Constat
numai că acum Constanța este *purement et simplement*
de toată frumusețea. Mi-ar părea rău să încep a fi
30 indispus în contra lui Ovidiu. Memoriul *Pro Nasone*
s-ar resimți de supărarea mea...

Azi de dimineața am fost la băi, la *plage*, sau cum
zic românii dobrogeni pe *hatia* mării. Nu e puțin
lucru a merge la *plage*. Mai întii mergi cu trenul pe
35 linia-*embranchement* *Constanța-Băi*. Te sui pentru a
face acest formidabil volagiu de 10 minute, te sui în
vagon la halta *Ovidiu* dacă te afli cu șederea, adică cu
domiciliul pe marginea mării, pe bulevardul *Elisaveta*
Doamna; dacă stai în centrul orașului, atunci haltele

Tomis și *Tetis* te invită cu al lor parfum antic (scindurile de pe podețele de suit în vagon sunt noi) să poștești în tren pe la dinsele. Mai e halta *gărei* (*gara* lângă *Ovidiu* și *Tomis* face un contrast nervozamente modern) ș-apoi băile.

Coasta înaltă pe care o scobori pe scările obositoare făcute de administrațiune și-n privința cărora cei bine informați te anunță că la anul viitor se vor preschimba cu totul și cu totul mai bine. Credem că, lucru rar, la Constanța administrațiunea în genere se silește a arăta vizitatorilor că ține a-i mulțumi.

La finele scării se fac două drumuri: la stînga băile doamnelor, la dreapta ale domnilor. Pentru ce la stînga doamnele și nu bărbații? Pentru că-n stînga este inima, zicea un tînăr parlamentar.

Oricum ar fi, pentru ce această despărțire? Bărbații într-o parte și doamnele într-alta nu se vede pe nicăieri în străinătate. Mister oriental?! Fi-va oare spaima tradițională care a rămas de la *Ovidiu* în Constanța pentru femeia goală?

Se știe că, după unii, *Ovidiu* a fost trimis la *Tomis-Constanța* pentru că a văzut pe *Livia*, împărăteasa Romei, goală în baie. Prin urmare...

Așa e, dar *Livia* avea poate strașnic interes a nu fi văzută. Contrariul e adevărat azi pentru ambele părți... contractante. Ș-apoi cochetul costum de baie desinind puritatea formelor, odinioară nemurite de sculptorii Greciei antice, salvă decența și oprește pe *shocking* pe buzele celei mai engleze din fiicele Albioniei.

Stăruia a nu-nțelege separațiunea și o depling în numele animațiunei. Marea e superbă; valurile blajine. Lumea — *coté-hommes* — se-mbăiază cu delicie. Unii fac studii psihofiziologice *sur le nu à l'oeil nu*; admirabilă ocaziune pentru pictori pentru a lucra la schițe de „piele goală“.

Ne-ntorcem în vagonul-salon al liniei *embranchement*. De pe bulevardul *Elisaveta Doamna*, clopotul otelului „Carol“ sună vesel dejunul.

Însemnătatea acestei afaceri e atît de mare în viața omului, încît s-o lăsăm a o nota altădată...

Marți, 17 august. — O dimineață superbă! Briza mării aduce pe bulevardul *Elisabeta* o răcoare din cele mai plăcute. Sunt 8 ore. Mulți din vizitatori au plecat la baie; unii se opresc să-și ia rahatul cu mastică sau fisticuri înainte de a pleca spre băi.

Valurile se sparg ușor pe pietrele de la țărături; marea e ca o oglindă; abia se zărește în depărtare unele corăbii. În port intră o corabie grecească. Bulevardul e măturat, spilkuit, gata a primi pe gentilele *baigneuses*, cari, în costume simple, dar de gust, se îndrumează spre halta *Ovidiu*. Nota veselă predomină peste tot, și-n deosebi pe bulevard.

Acest bulevard începe de la *Casino* și din colțul frumoasei vile a d-lui *Poenaru-Bordea* și se sfîrșește în strada *Elenă*, lângă halta *Ovidiu*. Domină marea la o înălțime de 7 metri. Pe stînga, mergînd de la *Carol* spre port, adică pe partea unde dă-n mare, sunt 2—3 chioșcuri și-ncolo nimic. Pe dreapta șir de case dintre cari *Villa-Bordea* și casa, curioasă prin pietrele cu inscripțiuni și prin sculpturile antice, a d-lui *M. Kogălniceanu*, atrag privirile întii; pe urmă, după un loc viran, biserica cea nouă a *Constanței*, reproducțiunea reușită și, poate, cu mai juste proporțiuni decît originalul a *Doamnei Bălașa* din capitală.

Spre bulevard dau mai multe ulițe; toate conduc în centrul orașului, spre piața *Independenței*, la cafe-neaua lui *Said*, despre care ne vorbea la *București* excitatul adorator al lui *Ovidiu*.

E! așa e; sunt de două zile în ovidiana cetate, venit pentru al meu memoriu *Pro Nasone*, și pînă acum, luat în plăcerile variate ale frumoasei și adimenitoarei stațiuni, nici măcar timp n-am avut a deschide *Ponticele* poetului *Sulmonei*, citire obligatoare la *Constanța*, mai cu seamă pe un mic promontoriu, o ieșitură a bulevardului, mai sus decît casa *Kogălniceanu*, se-nțelege pe stînga. Promontoriul acesta trebuie să fi fost locul unde *Ovidiu* sta ore întregi privind marea și ascultînd șoaptele vîntului, pe cînd în mintea lui defila întreagă viața de la *Roma* cu toate farmecile ei.

Cu gîndul la Ovid și la schimbările cele năzdrăvane ale vieții omenești, mă îndreptam spre chioșcul verde, culoarea padișahului, în fața așa-numitei *Confiserie Universelle*, unde se vinde rahat, meși, cafea, fesuri și alte turești *cîșituri*.

În chioșc, onor d. Kogălniceanu, bine, vesel, respirînd cu lăcomie aerul salin al mării.

Cu aceeași vioiciune a spiritului său totdeauna tînăr și puternic și cu aceeași universalitate de cunoștințe care îl făcea să discute la Paris teologia cu superiorul capelei române, diplomația cu miniștrii, pictură, chiar impresionistă, cu d. Iorgu Bellu, drept cu tinerii juriști români și, în fine, *de omni re scibili*, chiar și de porcelanerie — *Sevre p te tendre* și *Saxe-Meissen*, — d. Kogălniceanu începu acum a *ovidianiza*.

Toată lumea *ovidianizează* la Constanța; sunt în aer discuțiunile pro și contra lui Nasone. Vorbești de Ovidiu la baie, la hotel, pe bulevard, în bărbieriele turești, unde te duci să cumperi monede și flori marine.

Prefer, fiind dat partenerul, discuțiunea ovidiană din chioșcul verde al padișahului din fața cofetăriei universale și cred că pot să-mi sprijin preferința pe multe și neîntrecute argumente.

Ori, cum zic advocații în limba lor, care aduce, nu e vorbă, cu cea românească, *ori*, d. Kogălniceanu zicea cam așa:

— Da, știu, vor să inaugureze statua lui Ovidiu în piața *Independenței*. Ideea-i nenorocită, n-are rațiune de a fi. Cum? Poetul sta unde? Citește *Ponticele* și *Tristele*. Toată ziua sta pe marginea mării. Ce ar fi făcut înăuntrul cetății Tomis? Tomis? Nu-i plăceau geții, nici grecii tomitani. Aștepta scrisori de la Roma. Uite promontoriul acela de colo. Ei bine, dacă Tomis a fost situat tocmai aci, eu pariez 95 contra 100 că Ovidiu sta totdeauna acolo. Nu crezi? Probează-mi contrariul. Presupune că Tomis n-a fost aci; atunci, de ce pui statua în fața cafenelei lui Said și nu aci pe bulevard? Ce-are a face *piata* Independenței și chiar independința română — nu confunda! — cu poetul Ovidiu? Prin urmare, de ce să-l afumi cu tutun inter-

național și de regie românească? de ce să-l închizi în mica piață a orașului și să nu-l aduci pe malul mării, cu această perspectivă infinită, nu pe promontoriu, ci pe unul din cele două locuri virane ale bulevardului?

Unul e al meu; îl dau primăriei pe preț infim; altul e al unui bulgar; îl vinde și el. O perdeă de arbori în spatele statuei, în fața bulevardul și marea. Care pozițiune e mai frumoasă în Constanța? Nici una! Prin urmare... Puneți pe modernii mari oameni ai Dobrogei în piața Independenței. Aceasta are sens. Dar pe Ovidiu! Nu înțeleg. Cum adică? Închideți pe poet în oraș și conservați locurile de pe bulevard pentru cine? Marea nu va mai ficintată de aci înainte. Nota timpului e alta. S-o pricepem și să mergem după cadența ei...

Și mereu cu acea admirabilă varietate care e farmecul vorbirii sale, onor d. Kogălniceanu continuă.

Vorbirăm de monede, de tătari, de inul Dobrogei, de anticități.

— Le-ai văzut pe ale mele? Am multe. Fac acum la Murfatlar din cele găsite pe acolo o poartă. Am capete de coloane foarte bine conservate; lespezi minunate cu niște sculpturi d-o fineță incomparabilă. Voi imita stilul greco-roman. Am o piatră cu inscripțiune de la Septimiu Sever, completă, citibilă, admirabilă; voi incastra-o în fronton. La anul viitor te invit la Murfatlar să vezi poarta; n-au mulți așa. Nu va fi o piatră nouă; toate vechi, mai toate sculptate. La Roma, principii Orsini, Colonna, Massinii și Barberinii au lucrări de artă construite cu material vechi, artistic, dar nu în completul lor. Poarta mea va fi toată veche; singur varul de legătură va fi modern. În Dobrogea, care e burdușită de anticități, lucrul nu e prea rar. Sunt vro două sate ale căror case sunt toate construite cu pietre din valul lui Traian. Dobrogea e interesantă și va deveni din ce în ce mai interesantă cu cît va fi mai bine cunoscută.

Plecă după ce îmi readuse aminte „Poarta de la Murfatlar“.

Rămăsei singur gîndindu-mă la cele ce-mi spusese despre Ovidiu. Încă una sau două conversațiuni ovidiane de felul acesta și memoriul meu *Pro Nasone* se

face *inconscientemente*, tocmai cum se făceau versurile ovidiolatrului din București.

5 După dejun plecăm mai mulți în oraș pentru a descoperi o cafenea în care turcii își fac *chieful* după mincare. *Chief* nu-l luați în sensul bucureștean, adică nu credeți că în Constanța turcul face chief pentru a fura luleaua neamțului și a-și vedea scările luate una cite una.

10 Nu; faci chief la Constanța după mincare, șezind turcește pe umilele și scundele banchete ale unei cafe-
nele în care tai cu cuțitul fumul ciubucilor și țigărilor; bei cafea, nu faci tarara nemțească, zici la un ceas o vorbă și moțai gândindu-te la paradisul lui Mahomet, la circazienele sultanului și la alte lucruri la care nu-ți
15 dă mina din tată în fiu, dar cu visarea căroră tot din tată în fiu te-ai mulțămit și te-ai fericit.

Nu găsirăm cafenea, dar ne mai convinserăm încă o dată de faptul că limba română o vorbește acum mai toți. E curioasă de auzit în gura arabilor și turci-
20 lor *eget beget*, adică turei neaoși, necurciți. Capătă cuvintele o guturalitate de toată nostimada, iar vocalele se duplică incit de multe ori nu cunoști vorba îmbrăcată în șalvari și cu fesul turcului.

Pe bulevard, prefectul, d. Em. Culoglu, amabil cu toți, ne invită la o excursiune spre Cara-Murad și Carol I (comună nouă). Primim cu plăcere. Eu însă aș fi dorit ca excursiunea să se fi îndreptat spre Murfatlar.

E curios cum acest nume mă-nferbintă, și aceasta înainte de a fi auzit de „Poarta de la Murfatlar“ a d-lui
30 Kogălniceanu. Sonoritatea acestui cuvânt, pronunțat *à la turca*, reînvie înaintea ochilor mei Espania evului meziu cu maurii Grenadei. Murfatlar e grandilocvente ca *Cid El Campeador*; e un nume-fanfară. Uite ce bine se încadră în *Dona Paz* a lui Duiliu Zamfirescu:

35 „Dona Paz, cea mai frumoasă fată de aragonez,
— Coborînd din don Jaime, grand de Murfatlar-Morena, Neam de oameni preistorici, din Paris și din Elena Dona Paz se-ntoarce astăzi în Madridul cel borgez“.

De unde știți că alți coborîtori din Don Jaime, grand Murfatlar-Morena, n-au venit și-n Dobrogea să se illustreze...

5 Tac mai bine, căci ar fi să enunț năzdrăvăanii și prostii istorice. Le las pe seama celor mai competenți decit... *Viator*.

V

Mercuri, 18 august. — Mulțămită amabilității prefectului Constanței, făcurăm azi excursiunea proiectată prin comunele dimpregiurul orașului; vizitarăm
10 Cara-Murad, Dona-Kioi, Carol, Cicirei, Mamaia, avînd în toate cite ceva particular de observat.

Minunată, interesantă, tropicală și prăfuită excursiune!

15 Dacă aș fi venit în Dobrogea pentru a strînge datele necesare unei monografii dobrogiane în felul celora pe care d.I.I. Nacian a publicat-o acum la Paris, n-aș fi lipsit a-mi lua un carnet și mai voluminos decit acela care e soțul inseparabil al peregrinațiunilor mele. Și
20 nu numai carnet, ci și un aparat fotografic *à la minute*, pentru a fixa pe placa sensibilă diferite scene și ipochimene tătărești, țigănești, mocănești, turcești, lipovenesti ce întîlnirăm în excursiunea noastră.

Dobrogea nu poate fi descrisă decit după ce va fi vizitată și studiată de monografiști pe teren în toate
25 părțile ei. E o țară curioasă, în care cele 12 ori 14 naționalități locuiesc pare-se cu gîndul de a pleca o dată din ea; toate stau ca-n conăcire, deci nici un amestec, nici o înfrățire.

30 Tătarul nu se ceartă cu mocanul, nici acesta cu lipoveanul; neamțul nu supără pe ture. Preotul catolic din Cara-Murad, călugăr din cinul pasioniștilor, fost exilat de ruși în Siberia și acum poposit în Cara-Murad, o fi prietin de căciulă cu hogaș ture și cu popa românească.
35

Pe linia satului se vede de unde încep casele românilor, de unde acelea ale nemților etc. Lucru bizar; efect de proaspătă colonizațiune.

La primărie, vătăşelul, funcţionar al m.-sale regelui
României, stăpînitor al Dobrogei, este tătar, şi sprinten,
şi deştept. Oferă prefectului un buchet făcut *à la minute*;
are un suris de o primitivitate rară; pricepe româneşte
5 şi se uită la noi cu ochii veseli, atît cît ochii tătareşti
pot să fie veseli.

Notarul, un tînăr deştept şi conştiinţios, ne conduce
la primărie, unde hirtiele comunei se află aşezate cu
minuţioase reguli. Actele stărei civile binescrise, fără
10 ştersături, curate.

Într-un colţ, farmacia rurală; un dulăpior cu raf-
turi, pe cari stau în sticle şi-n cutii medicamentele cele
mai cerute la ţară.

Cînd ieşi din sat, cîmpie întinsă şi tristă; nota
15 deşertului, nota pustielor nemărginite o dă şi vro
3—4 cămile cari rumegă a lene ciulinii de pe marginea
drumului. Diforme şi utile animale!

Ceea ce e trist, ceea ce respiră durerea cea mai adîncă
sunt ruinele satelor părăsite şi cimitirele turceşti
20 neingrijite. Eu cred că în mijlocul acestor pietre mu-
cezite, unele drepte, dar mincate de soare, de ploaie
şi de vînt, altele dărîmate la pămînt, altele strimbe şi
pînă la briu îngropate în mormane de pămînt şi mără-
cinişuri; în mijlocul astui locaşal dezolaţiunei, al ruine-
25 lor umane şi al tăcerii jalnice, întreruptă numai de
croncănitul corbilor şi ciorilor un poet pesimist, un
Leopardi, sau un poet decadent, un delicvescent, ar
cînta cele mai negre ale lor imnuri.

Un Leopardi! curios cum Dobrogea avînd asemenea
30 *Campisanti*, adică cimitire turceşti, să nu fi produs pînă
acum poeţi lirici cari, pe muşchiul petrilor de pe mor-
minte, să fi cîntat deşertăciunea întregii firi, şi înde-
osebi jalea cîmpiilor dobrogene de felul celorla ce stră-
băturăm azi.

În schimb, dacă jalea şi monotonia neîntreruptă a
cîmpiilor ţi-adoarme mintea şi-ţi stîrceşte orice fan-
tazie, apoi costumurile tătarilor, turelilor şi mai cu
seamă ale Țiganilor turceşti te zguduie prin contrastele
violente ale colorilor. Strigă roşul lîngă negru, ţipă
40 galbenul limoniu lîngă albastrul închis; portocaliul
zbiară lîngă culoarea singelui. Singurul verdele nu

aruncă nota sa în această armonie a culorilor; verdele
este al padişahului şi al emirilor cari se coboară, în
linie dreaptă sau frîntă, din Mahomet şi nevestele sale.

Era la o moară lîngă Mamaia, pe acolo pe unde
5 drumul merge pe marginea mării, un Țigănuş, un gaş-
per *di primo cartelo*, atît de murdar, atît de soios, atît
de negru, de zdrenţăros, de urît, de rinjit, încît un
Fortuny, un Ziem sau un înamorat al paletii veneţiane
ar fi leşinat de admiraţiune în faţa acestui produs
10 adevărat al *gitanilor* dobrogeni. Ce tip! ce fiinţă
omenească!

Ne-a cîntat, a jucat, a mimat cu neşte gesturi, cu
neşte sunete guturale, neumane, neauzite; te-ai fi
crezut în Congo; ne uităm împrejur-ne să vedem pe
15 Stanley sau pe Savorgnan de Brazza scoţînd mărgele
şi tistimele roşii stacojii pentru a i le da.

La Cicirci intrăm într-o casă de tătar. Femeia,
îmbrăcată în neşte şalvari roşii de mincrau foc, ne des-
chide şi fuge pîrlită de se ascunde după neşte lemne.
20 O vedem făcînd semne de disperare bărbatului care
scotea apă la puţ.

În casă curat; drept ornamente pe poliţele de lîngă
vatră cioburi de ceşti şi de farfurioare de la oraş adunate
de femeie cînd vreodată s-a dus să vîndă la Constanţa
25 monedele găsite fie pe marginea mării sau prin săpături.
O luat cioburile din gunoi, le-a spălat şi, printr-un
sentiment al cochătăriei puternic în toate gradele
civilizaţiunei, le-a orînduit spre podoabă pe poliţe.

Tătarul vine tocmai cînd ieşim din casă. I se spusese
30 că suntem doctori. Înţelesese şi tăcea.

Unul din noi îi întinde mina, împins irezistibil de
sentimentu-i democratic şi eminamente egalitar. Tă-
tarul voia să facă *selamalek*, dar pricepu şi-ntinse mina.

Avea riie!

35 O! riia din Cicirci! ce incident, ce reamintiri!
Abluţiunile cu apă *antirîioasă* în faţa primăriei din
Cicirci aduceau pe tapet abluţiunile prescrise de *A
Coran*. Practicam culoarea locală în toată întinderea ei.
O, democratism! o, egalitarism! pînă şi-n riie te întinzi.

Tătarul, a cărui figură proba teoria lui Darwin cu toate și cu toate ale ei, se uită la noi fără ca un singur mușchi să i se miște pe chip.

5 *Allah bilir!* — Dumnezeu știe, prin urmare, ce mai trebuia să știe și el de ce deputatul democrat — căci era și deputat! — se spăla pe mină cu un fel de apă galbenă care te trăsnea a pucioasă.

VI

10 *Joi, 19 august.* — Prefectul continuă cu amabilitățile sale. Azi am putut vedea statua poetului în magazia nr. 7 din vale de la port. E vorba de Ovidiu.

15 Nu zău! e ciudată, e hazlie, dar e și citeodată atit de jalnică biata soartă omenească, încît stau locului și, măsurînd mărimea ciudățeniilor ce vezi că se gîtuie una pe alta în tot șirul soartei umane, te întrebi: adică așa să fie ori sunt prada vrunei vis din cele năzdrăvane?

20 Gîndiți-vă numai un moment ce fuse Ovidiu, care-i fuse viața la Roma și pe urmă chiar la Tomi; aduceți-vă aminte splendorile în care trăi poetul cel mai *fashionable* al Romei, eroul atitor intrigi parfumate și impanglicate, epicureul căruia soarele, vinul și palatele Italiei cu tot ce aveau în ele îi ofereau zilnic și pe întrecute toate plăcerile și toate voluptățile și pe urmă uitați-vă în magazia nr 7, alături, firește, de 25 magazia nr. 6, unde sunt sacuri cu lînă nu tocmai parfumată, și alături, tot firește, de magazia nr. 8, unde sunt pluguri model „Universal“. Îl veți vedea pe *Ovidiu* în bronz, bucurîndu-se — cuvîntul e ironic, dar just — de o singură și unică onoare: aceea de a fi 30 el singur în magazia nr. 7, de a se gîndi nu cu parfumul lînei la nas, nici la urechi cu trosnetele lemnului de la pluguri cari se usucă cu toată universalitatea lor, de a se gîndi la netrebniciile vieții și supravieții omenești.

35 Expresivitatea figurei lui Ovidiu, frumoasă lucrare a artistului Ferrari, te face îndată să te gîndești la asemenea triste și jalnice comparațiuni. Figura poetului, cu privirea plecată în jos, în admirabilă poză meditativă, respiră tocmai durerea supusă, culmea

resignațiunei; s-ar crede că pină și fatalismul locuitorilor Dobrogei îi este vecin, cum îi este lina oilor Dobrogei.

5 Sărmanul Ovidiu! Mult o mai ședea el surghiunit în magazia nr. 7?

10 Notăți că acest al doilea surghiun ce pătîmește poetul Sulmonei în vesela de astăzi Constanța e însutit de mai dureros decît acela ce-l pătîmi în prima oară. Atunci avea cel puțin marea cu incomparabilele ei 15 priveliști, avea cerul liber, avea prietini și prietene printre tomitanii și tomitanele Constanței. Azi e închis, sechestrat, nenorocit. Pină cînd? *Quousque tandem!* o, domnule Opreanu. Cei doisprezece vulturi ai lui Romulus, cei șase ai lui Remus dau din aripi, bat din pliscuri în înălțimea cerurilor pentru a-ți 20 spune că zeii și mai cu seamă zeitele Olimpului sunt de părere ca statua să se inaugureze cit mai neîntîrziat. Ar trebui să fie cineva un augur de cei răuvoitori pentru ca să nu priceapă manifesta dorință a zeilor și a oamenilor...

25 Îeșim mai mulți din cușca în care Ovidiu își plînge nemeritatul său exiliu și ne îndrumăm spre port, unde luntrașii greci stau de prind pește sau așteaptă cu luntrele lor pe „boierii și cucoanele“ cari ar voia să se bucure și mai de aproape de farmecile mării, de carmenii Amfitritei.

30 Un tînăr diplomat rus ia totdeauna luntrea botezată *Agia Sofia*. De ce? Un alt tînăr diplomat englez zice că astă iubire pentru luntrea lui Spirakis Caraistakis, pentru *Agia Sofia*, se explică prin faptul că Sf. Sofia e biserica cea mare a Constantinopolei, iar aceasta e scris în cartea destinului să devie Țarigrad, cetatea 35 țarilor. Cînd e în *Agia Sofia* (nu-i sare din cap tichia, ar zice Anton Pann), diplomatul rus se crede că a și pornit-o spre Țarigrad.

Iluziuni cari provin din profundele studii ce rușii fac asupra cestiunii Orientului încă de cînd debută în diplomație!

40 În port, marinarii români și marinarii englezi. „Cocatrix“ petrece vara la Constanța; comandantul și locoteninții săi sunt vizitatori nelipsiți ai balurilor și

petrecherilor organizate la Casino, la hotel Carol sau pe bulevard.

5 Dănțuiesc la bal în mică ținută (pantaloni albi și giletă cu minci) cu nesăturată pasiune. Adevărul mă obligă a mărturisi că au piciorul marin, dar nu-l au dănțuitor. Oficerii noștri le pot da fără multă tocmală 60—70 la sută pe parchetul nu tocmai lucitor al salo-
nului de la casin. Modul cum englezul joacă valsul...
10 la Constanța, căci poate pe pământ englez o fi jucind altfel, *c'est tout un poème*.

În orice caz nu valsul englez a inspirat lui Musset minunatele versuri:

„Vais qui saura chanter tes pas pleins d'harmonie
Et tes secrets divins, du vulgaire ignorés,
15 Belle nymphe allemande aux brodequins dorés,
O, Muse de la valse! o, fleur de poésie!“

Într-altă seara, concertul lui Gabrielescu. Marea, pianul și aplauzele publicului țin acompaniament
vocei simpaticului tenor. Cele două muzici de pe bule-
20 vard tac pentru a lăsa să se audă instrumentul cel mai perfect ce e dat omului a auzi: vocea umană.

După concert, iarăși bal și, după bal, asul de pică cu toți nervii și comoțiunile lui.

25 Pe mare, în tăcerea nopții, două puncte negre lesne de văzut, cu lumina străvăzătoare a lunei. Sunt două corăbii cari se îndreptează spre portul Constanța.

30 Poate că-n ele vine iertarea lui Ovidiu de la Roma, de la Sulmona ori de la București! Cine știe, cine știe de unde va cădea voia de a fi scos nenorocitul poet din magia nr. 7 a portului!!

BEIZADEAUA

(Portret popular)

5 Roșu ca un măr călugăresc, ca un bujor —și să ni să treacă cuvîntul — ca un bojog proaspăt de vițel, beizadea calcă apăsător și iute și măsurat cu compasul, răsucind nervos un baston-cirje în mina dreaptă și o țigară-havană de 5 lei în buzele sale cam groase. Două pungi i-atîrnă sub ochi și barba à la s-tul Ni-
10 culae zbirlită, respectabilă la privire, îi rotunjește capul, destul de rotund cînd te uiți la el și dăstul de colțurat cînd îl dereteci pe dinăuntru. Dar nu e vorba despre portretul beizadelii, orce pictor l-ar putea zugrăvi din trei colori: o pată de singe închisă într-un
15 cerc alb-cenușiu ș-atîta tot. Desen nu trebuie căci liniile feței sunt atît de confuze, de amestecate, de numeroase și de puțin importante, încît ar trebui ca o astfel de muncă să fie o pedeapsă prevăzută în con-
20 dica penală pentru cei ce fură, mint, înșeală, cumulează și-și vind conștiința pentru o cruciuliță, pen-
tru o președinție de Senat și pentru un eforat turbure în socoteli.

25 Să lăsăm și vinătorile din răvărsatul zorilor în cari să încercă beizadeaua, să lăsăm și evenimentele politice a căror cauză să pretinde a fi fost măriia-sa, să uităm și discursul, faimosul discurs al d-lui Bră-
tianu din valea Filaretului, cînd, strigînd că „opinca s-a suit pe treptele tronului“, s-a sărutat cu beiza-
deaua, iar un ciudat bragăiu le-a strigat „rahat cu

apă rece!“ Să lăsăm și chilomanele senatoriale ale
 beizadelii, cari vecinic încep, continuă și să sfârșesc
 cu calapodul: „Eu, fiu de domn, eu, care m-am jert-
 fit pentru țară...“ Să lăsăm și edificiile pe cari le
 5 ridică acest meșter Manole și cari se dărîmă noaptea
 ce s-a clădit ziua, cum sunt: „băile Eforiei și spitalul
 Colțea“. Să uităm și socotelile Eforiei, căci oamenii
 cari caută adevăr în țifre sunt buni să-i spînzuri cu
 o tablă a lui Pitagora lipită de limbă. Să lăsăm și
 10 spaima beizadelii d-a vizita spitalul de la Pantili-
 mon. Și declarăm toate de zădărnicii cu cari nebunii
 să-și bată capul, căci soarele tot va răsări chiar dacă
 s-o pune în dubiu cîntea, capacitatea și apucăturile
 beizadelii și păsările tot vor zbură și peștii tot vor
 15 inota și d. Ștefan Bellu tot tinăr va rămîne. Nimic
 din toate astea, ei să dăm cuvînt suflării din țara
 românească și să vedem cam cum să oglindește în
 mintea poporului această beizadea, căci, la urma ur-
 melor, copiii, bătrînii, glumeții și săracii simt și cunosc
 20 mai bine pe oamenii mari.

Într-o zi mă certam c-un client asupra unei spove-
 danii de proces, căci mi s-a părea că minte în genere ca
 toți clienții. Cineva bătu la ușe. Poftim. Era o bătrînă
 c-o coală de hîrtie albă.

25 — Ce poștești d-ta de la mine?

— Să-mi scrii, maică, o petiție de ajutor către
 beizadea, că, de, am auzit de la un circiumar că d-ta
 ai condei bun și beizadeaua inimă milostivă.

30 I-am scris cîteva rînduri. Vă mărturisesc c-am
 așternut pe hîrtie șapte rînduri ș-am început cu „Mă-
 ria-ta!“ ș-am sfîrșit iar cu „Măria-ta!“.

Peste trei zile mă pomenesc iar cu bătrîna.

35 — Maică, să nu te superi, dar mi-a spus un boier,
 să zic că să fi fost un vinărar cu sabie și cu ipoleturi,
 că e prea lungă lăcrimația mea, fiindcă în 60 de cu-
 vinte cică „Măria-ta“ e numai de două ori. De, bunico,
 știi d-ta, că eu nu știu cum o fi scriind la carte.

40 Am ris și i-am turnat și eu două pagine întregi,
 dar nu știu să fi fost mai mult de zece cuvinte și peste
 două sute de „Măria-ta“ și iar „Măria-ta“.

— Aoleo, maică, dar ai făcut-o și mai lungă!

— Lasă, bătrîno, că ce e lung și lat la condei e
 scurt și îngust la minte. Și beizadelei așa-i place.

5 Peste alte trei zile, bătrîna mi-a sărutat mina,
 zicîndu-mi minunată:

— Mi-a făcut 10 lei pe lună. Mă cruceșc de ce-oi
 fi scris acolo, că vodă ăla cînd citea dădea din cap,
 îi zîmbea mustața și într-una, într-una făcea: hi! hi!
 — hi! hi!

10 Cînd eram mic — mi-aduc foarte bine aminte—,
 un sacagiu, Neacșul bețivu, vinerea mai ales, să trăs-
 nea de nu mai vedea înaintea ochilor. În acest hal, el
 și-mpodobeia iapa sa, slabă și șchioapă, cu belciuge
 și tinichele, cu lanțuri și clopoței, și, bătînd-o să-i
 15 frîngă oasele, striga cît îl lua gura:

— De, beizadea, de, mincate-ar lupii, că numai tu
 și cu vodă ăl de după vodă sunteți așa de înzorzonați.
 De! că tu tragi la saca și el la visterie!

20 Doctorul P... să hotărîse a se așeza în București.
 Dar, de, clientelă nu prea avea, catedră la facultate
 nu, grad în armată iar nu și nu prea-i mergea bine.
 Răposatul general Davila, el, care ocrotea pe toți,
 făcu vorbă și rugăciune beizadelii să-l numească în
 25 postul de medic secundar la spitalul de nebuni de
 la Pantilimon. Și după rugăciunile umilite ale d-
 rului P... ș-ale generalului, beizadeaua să invoica doc-
 torul să domicilieze în București și să-și facă vizi-
 tele la spital în fiecă zi, pentru ca să nu-și piardă
 clientela mutîndu-se la Pantilimon.

30 După cîteva zile, d.P... se întorcea de la Pantili-
 mon. Înaintea sa văzu o trăsură, după trăsură pe
 beizadea, care pășea apăsător ca un voievod. Doctorul
 sări din trăsură și să închină craiului, care-l întrebă
 de unde vine.

35 — De la spital, d-le efor.

— Cum? Cum vii? De unde vii? Și unde te duci?
 Trebuie să te muți la spital!

— Domnule efor, domnule președinte, eu nu pot
 să-mi pierd clientela pentru cîteva sute de lei...

— Nu știu nimic! Sănătate! Să te duci.
 Bietul doctor plecă, spăimîntat de violența beizadelei, drept la generalul Davila. Generalul îl ascultă. Rămase și el uimit de zăpăceala mării-sale.

5 — Nu pricep nimic. Să mergem mîine la dinsul.
 A doua zi intră în odaia beizadelei întii generalul și după el d-rul.

— Dar d-ta ce poștești? Ce cauți? Ce vrei? strigă beizadeaua infuriată văzînd pe doctor.

10 — Domnule efor...
 Generalul, cum îl auzi, îl trase de mincă și-i șopti la ureche:
 — Măria-ta! Neghiobule!
 — Măria-ta! măria-ta! zise doctorul. Măria-ta, eu

15 nu pot să-mi pierd clientela mutîndu-mă la Pantilimon; sunt om sărac, măria-ta.

— Bine, nenîșorule, răspunse repede beizadeaua, de ce nu spui așa, de trei zile mă cert cu d-ta și nu te dăslușești. Spune că nu poți și pace bună.

20 Cînd generalul ieși, șopti doctorului:
 — Vezi cît poate un „măria-ta“ la un om mic?

Un măcelar venise la beizadea și-și cerea socoteala. Bucătăreasa zadarnic îi spunea că cuconița nu i-a dat parale, căci să miorlăia într-una:

25 — Eu am să mă plîng mării-sale că-mi trebuie și n-am.

Beizadeaua aude, iese afară în halat și-l întrebă ce vrea de la dinsul.

— Măria-ta, îmi trebuie ceva parale. Măria-ta, aș

30 dori să mi să plătească o socoteală, măria-ta...

— Am înțeles, răspunse vesel beizadeaua, să-i plătești îndată omului că n-are.

— N-am parale, nu mi-a dat coconița, răspunse slujnica.

35 — Să-i plătești! strigă beizadeaua, să-i plătești așa, fără parale!

— Ba mai bine cu parale, măria-ta, răspunse măcelarul și-i sărută mina.

Beizadeaua îi plăti și-i dăte ș-un galben bacșiși.

La Sinaia, un secretar de ambasadă al nu știu cărei puteri să certa pe casa unui neamț. Neamțul pretindea că a închiriat casa unui ministru. Secretarul d-a surda

5 îi spunea că el e secretarul ministrului. Scurt, secretarul alergă la beizadea ca să-i poruncească dreptatea.

Era destulă lume împrejur.

— Să-i dai casa, zicea beizadeaua.

— Nu-l cunosc, răspundea neamțul.

10 — Ba o să i-o dai.

— Ba n-o s-o dau.

Și beizadeaua ridică bastonul și jart! îi dă jos pălăria din cap.

— Așa să vorbește cu mine? cu pălăria în cap?

15 Neamțul își ia pălăria de jos și, furios, jart! și el și-i dă jos capela beizadelei. Lumea grămadă pe neamț să-l sfișie, neamțul să trezește de spaimă și începe a striga:

— Iartă-mă, măria-ta! Măria-ta, iartă-mă!

20 — Lăsați-l, porunci beizadeaua, lăsați-l că poate bietul om o fi vrut să-mi scuture capela.

Iarăși farmecul talismanului: măria-ta!

Cînd trece beizadeaua pe lingă Universitate, ștengarii de studenți s-așează în linie dreaptă ca niște

25 soldați și-l salută stînd smîrnă. Beizadea răspunde și parcă-i soarbe de bucurie.

Într-o zi trei din ei se învoiesc să-i facă o tarsa.

Beizadeaua trece. Ei, cîte trei, stau pe treptele de piatră. Beizadea să apropie. Ei să incheie la redingotă.

30 Beizadea i-a văzut. Ei să prefac înmărmuriți de respect. Ș-odată aduc mîinele spre salut, dar să scarpină în urechi. Beizadea scoate capela și ei îi mulțumesc șoptînd: „Să trăiești!“

Beizadeaua să duce înjurînd.

O, Doamne, ce ți-e și cu lumea! Mare și minunată mai e! Lasă-i beizadelii pe toți strămoșii glo-
rioși, toate cruciulițele, toate funcțiile, toate diurnele,
5 ia-i numai pe *măria-ta* că nu să mai alege nici praful
de măria-sa. Dacă babilonienii n-ar mai fi zis *Baal*
șarpelui gros, dacă indienii n-ar mai fi zis trupului
de lemn, urît și murdar, *Brahma*, ce s-ar mai fi ales
de aceste două fleacuri urâte, proaste și de nimic?
10 Întreaga slavă, capacitate, onestitate și merite
legendare ale beizadelei ar pieri ca fumul cînd i-ai șter-
ge pe *măria-ta*.

LA HERĂȘTI

Casele. Originea lor. Priveliștea ce să desfășoară în jurul platou-
lui. Mulțimea sătenilor. Împărțirea premiilor date de d. și d-na
Stolojan. Chioșcul distribuției. Mulțimea țăranilor. Copii
5 premiați. Premiele; instrumentele agricole. Examen. Discursuri.

Am pornit din București pe la 5 ore de dimineată.
Trăsura cu patru cai naințași, bine cumpăniți din ham,
voinici și tineri, să ducea după pofta inimii, ușoară ca o
10 pană, lăsînd în urma sa un nor de praf galben. Pe drum,
tovarăși cu cari să nu ți să mai urască: unul vesel,
celalt vesel; cu unul literatură, cu celalt știință
și țifără, pe care ți-o prezintă atît de fermecător, încît
nu prinzi de veste că ai d-a face cu răceala și exacti-
tatea obositoare a țifrei. Unul amintindu-mi cu poftă
15 fapte istorice din secolul al XVII-lea, celalt dovedin-
du-mi limpede jocurile finanțiare și legile lor. Între
Sihleanu și Gion, căldura care mă răzbiase pe la opt
ore, praful care mă ineca din vreme în vreme mi se
păreau lucruri de nimic, căci cu dînșii nu mai ai
20 timp d-a cîrți nici contra căldurii, nici contra prafu-
lui. De la început dar am pornit-o bine; ziua bună să
cunoștea de dimineată; toată calea fără popă și nici
o țărancă nu ne-a ieșit cu sec.

25 Cînd am părăsit hanul Mihai Viteazul, al cărui
cal n-are copite, ș-am cotit-o din șosea, din departe
am zărit casele de Herăști. Turla bisericei și turnul

pătrat ridicat d-asupra caselor ne arătau calea. Cînd am ajuns în dreptul intrării, un parc frumos, bogat și roditor mi-a deschis inima. Viță încărcată cu ciorchini deși și grei, trandafiri roșii-albi, caiși aduși la pămînt de greutatea rodului, pruni, meri și periocoliți cu ziduri vechi se întind bogat pe o vale ș-o luncă de opt pogoane. Mirosul dulce și aromitor de flori și de fructe îl simți mai înainte d-a intra în curte.

Casele sunt zidite în peatră. Poate că sunt primele din Muntenia cari s-au făcut în peatră. Ele sunt simple, ornamentele lipsesc, din decorul arhitectural nu s-au luat decît liniile cele mari, cele de prima necesitate; cu toate acestea, simplitatea și vechimea, peatra și poziția lor din centrul unui platou care domină lunca Argeșului și-a Dîmboviței le dă o înfățișare plăcută și simpatică. Aceste case au fost zidite de către Udriște Năsturel-Herescu, unul dintre cei mai învățați români din secolul al XVII-lea. Familia lui, se știe, a fost de viță veche și mare, ilustrată cu boieri de frunte, cu inimă și cu minte pentru ale țării. Udriște Năsturel a fost frate cu Elena Matei Basarab, femeie bărbată și pricepută, căci ea în mai multe rinduri guverna țara în lipsa soțului său, domnul țarei. Dar Elena Matei Basarab era, între altele, femeie învățată și a stat în corespondință cu Racoi, domnul Transilvaniei, căruia îi trimitea ciini de rasă și șoimi deprinși la vînătoare. Fratele ei, Udriște Năsturel, s-a retras la Herăști, și-a zidit casele în piatră și și-a adus acolo, în liniște și în singurătate, bogata sa bibliotecă. Biserica d-alelăturea, ridicată în vremea domniei lui Matei Basarab, n-are nimic de deosebit. Multă vreme rămînînd dezvălîtă, ploile au spălat zugrăveala veche de pe ziduri.

Acest mic palat, întărit cu ziduri spre apărare, a ieșit din familia Herăștilor și s-a cumpărat de către Miloș Obrenovici după ce a fost alungat din scaunul Serbiei. Să zice că el ar fi ridicat, în zid de cărămidă, acel cat ca un turn dasupra palatului herăsc, numai pentru a zări din depărtare deputația sirbească pe

care a așteptat-o zadarnic, căci nu i-a mai adus pînă la moarte coroana pierdută. D. Stolojan a cumpărat domeniul de la nepotul lui Obrenovici, baronul Niculici de Rudna.

De pe platoul pe care sunt așezate casele, priveliștea care să desfășoare este una din cele mai pitorești. Pe poalele lui grădina cu flori și pomi roditori, în depărtare luncile Argeșului, Dîmboviței ș-a Săbărului; și, tocmai unde ochiul n-ar mai putea zări, briul dealurilor înconjură cîmpiile aproape de jur împrejur.

Matca apelor este șerpuită printre maluri stufoase și verzi, iar spre răsărit se întinde balta din Herăști, lungă și lată de 70 de pogoane, liniștită și lucie ca o oglindă în care soarele și-ar juca lumina vie.

Pe la 10 ore au sosit invitații din București. Multe din ziare și-aveau reprezentanții lor. Masa s-a întins în fața caselor. De la începutul pînă la sfîrșitul dejunului, d. și d-na Stolojan n-au avut cea mai mică odihnă. Și cu o deosebită îngrijire s-au risipit în toate părțile. Să nu lipsească nimic, să mulțumească pe fiecare cu o vorbă bună, cu o atenție sinceră, cu o întrebare delicată, cu un răspuns modest și la locul lui, cu o mulțumire firească acelor cari le adresa cite o laudă bine meritată ș-apoi aproape neconținut în picioare pentru a primi diferitele delegațiuni și numeroasele vizite ale proprietarilor vecini — iacă sarcini destul de grele, purtate de ei cu o bunăvoință și cu o îndemănare rară.

Pe la 12 ore, cu toții, în număr de 60 de inși, am plecat spre pădurea de stejari în care se așezase un chioșc și un semicerc de estradă pentru împărțirea premiilor, sub direcțiunea și după planul d-lui T.D. Lecca, directorul domeniului d-lui Stolojan.

Pădurea de stejari seculari se ridică pe malul drept al Argeşului; naltă, rară, groasă, vîntul care adie încetinel îi fişie în frunze. În toată întinderea ei furnică mulţimea de copii, femei şi bărbaţi. Unii se cheamă, se întreabă de *premul* copiilor; alţii îşi fac cruce pentru dezlegarea cerului, care n-a mai aruncat un strop de apă peste porumbul ori înţelenit ori îmbătrînit fără să lege. Flăcăii îşi răsucesc mustăţile, caută prin mulţime pe aleasa inimii lor, căci vorba şi răspunsul s-au învoit s-o aibă „anul ăsta la examene”. *Examen* numesc ei împărţirea premiilor. Pe unul din bătrînii ţărani l-am auzit zicînd unui vecin: „Bun boier, eumetre, bun de tot; inimos şi darnic; de l-ar vedea Dumnezeu încăile. Ş-ai să vezi că până acum se zicea: or Stan, or căpitan; dar să-mi tai mustaţa de nu s-o zice d-aci nainte:

Or Stan,
Or Stolojan.

Cu toţii sunt veseli, mulţumiţi şi aşteaptă, bind ţuică, limonadă şi vin, s-audă mai degrabă muzica militărească, vestind sosirea boierilor. Îndată ce muzica a scos primul acord metalic, frumos, limpede şi răsunat de pădure, mulţimea s-a grămădit pe lingă chioşcul premiilor. Se îndesau oamenii de nu puteai pătrunde. Feţele, roşii şi năduşite, parcă se frecau între ele. Erau, poate, ca la 3—4.000 de suflete.

★

Chioşcul cu premii era urzeala unei prisme heptagonale, terminată cu un con de trestie. Chioşcul era îmbrăcat în şervete, ştergare, păretare şi pinză de pestelci. Jur împregiurul lui, premiile erau rînduite după comună şi clasă, sus cărţile puse p-o seceră, iar jos la pămînt instrumentele agricole pe cari d. Stolojan în toţi anii, dimpreună cu cărţile şi haine, le împarte la copiii celor şapte sate de pe domeniul său. Premiele instrumentale se compun din: botă, secere, sapă, casma, coasă şi furcoi de fier. Estradele din faţă sunt în forma unui semicerc cu patru rînduri de bănci.

De sus pînă jos sunt căptuşite şi acoperite cu velinţe şi scoarţe alese. În mijlocul estradelor se află „tribuna presei”. În această tribună este aşezat bustul lui C.A. Rosetti pe un pedestal gros de stejar, iar împregiurul bustului, ca un fel de aureolă, publicistica; sunt ţintuite toate ziarele fără nici o diferenţă de culoare şi de partid. Într-un cuvînt, şi planul acestor clădiri provizorii şi decoraţiunea lor erau întocmite cu un gust deosebit, care face multă cinste d-lui Lecca.

10

★

Pe la ora 1, după un marş militar cîntat de muzica Regimentului... de dorobanţi, a început să defileze şi să-şi ia locul cuvenit fiecă şcoală de sat. Copiii erau curaţi, îmbrăcaţi în uniformă de căciulari, iar puştile lor, în virful baionetelor de lemn, purtau steaguri tricolore. După ce toţi s-au rînduit într-un poligon heptagonal, cu toţi au început să cînte *Trăiască regele*. Apoi fiecare şcoală pe rînd a cîntat cîte un imn.

Veselia, curăţenia şi frumuseţea copiilor şi a fetelor îi mulţumeau ochii şi inima.

★

Înainte de distribuţiune, d-nii învăţători rurali au ţinut cîte un discurs în faţa chioşcului în care se afla d. şi d-na Stolojan împreună cu invitaţii din Bucureşti şi cu reprezentanţii presei. D. Stolojan a răspuns îndemnînd pe învăţători să muncească pentru lumina ţăranilor. D. Caligari, într-un discurs de ocaziune, a spus învăţătorilor că cea mai de căpetenie grijă a lor trebuie să fie educaţiunea cetăţenească, care trebuie să se reazăme pe conştiinţa că toţi trebuie să aibă datorii tot atît de mari ca şi drepturile.

CONSERVATORISM ȘI NEOCONSERVATORISM

(Prin „partidul conservator“ și „conservatorism“ în prezent înțeleg rămășițele fostului partid conservator. Prin „neoconservatorism“ înțeleg mina de tineri cari mișuie și rotesc în jurul ziarului *Epoca*.)

Cînd deschizi ochii în politică, trebuie să ai un catart puternic de care să te agăți, pe care să-l îmbrățișezi; altfel, desigur, vîrtejul te răpește, te zguduie și te doboară. Astfel, eu m-am înșelat două luni din viața mea, am luptat și am căzut, căci e fatal să cazi cînd te arunci cu entuziasm sincer și adînc acolo unde nu găsești decît dezordine și rea-credință.

Păcatul meu a fost o viziune; viziunea mea era o imposibilitate și naturală, și istorică.

În negura trecutului, epoca cea mai apropiată, cea din spatele tutulor românilor, este epoca rușinoasă a fanarioților.

Între *ieri* și *astăzi* al românismului domnește la mijloc o noapte profundă de un secol și jumătate. A sări peste această noapte a fost viziunea mea. Cînd m-am trezit, comisesem două păcate: unul, că mă înșelasem ca gîndire, cel d-al doilea, mai mare, că mă furase un curent de oameni a căror majoritate mi-era dușmană ca morală, ca temperament și ca ideal politic. Cine n-a greșit? Și cine n-a greșit mai mult?

După două luni de pripeală, am stat de-a lături doi ani.

Astăzi voiesc a-mi spune hotărît și cinstit credințele mele despre conservatorism și neoconservatorism.

I

Un partid politic, ca să se înalțe pînă asupra unui popor, ca să-l miște și să-l cîrmuiască, trebuie neapărat ca să fie o selecție naturală, izvorită din acel popor.

Într-o națiune, unele dorințe și aspirațiuni, unele idei și simțiri sunt fătîșe, limpezi, altele însă sunt ascunse, neexprimate, ca niște forțe în stare latentă. Ceea ce națiunea spune pe față și lămurit este ușor de prins și de înțeles.

Năzuințele latente însă este problema cea peste măsură de grea și cu toate acestea este problema de căpetenie, căci aceste năzuințe ascunse alcătuiesc marea voință a unui popor, marea avînt, marea pornire înfiptă în adîncimea viitorului. Această voință este fătîșia luminoasă care îndreaptă pașii unui popor: începutul ei este în *astăzi*, calea și sfîrșitul ei se adîncesc în nesfîrșitul secolilor.

O partidă trebuie dar să reprezinte ceea ce un popor vrea și spune, și trebuie iarăși să reprezinte ceea ce vrea și n-a spus încă, căci un popor trebuie satisfăcut *astăzi* și preparat pentru *mine*.

Iacă de ce o partidă trebuie neapărat să fie o selecție naturală. Numai ca selecție naturală ea se va coborî de la șefii ei, treptat-treptat, fără întrerupere, în jos, către fundamentele unei națiuni, și numai astfel vîrful ei conducător va fi legat prin artere de comunicație cu temelia pe care se așează edificiul statului; numai astfel fulgerul ideilor, mari și minuitoare, de la vîrf se va afunda și se va împrăștia în mulțimea poporului; dar tot numai astfel comițiunile adînci și neexprimate din popor se vor ridica în sus pînă la vîrful care veghează și conduce. Ideile vor avea largi căi de revărsat în jos, iar zbuciumul de jos va putea coprinde pe cei de sus și în mintea lor va încolți și crește sub formă de idei, de sisteme și

de reforme privitoare și la prezentul și la viitorul poporului.

5 Din acest grav și temeinic punct de vedere, așternind astfel problema, partidul conservator nu se poate susține ca partid politic în țară la noi; el, cel mult, nu poate fi decît o grămădire de oameni cari rotesc în jurul unor personalități în cele mai multe cazuri, de o valoare individuală ștearsă.

10 În adevăr, conservatorismul, în starea în care se află la noi, nu este o selecție naturală, provocată într-un chip firesc de mișcarea și viața poporului nostru, precum și de transformismul ce fatal trebuie să se petreacă în viața lui. Conservatorismul, pentru ca să aibă dreptul d-a se intrupa într-un partid conducător, 15 trebuie să dovedească că, în trecut ori astăzi, s-a născut din sinul țării ce voiește guverna și că s-a născut numai pentru țară. Dacă n-a ieșit din poporul nostru și pentru poporul nostru și dacă totuși există și voiește a-l guverna, în acest caz conservatorismul, 20 care nu are o valoare naturală, socială și istorică, nu poate cere cîrmuirea decît în tăria dreptului de cucerire. El poate domni numai ca stăpin; noi putem să ne mlădiem, dar de nevoie și numai ca robiți.

25 Conservatorismul, ca să poată guverna țara, trebuie să fie născut din țară. Faptul fizic că această mină oligarhică a existat și există în țară nu dovedește că ea, pe căi naturale, s-a născut și că este un fapt legal și natural al țării. Această mină oligarhică s-a putut alătura materialicește pe lingă partidele și 30 grupele noastre. Printre copiii numeroși ai unei familii generoase se poate aciola și un străin, poate trăi cu ei, se poate dezvolta, dar în chipul celui străin, oricît de multă vreme ar trece, nu se vor vedea caracterele esențiale ale familiei. Nici culoarea feței, nici 35 glasul, nici simțirea, nici inteligența nu se vor potrivi cu ale celorlalți. Nimic nu ne va încredința că acel străin are o obîrșie în d-a valma cu ceilalți. Și politicește tot așa putem judeca. Între noi, și chiar peste noi, poate năvăli partide cari nu sunt, politicește, născute în țară, cari nu seamănă cu nimic din esențialul țării, cari nu o reprezintă în nici una din por-

nirile ei. Fenomenul este foarte cu puțință, căci, după cum se poate afla o idee străină de națiune întrupată într-un singur om, tot astfel se poate întîmpla să se ivească un curent întreg de idei străine de națiune, ca un produs artificial și netrainic, întrupat într-o seamă de oameni.

5 Cum, conservatorismul s-a născut în țară? Din ce curent general de idei și de aspirații? Se poate înțelege acest partid ca un produs istoric ori ca un produs social? Desigur că nu.

10 Dacă ne coborim în jos pe trunchiul acestui copac străin de celalt codru de stejari, îi descoperim rădăcinile înfipte în secolul de înjosire al nostru, în fețele cernite ale istoriei naționale, în această prăpastie care se despică în mijlocul românismului, rupînd mersul 15 nostru istoric, tăind propășirea firească a unui popor obosit de un șir de lupte glorioase și seculare. În această enormă știrbitură s-a cuibărit și a născut clasa străină nouă în mare parte prin sînge și prin limbă, străină 20 nouă în absolută majoritate prin deosebirea revoltătoare ce ea făcea între interesele națiunii și ale ei proprii.

Tot ce a avut Fanarul mai putred și mai lacom s-a revărsat peste noi ca un potop năbușitor. Eram cucerii. 25 Cei cari ne cîrmuiau erau stăpîni prin furt, și tîlharii cari se aruncă în spinarea armăsarului străin nu-l mină, ci-l gonește, nu-l conduce, ci îi singerează gura cu zabalele, nu-i dă pînteni, ci îi înfige cuțitul în șira spinărei.

30 Cei ce ne guvernau nu erau un partid, nu erau nici chiar o clasă privilegiată suită dasupra noastră în virtutea trecutului, ci era o castă flămîndă și lacomă, neavînd nici milă naturală, nici îmblinzire culturală.

35 Sub această castă străină prin sînge, prin limbă, prin port și moravuri, a stat lungit mai bine de un secol marele și sfîntul corp al românismului.

Boierii țării, cîți mai aveau milă de neamul lor, stau departe, se înfundau pe la moșiile lor, neputînd 40 să doboare această năvală de străini lacomi și haini, însă pe mulți dintre ei i-au furat curentul străinismu-

lui și s-au încrucișat și s-au altoit cu singele și corup-
țiunea năvălitorilor. (Fără îndoială că aceste articole
nu pot atinge întru nimic pe acele puține familii mari
de boieri ai țării cari s-au contopit în curentul liber-
tăților publice și au luat parte la toate victoriile noastre
politice, cu adevărat mari și naționale.)

Astfel, în secolul al XVIII-lea, românitatea să
despică în două: poporul, moșic, rob, osîndit și prost,
și casta fanarioților, în care să absorbiseră și mulți
d-ai țării, castă stăpînitore, nobilă pe cuvînt că bol-
borosea o limbă streină, neînțeleasă nouă, cu drepturi
d-a jefui, d-a se îndopa și d-a se îmbogăți din sudoarea
unui popor înșelat și chinuit. Această castă a fost și
trebuia să fie *conservatoare*.

Conservatorismul din aceste timpuri, și ea singe, și
ca idei, era strein de neamul nostru. Conservatorismul
din aceste timpuri ca trecut era o rupere și întrerupere
istorică, ca prezent era un dezastru social. Conservato-
rismul din aceste timpuri nu avea nimic în spatele lui
și nimic înaintea ochilor; fără trecut și fără viitor
cari să-l îmbine cu trecutul și viitorul țărilor românești,
căzuse pe noi și să dezvoltă tot atît de contra naturii
noastre, după cum tuberculul cade, să nutrește și să
lățește într-un corp omenesc cu o viață și deosebită, și
contrarie celui corp. Fără îndoială că hotarul dezvoltă-
rei tuberculului este peirea individului. Fără îndoia-
lă că hotarul dezvoltării acelei caste conservatoare ar fi
fost peirea neamului românesc.

Dar mișcarea Occidentului de la începutul secolului
zguduie Europa cea copleșită de vițiile claselor domi-
nante. Această mișcare, ca o suflare dădătoare de viață,
să revarsă și peste noi. Și răscoala noastră atît este de
adevărat că a fost naturală, fiziologică, dacă societățile
ar avea o fiziologie, încît sclavii devin eroi.

După prima noastră aridicăre, casta conservatoare
este zguduită din temelie, dar nu și doborîită. Ca prin
minune, fanarioții devin boieri ai țării, ba chiar li
apucă patima nobletei d-a-și căuta spițele neamului.
Cuceritorii prin furt devin boieri, ba chiar mai de
seamă decît puținele familii mari românești, puținele
rămase neimprăștiute și neabsorbite de fanarioți. Cu-

ceritorii devenind boicri, casta se transformă în clasă.
Casta care rămăsese streină de legea pămîntului și de
limbă, care sta gata să se retragă cu nenumăratele ei
bogății, devine clasă, să mlădie puțin la limba noastră,
pe care o vorbește peltic și pițigăiat, este nevoită a se
supune la oarecari legi pămîntești, ba să alătură de
noi, ba chiar să înfige între noi, ca și cum s-ar fi născut
cu drepturile ei dintr-un adînc trecut istoric.

Dar prima izbire, după două decenii, renaște cu
mult mai dirje.

A doua ridicare a poporului este ca un ecou al celei
dîntii, dar ecoul este mai puternic decît prima stri-
gare. Fenomenul era firesc, căci simțul național era
cu mult mai pregătît decît la '21. Urmările acestei lo-
vituri a fost sfărîmarea jugului iobăgesc, unirea țărilor
și doborîirea clasei stăpînitore cu drepturile ei cari
nu se legitimau nici într-un chip istoric, nici, mai
puțin, într-un chip social.

Și, firesc lucru, în urma marilor acte naționale,
clasa conservatoare, înghesuită, năbușită, sfărîmată
ca clasă privilegiată, ia aspectul și numele de *conser-
vatori*. Nemaiputînd fi castă ca la nașterea ei, nemaiputînd
fi clasă ca în urmă, sunt „conservatori”. numai
conservatori.

Istoriceste: conservatorismul și-are obîrșia în ma-
rea prăpastie care se despică între trecutul nostru glo-
rios și între viața noastră contemporană zbuciumată
de neconținute și [ne] norocoase lupte sociale. Lanțul
istoric și psihic al conservatorismului are patru mari
belciuge: cucerire, castă, clasă și partid conservator.

Conservatorismul dar nu este o selecție naturală la
noi în țară, nu este un făt legitim al poporului româ-
nesc și între conservatorism și națiune nu sunt cable
de comoziune prin cari conservatorismul să-și coboare
în jos ideile generoase (pe cari desigur că nici nu le
are) și prin cari poporul să-și transmită în sus emoți-
ile, aspirațiile și păsurile sale. Marile dureri și ma-
rile speranțe ale poporului vor rămînea d-a pururi
străine și depărtate de conservatorism, căci de la sta-
rea lui embrionară n-a fost conceput în sinul națiunei,
ei, ca un parazit, pe grumajii națiunei. Neamul nos-

tru n-a simțit durerile, muncile și bucuriile unei nașteri, ci a adăpostit fără voie o forță azvirlită din afară, forță care s-a dezvoltat, s-a îngrășat și-a stăpinit sub formă de castă și-a dominat metamorfozată în clasă și voiește a governa sub o mască împrumutată de la partidele străine conservatoare.

5 Așadar, conservatorismul nu este o selecție izvorită din singele, din durerile, din credințele și din aspirațiile țărilor românești; caracterile esențiale și fizionomia generală a lui nu pot să se asemene, ca într-o selecție 10 naturală, cu caracterile și fizionomia neamului nostru.

Prea bine; nu este din țară, nu este al țării prin esența lui; dar, în sfârșit, care i-a fost și îi este idealul acestui conservatorism pentru țară? Din acest al doilea 15 punct de privire are dreptul d-a lua în mină frînele statului? Putem noi oare să-i încredințăm soarta noastră fără să cădem în greșalele neiertate ale unor copii fără de minte și fără de inimă?

Într-alte state, conservatorismul să bizuie pe un trecut mare și glorios. Acolo el s-a născut direct din 20 națiuni și pentru națiuni. Acolo conservatorismul era eroic: cunoștea jertfa și îl rodea viermele neadormit al gloriei. Acolo el a avut un ideal, bun pentru un timp, greșit pentru vremuri mai noi, dar a avut un ideal.

25 În Franța, ideal[ul] nobilimei, mai potrivit zis al conservatorismului, sub orice formă s-a înfățișat, a fost gloria armelor și cultura artistică. A birui lumea prin arme și prin cultură, prin limbă mai ales, iacă dorința, meritul și dreptul aristocrației dominante în Franța. 30 Cînd rana economică a izbucnit în Franța, idealul conservatorilor nu era de ajuns și-au trebuit să cază.

În Anglia, aristocrația și-a pus idealul în bogăția materială și dezvoltarea înceată, dar puternică a instituțiilor. La englezi, toate luptele politice s-au reze- 35 mat și au avut drept cauză din urmă aceste două coloriale năzuințe.

În Rusia, conservatorismul, monarhic și aristocratic, a avut și are un ideal: să facă din Rusia un colos de rezistență și de cîmpire.

40 La noi însă, către ce ideal și-a întors ochii conservatorismul sub feluritele sale metamorfoze?

Bunastare a poporului?

Dar poporul a fost ucis sub cuceritori, jefuit sub castă, desprețuit sub clasă și, ca să nu zic mai mult, indiferent pentru conservatorii de astăzi.

5 Dezvoltarea socială și culturală?

Dar cine nu cunoaște nici firea, nici moravurile, nici chiar limba îndeajuns a unui popor cum ar putea să dezlege problemele lui sociale și culturale?

Înmulțirea și dezvoltarea instituțiilor politice?

10 Nu. Conservatorismul a năbușit, a ucis la început aceste instituții, le-a pismuit și combătut mai în urmă, în sfârșit numai biruit s-a plecat lor. Curentul național s-a izbit în neurmate războaie pentru a cucerii pas cu pas, rînd pe rînd fiecare idee înaltă, umană și progresivă. 15 Și atît de departe conservatorismul a împins ura dezvoltării noastre politice, încît, pentru ca dezrobirea țăranilor să se poată face, a trebuit o lovitură de stat.

20 Și nu se va găsi un singur principiu mare și vital pe care conservatorii să-l fi încheșat în instituție de stat.

Încetățenirea politică și înălțarea la demnitatea de oameni a patru milioane de țărani, aceste idei generoase, largi și umane, nu sunt ale lor.

25 Libertățile publice nu pornesc de la ei.

Înmulțirea și dezvoltarea școalelor nu a fost grija lor.

Entuziasmul mintuitor de a lăsa pe poporul nostru să dovedească lumii pe cîmpul de război că el poate răzbi prin înverșunata luptă pentru existență... această pornire eroică nici a fost a lor, nici nu au înțeles-o. 30 Cei cari credeau în vitalitatea poporului a trebuit mai întîi să frîgă dirjea și îngusta lor rezistență. A trebuit o victorie înăuntru pentru a deschide armatei noastre calea gloriei din cruntele cîmpii ale Bulgariei.

35 Ce le rămîne dar?

Pe de o parte îngîmfarea și pofta d-a governa, iar pe de alta lipsa dășăvirșită a unui ideal politic.

40 Dar este fatal ca un partid care nu s-a născut în țară, pe căi naturale, să nu aibă niciun ideal politic pentru țară. Dar, în acest caz, este firesc și legitim ca acest partid fără ideal să nu aibă dreptul de a governa.

Partidul conservator de astăzi este mort.

Nefiind o selecție naturală, nefiind un produs similar cu națiunea, n-a putut să absoarbă vitalitatea ei, nici în parte, nici — mai puțin — în totalitate și a trebuit să piară.

Un partid politic împinge caracterele esențiale ale unei națiuni la extreme. Dacă națiunea va avea din fire, ca însușiri esențiale, entuziasmul și curajul, partidele politice vor avea drept caractere esențiale un entuziasm și un curaj mai mari decât ale națiunii; dacă națiunea va fi, cum este națiunea engleză, rece, hotărâtă, calculatoare, înceată, dar neclintită, partidele politice vor fi cumpănitoare peste măsură și peste măsură vor stărui în hotărârile lor. Dacă națiunea va fi pornită către artă, către decorativ, către frumos, cum a fost bunioară republicele Italiei, partidele ei politice vor fi animate atât de puternic de viața și floarea frumosului, încât vor porni națiunea la lupte și războaie a căror cauză va fi rivalitatea intelectuală; ba, mai mult, aceste partide vor transforma războaiele în istețime artistică, în reprezentații teatrale, în pompă și petrecere.

Partidul conservator, mort sau viu, n-a avut nici una din însușirile națiunii noastre.

Dar se deschide înaintea publiciștilor și istoricilor o întrebare destul de însemnată și destul de serioasă. Nu este oare necesar pentru înțeleapta guvernare a unui popor constituțional să existe două partide? Iacă întrebarea.

În jocul constituțional se presupune un fel de cumpănă. Când se ridică un taler cu o partidă și ia frinele cîrmuirii, când se ridică celalt. Și, de regulă, se hotărăște că două partide sunt de competență.

Unul cu grije pentru prezent și cu mintea ținută asupra viitorului; celalt cu grija prezentului și cu inima pornită în negura trecutului; cel dintîi crede în virtutea reformelor și într-un chip virtual vede și pătrunde viitorul; cel d-al doilea partid își grămădește toată înțelepciunea în timiditate și toată pătrunderea în

trecut; cel dintîi stă cu fața la răsărit; cel d-al doilea privește și întreabă apusul.

Publiciștii văd în primul un partid liberal-dinamic, iar în cel d-al doilea un partid conservator-static. Și din jocul constituțional rezultă că, dacă partidul static întârzie în niște forme și idei învechite și putrezi, partidul dinamic trebuie să ia cîrma pentru ca să găsească formele politice încăpătoare pentru voința națiunii, prea mult comprimată; și, viceversa, dacă liberalii au înaintat prea mult, conservatorii trebuie să vie la putere pentru a opri în loc națiunea; o oprește pentru ca, prin dezvoltarea ei firească, să-și umple vîsmintele ei politice prea largi.

Problema se poate discuta. America merge sănătos și fără un partid conservator. Franța nu se poate să apuce tot pe aceeași cale. Să admitem însă problema constituțională dovedită și s-o aplicăm la noi.

Dar noi nu avem un adevărat partid conservator. Cel care exista este o ruină care nu putea sta în picioare, ca un edificiu rău zidit și nepotrivit, prin forme și proporții, cu terenul pe care s-a ridicat.

Poate oare să învieze acest partid conservator, admitînd că este necesar în jocul constituțional? Da. În două ipoteze.

1. Presupunînd că conservatorii se constituiesc și cer putere în virtutea trecutului. În trecut au avut un sistem de guvernare; sistemul lor a priit țării pînă la anume timp, apoi au căzut. Acum ar putea să zică alegătorilor, fățiș ori pieziș: „Dați-ne puterea: altădată am folosit țării; acum suntem iarăși trebuincioși; liberalii încep să se înșele: au mers prea departe: v-a dat libertăți și drepturi politice mai mari decât talia voastră; vă încurcați în ele ca într-un vîsmînt prea larg care nu vă ține de cald și vă împiedică mersul“.

Ipoteza acestui limbaj, cîstit și politic, admisibil în teorie pentru partidul conservator, în fapt nu poate fi cu putință. Trecutul lui, fiind contra națiunii, îi este cel mai neînduplecat vrăjmaș. Sub străbunul conservatorismului de astăzi, națiunea cucerită s-a zbuciumat și-a căzut; sub bunul acestui conservatorism, națiunea a fost jefuită și batjocorită ca sub

cleștele înroșit al unei caste; sub tatăl acestui conservatorism, națiunea a trebuit să se revolte ca să-și sfărîme jugul ce i-l aruncase peste grumaji privilegiile rușinoase ale unei clase nelegitime; în sfîrșit, sub noua metamorfoză a prășilei, sub conservatorii de acum
5 zece ani, națiunea a fost oprită în loc și în cinci ani de guvernare nu s-a căpătuit cu nimic, dar cu nimic absolut.

De fapt, dar, conservatorii de astăzi, ca și
10 generațiile din cari se trag, nu pot chezășui prin trecut, nu se pot ridica pe calea istoricească.

Rămîne o a doua ipoteză.

2. Să presupunem că în țară s-a născut un curent, nou și firesc, de idei conservatoare. În acest caz s-ar
15 putea să nască ceea ce nu putea să renască.

În această ipoteză se ridică întrebarea: cari sunt ideile conservatoare din țară întrupate în partidul conservator.

Ceea ce într-o națiune este vag, șters și împrăștiat, într-o partidă se oglindește limpede, adîncit și acumulat. Partidele sunt ca virfurile ascuțite ale unui corp
20 electrizat. În aceste virfuri se strînge fluidul electric; prin aceste virfuri se scurge; de aceste poluri dacă te apropii, scinteia electrică scapără instantaneu. Cum
25 dar se simte curentul conservator din țară și cum îl putem constata? Ce fel? Prin cine? Firește, dacă corpul social ar fi încărcat de fluidul conservator, ar trebui să-l căutăm și să-l dovedim la polul său, în centrul său de grămădire, în partidul conservator.

Dar partidul conservator n-a spus nimic, n-a scăpărat nici o idee politică conservatoare; niciodată n-a spus
30 ce vrea și cum vrea. Mai mult, fie temere, fie lipsa unei conștiințe împăcate, fie șiretenie, sub bandiera conservatoare s-a strigat numai în numele libertăților publice, astăzi în voia tuturora, altădată la placul unei
35 oligarhii. Care le este sistemul conservator d-a organiza comuna? Care le este sistemul conservator d-a dezvolta economia națională? Care le sunt ideile conservatoare în privința revizuirii *Constituției*, contra căreia
40 s-au ridicat și n-au voit s-o recunoască? Cari le sunt sistemele conservatoare cu privire la organizarea școa-

lelor, a administrației și a justiției? În sfîrșit, ce vor și cum vor, ca conservatori, căci drept astfel de partid vor să treacă? Măturați la o parte insultele și în toate organele lor de publicitate nu va mai rămîne decît pofta
5 lămurită d-a guverna.

Apoi, cînd acest partid sfărîmat nu spune ce vrea, ori în țară curentul conservator nu există, ori, dacă va fi existînd, conservatorii de astăzi nu-l pricep, nu l-au absorbit și nu-l reprezintă. Singurul om care a spus ce
10 voiește a fost d. Carp și d. Carp nu este un partid, nici chiar un grup, după cum singur a mărturisit; și d. Carp nu poate dar reprezenta un curent general al țării, și d. Carp — singurul conservator care a gîndit
15 și-a spus neted ce a gîndit — s-a dezbinat cu desăvîrșire de partidul conservator.

Astfel, acest partid, neîndrăznînd ori neavînd nimic de spus, într-însul nu s-a grămădit nici un curent conservator de care corpul social ar fi saturat; negră-
20 mădindu-se în el acest curent, ori nu există, și în acest caz venirea la putere a acestui partid politic ar fi un caprițiu, ori există și nu în el s-a revărsat, și în acest caz venirea la putere a conservatorilor actuali ar fi o uzurpare.

Partidul conservator, neputînd renaște din cauza trecutului, poate să nască în viitor, cînd țara va dospa
25 și sublima un curent de idei conservatoare și, neapărat, cînd acest curent va găsi o sumă de oameni politici cari să-l reprezinte.

Rămîne de discutat o singură idee, mai potrivit
30 zis un singur epitet, pe care conservatorii și-l dau la toate sărbătorile lor oratorice și de care să împiedică oricine de cum ar deschide un organ de publicitate d-al lor. Partidul *ordinei*. Vor *ordinea* în țară. Iacă pînza după care se adăpostesc și cînd e ploaie
35 și cînd e senin. Iacă scutecul pe care-l pun în prăjină, și pe care-l filșie ca p-un drapel de mîntuînță. Este o noțiune vagă în cuvîntul „ordine“, dar, în sfîrșit, este singura noțiune, singura însușire pe care cîtează d-a și-o da. Ce principii politice ascunde această nucă a „ordinei“?

40 Și, mai întîi, care dezordine voiesc să năbusească? În ce primejdie de anarhie a căzut țara pentru ca conser-

vatorii să vie la guvern cu talismanul „ordinei” și s-o mintuie? Așa e, câțiva oameni, poți să-i înnumeri pe degete, cuprinși de un spasm politic, nu se mulțumesc de a se sluji de căile legale, strigă pe strade din cind
5 in cind și vor să calce în picioare legile stabilite de ordine și de libertate. Iacă dezordinea. Injuria și provocarea unei singure persoane pot produce dezordini locale și limitate. Ce dovedește aceasta: că țara este în dezordine? Să ne inchipuim că de la Golia ori de la
10 Mărcuța scapă un alienat, intră pe bariera unui oraș și începe în lungul unei ulițe să spargă geamurile și să răbufnească cu pumnii în ușe. Iacă o dezordine. Ce, dovedește aceasta că orașul e în dezordine? Nu, ci că s-a găsit un nebun care turbură liniștea unei uliți.

15 Să iau un exemplu pe care conservatorii îl cred politic. La Iași, doi-trei oameni, între cari un tânăr, a fluierat pe majestatea sa regele. Iacă o dezordine rușinoasă. Este aceasta o dezordine socială ori o nebulie aparte și circuită în jurul unor anume turbulenți de cari societățile nu vor scăpa niciodată? Ca să fie o dezordine socială trebuie neapărat ca acel
20 fluierat să reprezinte revolta unui partid, dacă nu al țării întregi. Conservatorii îndrăznesc să susție și să dovedească că țara își asumă rușinea acelei porniri maniace?

25

Nu. Conservatorii iau asupra lor acel fluierat? Nu. Atunci asemenea fapte nu sunt dezordini sociale, ci nebunii sporadice și individuale pe cari patologia le-ar constata ca niște răsufări de ușurare la unii indivizi
30 atinși de melancolie și de grandomanie.

Dar, în general, cine au fost acești câțiva acuzați de dezordine și de crime?

Desigur, mai toți, dacă nu toți, sunt susținătorii, convingși ori nu, ai conservatorismului. Iacă de ce este
35 potrivit să spunem că conservatorii ar fi mai bine să restabilească ordinea și legalitatea în tabăra lor, căci dezordinea este la ei în casă, iar nu în țară. Dacă s-au comis crime, au fost comise de soldații lor; dacă s-au violat domiciliu, s-au violat de pionii lor. Un partid
40 care tolerează și apără asemenea fapte nu este, desigur, un partid de „ordine”.

Dar, în sfârșit, acest cuvânt, atit de tare și de sus trimbițat, are un suflet: trebuie să aibă un înțeles conservator. Să-l căutăm în trecutul acestui partid de „ordine”. Se răscoală un oraș, un județ, două, se
5 răscoală țara întreagă, acest partid pune în mișcare regimentele de călărași. A făcut-o, poate o va mai face. Iacă ce însemnează „ordine”. Astfel încit partidul „ordinei” s-ar putea numi mai drept *partidul comprimării și al suprimării*.

10 Și dar partidul conservator, necesar în mecanismul constituțional, nu poate renaște în cel actual, căci îl împedică trecutul său; nu poate naște în cel actual, căci prezentul lui e cu desăvîrșire gol de idei conservatoare, căci în el nu se simte curentul conservator din țară, dacă am admite că acest curent ar exista.

15 Viitorul poartă sarcina unei asemenea concepții; viitorul va naște, dacă nu va avorta, un partid cu adevărat conservator.

20 S-ar putea însă ca progresul social să elimine asemenea organism de comprimare și suprimare.

SCRISOARE DESCHISĂ
D-LUI GEORGE BIBESCU

5 Era o zi tristă, o zi posomorită; cerul acoperit de nori și un calm domnea în atmosferă. Natura mea, foarte impresionabilă, se afla sub influența timpului și lingezeam în biroul meu fără a fi în stare să scutur toropeala ce mă apăsa fără voia mea, cînd factorul mi-aduse foaia străină de limbă, de cugetări și de aspirațiuni.

10 Înțelegeți, d-nu meu, că e vorba de *L'Indépendance roumaine*, aceea plămadă fermentată și trecută prin alambicul șantagiului introdus de pribeagul Galli în presa noastră națională, imaculată pînă atunci în țară.

15 Dar care fu mirarea mea cînd în capul acelei foi, căreia, prin respect pentru mine și lectorii mei, nu voiesc a-i da numele ce i se cuvine, văzui o scrisoare purtînd numele dvs., nume, cum știți, istoric în societatea română.

20 Nu e vorba că și Erostrat și-a lăsat un nume istoric, dar eu aș prefera obscuritatea decît trista celebritate a celui ce a pus foc templului Dianei din *Efes*. Cu toate acestea, numele dvs., pus cu litere mari în capul acelei folicule, avu puterea magică d-a-mi goni toropeala cum gonește vîntul fumul și-mi zisei: o scrisoare a d-lui George Bibescu în ajunul alegerilor e un eveniment. Citii scrisoarea cu luare-amine, crezînd că s-o fi întîmpnat vreun miracol dumnce-

zeiesc, că va fi venit vedere orbilor, auz surzilor sau inteligență celor descreierați! Dar vai! Natura nu-și strămută legile sale pozitive: a bătut vîntul de cînd e pămîntul și va bate vîntul cît va fi pămîntul, și boierii lumii nici nu uit nimic, nici nu învîț nimic!...

5 Ați trăit, luminate, și ați crescut departe de căminul străbun și ați rămas tot departe de credințele și aspirațiunile națiunii noastre. Cu limba românească ați uitat, slăvite beizade, și tradițiunile românești. 10 În atmosfera străină în care ați trăit ca o plantă exotică, ați pierdut și ultima parte din căldura națională. Ați uitat cu totul istoria țării noastre, căci nu voiesc a vă face injuria a zice că o falsificați cu precugetare culpabilă. 15

Nu voiesc a intra cu dv. în examinarea amănun-
telor ce imputați partidului liberal-național și, prin ur-
mare, capilor și conducătorilor acestui partid, fiindcă
terenul acesta pe care ați intrat și în care nu voiesc
20 a vă urma e tare murdărit de balele și insalubritățile
ce opozițiunea a aruncat în acea cale. Mă respect
foarte mult și de aceea nici nu voiesc a mă apropia de
marginea acelei mocirle, ca să nu sară pe mine vrun
strop din orniera unde bălăcesc nerușinații lachei și
25 păcătoșii cîchodari ai regimelor despotice de tristă
amintire. Vă las celebritatea literară ce vi se cuvine
pentru scrisoarea voastră, deși în ea n-am găsit nimic
nou, ci numai o compilare, o plagiare din cele zise și
desrepetate de foile opozițiunei. Totuși, prin această
30 pretinsă capodoperă a voastră, dacă nu veți putea
dobîndi palmul după care alergați, veți asuma solidari-
tatea cu reaua creștere a ciocoiașilor și cu expresiunile
de stradă a unor *pas grandes choses* cari mînjesc presa
opozițiunei.

35 Ați crezut, se vede, că scrierei voastre, fără nici o
valoare nici literară, nici istorică, i-e de ajuns turaoa
sau iscălitura voastră princiară ca să poată trece la
nemurire și să vă aridice și pe voi împreună cu dînsa?
Ați crezut, poate, că, vorbind beizade Iorgu, românii
40 îl vor lua drept oracol și-l vor crede pe parolă? V-ați

inșelat, luminate, ați făcut un anacronism de 40 ani, căci azi trăim în anul de grație 1888 și d. I.C. Brătianu, care v-a surpat puterea și despotismul castei voastre atunci, duce azi țara sub auspicele lui Carol I, rege prin voința națională.

Românii nu vă cunosc cine sunteți, căci ați trăit departe de ei. Beizadea Iorgu Bibescu, în societatea noastră modernă, nu însemnează mai mult decât Stan Păpușe. Abia-și mai aduce poporul aminte de numele vostru la împrejurări, și atunci ca d-un nume nefast și cu triste amintiri istorice!

Nu zic că numele vostru nu produce un efect contrariu în saloanele boierilor și ciocoilor, la serbările travestite unde se danță menuetul, în mijlocul societății de admirațiune mutuală, a acelor ce nu iubesc națiunea și desprețuiesc poporul. Acolo, da, efectul numelui vostru e *nec plus ultra*. În acel cerc, și scrisoarea voastră-manifest ar fi avut, poate, răsunet și foștii lachei și perdegii ai reginelor de tristă memorie gonite din țară ar fi aplaudat-o din răspuțuri, încovoindu-și spinările înaintea repezintantului legitimității românești (?).

Dar în capitala regatului român, fundat de regele-căpitan și cimentat cu sîngele generos al copiilor poporului, astfel de searbede manifeste și-au băut banii.

Pseudonobleța noastră și-a trăit traiul și zbuciumările ei n-au nici un efect. Lupii în haine de păstori nu vor mai putea fi admiși în staul cînd cîinii credincioși veghez împrejurul turmei.

Românul, după triste experiențe făcute, nu mai poate fi inșelat de primul venit, d-ar purta acesta orice nume, fie chiar numele dvs., și mai ales numele dvs., care nu se aude decât în timpi de restriște și în orele grele de reacțiune.

A! luminată beizade! Vorbești de istorie, de cartea în care națiunea își poate găsi călăuza sa politică, dar uiți că cerneala cu care s-a scris în istoria noastră contemporană numele ce porți nu s-a uscat încă de pe pagina nefastă unde s-a trecut. Ar fi mai prudent

decă să lași ca timpul să usuce acea cerneală dacă nu vrei să vezi întinzîndu-se prea mult pata cea neagră.

Cit despre dorințele și aspirațiunile voastre d-a auzi clopotul sunînd moartea regimului actual, te puteai scuti d-a ni le mai spune, căci le cunoaștem cum vă cunoaște țara și pe voi. Ceea ce nu cunoaștem însă, dar am dori să cunoaștem, e epoca de cînd ați început a iubi tradițiunile și mărimea țării și de cînd v-a apucat tăieturile de inimă pentru onoarea numelui de român?

Cu basme, ilustre principe, se adorm numai copiii; cu vorbe late se amăgesc numai naivii și cu jonglerii se amuz numai nătărăii. Poporul român s-a luminat; el nu mai crede în stafii și strigoi și nu mai urmează pe aventurarii politici cari nu le poate arăta decât cutezanța lor nebună. Fapte! Fapte! iată ce cere poporul emancipat de vechii săi despoți... Și în bagagiul vostru politic nu se vede de cit niște borfe desmodate, niște zdrențe de hlamidă pătate de singele și sudoarea acestui popor la care faci azi apel, cerșetorîndu-i sufragiul pentru voi și ai voștri pînă în ziua cînd speri că-i putea arăta:

„Să vadă românul
Cine-i e stăpînul”.

Dacă ne-ai permite, strălucită smicea a uscatului trunchi regulamentar, să răsfoim puțin în sacul vostru cu bagagele politice, sunt sigur că aș descoperi multe borfe dezgustătoare căzute în putrefacțiune, precum patriotismul din sacul de noapte al generalului Duhamel, tradițiunile naționale scăpate din rugul pe care s-a ars *Regulamentul Organic* și *Arhontologia*, libertățile publice rupte de girbaciul lui căpitan Costache, dreptatea care a servit de giulgiu logofătului dreptății Alecache Vilara, progresul proclamat prin închiderea școalelor publice și izgonirea din ele a copiilor din popor, lumina tocată în bucăți de foarfecile cenzurii și onoarea numelui românesc mincată de ziafeturile

de la Măgurele, unde se complota contra unirii țărilor, și la chiulhanul dat de generalul Florescu în seara de 24 ianuarie 1859, când mușteriii de tronuri văzură cu jale mărirea țării.

- 5 Iată-vă o mică parte din bagagiul dvs. politic; el e bun de hala de vechituri, iar nu de vrun colegiu electoral din țară.

- 10 Poporul român nu vă va întinde brațele, căci vă cunoaște și vă știe aspirațiunile; din contră, el vă va înbrinci în brațele cavalerilor-revolverului, ca să puteți avea dreptul la titlu de *prinț de sînge*.

NEOCONSERVATORISM ȘI INSTINCTE

- În natură, prima cauză a mișcării insuflăite este senzația; primul pas al ei, cea dintii dibuire, a fost d-a înzestra materia brută cu această slabă licărire de viață. Mai în sus, pescara animalicească, a găsit forme mai cumpănite și inteligența s-a alăturat lingă senzație în stare de instinct; când instinctele s-au limpezit și au fost străbătute de o subțire rază de conștiință, inteligența de animal s-a supus și au scăpărat ideile.
- 10 Omul este întocmit de natură cu putința de a aprinde ideile și numai el le poate alipi, le poate combina și armoniza încît să le dea ființă de sisteme.

- Cu toate acestea, dacă te-ai cobori de la un om de geniu pînă la cel mai degradat animalcul parazit, linia de coborîre nu se taie nicăieri; ea alunecă în jos încetinel neclintită, neîntreruptă subțindu-și coprinsul din ce în ce.
- 15

- Dar tocmai din această cauză în om găsim toate însușirile animalității, unele amorțite, altele inghesuite, altele dezvoltate, după cum și aceste însușiri s-au depărtat ori s-au apropiat de perfecția visată de frămîntarea naturei. În om se află senzația, instinctul, pornirile innăscute și neluminate, în luptă cu conștiința și cu inteligența. În el instinctul se izbește de
- 25 idei. Și cu cît ideile vor fi mai numeroase, mai adînci și mai comprehensive, cu atît instinctele vor fi mai reduse. Fără îndoială că buna înzestrare de la natură

și cultura vor ațîta ideile și vor îmbrînci instinctele. Un sălbatec va avea mai multe instincte și mai puține idei decît un om dintr-o societate constituită, deși nedezvoltată; acesta din urmă va avea mai multe
 5 instincte decît un om dintr-o societate cultă; un om dintr-o societate cultă va avea mai multe instincte și mai puține idei decît cel mai cult dintr-acea societate. Tot astfel, cetele nomade s-au condus mai
 10 de multe instincte și de mai puține idei decît patriarhiile; patriarhiile s-au condus de mai multe instincte și de mai puține idei decît statele constituite.

Adevărul rămîne în picioare și pentru grupurile și partidele politice dintr-o țară. Unele se vor conduce de mai multe instincte și de mai puține idei decît
 15 altele, ba chiar numai de instincte, atîrnînd de la cultura și de la înzestrarea lor naturală.

În această stare intelectuală se află tinerii conservatori, strînși în jurul ziarului *Epoca*. Această impresie tristă mi-au făcut, cu această convingere deplină
 20 am plecat din mijlocul lor îndată ce-am cunoscut și firea lor nedeplină, și cultura lor, la unii crimpeiată, la alții pervertită, la cei mai mulți neîncepută.

Înghițind, cu pilnia silei, cîteva cunoștințe sîrmene și dezordonate prin ajutorul unor meditari străini
 25 și umili, amețiți de către farmecul strălucitor al petrecerilor din cartierul latin, ei au sosit în țară străini și neștiutori de păsurile ei, înșelați de către însăși capetele lor încărcate de anecdote, cu fraze ciugulite de prin ziare, broșuri și cafenele, și mai presus de orice
 30 cu nestăpînita poftă d-a sui într-o clipă treptele cîrmei sociale. Să fie mari, să ajungă mari, fără muncă, fără cultură și fără talent, să plutească pe dasupra celorlalți, iacă-le visul, al celor mai mulți. Și acest vis la dinșii a coborît neconținut treptele imaginației. Aspirația
 35 vagă s-a prefăcut în dorință limpede; dorința s-a prefăcut în nesațiu; nesațiul s-a prefăcut în senzație; senzația s-a prefăcut în tortură, în voluptate himerică și dureroasă, astfel încît la mijlocul luptei visul lor s-a schimbat într-un paroxism material. Visul puterei
 40 la ei se înfățișează cu muncile, cu plăcerile acute și cu deziluziile unui vis erotic.

Acest vis fatal îi prigonește, răpindu-le odihna și timpul d-a înțelege problemele sociale. Acest bold
 5 continuu și ascuțit le răpește fenomenalitatea ideilor. Ca în zbuciumul unor dureri mari, nu pot fi conduși în luptă și nu pot produce în luptă decît porniri necumpătate. Ce vor și cum vor ca idei și sisteme poli-
 tice, n-au spus-o și niciodată nu o vor spune.

Dovada negativă că în ei predomină instinctul este
 10 chiar lipsa ideilor. Acolo unde nu sunt idei și totuși este frămîntare, desigur, sunt instincte. Viața și mișcarea așa se explică. Unde lipsesc ideile se înfă-
 15 țișează instinctele și unde încetează instinctele nu e decît senzație.

Dovada pozitivă ușor iese în evidență prin nenumăratele simptome și fapte în care abundă întregul
 20 șir al contorsiunilor lor zilnice.

Și, mai întîi, aproape cu ivirea lor au dovedit un
 25 instinct adînc înrădăcinat, supt cu laptele și dezvoltat prin lipsa unei culturi sincere și serioase. Ei, fără să vrea și fără să știe, desprețuiesc și urăsc ceea ce nu e
 30 sau nu li s-a pare că ar fi din viață aleasă, din clasă înaltă, din oligarhia singelui și a numelui. Dar își dau seamă de ce? Nu. Au în conștiința lor dovedit că un nume mare și o descendență însemnată pot face pe cineva mai de
 35 valoare decît i-a dat natura și împrejurările să fie? Nu. Au pentru ei datele nestrămutate ale atavismului? Nu. Aceste date sunt tot atît de pentru cît sunt și de
 40 contra întunecatei lor vanități. Și, cu toate acestea, instinctul nobleței îi închide de veci în strimtul și odiosul cerc al teoriilor brahmanice, ce e drept,
 30 fără clasificarea lor, dar cu aceeași țintă, modificată, prefăcută și răscoită după credințele neoconservatorilor, pentru timpurile noastre mai blinde și mai luminate.

Așa e. Instinctul lor d-a desprețui și uri pe cei din
 35 popor este evident. Au început un organ de publicitate. Din neputință, neputînd gîndi și neștiind scrie limba lor proprie, limba poporului ce vroiesc a cîrmui, au alergat la cei ieșiți din popor. Au amăgit o mină
 40 de oameni. Și cum s-a ales cu ei? Toți, unul după altul, de la colaboratori pînă la directorul politic, au tre-

buit să se retragă. Și s-au retras de bunăvoie? Nu. Au fugit de nevoie, năbușiți de acea atmosferă grea a ciocoismului, azvirlți de nebuloasa clasei nobiliare care începuse a se învîrți în jurul ziarului cu repeziciunea și cu cruzimea pe care nu le poate da decât instinctul și pornirile primitive. Și cine s-au retras? Să știe: numai elementele poporane, dar numai acestea. Și de ce? Cei cari s-au retras știu de ce; cei cari i-au respins habar nu au, ba chiar s-or crede trădați, căci instinctul n-are conștiință luminoasă. S-a retras vrun neoconservator de naștere și de nume? Nu. Instinctul clasei îi unea. Această brățară cvasimaterială îi încingea laolaltă.

Astfel să explică eliminarea elementelor poporane cu cari au deschis focul. Altoiul extras din singele poporului nu putea prinde. În contra lui s-a ridicat, puternic și neclintit, instinctul de clasă, cu ura și pornirea lui oarbă contra a tot ce răsare din stratele de jos ale mulțimei.

Dovezile pozitive că neoconservatorismul să mișcă de instincte ar putea alcătui un întreg volum.

Ce sunt insultele personale? Ce dovedesc epitele grosolane și injurioase? Ce dovedesc cuvintele „laș, infect, infam, ramolit, bețiv, pocitură, smintit, nebun, lepră, scursură” și câte și cite, unele mai murdare decât altele? Ce dovedesc? Porniri materiale, lipsă de idei și zbucium de instincte.

Ideile, oricît de crude și de adevărate ar fi ele, într-un cap care gîndește, cînd îmbracă forma materială și ies în lume, au un vâl de pudoare, își ascut tăișul lor, dar și-ascund rușinea și trivialitatea. Ideile cari nasc convingeri și urc chiar sub condeiul unui om cult nu să încarcă cu miasme și duhoare, nu sunt base prin formă și aspect; ele pornesc violent, dar nu murdar; ele izbesc și ucid pe adversar, dar nu-l morfolesc și nici nu împestează pe cei dinprejur; ele răscoală și luminează o societate ca sub biciul unui fulger dar n-o degradează și n-o descompun. Pofta d-a izbi mai degrabă pe adversar nu scuzează o idee spusă fără rușine,

după cum n-am putea scuza pe un om care, în pornirea lui de animal, ar alerga în pielea goală după un dușman ca să-l înhațe mai degrabă. O idee într-adins îmbălată în murdărie, cu scop d-a o scutura asupra unui adversar, să aseamănă cu un om care ar intra în noroi pînă în gît cu scop d-a se scutura pe hainele unui trecător.

Dar, în sfîrșit, ce dovedesc atîtea epitete murdare ale neoconservatorismului? Și, mai ales, ce dovedesc aceste epitete lipsite fiind și de idei politice? După mine, nimic altceva decât porniri instinctive. Numai instinctul nu alege nici timpul, nici locul, nici mijloacele; el pornește orcum și oricînd și contra oricăruia i-ar sta d-a curmezișul. Ce dovedesc scuipatul, bătăile în piept, ridicarea poalelor în cap cu cari își însoțesc cele de la binale insultele și certele? Ce dovedește necruțarea oricărui cuvînt de care ele fac uz continuu în exprimarea revoltei lor? Nimic altceva, desigur, decât porniri instinctive, decât o revoltă pururea mai prejos de controlul inteligenței. În ochii lor injectați de sînge să vede minia; de pe buzele lor galbene se ridică insulta murdară; sub minia și insulta lor se simte instinctul care nu poate nici răbda, nici roși. În această categorie se coboară un grup politic cînd face apel numai la epitetele josnice, cari nu pot dovedi decât lipsa de idei și abundență de instincte.

De altfel, în jos, pe scara animalicească, să știe că la animalele inferioare, în cari nu se află decât instincte, să știe că la ele minia stă în intimă legătură cu murdăria. O broască iritată murdărește.

Îndrăzneala lor este d-asemenea îndrăzneală instinctivă: ea nu se caracteriză prin demnitatea și energia pe care le găsim neapărat în îndrăzneala unui om convins și luminat. Îndrăzneala lor e oarbă, febrilă, copilărească și a sărit dincolo de hotarul cuviinței, umanității și al legilor. Ei se ațîță, se revoltă, se aprind, închid ochii, își năbușesc conștiința și de la o cronică scandalosă trec c-o ușurință nemaipomenită la violarea domiciliilor. Talpa casei, care pentru cei moderni este ca templele celor antici, femeile și copiii, cari vecinic au impus respect și liniște celor culți

și generoși, pe ei nu-i împiedică, căci în pornirile instinctive nu poți găsi nici cultul celor sfinte, nici respectul celor umane.

5 Dar ceea ce în neoconservatorism dovedește mai mult decât orice pornirile instinctului este, fără îndoială, patima d-a necinști chiar familiile adversarilor lor. Să citez fapte? Nu. Să cunosc. Și este o rușine d-a le transcrie, chiar când vrei să le combați. A te năpusti contra unui frate din cauza unui frate al
10 său, a-ți răzbuna pe copii din cauza părintelui, fără îndoială, această *vendetta* denotă o minie de om degenerat în care instinctul și senzația au sleit cu desăvârșire izvorul ideilor și al civilității.

15 Astfel „conservatorismul”, dacă s-ar caracteriza printr-un fapt negativ: ascunderea ideilor sau lipsa lor, „neoconservatorismul” se caracteriză printr-un fapt pozitiv: manifestarea instinctelor în toată cruzimea și goliciunea lor. O nenorocire, dar un adevăr. Atit mai rău pentru cei din popor dacă se lasă a fi
20 absorbiți de acest curent trist și nu vor să învețe din greșalele celor pățiți. Ei se vor asemana cu un soare electric aprins în mijlocul unor mocirle.

A DOUA SCRISOARE DESCHISĂ PRINȚULUI GEORGE BIBESCU

Luminată beizadea,

5 După manifestul vostru publicat prin *L'Indépendance roumaine* sub titlul *Înainte de luptă*, mă așteptam, și toată lumea era în drept a se aștepta, cel puțin la un al doilea manifest, cu titlul *După luptă*, ca o consecință logică a celui dintii.

10 Nu rîdeți, nobile principe, de naivitatea mea cînd pretind logică de la o alteță. Poate că aceasta să fie o rea deprindere burgheză, care mă silește a cere și nobilelor odrasle aristocratice puțină logică, mai ales cînd ele se adresează maselor și acir la ajutorul plebei.

15 Epistola mea, principe, nu cred că vă va putea supăra, afară numai dacă n-o veți crede lipsită de expresiunile gazetelor boierești, expresiuni imitate de la hamali și căruțași, pe care creșterea noastră burgheză nu ne permite a-i imita. Astfel de expresiuni noi le respingem, lăsîndu-le la activul coconășilor cari și
20 le-au însușit. Am dori numai să ne spuneți, dacă binevoiiți, și să ne explicați de ce ne-ați privat de carmenul nobilului vostru stil, de ce ați întrerupt deodată eruditele voastre biografii plutarciane cu cari ați debutat în prima parte a manifestului vostru?

25 Să fie oare rezultatul alegerilor care v-a tăiat pof-ta, sau, cum s-ar zice pe românește, v-a luat piuitul? Nu cred aceasta, căci ați obținut zece scaune în Adunarea națională.

De ne vom uita la număr, numărul e cam mic, dar de vom privi cestiunea din alt punct de vedere apoi ați obținut un rezultat destul de însemnat, rezultat la care nu se putea aștepta un partid care de secoli a nedreptățit, a martirizat, a umilit, a ingenuncheat, a sfîșiat, a ruinat și a terorizat pe pacientul popor român. Acest partid, ilustre principe, vecinic a conspirat contra națiunii pe care o guverna, vecinic a atentat la drepturile și libertățile poporului și totdeauna a căutat să-i stingă lumina ca să nu vadă prăpastia unde voia să-l ducă. Vezi dar, mărită beizadea, cît e de bun, de blind, de uitător și de iertător acest popor, pe care casta boierească l-a desprețuit și l-a nesocotit? Înțelegi mărînimia lui pentru cei ce se întorceau în țară în furgoanele ordiilor de invaziune ca să tragă staer, mazurca sau geamparale pe mormintele încă calde ale fraților lui? El a dat dușmanilor lui legendari zece seaune în Adunare și mării-voastră o sănătoasă lecțiune pentru viitor.

Acum, dacă mi-ați permite, principe, să vă întreb la rîndul meu cari vă sunt drepturile d-a da manifeste în această țară? cari sunt serviciile ce ați făcut națiunii ca să puteți avea dreptul d-a vorbi și a fi ascultat de dînsa? cari vi sunt luptele pentru binele și mărirea patriei ca să puteți avea curagiul d-a insulta și a indica vendictei publice tocmai pe omul care a consiliat și a ajutat pe bunul nostru rege să urce România la treapta unde se află astăzi? Spune, principe, în fața națiunii care ți-e trecutul? care ți-e capacitatea politică? Care ți-e bilanțul patriotic? De mic copil ai trăit departe de țara noastră, d-a cărei limbă, moravuri și aspirațiuni n-aveți cunoștință și azi veniți în patrie cu dreptul de naștere și în loc de bagajiu civic purtați numai un tupet neauzit, fără un fîch de modestie.

Ioan Brătianu, ilustră beizade, n-are nevoie d-un panegirist ca voi spre a părea nici mai mic, nici mai mare decît s-a făcut el prin mărețele lui fapte.

Numai voi, principe, păreți a simți nevoia de panegiriști ca contele Kerata sau Keratry sau ca mada-ma Julia Adam, vouă vă trebuie oameni cari să vă

trimbițeze numele, să vă alcătuiască un blazon, să vă croiască o flamură emblematică și să vă facă cunoscut popoarelor cu tronuri vacante sau cu aspirațiuni la asemenea tronuri. Cît despre partea noastră, mută-ți gîndul, luminate: tronul românesc e ocupat și bine ocupat... chiar și al Bulgariei e departe de voi. Poate prin Africa centrală, pe la Tanganica, prin statele vecine cu Suluk sau la zuluși, cafri sau hotentoși să se mai ceară azi asemenea marfă.

În zadar a mai turbura apa, căci în Dimbovița noastră nu vei înșela nici un ciortan, nici un baboi, nici o fiță măcar.

Dreptul d-a da manifeste poporului, d-a vorbi ca pretendent națiunii nu-l aveți nici prin numărul partizanilor voștri în țară sau în Adunarea țării, nici prin moștenire de la părintele vostru, căci a fost domnitor electiv, iar nu ereditar; cît privește însă bilanțul vostru politic, socoteala e lesne de făcut: zero activ, zero pasiv; egal dublu zero.

Nu mă acuzați, nobile principe, că am trecut cu vederea scrisoarea voastră adresată regelui în timpul rezelului cu Turcia, prin care ofereați spada voastră țării, căci negreșit acea ofertă era o glumă dupe mine. Și dacă s-ar găsi naivi ca să-mi conteste aprecierea mea, aș întreba atunci ce greutate ar fi putut avea sabia prințului Bibescu, care nu e un geniu militar ca Cezar, Napoleon I, Frederic cel Mare, Moltke sau Garibaldi? Noi am învins și fără ajutorul spadei voastre, către care am fi contractat o datorie de recunoștință de aveam slăbiciunea s-o primim, și voi, principe, un drept de pretendent care ar fi făcut virf drepturilor voastre imagine de azi.

Iartă-mi cutezanța, monseniore, dar eu, în simplitatea mea, aș pune mai mare preț pe sabia lui Absalon din muzeul colonelului Papazoglu decît pe spada voastră princiară, căci ea a fost oferită țării cum ofer unii la Paris absintul ca să li se ofere prinzul.

Citiți, principe, citiți istoria țării sau, cel puțin, puneți pe secretarul vostru să vă traducă din românește episoade din domniele pămîntene și sunt sigur că atunci vei cunoaște bine caracterul românului și

te vei lăsa de visul care te domină. Au fost mulți
domni pe tronurile acestor două țări, unii ureați în
seaun prin horde tătărești, alții prin ortale ianice-
rești; unii prin catane ungurești și alții prin hatmani
leșești, dar la soarta lor nu cred că-ți dă inima brinci
să poștești. Au fost Lăpușneni cari ziceau că, dacă
nu-i voiește țara, voiesc ei pe țară, dar se găseau și
Moțoci care-i răsturna. Numai domnitorii cari dom-
neau cu voia țării și spre ușurarea suferințelor ei
și-au lăsat nume iubit și cinstit de urmași.
Vedeți, prin urmare, ilustre principe, că țara nu
vă înțelege sau nu vrea să vă înțeleagă, lucru e tot
același; dați-i mai bine pace și ori stați în țară, cum
stau și alți prinți sau fii de prinți ca bună rasă de
români, muncind și ajutând-o la prosperitatea ei
prin concursul inteligenței și prin prestigiul neamu-
lui nobil din care vă trageți, ori mergeți de trăiți
în atmosfera aristocratică a altor societăți unde aveți
comunitate de idei și aspirațiuni; căci, tot jucindu-
vă d-a pretendentul și maimuțind pe francezi, im-
părțindu-vă în legitimiști, orléaniști și bonapartiști
microscopici, să nu dați gust adversarilor voștri să
maimuțeze și ei tot pe francezi și într-o bună dimi-
neață să nu vă trimită să țineți de urit prinților pri-
begi din Franța.

SCRISOARE DESCHISĂ CĂTRE DOMNIȘORUL ALEXANDRU CUZA

Domnișorule,

Am citit scrisoarea pe care ai adresat-o cu mult ifos
țărănimei din Mehedinți. Am mai citit și o răfuială
a acestei scrisori, care a apărut în *Voința națională*.

M-am uitat la scrisoarea d-tale, am luat pe urmă
în mână actul de înfiere din 1865 și puindu-le alătura
unul de altul m-am întrebat:

Ce să fie aceasta? Cum se potrivesc aceste două
hîrtii?

Atunci m-am hotărît să-ți adresez această scrisoare
și să te întreb pe românește: Domnișorule! Cine ești?
Domnișorule! Ce-ai făcut pînă acum pentru țara
dumitale dacă în adevăr ai țară? Căci, vezi, cînd scrii
cum scrii și cînd opozițiunea unită te pune alătura cu
Panu ca să facă o demonstrațiune antidinastică și,
prin urmare, antinațională, trebuie sau să fii ceva sau
să fi făcut ceva.

De tovarășul d-tale Panu știm cine e și ce a făcut.
Pentru bani se lipește de orișicine: astăzi e alb și mîine
e galben, poimîine va fi albastru. Iar curagiul său civic
are de moto „fuga-i rușinoasă, dar e sănătoasă”.

Dar dumneata? Cum stai?

Așadar, domnișorule, să-mi dai un răspuns categoric
la întrebările mele! Cît ai stat mai la umbră, lumea
a tăcut, căci multe se iartă omului modest. Dar cînd

ai ieșit la iveală și încă ca pretendent, avem fiecare din noi, cari suntem români neași și de naștere și de simțiri, să te întoarcem pe toate fețele, ca să ne luminăm pe noi și să te descoasem și pe dumneata, domnișorule.

5 Și ca să înțelegi încă mai bine ce vreau să zic, îți voi pune întrebările ce vreau să-ți fac foarte neted. Și să nu te dosești de la răspuns, căci ți-o spun limpede că n-am să te las în pace până ce lucrul nu se va lămuri.

10 În scrisoarea către țăranimea din Mehedinți vorbești ca și cum ai fi un fiu adevărat și legitim al domnitorului Alexandru Ioan I și al Elenei doamnei, adică ca unul care n-ai avea alt tată și altă mamă decât pe aceștia, ca unul care te-ai trage din familia și din viața cuzească.

15 Așa să fie oare?

Actul de înfiere din 1865, publicat în *Voința națională* după foile oficiale ale țarei, zice curat că ești un copil sărac de părinți, adică un copil găsit, a cărora părinți, prin urmare, sunt necunoscuți.

20 Ifosurile d-tale nu prezintă nici un caracter de autenticitate și, prin urmare, actele oficiale, subscrise de mitropolit, de ministrul justiției, de tribunalul de Suceava, stau tari și neclintite.

25 Și pentru ca să nu mă taxezi de ușurință, transcriu aci, domnișorule, actul d-tale de înfiere, subscris de mitropolit, cu toate că trebuie să-l cunoști, fiindcă el este talpa casei d-tale. Iată acel act:

„Calinic Miclescu, din grația lui Dumnezeu locotenent-mitropolit Moldovei și Sucevei

30 Act de înfiere

Preainălțatul domn și stăpînitor al Principatelor Unite Române, dinpreună cu *măria-sa doamna*, prin luminata scrisoare din 16 a curentei luni, arătînd

35 voință de a înfia bisericește pe copilul fără părinți numit din botez *Alexandru*, ce se află în vîrstă de 2 ani, au cerut a se face de către subscrisul.

Deci, spre îndeplinirea înaltelor voinți a măriei lor sale, conform regulilor prescrise de sf. canoane, s-au

40 și săvîrșit această înfiere în biserica cu hramul Ador-

mirea Maicei Domnului din comuna Ruginoasa, districtul Sucevei, proprietate a înălțimei-sale.

După care copilul *Alexandru*, acum *prințul Alexandru*, în puterea legilor bisericești și civile, este și se cunoaște drept fiu a preainălțatului domn stăpînitor *Alexandru Ioan I Cuza* și a soției sale *Elena doamna Cuza, născută Roset*, și moștenitor numelui și pronumelui glorioșilor săi părinți, precum și a tuturor drepturilor ce se cuvin unui adevărat fiu.

10 Și dar spre obștească știință se eliberează acest chiriarhicesc act de înfiere, întărit cu a noastră subsemnătură și sigilul Metropoliei.

Locotenent-mitropolit, Calinic Miclescu
Director Metropoliei, S. Mandrea (L.S.)

15 Nr. 1.320, 17 aprilie, 1865“.

El zice clar și lămurit că altul ți-a fost tatăl decât domnitorul Alexandru Ioan I și că alta ți-a fost mama decât Elena doamna. Și lumea contemporană de pe atunci știe că adevăr e grăit actul de înfiere din 1865.

20 Și cum putea el să grăiască altfel cînd era făcut în fața lui Dumnezeu de un servitor al altarului, de cel întii arhiereu al țarei?

Te întreb dar, domnișorule, ce ai să-mi răspunzi la acest act? Căci el te vădește că nu ești fiu drept

25 născut al domnitorului Alexandru Ioan I și al doamnei Elena.

Dacă ai fi fost drept fiul lor, ei, cari trăiau în legitimă căsătorie, nu ar fi avut nici o nevoie să te înfieze. Nașterea-ți legitimă ar fi fost documentată cu un act

30 de botez în toată regula, act în care s-ar fi zis că ești născut din acești doi părinți; pe cînd actul de înfiere zice curat că ești fără de părinți. Lumea de la noi toată mai știe că domnitorul Alexandru Ioan I și Elena doamna n-au avut copii. De aceea era și natural pînă

35 la un punct, pe care-l voi dăsluși altă dată, ca această durere de lipsă de prunci în casa lor să o aline. Găsin-du-te pe d-ta, domnișorule, sărac de părinți, urgisit

de soartă, le-a fost milă de o biată ființă omenească
părăsită și te-au luat în casa lor, ca să-și facă, ca mulți
alți creștini, cum zice românul, pomană pentru sufle-
tele lor. Astfel te-au cules, te-au crescut și te-au înfiat.

5 Așadar, domnișorule, din acte autentice se vede,
pină la un oarecare punct, cine ești, sau, mai bine, se
vede foarte lămurit cine nu ești, adică că nu ești fiu
adevărat și din naștere a domnitorului Alexandru
Ioan.

10 Sau susține-vei, cu toate acestea, că, dacă nu ești
fiu al doamnei, ești fiu al domnitorului?

Aștept să zici și aceasta. Dar ia seama, domnișo-
rule, să nu te infunzi, căci două lucruri se pot întâmpla
când te vei pune și vei susține una ca aceasta. Întii, ai
15 da singur dovada cea mai mare de viața desfrînată a
tatălui d-tale adoptiv, ceea ce ar fi o necuviință din
parte-ți. Dar când s-ar întâmpla să ți se aducă dovadă
pipăită și lămurită cine-ți este mama și cine-ți este
și tatăl?

20 Precum vezi, și oricum să fie, și oricum o vei
întoarce-o, d-ta și cu amicul d-tale de cruce Panu, căci
la un loc într-un cazan vă aflați acum, fiu nu ești a lui
vodă Cuza, nici de aproape, nici de departe.

25 Aceste ți le-am deslușit, domnișorule, ca să-ți spun
că poți să ai ifosuri domnești cu streinii, pe cari-
i poți face să creadă verzi și uscate, dar cu noi românii,
cari ne cunoaștem țara și oamenii, să fii mai modest
și să nu ne socoți că suntem niște proști și niște nemer-
nici.

30 Și iată de ce ți-o mai zic, domnișorule. Ai păcălit,
cum se zice românește, pe un biet autor, necunoscător
de trebile noastre, pe d. H.R. Liort-Lorenjen. Acest
domn a publicat o carte: *Annuaire généalogique des*
35 *maisons souveraines en Europe depuis le commencement*
du XIX siècle (Anuarul genealogic a caselor suverane
din Europa de la începutul secolului al nouăsprezecelea).
În acest anuar ai pus de te-au așezat la nr. XIII, sub
titlul de *Maison de Couza*. Rău număr ți-a picat în

parte și mare neadevăr ai pus să se spuie sub acest
titlu, căci stă acolo tipărit că ai fi fiul domnitorului
Alexandru Ioan I și a doamnei Elena, ceea ce se dove-
dește că nu e adevărat prin actul de înfiere din 1865.

5 Pe cit timp aceste lucruri se petrec în streinătate,
ne ziceam aci în România cu toții că să te lăsăm în
pace, căci sunt mulți români, chiar talpa giștei, dar cari
cînd ies peste hotar singuri își dau titlul de principi,
grafi, baroni, și lumea streină, puțin cunoscătoare de
10 ale noastre, îi crede. Mai gîndeam încă să nu-ți stricăm
curtea ce poate o faci la vro princesă ori grafină, căci
trebile-ți particulare nu ne interesează de fel.

Alta este însă cînd ai luat ifosuri de pretendent și
ai venit să te mesteci în trebile țarei; atunci a trebuit
15 să ne ocupăm de d-ta ca să te punem la locul d-tale.

De aceea vin acum la a doua întrebare: ce-ai făcut,
domnișorule, pentru această țară, ca să vii și să te
încerci a ne tulbura apele?

20 Domnitorul Cuza a făcut el ce a făcut, dar aceasta
nu te privește, căci el nu ți-a fost tată; d-ta însă ce-ai
făcut?

Copilăria ți-ai trăit-o în străinătate. Acolo ți-ai
petrecut și junețea. Și de cînd ți-a mai crescut musteața,
vii în țară vara de petrecere. Nime nu știe de știi
25 vorbi și serie românește. Atîta se știe pozitiv că cu
chiu cu vai ai trecut bacalaureatul, că mare anevoință
ai avut la licența de drept, pe care ai lăsat-o, mi se
pare, la jumătate de cale. Mai știm încă pozitiv cu
toții că examenul de ofițer în rezervă l-ai trecut cu
30 multă greutate și gîfîind greu.

Nu-ți imput toate acestea, domnișorule. Un instinct
drept te ține mai depărtat de România, de care-ți
aduci aminte numai sau cînd îți rădici de aci venitul
moșiei sau cînd e vorba să te umfli dinaintea altora ca
35 un curcan.

Dar să-ți întipărești bine un lucru în cap: să te ții
liniștit și modest la o parte. Nu te excludem de a lucra

cu noi în trebile țării, căci pe mulți străini i-am primit
și i-am încălzit. Însă să-ți lași ifosurile și gărgăuni
la granița țării. Să știi, domnișorule, după cum foarte
bine ți-a zis-o mai dăunăzi *Voința națională*, să știi
5 că timpurile lui Ciubăr-vodă și a lui Potcoavă-vodă
s-au trecut, să știi că fiecare român are conștiință
astăzi de treapta înaltă la care s-a rădăcat patria lui, să
știi că nu vom lăsa pe nimeni să-și bată joc de acest
regat și să ne facă de râsul lumii.

10 Pe acela care ar încerca una ca aceasta, pe acela-l
vom expune la soare ca să ridă țara și străinătatea de el.

Aștept răspuns de la d-ta, domnișorule, ea să te
urmărească mai departe.

LATUL SABIEI

E trebuință ca liniștea să se restabilească în țară.
Fără îndoială că da. Altfel trei județe vor pieri de foame.
Ogoarele vor rămânea înțelenite, fără sămânță și
5 fără rod. E trebuință de liniște. Ordinea socială și
siguranța statului cer stingerea revoltei. Altfel focul se
poate lăți și țara întreagă să poată ridica în picioare.
Streinul pînă dește; laba ursului stă gata să ne încingă
de mijloc.

10 Da, liniște, dar nu pieire și dezgust, dar nu spaimă
și sălbătăcie. Dacă guvernul ne-ar pune pielea în
saramură, dacă ne-ar așterne pe toți la pămînt și
ne-ar trage la spete cu ștreangul îndoit, dacă în ace-
easi vreme ne-ar pune și căluș în gură, țara s-ar li-
15 niști! ba ar fi o liniște model; toți orbii ar admira-o
ș-ar pleca mormăind: „Înțelept guvern e în țara ro-
mânească!”

Guvernul nostru, improvizat, fără rădăcini în
parlament și în țară, guvernul nostru neechilibrat și
20 crud s-a hotărît să dea țării liniștea cimitirului ș-a că-
lușului. Va izbuti spre rușinea lui ș-a oamenilor
culți cari tac, spre rușinea presei care miorlăie, șo-
văiește și înșiră rinduri indiferente, reci și viclene.

Cînd poliția, în dezordinea demonstrațiilor de
25 stradă, s-a bătut cu mulțimea vindută și fără căpă-
tîi, presa nu voia să știe de liniște și de ordine socială.
Atunci striga; atunci Ioan Brătianu era un asasin;

atunci Cezar cel chel își punea monoculul în ochi și, în parlamentul insultat, lua apărarea ticăloșilor, strigând guvernului că „voiește a-și spăla murdăriile în sînge”. Atunci presa era revoltată și parfumatele mini ale ciocoaicelor strîngea mii de franci ca să aline cucuile citorva lipoveni și ovrei. Rebeliunea de uliță era sfîntă. Revolta de la brazdă e nelegiuită și trebuie înecată în sîngele ei. Ar fi destul această dovadă ca să convingă pe un om drept că cultura noastră e o spoială, că masca ne e poleită, iar inima ne-a rămas pătimașe și sălbatică. Ar fi destul atît pentru ca să incredințeze pe orice democrat că ciocoismul este încă puternic și numeros.

Cînd un ucigaș a murit, presa s-a revoltat și a cerut anchetă. Astăzi presa, aproape întreagă, este foarte înțeleaptă, este îmbătrînită, este foarte politică, are vederi largi și de stat și tace ca statua împietrită a Minervei; și cînd șoptește cîte ceva își toarnă fraza în calapodul violenței; nu înțelege nimic sau, dacă înțelege, te dezgustă. Zilele acestea s-a vărsat atîta sînge cît să sature pe o sută de Neroni. Presa tace. Ancheta este o vorbă, o prostie; a căzut Ion Brătianu; umanitatea a murit; presa liberală inghite sînge ca și cînd ar bea o limonadă.

Dar, voi practici, îmbătrîniți, indiferenți, înzestrați cu liniștea cruzimei, ascultați fapte, fapte sigure, petrecute în țara românească sub imperiul lui Cezar cel chel și-al lui Marghiloman cel bine pieptănat.

Faptele sunt mărturisite de ofițeri cari aprobau guvernul; ei nu mințeau, ci se făleau, își făceau cinste din ele. Le spunem pentru un guvern maniac, le spunem pentru acea presă, streină și ciocoiască, ce ridică în slavă hora țăranului care s-a învățat în cazarmă ca ursul la răspîntii, le spunem pentru ziare cari au ajuns în anul 32 de liberalism și vorbesc de „blîndețea boierească”.

Iacă fapte petrecute în vetrele satelor; iacă niște adevărate bîce pentru conștiința presei liberale.

Iacă fala mai multor ofițeri.

Într-un convoi de prizonieri, un bătrîn, nemaiputînd merge de oboseală și de durerile coatelor strînse cobză, a rugat pe căpitan prin fiul său, care era căprar în roata soldaților, să-l mai slăbească din ștreanguri. Căpitanul s-a înfuriat și, sub cuvînt că voiește a da exemple de disciplină, a poruncit fiului său să stringă pe părintele său pînă cînd îi va zbiera în mini. Bietul soldat, bietul copil a trebuit să-și chinuiască pe bătrînul său tată, căci spre fruntea lui era îndreptată gura ghintuită a revolverului.

Iacă un exemplu de disciplină! Aceasta este disciplină? Desigur acest fapt are alt nume. Desigur acest fapt este batjocura celui din urmă pic de umanitate. Dacă un tigru ar putea să poruncească unui copil ca să-și chinuiască pe mă-sa, desigur că noi ne-am face o idee și mai mare despre cruzimea tigrului. În omenirea pervertită lucrul să schimbă. Intervine un cuvînt, „disciplina”, și atît e de ajuns pentru ca bestia umană să sfărîme legile naturale și sfinte de filiațiune și paternitate.

Într-un sat, după ce s-a prins treizeci de țărani, i-au legat cot la cot, i-au așternut la pămînt în fața frontului de călărași; și, cu latul săbiei, soldații, din porunca superiorului, au învințit spetele celor trîniți în noroi. Iarăși pentru disciplină, iarăși pentru exemplu.

Într-alt sat șaiszeci de țărani au suferit aceeași pedeapsă după ce s-au dat prinși. Iarăși pentru disciplină.

Într-altă parte, barbaria a fost mai rafinată. Li s-au făgăduit țăranilor că vor însemna cîte pogoane vor să ceară de la guvern. Țăranii s-au învoit. Dar, după ce i-au prins și legat, fiecăruia i-au tras la spete atîtea săbii cîte pogoane ceruse.

Iarăși pentru disciplină. Iarăși pentru exemplu.

Și guvernul trebuie să știe toate aceste sălbătici, e dator să afle și să pule friu acestor bașibuzuci. Dar ce sunt țăranii? Cîinii cei răi n-ar trebui tratați astfel. E și revoltător, și stupid. Dacă am fi în război cu turcii și dacă o companie de turci ar depune armele și s-ar da prizonieri, n-ar trebui nici uciși, nici bătuiți.

Toată lumea cu sentimente umane s-ar revolta dacă s-ar face altfel. Și țăranul să fie tratat mai cumplit decât un vrăjmaș al țării prins în război?

5 Și e stupid, pe lângă bestial. E stupid că nu astfel se pot soldații disciplina. E stupid căci când bați pe un om pus la pământ și în neputință d-a se apăra, în soldat să dezvoltă bestialitatea, iar nu disciplina, să dezvoltă poltronia, lașitatea, iar nu eroismul. Un soldat care ar bate pe neputincioși desigur că ar deveni o bestie lașă. Îndată ce ar vedea un om cu minile libere ar tremura ș-ar fugi.

10 Dar disciplina e să poruncești unui copil ca să-și chinuiască pe părintele său? Nu, nu, și D-zeu, și oamenii, și legile ar fi dat dreptate acelui soldat dacă nu s-ar fi supus. El a jurat că se va supune orbește. Dar când a jurat credință și supunere nu i-a trecut prin minte că jură să-și chinuiască pe tatăl său. Nu, nu, un jurământ care ar distruge umanitatea până la așa grad ar fi un jurământ scîrbos și nul. Ar fi o lege moartă, ucisă de imoralitatea scabroasă ce cuprinde în ea și n-ar obliga pe nimeni.

20 Și, în sfîrșit, nimeni nu are dreptul, dupe legile noastre, să bată pe cel prins. Nimeni. Nici guvernul, nici agenții lui.

25 Barbariile comise în satele potolite sunt ilegale; și nu pot fi altfel: ceea ce degradează și scuipă în sentimentul de umanitate nu poate fi decât imoral și ilegal.

Iacă isprăvile cezarismului năuc de la putere.

GUVERN ȘI GAZETĂ

Sunt două gazete cari susțin ministerul junimiștilor. Dar una cu alta nu s-a aseamănă. Una este baroneasa murdară din piața Episcopiei și alta este cocheta din Pasagiu, fără titluri de nobleță, fără strămoși celebri, fără mari vornici și spătari în spatele ei.

5 D-aci o deosebire mare între ele. Pe cînd baroneasa are aerul unei ciocoaice, groasă, bătrînă și sulemenită, care bate din picior publicului și să feștelește cu insulte spuse de sus, dar trivial, pe cînd această decăzută consideră pe cititori ca pe niște salahori ai curței sale și dar desprețuiește d-a-și mai cîntări ocările, cocheta din Pasagiu poartă mînuși și chiar în bucătărie se duce cu mînuși albe. Ba, mai mult, de cîteva zile, uitînd faimoasele sale țipete și injurii de pînă mai alaltăieri, de cînd stăpînii săi au

15 suit treptele puterii îi face rău orice frază mai energică, mai verde, și de aci miniile sale și pretențiile parvenitei care la fiecă pas nu vorbește decât de bună creștere și de retorică parfumată.

20 Dar, oricum, această gazetă de gentelmani, de jochei eleganți și de filozofi ștregari a avut și va avea mai multă valoare decât murdara baroneasă din piața Episcopiei, chiar cînd n-a spus și nu va spune nimic.

25 Și cu ea vom avea de furcă, cu atît mai mult cu cît este oficioasă autorizată a celor trei junimiști din cabinet.

Zilele acestea *România liberă* — de ea este vorba — ne-a pândit neconținut și revistele ei au fost îndreptate în contra noastră, în contra noastră direct, deși nu cu francheta ei obicinuită, căci de cînd a venit la cîrmă și-a pierdut această distinsă însușire.

5 De ce ne-acuză și cum ne acuză?

În general, felul ei de polemică este molipsit de întortocherile avocaților de rînd: evită adevăratele cestiuni sau, cînd greșăște de a le atinge, nu găsește decît fraza vagă, săracă într-adins și încărcată cu neadevăruri, confundînd astfel neîndrăzneala, intrucîtva reaua-credință și oficiozitatea strînsă în ștreanguri, cu buna-cuviință și buna retorică cu care se laudă neconținut.

15 Buna-cuviință, d-lor, și buna retorică este să spui adevărul publicului, și să-l spui fățiș, astfel încît publicul să te înțeleagă și să nu înțeleagă decît numai ce spui. Altfel șarlatania va izbi discuțiile de nepuțința de a face lumină în chestiile și mari și mîmărunte.

20 De ce ne acuzați?

1) Că noi atacăm pe maiestatea-sa regele pentru că v-a adus la putere. Vă înșelați? Ori voiți a înșela? Și una, și alta. Avem dreptul d-a vă răspunde astfel și avem chiar un stil cuviincios cînd vă vorbim astfel; avem cuviința oamenilor cari nu mint. Apoi să binevoiți a scoate o frază din cele ce am scris în care să izbim în maiestatea-sa. Altfel, oricum ar fi de domol stilul d-voastră, este plămădit cu necuviința neadevărului. Noi am declarat limpede că regele a fost constituțional cînd a întins o mînă binevoitoare, foarte binevoitoare, junimiștilor. De unde scoateți dar că noi am criticat conduita politică a maiestăței-sale? Dar să vă spunem noi de ce înaintați aceste neadevăruri. Mai întîi fiindcă puterea vă e dragă ca lumina ochilor. 25 Și la orice vînt de cletănare clipiți nervos, nu mai vedeți înaintea ochilor și tot vă este frică ca nu cumva să scăpați din mînă neprețuitele portofolii. Stringeți-le bine; D-zeu să vă dea viață lungă și gîndul bun, dar nu mințiți, căci nici nu vi se trece, nici nu vi se iartă. Și apoi neadevărurile dlor-voastre mai au și altă explicare. Lumea vă cunoaște.

Cînd cineva zice junimist, zice și mlădios, plecat, supus, curtean, lingușitor al coroanei, fecior al coroanei, închinător cu fruntea la pămînt înaintea tronului, ca niște musulmani înaintea geamiei. Și una din manifestările umilinței este și pîra vrăjmașilor politici. Dar respectul coroanei nu va să zică intriga și umilința. Noi am spus cum înțelegem respectul coroanei: a-i spune adevărul și a i-l spune cuviincios, dar a-l spune. Și d-voastră din aceasta ați scornit 5 că noi izbim în majestatea-sa. Lumea de omenie demnă va hotărî între neadevărurile și umilința dv. și între sinceritatea și demnitatea noastră.

2) Ne acuzați că atacăm violent și pătimaș pe unii din miniștrii junimiști cari au venit la putere cu misia sfîntă d-a pacifica țara.

15 Violent să poate, dar pătimaș nu. Puțin bun-simț, d-lor de la putere, nu v-ar strica de loc. Cînd cineva are dreptate nu-i poți întoarce cuvîntul de pătimaș. Dacă dreptatea îți dă patimă în apărarea ei, acea patimă este sfîntă.

20 Noi am izbit în juvaierul pămădat și cosmeticuit de la justiție și am avut dreptate să izbim. Ce caută acest om, care s-a pus în capul bandelor, la putere? Ce fel de justiție va face acest om care a țipat în curtea palatului? Cine să coboară în uliță și pe la răspîntii nu este demn să ție cumpăna seninei dreptăți în mînele sale. Această născocitură de Pitt a d-lui Carp este un caprițiu care insultă oribil cele mai înalte instituții ale statului.

30 Noi am izbit în unele acte ale primului ministru. Și am avut dreptate. Voiți să păciuiți țara și dați administrația pe mîna unor oameni violenți și violători ca dd. Balș și Mănciulescu? Voiește d. Rosetti să păciuiască țara și să dați administrația pe mîna oamenilor imorali ca d. Picleanu? Cînd lumea știe și cînd gazetele din localitate îi impută limpede fapte cari pun pe un om mai prejos de bestie, d. Rossetti, pudicul, n-aude și nu vede, nu înțelege și nu să cutremură de scribă, și voi, onorabili, de la *România liberă* voiți să tăcem? Aprindeți d-voastră tămîie în cădel-

nițe demne de preoți ai Sodomei și tămiați asemenea numiri și asemenea oameni.

Noi ne cutremurăm și vom izbi toate numirile cari vor invenina luptele de partid și acele numiri cari fac de ris și țara și pe primul ministru.

Noi am acuzat pe d-l Carp. Și am avut dreptate. L-am acuzat că într-adins a închis Camerile pentru ca să se năpustească într-o potolire crudă a revoltei, d-sa care s-a făcut apologistul elocințe al turpitudinilor de uliță. Sunt exemple pozitive cari dovedesc că singele ar fi putut să nu gîlgie. Cel puțin să-și fi făcut datoria de ministru constituțional. Nu reprezintă țara. Țara o reprezintă, minoritate și majoritate, Camerile. Cînd dar o bună parte din țară se revoltă, trebuia cu Camerile să o potolească. Și desigur că n-ar fi avut nevoie de atîta singe.

Noi am mai criticat ideile d-lui Carp fiindcă i le cunoaștem; d-sa și le-a spus în timp de 12 ani și i le știm pe de rost; este drept dar să-i criticăm tendința și ideile sale. Focul abia l-am dăchis; lupta de idei o vom începe în curînd. Nu cumva suntem obligați a-i împărtăși credințele? Dacă credeți că este cu puțință asemenea obligație, nu vă mai plîngeți că nu aveți partid. Decretați ca toată țara să fie junimistă și ați scăpat de ciudata acuzare ce vi se face că nu aveți o mică bagatelă, un partid cu care să guvernăți.

3) Ne acuzați că articolele noastre au ațîțat și mai mult pe țărani. Neadevăr. Noi am deplîns și singele țărănilor, și al arendașilor, și al soldaților. Noi am povățuit pe sătean să se potolească. Noi i-am spus că nu vor dobîndi reformele cuvenite cît timp va sta cu mîna pe par și pe topor.

Și într-adins noi am amînat d-a discuta problema agrarie. Ne-am temut că o asemenea discuție făcută în timpul revoltei ar nutri focul. Și cînd v-am spus: cruțați singele nevinovat, era tocmai că ne temeam că nu măcelăria satelor vor aduce pacea în țară. Erați prea cruzi cu nevinovatele instrumente și acum sunteți prea slabi, neputincioși chiar cu instigatorii, cu adevărații criminali.

Alit pentru astăzi.

TURPITUDINILE „LUPTEI“

Sunt oameni cari cînd vorbesc își pierd culoarea feței, îngălbenesc, se întunecă și în fața lor vezi o descompunere organică; acești furioși fac spume la gură, se zbîrcesc, pierd cumpătul privirei, își azvirle şuvițele părului prin zguduirea bestială a capului; acești furioși au mișcări epileptice și feroase și glasul li se sugrumă în pornirea lor isterică; aspectul lor degradă, scribește și îți întunecă frumoasa iluzie ce o mai ai despre umanitate.

Și tot acest soi de oameni sunt sclavii înjosiți ai nefericitei lor natuiri chiar cînd se retrag în liniștea neturburată a cabinetului lor, chiar cînd, părăsind tărîmul luptei materiale, încep să scrie și cînd nu se află decît ei, ei singuri, plecați pe foile de hîrtie, albe și indiferente.

Este destul să gîndească pentru ea epilepsia să-i apuce. Nu faptele din afară, nu zbuciumul luptelor cu patimile și violențele lor, nu dușmanii din fața lor îi scot din minți și le provoacă în sistemul lor nervos acele munci triste și spăimîntătoare; nu, desigur, ci epilepsia este fatală inerentă creierului lor; așa încît dezordinea encefalică la ei este un mod de a fi al materiei nervoase; turburarea nu le vine din afară, turburarea este înlăuntrul lor.

Aceștia sunt epilepticii gîndirei.

După înfățișarea din afară a luptei d-lui G. Panu, cu siguranță îl putem amesteca între nefericiții cari suferă de epilepsia gândirei.

5 Pentru acest publicist, canunit de vijelia oarbă și dureroasă a gândirei sale, nu s-a petrecut nimic în țară, mai ales în timpul din urmă, care să nu-l îmbete și să nu-l tăvălească în injurii nedemne, în fraze scabroase, în cuvinte murdare. Nemaivăzînd cu ochii și nemaînțelegînd cu mintea — perdea de singe peste
10 ochi și un strat de jeratic peste creier —, a făptuit articole cari ar cutremura pe omul cel mai violent. Înghățînd o logică perversă și căutînd o formă criminală, a izbutit să plămădească pagini a căror nerușinare, a căror cruzime de sunete, a căror nelegiuire și
15 deboș de frază, al căror coprins imoral nu se vor șterge vecinic din istoria presei contemporane. Și, sub vîntul său miasmatic și nerușinat, foaia sa proprie s-a pestilențiat intru atît de nespus, încît a ajuns la orori ca... (imposibil de reprodus). Cloacul de turpitudini și de murdării a fost explorat pînă în fundul
20 lui de *Lupta* și de directorul ei.

Și această bălăcire în ticăloșii a fost vehementă, avidă, nesățioasă, cu o poftă de ce nu e permis în
25 ochii lunei și în cercul legilor, încît asemenea luptători nu au putut lăsa lunei nepierdute decît impresia unor eroi de mocirle, cari s-afundă pînă dincolo de creștet în terfeleală și se reped încărcăți cu lepădături omenești pentru a se scutura pe adversarii lor.

Da, d-l Panu este vinovat de această direcție înjositoare a publicității, de această pornire de a lua
30 murdăria cu amîndouă minele și a o azvîrli asupra vrăjmașilor săi politici. Și cînd ne gîndim că această armă josnică, acest paloș de infecții, îl învîrtește pe d-asupra tuturor din țară, fără nici o cumpănă, fără
35 nici o gradație, pe care ocașul cel mai pervers n-ar nesocoti-o, nu putem să admitem decît că un asemenea scriitor zace de epilepsia gândirei și fatal dar aspectul exterior al zbuciumului său nu poate fi decît infiorător și dezgustător. Gîndește și combină,
40 dar fatal gîndirea și combinările sale se toarnă, de la ivirea lor, în calapoade monstruoase și scîlîmbă-

iate și imorale. În asemenea creier, dreptatea, chiar cînd s-ar plămădi, ar otrăvi și asasina pe cititorul neotelit și nedeprins cu asemenea manifestări bestializate. Drept și uman ar fi cînd un om cade jos și face spumă la gură și mușchii feței lui i se crispează și buzele i se învinețesc și minele și picioarele încep a zvîcni și a i se răsuci să te pleci asupra lui și să-i dai ajutor; dar cîți oameni buni, blînzi, miloși și umani nu întorc ochii fără voia lor de la un asemenea spectacol cumplit și infiorător. Dreptatea d-lui Panu, cînd i s-ar întimpla să o aibă, din nefericire și pentru el și pentru cei cari îl citesc, infioară, dezgustă, scribește și demoralizează. Dar furiile și nedreptățile pe cari zilnic le revarsă în piața publică? Acestea asasinează tinerimea neformată încă; acestea ațîță și dezvoltă
15 partea bestială a omului simplu și neînfrinat de cultură. Acestea devastează și ucide moralul, întocmai cum mari doze de acid prusic ar devasta și ar ucide organismul aceluia care ar voi să-și curme zilele.

20 Iacă aspectul din afară, aspect monstruos și injositor al luptei d-lui Panu. Partea ei dinlăuntru este tot atît de evidentă.

Ambiția și interesul material sunt două mobile
25 fățișe cari împing pe d-l Panu pe trista cale ce și-a deschis. Un ambițios, și mai ales un ambițios desfrinat, nici admiră, nici cruță pe nimeni și mai ales pe oamenii mari, avînd sau neavînd puterea de a guverna. Și nesocotința și violența cu care el izbește sunt cu atît mai mari și mai dășfrinate, cu cît oamenii însemnați ocupă o treaptă socială mai înaltă.

30 Și d-l Panu este un ambițios de această categorie. Așa se explică violența și ura în care a învăluit pe toți oamenii din țară mai ridicați decît el. Ambiția de acest fel trece limitele maniei; ea are toate caracterele unei nebunii complete. Și de o astfel de ambiție este bîntuit d-l Panu. Altfel cum s-ar explica și atacurile nemiluite adresate guvernanților de pînă ieri, și atacurile nemiluite azvîrlite asupra d-lui Vernescu, d-lui Carp, d-lui Maiorescu, d-lui Catargiu? Altfel
40 cum s-ar explica că acest publicist furios n-a cruțat pe nici unul din politiciii marcanti, fie ei brătienști, fie

Caricatură. Delavrancea solicitat de ambele partide „istorice”.

CHEMAREA LUI PETRE ÎN LUME

Guvernul junimistic a venit la putere mărturisind singur că nu are încrederea țării, dar se va sili a o câpăta.

5 De la început acest guvern se punea într-un impas constituțional. Când un guvern nou se prezintă în Cameră în numele încrederii ce are în el coroana, fără a se bucura nici de încrederea majorității, nici a minorității din parlament, el nu are decît un mijloc:

10 să dizolve imediat Camerele și să facă apel la țară. Față cu o ciocnire constituțională între guvern și Cameră, țara trebuie să spună dacă ea are încredere în noul guvern sau în foastele Cameri, fie că în cazul din urmă alegătorii se dau de partea majorității sau

15 de partea minorității din fostul parlament. Puteau junimiștii să facă aceasta? Puteau ei dizolva imediat Camerele? Nu, pentru că de la început ei singuri au mărturisit că nu au încrederea țării.

20 În acest caz, guvernul d-lor Carp-Rosetti-Maioreșcu ar fi fost un simplu guvern de tranziție, care, fără răsunet în țară, fără însemnătate politică, fără interes de partid în lupta electorală, s-ar fi mărginit a prezida alegerile în mod nepărtinitor și ar fi cedat apoi locul guvernului ce ar fi ieșit din sinul viitoarei majorități parlamentare.

25 Se puteau mulțumi junimiștii cu acest rol modest de minister neutru, de minister de tranziție?

Nu. Pretențiile d-lui Carp erau mari. D-sa voia să guverneze țara aceasta. Dacă soarta îl născuse fiu al României și în același timp îl înzestraseră cu atita procopseală a minții încît să fie prea mare pentru
5 mică Românie, vina nu era a sa. Țara românească nu-l pricepe, dar Petre cel isteț și mult încrezător în sine își inchipuiește că o pricepe.

Țara nu-l cunoaște îndestul și nu-l vrea cîrmuitor al ei, dar Petre cel mîndru și despotice voiește
10 el să o cîrmuiască.

Păianjenul țese pinza sa, albina adună miere, tigrul sfișie prada în virtutea instinctelor naturei lor. Petre era menit de natură să cîrmuiască o țară; el s-a născut în țara românească, deci va cîrmui Ro-
15 mânia. În Italia el ar fi fost Cavour, în Franța Thiers sau Gambetta, în Germania Bismarck; în România e P.P. Carp.

Sunt 12 ani de cînd Petre Carp spune tuturor că el are să guverneze țara aceasta. Nimeni nu credea.
20 Petre are pretenția să fie și de duh, și lumea lua proorociile sale ca glume de duh. Chiar puținii junimiști admiratori ai lui Petre, cari în timpurile mai de demult îi spuneau despre Petre cu un aer misterios: da, el va guverna!, la sfîrșit începuseră și ei să se îndoiască despre chemarea lui Petre în lume și cu adîncă
25 mîhnire-ți răspundeau că Petre trebuia încă să dovedească că e om politic. Tot ce a făcut pînă acum nu dovedește nimic, ziceau ei. Ce să faci? așa era; Petre Carp proorocea în pustiu. După 6 luni voi fi ministru, după
30 3 luni voi fi la putere, după 15 zile Brătianu va cădea, așa vorbea marele Carp și zilele și lunele treceau, și anii treceau, și Brătianu nu mai cădea, și Petre Carp nu mai venea la putere. Iar bieții junimiști, începînd să se îndoiască despre chemarea lui Pe-
35 tre în lume și văzîndu-se tot mai departe de harurile mult îngăduitorului buget, descompuneau grupul lui Petre cel mîndru și isteț și cătau care încotro să-și găsească un colț de mîntuire. Negruzeștii, după ce în Brătianu nu mai găseau realizarea visurilor lor, treceau de-a dreptul la vechii conservatori;
40 Bosie, Ianov, Crupenski făceau adeziuni nelimitate lui

Ion Brătianu; alți doi-trei, mai practici și mai răbdători, stăteau în așteptare.

Petre singur, ca o stîncă neclintită, avu curajul să aștepte cu încredere și minunea s-a făcut: Petre
5 Carp a ajuns la putere.

Ei, acum vă închipuiți că, ajuns la putere, era să se mulțumească a pregăti terenul pentru o viitoare majoritate și un viitor guvern care să nu fie al său? Atunci de ce ar mai fi Petre cel isteț?

Nu. Petre, ajuns la putere, voiește să păstreze
10 puterea. De aceea guvernul junimistic, cînd s-a prezentat în Cameră, a spus că se va sili să cîștige încrederea țării. Și să nu stați în îndoială, cînd Petre Carp spune, el și face.

A dizolva Camerile imediat însemna a nu cîștiga timp pentru a cîștiga încrederea țării. Deci Petre nu
15 dizolvă Camerile, ci le închise pur și simplu. Și apoi se puse pe lucru ca să cîștige încrederea țării și lucră ca un om strașnic, cum e Petre.

Se răsculasă țărani. Petre îi împușcă ca să-i
20 liniștească.

Sunt funcționari recalcitranți cari nu vor să creadă în chemarea lui Petre în lume. Petre cel nemilostiv îi scoase din funcție și-i înlocui cu Mănciulești, cu
25 oameni de la Mavrodol, cu Picleni, cu interni d-ai penitenciarelor ca Zugrăvescu etc.

Sunt consilii comunale în țară cari nu vor să dea
mină de ajutor lui Petre pentru a cîștiga încrederea țării. El le dizolvă.

Și să te mai îndoiești de chemarea lui Petre în
30 lume ori că Petre Carp nu va cîștiga încrederea țării!

Nici Negruzeștii, nici Bosie chiar nu se mai îndoi-
iesc astăzi.

POLITICA ÎN JUSTIȚIE

Este dureros a spune că justițiabilii nu au încredere în instanțele noastre judecătorești.

5 Dar dacă spunem acest lucru îl spunem pentru că el este adevărat, pentru că el este știut de toată lumea care are vreo afacere de judecată, fie civilă ori corecțională, și pentru că credem că, atrăgând atenția publicului asupra acestei cestiuni, vom deschide acel ochi mare, imens, despre care vorbește Victor Hugo, vecinie

10 ațintit asupra lui Cain, și că acest ochi al poporului va izbuti să aducă remușcarea de conștiință la acei cari, din răutate, din spirit de partid sau din alte sentimente meschine, calcă pe conștiința lor și comit nedreptăți.

15 Neîncrederea poporului în justiție este veche: ea s-a transmis din tată în fiu; căci știut este la noi că domnii fanarioți, cari aveau un drept de casare asupra hotărârilor judecătorești, luau bani și pentru a anula, și pentru a întări o hotărâre, și luau de cele mai multe

20 ori de la ambele părți. Sunt oameni cari trăiesc încă și cari povestesc azi ceea ce au văzut, alții ceea ce au auzit de la părinții lor în jafurile averei pe calea hotărârii sau a mitei ce se săvârșeau pe acele timpuri.

25 Prevaricarea din partea judecătorilor era pe acea vreme tot atît de mare ca și a domnilor fanarioți, căci exemplul venit de sus găsește un răsunset puternic în treptele mai de jos, prin faptul ocaziunii de toate zilele de a fura, de a face stare, de a jăfui fără răspundere.

Cu venirea unei pleiade de tineri din străinătate, cu intrarea lor în magistratura țării, această boală nenorocită încetase încetul cu încetul; furtul dispăruse. Încrederea însă nu a renăscut, pentru că

5 încrederea poporului nu se cîștigă decît cu timpul, pentru că magistratura trebuie să dea dovezi de o perfectă onorabilitate, care să nu se dezmință un minut pentru a o putea dobîndi.

10 Și din cînd în cînd această încredere născîndă era turburată de fapte necorecte, pornite din hățir, din patimi, dintr-o supunere oarbă provenind din micșorimea sufletului, săvîrșite, trebuie să o spunem, mai mult de rămășițele trecutului sau de acei cari ocupau scaune de magistrați, fără a le fimeritat printr-o adevărată capacitate și cunoștință a științei dreptului, ci numai pe

15 baza unei hîrtii cu pecetie ce aduseseră din străinătate, care avea mare trecere într-o vreme cînd lumea se închina la diplome.

Pleiada însă a tinerilor cu inima sus-pusă, cu simțul dreptății, cu conștiința misiunii lor, n-a lipsit a-și arăta caracterul ei nobil și corect de cîte ori a încercat

20 cineva a aduce ceea mai mică atingere majestății justiției.

Așa, se știe că sunt oameni în magistratură cărora nu li se poate imputa nici un hățir, nici o părtinire;

25 cărora nu îndrăznește nimeni a le cere vreun serviciu; care n-au nici un agreat al lor între avocații pledanți; cari intrunesc adevăratele calități ale omului chemat să judece.

30 Se știe că au fost magistrați cari și-au sacrificat pozițiunile lor pentru a nu lăsa să se aducă vreo știrbire atribuțiunilor lor, nici o alterare conștiinței lor.

Ei însă, deși numeroși, nu au putut și nu pot să aducă încrederea poporului asupra magistraturei întregi.

35 Și cum ar putea s-o aducă, cînd, în urma sforțărilor ce s-au făcut pînă acum pentru întemeierea unei societăți judiciare de oameni curați, fatalitatea aduce în capul ministerului de justiție p-un avocat tînăr, inberb, fără experiență, p-un om care pleda fel de fel de mărunțisuri pe la instanțele din București, un copilandru

40 fără prestigiu, fără cunoștință de oameni, de oamenii

acea mai cu seamă cari candidează vecinic pentru un post în justiție.

Acest băiețoi a dat o lovitură de moarte încrederei născînd a poporului în justiție tocmai prin venirea sa în capul acestui minister.

Lumea l-a văzut în capul derbedeilor de stradă, atacînd parlamentul și palatul.

Lumea știe că el este dat judecăței pentru acest fapt.

Lumea îl vede a doua zi ministru al justiției.

Lumea și-a zis că batjocură va fi instrucția făcută și justiția va fi batjocorită prin faptul că nu se va mai găsi nimeni care să-l dea în judecată.

O batjocură întreagă s-a și făcut. Ce încredere mai poate avea cineva în justiție?

Dar, examinînd faptele săvîrșite de dînsul în urmă, ce găsim decît o bătaie de joc continuă de justiție?

Cum se poate numi investirea unui Sinescu cu titlul de judecător de instrucție în Vilcea?

Cum? Acest om care serie o serie de articole în care insultă tot, tot, pînă și tronul, care sfătuiește pe oameni a face omoruri, care amenință pe d. Simulescu cu pușcăria, acest neechilibrat, acest ignorant, acest turbat este om ca să fie numit judecător de instrucție?

Cum se poate numi investirea lui Semaca și a lui Gherasim, ambii foști magistrați destituiți pentru că făceau politică și insultau tronul, după exemplul opoziției din București, cum se poate califica numirea lor, a unuia ca procuror și a altuia ca judecător de instrucție, la Dorohoi?

Cum se poate numi investirea lui Vlădicescu cu calitatea de judecător de instrucție la Focșani?

Și, în definitiv, toate acele permutări și destituiri, toate numirile făcute, sunt ele de natură a aduce încrederea poporului în magistratura țării?

Nu, de o mie de ori nu!

Nu, aceștia nu sunt magistrați; sunt oameni cu pretenții politice.

Sunt favoriții amicilor și favoriții amicilor d-lui Marghiloman sunt favoriții săi.

Sunt uneltele răzbunărilor de partid.

Sunt oameni cari n-au scrupulul a se abține de a instrumenta, cum ar face un adevărat magistrat, cînd o umbră de bănuială de ură sau părtinire s-ar manifesta; nu, ei n-au scrupul de a înceta să instrumenteze cînd știu că Curtea de casație i-a desesizat.

Ei n-au scrupul, ca Vlădicescu, de a încarcera pe Sburlea, fostul polițai, care l-a dat în judecată pentru calomnie și n-are scrupul de a aștepta ca înalta curte să se pronunțe asupra cererei de transferare ce Sburlea i-a adresat.

Ei n-au scrupulul de a refuza comunicarea cererei de transferare ce Sburlea a făcut.

Nu, ei nu au nici un scrupul, întocmai ca ministrul care se așază pe fotoliul ministerial pentru a închide astfel acțiunea penală ce-i era îndreptată, a face numiri și înlocuiri cum a făcut și a ne arăta că de la dînsul înainte justiția este o batjocură pînă cînd Dumnezeu sau evenimentele ne vor scăpa de el și de ai lui.

JOS LOGICA!

Dărîmarea Turnului Colței fiind încă la ordinea zilei, mai publicăm sub titlul de mai sus următoarele ce ni se trimit de un abonat, lăsînd fiecăruia judecata liberă în această privință.

În adevăr, numai pe aceste două cuvinte poate cineva sprijini pizmășia celor cari urmează d-a dărîma Turnul Colței.

Cu toate acestea, pe cînd maidanele și canalele infectează aerul capitalei, pe cînd adesea tifosul scurtează viața locuitorilor din București, Consiliul comunal convoacă lumea la licitație nu pentru a curăți maidanele și canalele, ci pentru a se dărîma Turnul Colței!?!

Fanfaronada faptelor noastre și mîndria ce simțim pentru cele ce facem ne orbește atît, încît—absurditatea înlocuind logica în creierii noștri—am ajuns să dărîmăm obiecte a căror valoare n-o cunoaștem și *nici n-am căutat s-o cunoaștem*.

Constituie oare aceasta o faptă logică?

Am auzit criticîndu-se părerea unora precum că Turnul Colței a putut fi una din desfiderile adresate de România vasală către imperiul suzeran.

Acelora ne mărginim a le adresa faptul să se formeze și vor afla *ceea ce nu știu încă*: că, în toate zilele noastre, abia ieri unele comune creștine de sub dominația otomană au putut obține autorizațiune

de la Înalta Poartă pentru a ridica clopotnițe spre așezarea clopotelor de la biserici.

Alții pretind că ruinele nu pot fi considerate ca monumente decît pe baza documentelor istorice.

Acelora le adresăm rugăciunea de a răsfoi nu documentele vechi, ci numai cărțile de prin școli, și se vor convinge că invaziunile și nestatornicia d-atunci nu dă răgaz celor cîțiva oameni cu cunoștință de carte d-a se ocupa cu descrierea clădirilor din anul cînd s-a ridicat falnicul Turnul Colței, care a atras serioasa atențiune a turiștilor străini din acele timpuri.

Și să nu ne mirăm de lipsa de datine atingătoare la fapte din veacul trecut, căci, cu tot progresul vertiginos prin care a trecut țara, abia azi, 1888, puturăm citi descrierea d-lui colonel Theodor Văcărescu privitoare la evenimentele gloriosului rezel din 1877.

Apoi are oare d-a face situația din 1709 sau 1715 cu cea de azi, căci p-atunci era mult mai meritoriu d-a purta un întreg arsenal la piept decît un condei în mină și o știință de carte în cap.

Așa era epoca.

Logica, adică legea pe care se bazează orice faptă chibzuită, trebuiește să fie cu totul necunoscută celor cari au decis dărîmarea Turnului Colței.

În adevăr:

Care autoritate a însărcinat oare vreo comisie de oameni competenți să judece valoarea vechei și interesantei ruine ce se dărîmă?

Totul se rezumă la un articol de jurnal opinînd pentru dărîmare și la altele nenumărate însă mai prudențe opinînd pentru conservare.

Nimic mai ușor ca într-o zi să ne trezim cu ivirea unui document din arhivele din Viena, Petersburg, Constantinopol sau d-aiurea al vreunui călător din București în acele timpuri și care să ne facă cunoscut că Turnul Colței s-a clădit în *anume însemnată împrejurare națională*.

Și să nu considerăm această presupunere ca o idee nelogică, căci manuscrisele vechi se ivesc ca și mone-

zile vechi, de care ne lovim tocmăi atunci cînd nu ne așteptăm a le găsi.

De vreme ce, din nenorocire, cei în drept n-au căutat a cunoaște monografia Turnului Colței, fi-
5 rește că necunoscută a rămas valoarea lui.

Dar oare logic este ca judecătorii, cu o grabă ce nu pricepem, să condamne un acuzat care, astăzi mut, își așteaptă întru viitor, poate foarte apropiat, probele inocenței sale?

10 Dar oare, fiindcă un acuzat nu se poate apăra fiind mut și neposedînd probe, judecătorii săi au oare dreptul de a-l condamna la moarte fără de a fi putut judeca?

Deci cei care au cutezat să dărîme Turnul Colței
15 fără de a-i cunoaște valoarea sunt tot atît de vinovați ca și cînd ar fi dărîmat un monument național cu monografia sa cunoscută.

Dar lucru și mai nepomenit: cine oare controlează dărîmarea acestui turn? Cine oare este însărcinat a
20 sta cu ochii ațintiți asupra tîrnăcoapelor ca să vadă dacă nu cumva ele lovesc într-un vas de piatră sau de aramă care conține mult doritul document, căci se poate prea bine ca el să fie zidit între pereți în loc d-a fi
25 depus la temelie, precum se obișnuiește azi.

În fine considerînd modul cum s-a decis și cum să dărîmă această ruină, avem dreptul și regretul d-a constata că în cestiunea de față s-a procedat cu o
30 ușurință condamabilă și care este cu atît mai tristă cu cît ea probează că la noi punem încă operele noastre mai presus de suvenirile ce ne-au lăsat cei cari au dat nu numai munca și averea, dar chiar viața pentru a scăpa moștenirea ce ne-au lăsat.

TURNUL COLȚEA

Prea s-șiei-sale primarului

Cînd treci pe strada Colței, pe linia tramvaiului, vezi în vîrfurile Turnului Colței cîțiva zidari cu tîr-
5 năcoapele cari ciocănesc de dimineața și pînă seara în fruntea uriașului bătrîn de sub picioarele lor.

A fost un cutremur mare, un cataclism care a insultat odinioară mărimea simplă și originală a acestui
10 foișor uriaș. Aproape jumătate din acest turn a fost prăvălită de cutremur. Dar, în sfîrșit, o cauză mare și naturală a ciuntit un monument. E un fel de consolare. A căzut fatal, și cine a învins Turnul Colței putea învinge și turnul de la Pisa și cupola
15 s-tului Petru din Roma și cupola s-tului Paul din Londra și Farul Libertății de pe țărmurile Statelor-Unite.

Și așa, frînt de la mijloc, Turnul Colței rămăsese tot mare, tot original; bătrîn și modest, fără zarzavat arhitectural ca operele Montaurenilor și altora ca el, acest turn amintea o parte din trecutul nostru,
20 căci sub poalele lui se petrecuseră multe și în aceeași vreme făcea parte intimă din fizionomia capitalei noastre.

Iacă de ce melancolia te cuprinde cînd vezi pe nenorociții ciocli ai lui Popa Pake ciugulind cu tîr-
25 năcoapele în fruntea bătrînului turn. Era frumos Turnul Colței, cel puțin era mai frumos, în simplitatea lui, decît „pornografia” arhitecturală a noului spital din spatele lui, era mai frumos decît marchiza Suțului din față

lui. Era mai frumos. Și artiștii pictori, sculptori și arhitecți cari au protestat contra acestei profanări istorice și estetice au avut dreptate cînd au susținut că în alte părți mai degrab' s-ar fi dărimat spitalul
5 Colțea pentru ca să facă loc turnului decît turnul pentru ca să se facă loc mascaradei arhitecturale din spatele lui.

Turnul Colțea avea rădăcini istorice în capitala noastră. Aceste probleme au fost lămurite.

10 Dar Turnul Colței avea rădăcini puternice în limba noastră. Da, este adevărat, și este atît de adevărat, încît nu putea fi la primărie decît un colivar ordinar ca să nu simță și să nu înțeleagă acest adevăr. Și este atît de adevărat acest adevăr și atît de sfînt,
15 încît ar trebui, într-un viitor mai demn cu lucrările strămoșești și sfinte, să fie condamnat profanatorul Pake, ca el, cu din punga lui plină de bani străini, să ridice la loc turnul.

În limba noastră, Turnul Colțea a lăsat iperbole și comparații vii, organice, cari nu vor pieri cît va sta în picioare neamul românesc.

Cînd vine vorba despre un om înalt, înalt nesfîrșit de înalt, românul, aducîndu-și aminte de Turnul Colței și de piticile case din jurul lui, românul zice, rîzînd despre cel înalt, că „este cît Turnul Colței“; cînd românul a chemat la masă pe un vecin, pe un prieten ori pe vre-o rudă și i-a dat scaunul cel mai înalt, cel mai bun și l-a pus în fruntea mesei și el tot nemulțumit a plecat, românul îi zice: „de i-am dat scaun, i-am dat și pernă, l-am cîstit, doar nu era să-l sui în
20 Turnul Colței“; cînd românul voiește să spuie că o fată s-a măritat fără zestre, românul zice: „ce zestre a avut? zestre Turnul Colței“; cînd vine vorba de vreun flăcău ștrengar care sare pîrleazurile canimic, românul zice: „apoi sare Turnul Colței“; cînd se pomenește de cutremure, în imaginația românului apare Turnul Colței, cutremurul cel mare, „cutremurul cu Turnul Colței“; cînd i-ai zice românului că cutare casă nu este destul de ridicată, el îți răspunde dacă nu este de părerea ta: „doar n-o să fie cît Turnul Colței“; și cîte și mai cîte. Turnul Colței în vorbă-l în-

5 timpini unde cu gîndul n-ai gîndi, în păcăleli, în snoave, în basme, în pilde, pretutindeni, în vorbăși în scris. Și atît este de adevărat că Turnul Colței este intim legat cu limba noastră, încît chiar acolo unde numai geniul limbei nu-l poți afla, încît chiar în pledoariile avocaților dai de Turnul Colței. Cînd un avocat voiește să arate că clientul lui n-a fost plătit ori voiește să dea exemplu de un legat imposibil, zice: „Da, i-a dat, i-a dat Turnul Colței“ sau „las lui primus Turnul Colței“.

Iacă de ce Turnul Colței avea întreite drepturi la viață și la respectul nostru: drepturi istorice, drepturi estetice și drepturi limbistice.

15 Dar pentru popa Pake, a căruia istorie se rezumă numai în cumplitele lupte de a conduce la bun sfîrșit mîna muribunzilor, al căruia simț estetic se rezumă în marele barometru plantat în creștetul porților și a cărui limbă se rezumă în termenii unei polițe și a unui testament, pentru un asemenea șef de bandă, pentru acest șef al partidei Brăteștilor și Leovenilor Turnul Colțea nu putea să aibă nici o valoare nici istorică, nici estetică, nici limbistică.

În sfîrșit, să se știe, și desigur că niciodată nu se va uita, că, fiind la Ministerul Cultelor banalul de cîstit și de moral Maiorescu, în zilele ministeriatului Toderiță Rosetti, Popa Pake a mîncat și coliva Turnului Colței. Colivar, primar și barbar.

IOAN HAGI-POP

Confrații noștri de la *Lupta* au anunțat într-unul din numerile trecute că candidatul guvernului la colegiul al treilea de Olt va fi în viitoarele alegeri Ioan Hagi-Pop. Ioan Hagi-Pop este vestit în Slatina. El e vestit și cu toate acestea nu s-a ocupat nici cu navigațiunea submarină, nici cu cirna balonului. El e vestit, deși nu învață nici pe mierloi să vorbească, nici nu dresează cini. E vestit din alte puncte de vedere. Cine în Slatina nu-l cunoaște pe Hagi-Pop? Cine? De la copii până la moșnegi, de la opincă până la vlădică, tot cu toții cunosc pe Ioan Hagi-Pop, pe faimosul Ioan Hagi-Pop.

El e smerit, evlavios, bisericos, prăpăstios; el a ținut isonul în strană din cea mai fragedă copilărie; acum, ajuns la maturitate și la conservatorism, Ioan Hagi-Pop umblă cu capul în jos, să închină ori de câte ori trece pe lângă biserică, sărută crucile din răspîntii, se miruiește în toate duminicile și ia anaforă și miroase a luminare de ceară și a candelă.

Dacă s-ar ține socoteala de cite icoane a sărutat, ai ajunge la un număr atît de mare, încît cu sărutările lui s-ar toci încă p-atît tocitul picior de bronz al sfîntului Petru din Roma.

Casa lui Ioan Hagi-Pop din Slatina este un depozit de moaște, de lemn sfînt, de icoane muscălești și grecești adunate cu sfințenie în timp de 40 de ani.

Păreții evlaviosului Pop sunt căptușiți cu coli mari de hîrtie pline de draci, de balauri, de scorpii, de muncile iadului și de minunile sfinților și ale Ierusalimului.

Nefericitul bigot suferă; în privirea lui se văd torturile dinlăuntru; suferă și se apropie, pe zi ce merge, de demența religioasă.

Acum de curînd iluminismul său l-a împins la patima prohodului. Ioan Hagi-Pop în fiecare zi de la Dumnezeu se așează la o pianină veche, care sună mai mult a țambal țigănesc, și cu un deget, două de la mîna dreaptă pune psalmodiile patimilor pe piano. Apoi începe și din gură și din pianină: „În mormînt vi-ia-ță pus-ai fost Chris-toa-se...” Dar cînd începe Ioan Hagi-Pop c-o voce tremurîndă: „Pri-i-mă-va-ră du-u-ul-ce!”, lacrămile-i curg șiroaie pe amîndoi obrazii.

Nu e zi în care copiii, trecînd pe lângă casa acestui sfînt conservator, să nu bufnească de ris; de, bietii copii, nici nu și-au putut închipui „prohodul pe piano”.

Dacă guvernul va cădea peste mai multe specimene ca d-alde Ioan Hagi-Pop din Slatina, desigur că parlamentul țării se va transforma într-o ceată de der-viși urlători.

ACROBATISM

Mult știe d-l Maiorescu și multe nu va fi știind, dar unde rămîne neîntrecut este în știința d-a împăca pe avocatul Maiorescu, cu ministrul Maiorescu, pe
5 filozoful Maiorescu cu berbantul Maiorescu, pe criticul Maiorescu cu calpul și artificialul Maiorescu, pe profesorul Maiorescu cu ignorantul Maiorescu, pe politicul Maiorescu cu farseurul Maiorescu.

Este o știință mare pe care n-a învățat-o, dar pe
10 care o știe de la Dumnezeu, de la firescul lui.

D-nul Maiorescu va jumuli o teorie literară din Lessing sau, a doua zi, va învăța o aforismă literară a lui Schopenhauer; potrivite ori nu, aceste scînteii străine, el le aplică la un politician, la un poet, la
15 un financiar din țara noastră cu o îndemînare ciudată și cu un curaj mai mare decît îndemînarea.

D-nul Maiorescu va minți, se va minți sau, din întîmplare, va cădea pe urmele adevărului, d-sa rămîne același, neclintit, c-o voce de bariton scăpătat,
20 voce plăcută și rotundă, voce pe care și-o ascultă și și-o distilează pe beregată, încet, oblu, lung, prelung, parcă ar trage cu arcușul pe coarda unui violoncel.

D-nul Maiorescu va vorbi despre Darwin, despre Kant sau despre literatura noastră și precedentele
25 constituționale ale lui I.C. Brătianu, d-nul Maiorescu va rămîne același, senin în superficialitate, curajos în neadevăr, rece și lucios în blage științi-

fice, momitor în naivități literare, sigur și străin de curentul cel nou al științei, maestru în a clădi pe nimic marele nimic și eternul nimic al omului fără flacăra și fără știință.

5 Dar unde d-nul Maiorescu rămîne maestru neîntrecut, dar neîntrecut de nimeni în această țară, este într-un alt soi de amestec de profesii practice, grase, productive și consolatoare.

D-nul Maiorescu a luat asupra sa interimatul domeniilor; la domenii avea tranzacții și procese mari,
10 dar mari de tot. Este destul să pomenim procesul pădurilor din Dobrogea, proces pierdut, stins aproape, pierdut de un turc, inventat și luat d-a capo de d-nul Maiorescu. Venit la domenii, își rînduiește binișor
15 afacerile, dar senin, liniștit, neclintit din calea delicateții și a cîștigurilor nesfîrșite.

Fiind la domenii, ia mandatul din mîna avocatului care cîștigase pentru stat procesul cu pădurile din Dobrogea și-l trece unui alt avocat.

20 Și tot fiind la domenii trece mandatul său, mandat dat de turc, d-lui Al. Lahovari.

În sfîrșit.

D-nul Maiorescu învîrtește atît de delicat darăvera, atît de delicat, încît statul pierde procesul prin
25 neînfățișarea avocatului, căruia tot d-nul Maiorescu îi încredințase procesul.

D-nul Maiorescu trece la cine vrea interesele de milioane ale turcului; d-nul Maiorescu, tot d-sa, trece pe mîna cui vrea interesele de milioane ale statului...
30 Cine voiți să cîștige? Turcul? Statul?

Nu știm care din doi, dar e pozitiv că la urma urmelor trebuie să cîștige d-nul Maiorescu.

Și în acest caz e probabil că nici în opoziție nu se va prezenta statul, adică avocatul d-lui Maiorescu.
35 Și nu uitați că pe mîna d-lui Maiorescu se prefiră ministrul domeniilor, al justiției, ministerul cultelor, fiind și avocat *al* și *contra* statului!

Dar nu uitați că e și critic, tot atît de cinstit ca și toate celelalte; dar nu uitați că este și profesor; dar nu uitați că este și agent electoral, și filozof, și
40 muzicant, și literat, și... și...

Dar să ne întoarcem la agenția electorală.

Se ridică o întrebare. De ce d-nul Maiorescu a vizitat Curtea și Tribunalul din Craiova? De ce? E ministru de justiție? Nu. Reprezenta pe colegul său de la justiție? Nu.

Ca să putem explica aceste vizite trebuie să ne punem în două ipoteze.

Sau d-nul Maiorescu are vrun proces de regulat, ca cel cu pădurile din Dobrogea, și încearcă să pipăie, să dibuie și să modeleze terenul.

Sau vizita sa se completează și se explică cu un alt fapt. Înainte d-a veni d-sa, prefectul ignorant și noul Economu-Mavrodol a invitat la el acasă pe membrii curții apelative din Craiova. Se apropie alegerile.

Dar e cu puțință atîta obrăznicie din partea unui avocat de mina a două sutea? Și, cu toate acestea, faptul s-a petrecut. Știm că Curtea va rămînea dreaptă și mare, iar Economu mic și prost.

Dar se poate ca prostia lui Economu-Mavrodolu să explice vizita ciudată a d-lui Maiorescu.

Și, cînd ne gîndim cite poate amesteca d-nul Maiorescu, cite poate învîrți și cum se poate învîrți, ne face să credem că d-nul Maiorescu este un exemplar rar de acrobatism moral și material.

Auzim că d-nul Maiorescu, pe lângă curți și tribunale, va vizita mai multe spitale și mai ales mai multe pensioane.

MAIORESCU, YOUNG, MAIRE, DA ȘI MAR-GIRL-MAN

D-nul Maiorescu a voit să facă cunoștința Olteniei; și în lunga sa călătorie electorală multe a pățit și mulți au pățit-o voind să-și arate zelul lor fără de margini pentru noul ministru, pentru noua minune de la culte și instrucția publică.

Ni se comunică, între altele, că un mare proprietar din Tîrgu-Jiului, voind să-și arate puterea sa, nu voia să-i zică ministrului d-le ministru, ci la fitece vorbă îi da mereu cu d-le Marinescu în sus, d-le Marinescu în jos. Ministrul s-a uitat lung. Prefectul trage de mîneacă pe proprietar și-i șoptește: Maiorescu. Proprietarul vru să îndrepte greșala și la fitece vorbă începe: D-le Mironescu în sus, d-le Mironescu în jos. Ministrul s-a uitat din nou lung la proprietar și, crezînd că și prefectul îi încurcă numele, a scos o carte de vizită și i-a dat-o prefectului.

Prefectul se înroșește și, voind să glumească, ca să mai dreagă pățania zise ministrului:

— Noroc, d-le ministru, că numele candidaților sunt tipărite!

Adevărat! De n-ar fi așa, s-ar întîmpla d-lui Maiorescu una și mai boacănă la noile alegeri. Imposibil n-ar fi — dat fiind popularitatea d-lui Maiorescu în Tîrgul-Jiului — să iasă deputat Marinescu cîrciumarul în locul lui Maiorescu ministrul.

Dar dacă d-nul Maiorescu a pățit multe, mulți au pățit-o din cauza d-sale.

Așa ni se spune că la masa oficială un subprefect a băut apă caldă care s-adusese după racii.

5 Copiii din școli trei zile au trebuit să strige *trăiți!* pentru ca să fie pregătiți la primirea ministrului. Protopopul a pocnit pe un preot care nu brodea bine cîntările, căci și popii s-au pregătit de primire.

10 Între altele, caii cari trebuiau să ducă pe ministru la gară au stat în mijlocul orașului, a trebuit mult cu multul pentru ca ministrul să ajungă la gară.

Dar se vede că junimiștii nu au noroc în călătorie. Nici d-nul Carp n-a fost mai norocos în primirea principelui moștenitor al Angliei. Pe drum a.-s. în-

15 treabă pe pacificatorul Europei:
— Cam ce însemnează junimist? Cu ce cuvînt ar corespunde în englezește?

Împăciuitorul Europei, care știe destul de bine limba engleză, răspunse încurcat:

20 — Alteță, nu corespunde cu nimic în englezește, cu nimic politic, dar radicalul ar fi *young* (june).

— Da? *young*? răspunse a.-s. mirată. *Young? young?* Și măsurînd din ochi pe împăciuitorul Europei îi zise:

25 — Atunci se vede că d-ta ești cel mai puțin *young* din cabinet, ceilalți trebuie să fie mai tineri.

— Nu, alteță, sunt alții mai bătrîni.

— A, atunci, într-adevăr, junimist corespunde cu nimic în englezește.

30 Cînd însă a.-s. principele moștenitor al Angliei a văzut întregul minister, plimbînd ochii de la conu Toderiță la păpușica de la justiție, a șoptit d-lui Carp:

— E ciudat: în ministerul *junimiștilor* văd un *old-man* (bătrîn), văd un *child* (copil), dar *young* (june) nu văd de loc.

Dar cea din urmă surpriză pentru a.-s. regală fu numele jokeului de la justiție.

D-l Carp îl prezentă:

— *Marghiloman*, ministrul justiției.

40 — Cum? întrebă alteța sa, zîmbind. Cum? *Mar-*

girl-man? (*Mare-* „iapă“, *girl-* „fată“ și *man-* „om, bărbat“). Ce este din trei, d-le Carp? *Mar, girl* sau *man?*

D-l Carp, văzînd că alteței-sale îi plac glumele, îi răspunse:

5 — Alteță, această potriveală are înțelesul ei: în curse are iepe, *mar*, cu fetele tinere este *girl*, iar cu bătrînele este *man*.

Dar cine a dat mai rău cu oiștea în gard a fost popa Pake. La serbarea apei în Cișmigiu, d-l Carp prezintă pe popa Pake, primarul, a.-sale.

10 A, *lord-maire!* zise a.-s. uitîndu-se lung la popa Pake, pe care, desigur, îl luase drept un indian pur-sang.

15 — Altesse, răspunse popa Pake încurcînd franțuzeasca, altesse, *maire* da, lord, *non*.

Alteța-sa surise, privind ciudat la acest colosal *maire* da.

D-l Carp s-a grăbit a-i explica a.-s. în englezește ceea ce a voit să zică popa Pake în franțuzește.

20 Dar dacă a.-sa ar cunoaște insignele barometrice ale primarului, desigur că pe primar l-ar crede, iar nu pe d-l Carp.

CARNETUL PRINCEPULUI DE GALLES

Să știe că principele de Galles este un om voios; observațiile sale sunt naturale, neforțate. Un om sănătos, neatins de *spleen*, înconjurat de toți artiștii și mai ales de toate artistele frumoase și de talent, veșnic în atmosfera humurului englezesc și în scînteietoarea vervă a francezilor, un asemenea om — despre care nu să mai poate spune că e bogat, puternic și fericit — nu poate fi decît o natură veselă, liberă și adeseori profundă, fără chiar să-și dea seama de profunditatea sa.

Și principele de Galles are un obicei bun — de altminterlea obicei al tuturor capetelor încoronate sau rînduiți de soartă la coroană —, are un obicei bun: notează pe un carnet toate impresiile sale din patrie sau din streinătate.

Din întimplare, a.-s. a pierdut la Sinaia acest carnet. Carnetul a căzut în minile noastre. Carnetul a fost imediat expedit a.-sale. Imediat... bineînțeles după ce am extras toate impresiile sale privitoare la noi.

Carnetul era cu două scoarțe de fildeș. Pe fildeș erau basoreliefuri săpate de celebrul sculptor englez *Wootthaupt*. Un indian care vinează lei, turnul Londrei, o celebră frumusețe din Paris, un far din Constantinopol, inaugurarea Canalului de Suez, o balerină și Sarah Bernhardt în *Dona Sol*, toate aceste subiecte erau

admirabil săpate pe micile plăci ale carnetului. Bineînțeles, noi am fotografiat acest carnet și amicii noștri pot vedea această reproducere minunată, oricînd, la redacția noastră.

5 Dar să venim la impresiile a.-sale privitoare la noi.

★

„Eram la serbarea din Cișmigiu. Să inaugura canalizarea Capitalei cu apă. Am greșit de a zice primarului *lord-maire*. Primul, om înalt, gras, negru, galben, cu mustățile umflate și aduse pe buză, cu pantalonii scurți și cu fracul abia pină la jumătatea pîntecelor, a vroit să mă corecteze. Mi-a spus într-o franțuzească ciudată:—maire da, lord non. M-a bufnit risul. Ministrul Carp s-a precipitat a-mi explica în englezește ceea ce primarul a vroit să-mi spuie în franțuzește.

Dar plimbîndu-mă pe stradele Bucureștilor văd o casă cu un mare barometru în virful porților. Întreb a cui e casa. Mi se răspunde: a primarului.

20 Atunci, am înțeles, ajutat de barometru, că primarul avusese dreptate. Nu era lord, era *maire-da*. Ministrul Carp mințise.

★

Cu d-l T. Rosetti, primul ministru.

25 — A trebuit să susțineți o puternică luptă oratorică pentru a reuși să dărîmați *prin parlament* un guvern care avea majoritate în el.

— Da, alteță! (Rosetti roșește.)

— Vă felicit pentru elocința d-voastră.

30 — Eu, alteță (Rosetti modest), n-am luat parte la ea.

— ?...

— Eram funcționar, membru la Înalta curte de casație.

35 — A, atunci vă felicit cu atît mai mult că ați izbutit a *casa* ministerul trecut.

*

Cu d. Carp
 — Primarul este, desigur, un *gentelman-farmer*.
 — Este avocat, alteță.
 5 — Dar nu pledează.
 Ministrul Carp se încurcă.
 — Atunci, desigur, cel puțin nu pledează în fran-
 țuzește.
 — Alteță, se ocupă mai mult cu fabric... cu face-
 10 rea testamentelor.
 — Atunci se vede că *Bucarest* este patul morții.

*

Ceea ce m-a surprins mai mult la primar era un lanț
 15 gros de aur, dar așa de gros și de lung cum nu văzusem
 la nimeni. Întreb pe Carp, dacă lanțul primarului este
 o modă nouă.
 — Nu, alteță, este foarte vechi, e de la un răposat.
 — Desigur că i l-a dat prin testament.
 — Nu, alteță, lanțul l-a luat înainte de a-i face
 20 testamentul.

*

O manie a primarului pe care nu mi-am putut-o
 explica e următoarea:
 25 De câte ori popii de la serbarea din Cișmigiu înce-
 peau să psalmodieze, primarul tușea, scuipa și mor-
 măia pe nas: no o o o, no o o, na a a a! pa, vo, vo,
 ga, ga, ke, ke...
 Nu am putut să-mi explic.

*

30 Cu prințul Știrbei.
 — Sunt foarte bine întreținute drumurile de fer.
 Știrbei tace.
 — Șoselele de asemenea sunt foarte bune, după cât
 am putut vedea...

Știrbei tace.
 Mă întorc către ministrul Carp.
 — Prințul Știrbei este tăcut ca toți oamenii mari de
 stat.
 5 — Da, alteță, da, este tăcut... este cea mai mare
 asemănare a lui cu un mare om de stat.
 — Dar nu cred să fie singura...
 — Dacă ar vorbi, v-ați convinge...

*

10 Mulți mă preveniseră că ministrul Maiorescu este
 un mare filozof și mai ales un schopenhauerist înțes-
 tat. Poate că profesează la universitate schopenhaue-
 rismul, dar după aviditatea cu care se uita la cucoane
 15 și mai ales la domnișoare mie îmi vine să cred că
 filozoful Maiorescu a citit mai mult pe Boccaccio decât
 pe Schopenhauer.
 E probabil că cu asemenea filozofie, dacă aș fi
 român, i-aș lua catedra cu asalt.

*

20 Mi se afirmase că din ministerul junimist Carp
 este un talent deosebit. Iacă impresia mea. Când eram
 numai cu Carp, Carp nu era prost; când eram cu în-
 tregul minister, Carp mi se părea genial“.

JAK ȘI MINUNILE ȘTIINȚEI

În Londra se fabrică ouă; în New York se fabrică găini. În Londra bagă porci vii în mașini și ies șunci, la New York se bagă porci vii în mașini și ies șunci, și, dacă șunca ți se pare prea afumată sau nefiartă, asvirlă șunca pe unde a ieșit, întoarce mișcarea mașinilor în sens contrariu: șunca se prefăce în porci vii, ieșind de unde intraseră.

La Paris se vorbește de o generație artificială și experiența a fost făcută; și doctorul care a născocit asemenea minune a primit din partea bătrînilor și tinerilor bătrîni un banchet strălucit și o coroană de flori de lămîi și portocali. D-nul Carp zice că a inventat o mașină cu idei. D-sa, ca om deștept, stă toată ziua cu capul în mașină, dar i-a fost cu neputință să convingă de această cură pe ceilalți miniștri. Toți ceilalți colegi ai săi sunt convinși că au atîtea idei încît ar lua cîmpii dacă mașina d-lui Carp i-ar mai îndopa cu altele noi. În zadar d-nul Carp a dovedit tînarului Marghiloman că el de la el n-a putut scrie decît o coloană de ziar cu un car de prostii; în zadar d-nul Carp dovedește d-lui Maiorescu că i s-a încureat filozofia; în zadar d-nul Carp dovedește principelui Știrbei că mutismul este lipsă de idei. Toate sunt în zadar, invenția d-lui Carp nu are cătare în minister. D-nul Maiorescu îl zdrobește cu argumentul următor:

— Este adevărat că pe fiecare redactor de la *România liberă* îl ții cu capul în mașina ta cîte două și cîte trei ore? Ei, îți place halul în care i-ai adus? Din cauza mașinii tale au început să citeze în reviste pe Omer, Hristos, pe Bosco, pe Byron, pe Nicolae Ionescu, pe Musset și pe Jak Negruzzi. Eu sunt mai practic; nu invent, ci aplic. Și vei vedea ce aplicație ingenioasă am făcut cu Jak, faimosul nostru Jak.

În adevăr, ni se telegrafiază că Jak vorbește mereu la Iași, grație d-lui Maiorescu. Cum? Ce fel? Argumentul nostru că „la început era cuvîntul... dar Jak nu era la început“ a căzut. Jak vorbește și vorbește mereu. În fiecare zi un discurs. Cum? Ce fel? Iacă ce ni se spune despre această minune.

Jak vorbește:

Domnilor, în statul nostru care abia s-a încheiat...

VOCI:

— Nu e glasul lui Jak. Jak mișcă gura, Jak cascadează gura, dar nu e glasul lui Jak!

JAK:

— Trebuie, domnilor, idei noi; era nouă, legi noi; vesmintele cele vechi ale statului sfîșiate de timp trebuie să cadă la pămînt! (Aplauze.)

VOCI:

— Jak cascadează gura, Jak mișcă buzele, Jak dă din mîni. Jak se entuziasmează, dar nu e glasul lui Jak! Jak vorbește și nu vorbește Jak!

JAK:

— Domnilor!...

VOCI:

— E glasul lui Maiorescu! E glasul lui Titu! E glasul lui Maiorescu!

VOCI:

— O! Minune! De trei zile Jak cascadează gura, mișcă buzele și vorbește și Titu e la București!

VOCI:

— Jak era slab și acum are pîntece. Acolo e minunea. Pe el, copii, să-l căutăm!

Lui Jak îi vine ameţeală, cade jos, să rostogoleşte şi din hainele lui sare un *fonograf*, cel mai perfecţionat exemplar al lui Edison. Adunarea a rămas înmărmurită.

5 Junimiştii s-au jurat să nu spuie nimănui această ingenioasă aplicaţie a ştiinţei pînă după alegeri.

Să zice că d. Maiorescu pregătise alte două fonograme: unul pentru principele Ştirbei şi altul pentru Menelas. Pentru preparaţia fonografului—Menelas i-a trebuit două luni de zile pentru ca să se deprindă a

10 vorbi româneşte cu accent sîrbesc.
La început a fost cuvîntul... Jak nu era la început, dar a sosit în timpul fonografelor.

Şi pentru că Dumnezeu a dat omului *cuvîntarea* pentru a se deosebi de dobitoace..., Jak adoră pe

15 d. Maiorescu ca pe Dumnezeu.

Titu a învins pe Carp.

GUNĂ VERNESCU— „DURA LEX, SED LEX“

Puterea legilor în timpul cînd omenirea avea puţine condicii, mai puţine legi şi mai puţine articole, puterea lor era fatală; era neînvinsă. Era, poate, legea barbară, nedreaptă şi stupidă, era însă lege şi ea cădea de la sine peste capetele vinovaţilor sau bănuţiilor.

5 „Dura lex, sed lex“.
Astăzi, legile complicîndu-se şi umanizîndu-se, se mai mlădie, se mai evită, cleştele lor este uns şi alunecos. Gheara şi capul celui vinovat adeseaori alunecă,

10 scapă şi, făcînd o reverenţă legilor graţie avocaţilor celebri, şoptesc surizînd, şoptesc în batjocoră: „Dura lex, sed lex“.
Şi dacă legile scrise se pot escamota şi lua în derîdere, bineînţeles că legile sfinte, adică cele nescrise, adică cele morale şi abstracte, au ajuns blaga desfrînaţilor, a pierduţilor şi a monştrilor care s-au născut în necinste şi trăiesc în desfriuri. Despre legile morale astăzi se zice cu succes: „Dura lex, nulla lex“.

20 De aci pînă la Gună Vernescu nu este nici un pas. Acest parvenit, acest milionar ambiţios nu poate avea pe acest tărîm nici un rival afară de Pake primarul, de Pake plăsmuitorul de testament, de Pake moştenitorul universal al tuturor călugărilor bătrîni cari şi-au

25 lăsat bătrîneţele în mîngierea murdară şi gîdilitoare a parvenitului rău, galben şi nefast.

Gună Vernescu, cel cu statuile de gips puse la fe-
reastră, cel cu arcul de triumf înaintea caselor, cel cu
blazoanele cît roata carului trîntite pe zidurile caselor,
cel cu casele fenomenale din care fiecare cărămidă este
5 o stoarcere a celui umil și prigonit, Gună Vernescu cel
căpătuit *ab initio* cu traficul legilor umane și legilor
sfînte, Gună cel cu patru cai înaintași și cu roatele poș-
talionului aurite, acela care pînă și seul și păcura
de la osii și buccle le-a stors din sudoarea muncitorului
10 blestemat d-a ridica cu umărul lăcomia basă și cruzi-
mea bestială, Gună Vernescu cel cu trădările politice,
cel nerușinat în purtare, cel cu mintea sleită de dulcile
simțiri ale frumosului, ale dreptului și ale binelui;
Gună Vernescu, tipul care a trebuit să cază sub greuta-
15 tatea imensă a legilor morale, dar care să înconvoaie
atît de bine printre legile scrise și obligatorii; Gună
Vernescu, după ce că prin tavanele palatului său a insultat
numele cele mari și glorioase ale omenirii, zugră-
vindule pe acele tavane de ipsos poleit, Gună Ver-
20 nescu a insultat și faimoasa frază: „Dura lex, sed lex“,
a insultat această credință care a făcut pururea ferici-
rea și gloria judecătorilor mari și neînduplecați, al
cărora creier a fost lege, a căror inimă a fost lege și al
cărui ideal a fost aplicarea teribilă a legilor, chiar
25 contra fraților, părinților și copiilor lor.

Gună Vernescu și-a scris în litere de aur, în mijlocul
tavanului cabinetului de lucru, banalele, dar marele
și sfintele cuvinte „Dura lex, sed lex“!

30 Dar în acest caz un hoț și un escroc ar putea să scrie
pe tavanele lor: „suum cuique tribuere“!

Dar un omoritor ar putea să scrie în celula lui de
osîndă: „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți“!

Dar în acest caz femeile pierdute ar trebui să scrie
pe geamurile lupanarelor: „Aici e templul virtuților!“

35 Cum, un Gună Vernescu s-a găsit să-și scrie pe tavan:
„Dura lex, sed lex?“

40 El, care a frînt legile omeniei și nu s-a îndurat să
ridice o școală pe întinsele sale domenii cîștigate prin
estorcațiuni și brutalitate; el, care ia dajdie țăranilor
pentru iarba păscută de boboci și pentru apa băută
de rațe din eleștaie; el, a căruia avariție i-a ucis ultime-

le licăriri ale umanității, ale căruia milioane s-au în-
mulțit pînă și prin vinzare de ouă luate de la țărani,
tocmai el a scris pe tavanul său: „Dura lex, sed lex“?

5 Sunt criminali legali, sunt criminali cari își fac
singuri legi, abuzînd într-un chip brutal și bas de slă-
biciunea celor umiliți și în acest caz nu ei au dreptate
să zică *dura lex*; s-o zică și s-o scrie cei care sunt înge-
nuncheați de aceste legi; s-o zică cel ce plînge și cel
10 care moare de foame; ei știu mai bine cît este de *dură*
legea pe care leul a impus-o oilor.

S-o zică oricine, dar nu Gună, nu!

Cum, acela care a început prin sfărîmarea legiui-
tei fericiți a altuia, tocmai acela să-și scrie pe tavan:
15 „Dura lex, sed lex“?

Cum, acel care și-a spoliat familia printr-un proces
scandalos și încurcînd legile le-a desprețuit, le-a căl-
cat și le-a scuipat în mijlocul lumii înmărmurite,
tocmai acela să-și scrie pe tavan: „Dura lex, sed lex“?

20 Cînd istoricii viitori vor voi să dovedească gradul
de cinism al timpului de astăzi, elemente nu vor căuta
nici în lupanare, nici în pușcării, nici în ocne. Ei vor
găsi elementele necesare tocmai în palatele pompoase
ale parvenitilor, ale faliților morali, ale faliților pro-
25 priu-zis, ale miniștrilor cari au traficant cu frăgezimea
elevelor și ale unora din cochinții ajunși să împartă
dreptatea lumii. Ei vor găsi elementele cinismului în
pungașii și bătăușii ajunși deputați; în faptul d-a fi
primar un escroc de testamente.

30 Dar desigur că o adevărată lumină se va face în
mintea istoricilor care vor vorbi despre cinism cînd vor
citi pe tavanul lui Gună Vernescu: „Dura lex, sed lex“!

Iacă cine vrea să ne guverneze.

GENEZA D-LUI P.P. CARPP

Despre copilăria oamenilor mari multe se spun; nașterea și moartea lor au fost prevestite de cataclisme; geniul lor s-a arătat de la vîrsta cînd alți copii abia știu să șază pe capele de porțelan.

Unul și-a mușcat doica cu gingiile pînă la sînge; altul la vîrsta de trei ani s-a amoretat de soacra tatălui sau mumei sale; altul la 5 luni a încălecat p-un cîine; altul s-a născut cu dinți; Alfred de Musset era să moară din dragoste la vîrsta de 6 ani; Al. Marghiloman s-a prăpădit după o marchiză de 30 ani, el fiind de 4 ani, rămîind și pînă astăzi pierdut după același ideal; și tot Al. Marghiloman la 2 ani a fost prins de coconu Iancu Gîrlă cu mîna în cosmetic.

Despre P.P. Carpp admiratorii săi afirmă că în ziua cînd s-a născut a și vorbit și prima lui frază a fost: „Mergeți de spuneți lui Brătianu că de acum poate muri!”

Iar Nica și acum se miră și spune tuturor mirarea sa că „Carpp era chel din naștere!” Nica n-a mai văzut asemenea fenomen. „Cel puțin pe ghincolo, zice Nica, tăți se nasc, no, cu chica cît coada cailor”.

Admiratorii săi spun că de la vîrsta de șase ani pînă astăzi n-a spus o singură vorbă de prisos.

Era de 8 ani. Profesorul îl întreabă:

— Cine a făcut cerul?

Carpp răspunde:

— El!

— Dar Pămîntul?

— El!

— Dar pe tine?

— El!

Profesorul îi pune trei. Micul Carpp se duce la părintele său și arătîndu-i buletinul îi zice:

— Privește!

— Am privit.

— Ai înțeles?

— Am înțeles.

— Dobitoc!

— Cine ?

— El.

Această scenă are un haz deosebit cînd e povestită de Nica, ca dovadă că P.P.Carpp de mic copil n-a spus nici o vorbă de prisos.

La vîrsta de 20 de ani a spus amicilor săi că cea mai mare greșală a fatalității a fost d-a-l însuflă în țara românească. Și nespunînd nici o vorbă de prisos a încheiat: „Dacă m-aș fi născut în Germania, Bismarck cel mult ar fi fost secretarul meu intim. Pacea lumii ar fi fost spinzurată de voința mea. Cine nu crede nu mă cunoaște, cine nu mă cunoaște nu mă pricepe, cine nu mă înțelege este un gogoman!”

Mai tîrziu, două lucruri caracterizează pe d-l Carpp: monoculul și imensa aroganță.

În „Junimea” din Iași, cînd membrii ei făceau politică, Carpp le zicea: „Singura rațiune de a fi a voastră, a caracudelor, sunt eu!”

Toți rîdeau și, cerînd fiecare o halbă de bere, cîntau poezie: „Pe tine, mintuitorule, te laudăm, stăpîne!” (Berile le plătea Carpp.)

Numai Jak se posomora, căci Jak vroia ca numai el să fie rațiunea d-a fi a celorlalți; și într-adevăr aci Carpp se potrivea cu Jak.

Dar, în sfîrșit, Carpp, ajuns ministru și atotțîitor al junimiștilor, cu toate că și-a pus coroană princiară pe șepcile servitorilor săi, totuși are un junghi: ce n-ar da să nu-l cheme Carpp. Ce e Carpp? O familie de moșneni boiernași. Boieri d-a zecea mînă. Aici e

toată neodihna lui Carpp. Și de aceea d-l Carpp se iscălește Carpp cu doi *p*, dînd astfel numelui un aspect mai nobiliar, mai de prin evul mediu.

5 Dar tot din această cauză un francez, văzînd carta de vizită a d-sale: „P.P.Carpp“, uitîndu-se lung la ea a zis:

— *Il y a trop de p dans ce nom!* Iar Nica neînțelegînd a răspuns foarte serios:

10 — No, oui, no, trop de *p*! no frache frațuz, ai *reson, trop de p*.

LACRĂMILE „ROMÂNIEI LIBERE“

Calemgiii de la *România liberă*, în primul *București* de la 28 octombrie, cearcă a răspunde articolului nostru intitulat *Bilanț politic*.

5 Calemgiii de la *România liberă* se năpustesc la plîns; și plîng duioasa situație a *Democrației*, și plîng pe tinerii ei redactori, și plîng o întreagă serie de decepțiuni dureroase cari ne-au izbit pe noi în ultimele alegeri, și plîng iluziile noastre înmormîntate, și plîng
10 „vigoarea și hotărîrea“ cu care am început lupta; popul lacrărilor lor ne acoperă ca un val de mare, scaldîndu-ne lințoliul în cari ei, cu o pietate fraterneală, ne învăluie, scaldîndu-ne sicriul mortuar în care ei ne ținuiesc de veci!

15 S-ar părea că avem în spatele nostru un cîrd de babe bătrîne, cari își dau cu ceapă pe la ochi pentru a lacrima, lacrimi plătite, la picioarele unui mort din a cărui colivă așteaptă să mănince cu lăcomie.

20 Lacrimile lor ne amintesc bocetele clasei depravate din Roma, a căreia meserie era d-a plînge pe sesterți.

Nici vorbă că, în urma unor asemenea lacrimi, le-am fi datori cite un bănuț dacă vigoarea și hotărîrea, dacă iluziile și viața noastră ar fi încetat d-a mai exista.

25 Din nefericire însă pentru ei, ei să aseamănă cu cioelii cari să înșeală de casa mortului. În loc de plată, aceștia veșnic au fost luați cu toroipanul la goană.

V-ați înșelat de casa mortului. V-ați înșelat. Mortul este în casa voastră. Plingeți vigoarea moartă a tînărului Marghiloman, plingeți hotărîrea moartă a principelui Știrbei, plingeți iluziile vestejite ale d-lui Maiorescu, plingeți decepțiile electorale ale d-lui Carp, plingeți-vă inimile voastre uscate și creierul vostru închis cari în tot timpul perioadei electorale, n-au găsit nici un accent mișcător și nici o idee care să nu fie sugrumată de banalitate.

Plingeți, dacă morți căutați, cinstea cletănată a înaltului judecător pe care norocul stupid vi l-a aruncat asupra capetelor voastre ca prim-ministru.

Plingeți dar morții voștri, căci aveți și ce plinge, și de unde a fi plătiți. Tezaurul public are sesterți pentru asemenea ciocli îmbătrîniți în viții și la joc de cărți.

Cît pentru iluziile noastre, ele sunt prea curate pentru ca lacrămile voastre să nu le păteze, ele sunt prea mari pentru ca voi să le găsiți marele lîntoliu și imensul coșciug; umerii voștri, deciocli ordinari, se mlădie și cad sub ele, iar lacrămile voastre sunt prea de crocodil pentru a nu le insulta.

Păstrați-vă lacrămile pentru iluziile voastre; în curînd le veți face parastasul de șapte ani.

Dar, în sfîrșit, a propos de ce atîtea lacrămi? E și ciudat, și trist și ridicul.

Voi plingeți cînd trebuie să judecați, să pricepeți și să răspundeți, și desigur sunteți în stare să rideți cînd vă veți auzi marșul funebru. Percepțiunea voastră, interioară și exterioară, prinde impresiile invers decît la lumea cealaltă. Și vă atragem atenția asupra acestui fenomen: este o maladie incurabilă.

A propos, de ce ne plingeți? Noi am făcut o socoteală, netedă și liniștită, despre starea politică a țării, voi începeți a boci.

Noi am făcut un bilanț politic în cei mai cuviincioși termeni posibili, voi căutați să amestecați insulta în bocete.

Noi am rezumat întreaga situație politică în următoarele adevăruri politice:

1. O alianță, pur și simplu, între junimiști și conservatori înghite și distruge grupul junimist, pentru

că junimiștii n-au partid, pentru că ei nu au tradiții politice în țară și pentru că aleșii lor din Cameră sunt niște momli guvernamentale; și, în sfîrșit, pentru că încă trei miniștri conservatori, pe lingă Teodor Rosetti și principele Știrbei, sunt de ajuns pentru ca ministerul junimist să fie transformat în minister conservator. D-nii Carp și Maiorescu ar rămînea două porțofolii, iar nu doi miniștri.

2. O alianță a conservatorilor cu junimiștii pe baza legilor d-lui Carp, ar fi un triumf colosal pentru junimiști, căci ar înfășura și sugruma pe conservatori în drapelul junimist. Conservatorii ar fi uciși ca partid.

Iacă de ce e fatal să admitem că nici Lascăr Catargiu—Al. Lahovari nu pot primi cea de-a doua alianță, nici Carp — poate Maiorescu nu pot primi pe cea dintîii.

În acest caz, taberile din parlament, fiind aproape egale ca număr, izbindu-se, nu vor putea susține nici pe junimiști la putere, nici nu vor putea aduce la putere pe conservatori.

Concluzia fatală nu rămîne decît dizolvarea corpurilor legiuitoare.

Ei, ce dar a impresionat pe *România liberă* încît să înceapă a plînge? Ce, nu cumva această socoteală rece și limpede a emoționat întru atît pe cei de la *România liberă* încît i-au podidit lacrămile și, neputînd spune pe cine plînge, le-a aruncat pe „vigoarea și iluziile noastre?”

Și nu este rușinos pentru niște publiciști cari, în primul *București*, în loc d-a răspunde încep a se boci? Dar care e partea slabă și neplauzibilă a ipotezelor noastre? *România liberă* tace și plînge.

Dar cum ar fi cu putință ca d-l Carp să facă o alianță care l-ar transforma pe el — pe acest ambițios care n-are din Cesar decît chelia și ambiția — în a cincea roată la car?

România liberă tace și plînge. Dar cum ar fi cu putință ca un partid să facă o alianță pe baza unor legi cari l-ar distruge ca partid, transformîndu-l într-un grup de socialiști de stat pus la ordinele d-lui Carp?

România liberă tace și plînge.

Dacă alianța între conservatori și junimiști nu este cu puțință, cum ar fi cu puțință un minister care să nu aibă pe băncile parlamentului majoritatea mo-

5 miilor ieșite din talpa d-lor Carp și Pake?
România liberă tace și plînge.

Dacă în două coloane, și încă în primul *București*, nu puteți să răspundeți nimic la nici una din pro-

10 blemele ridicate de noi și dacă în loc d-a răspunde bo-
ciți, puteți onor confrăți să vă apucați de altă meserie,
pe care, desigur, o veți practica cu un imens succes;
vă atragem atenția că pînă și astăzi, la simbăta mor-
ților și în vinerea patimelor, să plătesc bocetele babe-
lor bătrîne cari, uitîndu-și morții lor, plîng pe mor-
15 minte străine pentru o scurteică sau un bariș.

În tot cazul, onor confrăți, nu mai scriți dupe ban-
chete, căci, după cite se vede, cînd ați fost mici v-ați
pus brățări de mini și mărgel de git.

Voi în politică ne amintiți pe *faimosul kneaz*

20 care iese de la Constandin vecinic cu lacrămile în ochi.
Păstrați-vă lacrămile; în curînd veți avea nevoie
să faceți parastasul iluziilor voastre.

Lacrămile vă vor trebui cînd d-l Carp își va muta
reședința la Țibănești, cînd d-l Ghermani să va îngropa
25 într-un contuar de zaraf, cînd d-l Maiorescu va cerși
noi procese de la un nou guvern, cînd conu Toderiță
va vroi să moșăie iar la Casație, cînd principele Știrbei
va tăcea la moșie, cînd general Barozzi va comanda
la Austerlitz și cînd Al. Marghiloman va da tîrcoale
30 marchizelor de 50 de ani pe la Aix-les-Bains.

GENEZA MESAJULUI

Î vorba despre proiectul mesagiului regal pentru
deschiderea corpurilor legiuitoare. D-l Carp a convocat
pe miniștri și pe amicii săi la d-nul Maiorescu. A făcut
5 apelul nominal și a găsit că sunt *lipsiți* general Barozzi,
Max, Brătescu, Stănescu de la Obor, Mandrea de la
Casație, popa Pache și popa Tache.

După apel, d-nul Carp le-a zis:

— D-lor, vă rog să fiți concisi și lămurîți, să nu
10 spuneți un cuvînt de prisos. Ați înțeles?

Toți răspund da, afară de Jak Negruzzi și de Nica.

— Să fiți drepți.

Toți răspund da, afară de Jak, de Nica și de Toderiță
Rosetti.

15 — Să fiți decenti.

Toți răspund da, afară de Titu.

— Să scriți în limba neaoș românească.

Toți răspund da, afară de Menelas Ghermani.

— Să nu vă gîndiți la cărți.

20 Toți răspund da, afară de Laurian, care întrebă:
„La care cărți, căci nu văd de ce n-am consulta cărțile
ilustrate“.

— Să fiți elocinți.

25 Toți răspund da, afară de Jak, care trage de minecă
pe Titu, și de principele Știrbei, care, voind să între-
be „de ce“, deschide gura, dar își ia seama și tace.

După acest discurs concis, d-nul Carp ordonă să
se puie cite un *abat-jour* verde pe fiece lampă. Lumina

este galben-verde, misterioasă; sub această lumină, conu Toderiță, dacă n-ar sămăna unui bătrîn satir, ai crede că este doctorul Faust. Titu tresare; mișcări reflexe, își amintește fără să vrea de lumina din pensio-
5 nul d-nei Gros. Mitică Ollănescu se întinde. Ghermani se gîndește cum s-ar zice pe sirbește această lumină feerică.

După cîteva minute toți trec la cîte o masă, pe care se află o coală de hîrtie și un creion.

10 D-nul Carp se răstoarnă într-un balansoar, își pune monocul și începe a se legăna, rezemîndu-și capul de mina dreaptă.

Toți sunt serioși, dar după cîteva minute toți afară de d-nul Carp, și-au uitat de proiectul mesagiului.

15 Mitică Ollănescu scrie versuri și, înțepenindu-și dentura în gură, mormăie încet și melancolic:

„A trecut acele vremuri cînd săream din poale în poale;

Pe sofale moi și late, în cupele și-n trăsura,

Pridideam oase bătrîne. Astăzi nici la carne moale

20 Nu mai merge, nu mai merge, cînd privesc... a mea dentură!

Te traduc, frate Orațiu, te ciuntesc în versuri goale,

Dar tu nu-mi dai ce se duse cum s-a dus dinții dingură!“

Jak Negruzzi și-a pus trei perechi de ochelari și cercetează mecanismul unui fonograf; apoi, așezînd
25 într-o cutie niște foi plumburii, zice satisfăcut la fiecare din foi: „Acesta este discursul meu contra lui Brătianu, acesta contra băncei, acesta contra muzelor, infame trădătoare, dar pe care nu-l voi pronunța decît după moarte; aici e tăria fonografului!“

30 Toderiță Rosetti se joacă cu o balanță de precizie și se miră de ce, cînd pune într-un taler cartea de vizită a lui Maiorescu, acest taler nu se mai ridică, deși în celălalt pune numele tuturor jurisperșilor de la Papinian pînă la Săndulescu-Nenoveanu! De ce? Ciudată balanță! Pe ea sta scris: „Justiția“. Dar, tot gîndindu-se, pufnește de rîs și îngîină: „Șiret mai e și Titu, bună balanță și-a făcut! Vrea să mă convingă
35 chiar cînd nu sunt la Casație! E sigur că mă voi întoarce iar acolo. Șiret, șiret e Titu!“

40 Principele Știrbei a adormit și sforăie.

D-l Carp zice surizînd: cine a dat cuvîntul principelui Știrbei? Spuneți-i că acest discurs să-l păstreze pentru Senat, cînd va fi pe banca ministerială.

5 Laurian, sfiicios, ferindu-se să nu-l vadă Carp, și-a tras un cerc pe masă, apoi a despărțit printr-o perpendiculară masa în două, și joacă singur o bacara cu două tablouri, mutînd o piesă de cinci lei cînd la dreapta cînd la stînga.

Ghermani mută din mină în mină un ludovic de
10 aur.

Nica face proba adunării, adunînd un șir de numere de jos în sus; tot idealul lui este de a perfecționa această probă, pentru că el niciodată n-a ajuns la aceeași sumă adunînd de jos în sus și de sus în jos. Adîncă lui
15 convingere e că proba adunării nu s-a descoperit.

Maiorescu răsfoiește un album cu fotografii obscene și-și suge buzele cu lăcomie.

Marghiloman a scos dintr-un buzunar un cosmetic și din celălalt un pieptene și o periută.

20 După unu, două ceasuri, cînd Carp a strigat „sunteți gata, domnilor“, un lung tropot și o lungă uruitură s-a auzit. Toți au sărit în picioare, iar albumul, cărțile de joc, pieptenele, cosmeticul, peria și balanța lui Toderiță au căzut pe jos.

25 — Mesajul! strigă Carp.

Toți tac și pleacă ochii în jos.

— Mesajul!

Toți tac afară de Laurian, care zice cu un glas emoționat:

30 — Mesajul m-a băgat mesa! am pierdut pe amîndouă tablourile. Mesajul ne va băga mesa!

DISCURSUL LUI JAK!!! ETC.

„La început era cuvîntul... dar
Jak nu era la început“.

5 Ieri în Cameră, şedinţă vijelioasă. Vijelia a pro-
dus-o Jak. Niciodată discurs mai elocinţ şi mai viguros
n-a fost pronunţat în parlamentul românesc! după părerea
d-lui Maiorescu. Nimeni nu se aştepta la o ase-
menea minune, după părerea d-lui Rosetti. „Încă un
10 asemenea discurs şi mi-a răpit portofoliul“, a excla-
mat Al. Marghiloman. „No, frache, i-ai fi zis privi-
ghetoriu dacă, frache, în vigoare n-ar fi supraintre-
cut pe Taurele“, iacă şi părerea lui Nica.

JAK. Cuvîntul!

PREŞEDINTELE. Cereţi cuvîntul?

15 JAK. Cuvîntul!

MAIORESCU. A început energic.

JAK. Cuvîntul! (Aplauze pe băncile majorităţii.)

PREŞEDINTELE. Aveţi cuvîntul.

20 JAK. Înghite, mestecă şi ridică o mină într-un mod
eroic. (Nica, Ion Marghiloman şi Laurian aplaudă:
Bravo! Bravo!)

VOCI. Mai tare! Mai tare!

JAK. Holbeşte ochii şi ridică amîndouă minele în
sus.

25 VOCI. Mai tare!

PREŞEDINTELE. Vă rog, d-lor, nu întrerupeţi pe ora-
tor.

JAK. Se şterge pe frunte de năduşală, mişcă buzele
şi strigă. „Cuvîntul, da, am cerut cuvîntul...“

M. KOGĂLNICEANU. Mă mir! (Aplauze în minori-
tate.)

5 Stenografii şi-au pus creionul la urechi şi fac ţigări.

JAK, roş la faţă, tuşeşte, se caută în buzunare;
luzmarele i s-au întors pe dos; îi cade un leu.

VOCI. Caută fonograful! (Risete, aplauze pe banca
minorităţii.)

10 JAK. Se pleacă sub pupitru.

VOCI. Caută fonograful. L-a uitat acasă.

TAKE PROTOPOPESCU. Caută leul. Lupta este
între Jak şi leu. Lupta celor doi lei! Parlamentul se
va transforma într-un circ roman. (Aplauze în mino-
15 ritate, risete.)

JAK. Se ridică furios şi înfinge un gest asupra lui
Take Protopopescu.

MAIORESCU. Un adevărat Mirabeau. Maiorescu aruncă
lui Jak un obiect ca o cutie cu chibrituri.

20 JAK. Îl prinde şi îl bagă în sin.

VOCI. E fonograful perfecţionat!

M. KOGĂLNICEANU. Aş vrea să ştiu dacă banca
ministerială voieşte să facă experienţe de fizică în
parlament!

25 JAK. Se bate în piept, neputînd să înceapă. În
mijlocul pieptului se face o explozie; o flacără se
ridică. Jak îşi smulge veşmintele şi năbuşeşte focul.

VOCI. A! a! a! un adevărat vulcan.

30 TAKE PROTOPOPESCU (rîzînd). D-nul Maiorescu
s-a înşelat; în loc de fonograf i-a aruncat o cutie cu
chibrituri.

JAK: Aprins la faţă, cu lacrimile pe faţă, izbu-
teşte a striga: „D-lor, focul meu de astăzi e prea mare;
v-am spus cît s-a putut astăzi; emoţiunea mă doboară;
35 mine vă voi deşerta întregul meu foc!“

MAJORITATEA aplaudă vijelios.

M. KOGĂLNICEANU. Rog pe d-nul preşedinte să
aducă pompierii ori de cîte ori va voi să vorbească d-nul

Jak Negruzzi. D-sa face explozii.

MINORITATEA ride și aplaudă.

JAK se coboară furios, se duce la d-l Maiorescu și-i bate cu pumnul în pupitru.

5 MAIORESCU. M-am înșelat, Jak. Iartă-mă. Mine îți prepar un fonograf care să ridice parlamentul în sus.

JAK. D-le președinte, cer cuvîntul pentru mine.

VOCI. Să s-aducă pompierii!

10 JAK. (Pleacă. Risete și aplauze prelungite.)

CRONICĂ

Culise parlamentare

LA SENAT

5 Un senator junimist, așezat între d-nii Plesnilă și Bușilă, cere d-lui președinte un jandarm ca să-l apere în cazul cînd acești doi domni se vor pune de acord pentru a exersa o acțiune comună.

■

10 D. Al. Florescu propune să se imprime cu spezele statului *Visul Maichii Precistei* și să se împartă gratis d-lor senatori pentru mîntuirea sufletelor.

■

15 D. Blancfort susține candidatura la președenție a d-lui Nicolae Crețulescu.
Senatorii, necunoscînd pe acest domn, se încep întrebările:
— Ce fel de român e neamțu ăsta, zice un senator bătrîn.
— Un fel de avocat de la judecătoria de pace din Piatra.
20 — Blancfort? zice un conservator, apoi, *s'il est blanc, il n'est pas fort.*
— *S'il est fort*, zice un junimist, *il n'est pas blanc.*
După ce a căzut d-l Crețulescu.
25 — *Il n'est ni blanc, ni fort*, zice un indiferent.

LA CAMERA

După ce s-a comunicat rezultatul votului de la Senat, conu Iancu Marghiloman a exclamat:

Curios, ne-am înecat după ce am trecut gîrla!

*

Conversație între doi tineri deputați:

— Știi că Bobeica a jucat ghiurdum la alegeri?

— Cu biroul?

— Nu, cu adversarii lui.

— Cum?

— Apoi n-a avut el 333 voturi? Trei de trei: cum era să nu bată cu așa carte?

*

După transformările politice vin și transformările instrumentelor.

Pînă acum aveam liberali și conservatori; acum a ieșit o sumă de alte nuanțe. Pînă acum aveam vioara; acum avem „Arionvioara“.

Îndată ce Pake a auzit de ivirea acestui instrument, s-a hotărît să cheme băieții lui și să le cînte cu el din balcon, pentru ca Brătescu, Leoveanu, Lerescu, Nastrapulea, Ghiță Porcu și alții să joace o bătută.

D.C.C. Arion va interveni pe lîngă liberali pentru a face o contra manifestație lui Pake.

*

Jean de Stanesco, auzind pe conu Mihalache că numește pe Pake elector de Brandenburg, îi zice, acestuia:

— Nașule, ce vorbește ăla de brandenburguri?

— Nu te amesteca tu în treburile d-astea.

— Auzi, să nu mă amestec cînd spune cineva lucruri așa de boacăne? Adică cum? Elector va să zică ăl care regulează alegerile și brandenburguri sunt

ștreangurile alea subțiri de la paltoanele femeilor. Ce are a face una cu alta?

— Lasă-mă, Ioniță, că tu, vrînd să mă dregi, măi rău mă rupi, zice Pake, văzînd că s-a apropiat un al treilea.

— Cum, nașule? Nu vezi că n-a spus nimic.

— Cum nimic? zice cel d-al treilea? Nu înțelegi, musiu Jean, că așa cum zici vine vorba că Pake e un elector bun de ștreang.

— Ți-am spus eu, îi zice lui Jean cumătru Pake, să nu te amesteci în treburile d-astea.

— Adică de acum am priceput ce a vrut să zică, dar lasă că *je lui fais la tête poussière* cînd o da pe la Obor.

*

Jean de Stanesco învață franțuzește ca să poată vorbi politică cu Pake fără să priceapă Brătescu.

JAK

Dacă ați văzut pe un trup cam scurt și moliu un cap rotund, puhav și negricios, bănănăind din piept pe spate și viceversa, și mai ales dacă ați remarcat un asemenea cap luptându-se cu vînturile spre universitate sau spre ministerul cultelor, atunci mie nu-mi mai rămîne decît să-i pun pe ochii bulbucăți părechea de ochelari albaștri și Jack e gata.

Vorbesc azi de acest academician, pentru că mi-e milă și pentru că ar fi așa de trist ca bietul Jak să se stingă fără a apuca să vadă că s-a scris și despre dînsul măcar o coloană de gazetă.

Am observat cu durere că-n toată presa noastră nu s-a găsit un om să-l ia în serios, să zică și despre el măcar cinci rînduri de bine ori de rău, dar, în sfîrșit, să se zică ceva. Abia din cînd în cînd pe la varietăți s-a scris cîte o glumă în care figura numele de Jak luat în zeflema. Găsesc că acestea e o crudă nedreptate.

Jak a înființat *Convorbirile literare*. Jak a scris romane (*Mihai Vereanu*), satire, piese de teatru, idile, scrisori, nuvele și alte multe genuri literare în proză și în versuri. De toți a vorbit critica, numai de Jak n-a pomenit nimic. S-a vorbit de Carol Scrob, de Matilda Poni, de Veronica Micle, de toți scriitorii și de toate scrierile, numai de Jak și de operele lui nu s-a zis nimic. Și sunt ani de cînd așteaptă și sunt ani

de cînd tot caută Jak și prin gazetele prietenilor și prin gazetele vrăjmașilor, și nimic, nimic, pare c-ar fi mort și uitat gata.

Ce înseamnă acest dispreț inuman? Ce înseamnă această ingrată și omorîtoare tăcere care se așează cu atîta cruzime în jurul și deasupra unei munci literare de un pătrar de secol?

...Da, de un pătrar de secol, căci din cea mai fragedă a sa junețe Jak s-a dedicat muzelor, cum însuși sincer ne-o mărturisește în stihuri în nu știu care odă.

Această îndelungată tăcere, pe care eu și Jak de multe ori am fost dispuși s-o atribuim invidiei, a început, din nefericire, să-și producă funestele ei rezultate.

Jak e trist. Jak suferă și slăbește din zi în zi. Jak de cîtva timp nu mai vorbește și vai! nici nu mai scrie.

La Academie, la universitate, la minister, la Cameră, Jak se duce, iscălește ce e de iscălit, ia ce e de luat, dar... sau nu vorbește ce e de vorbit, sau nu vorbește de loc.

Dăunăzi s-a discutat în Cameră întocmirea Codului comercial. Jak asista impasibil și mut. Cîtă lumină n-ar fi putut el aduce în discuție ca profesor de dreptul comercial la universitate! El, ca specialist, zilnic în curent cu această ramură a științei dreptului, ar fi putut ținea un discurs. — O! un discurs de adevărat savant... Auz?...

Firește c-ar fi ținut. Dar la ce? La ce să-și mai răcească omul gura într-o țară unde toate sunt în zadar?

În urma acestui trist act de nerecunoștință publică, Jak mîhnit și decepționat s-a hotărît să bată în retragere.

Ș-acum el nu mai păstrează din bunurile acestei lumi decît leafa de profesor la universitate, leafa de membru în consiliul permanent de instrucție și diurna de deputat.

În afară de aceste vane bucurii pămîntești, Jak, spiritualul Jak de odinioară, e cu desăvîrșire desființat... și infamii calomnatori au scos vorbă că ar fi ramolit!...

CRONICA
Culise parlamentare

Costică Bobeica are darul d-a fi vesel, d-a face versuri și d-a juca și cărți. Dar nici conu Ghiță Mirzescu nu e trist și lipsit de daruri.

După ce au fost amindoi atîta vreme în comunitate de daruri și de idei s-au despărțit: unul e guvernamental, celălalt e cu generalul Florescu.

Cînd s-au întîlnit mai ieri în urma votului de la Senat, Costică zise lui conu Ghiță:

Ai tras nouă peste unu.

Ca nebunu.

Reprimandă politică în versuri cu aluziune la darul bacaralei.

Pentru convenția de extrădare a comercianților persecutați de agenții polițienești respectivi, încheiată între guvernul sîrb și cel român, Camera a ales raportor pe d. Max Rosetti Teșchici.

D. Iacob Negruzzi, apropiindu-se de banca ministerială și deschizînd vorba despre alegerea d-lui general Florescu, a fost primit cu aceste cuvinte de d. Carp:

Taci, că era zeflemelelor s-a sfîrșit.

D. Maiorescu, supărat de această atitudine a d-lui Carp către cumnatul său Jak, a ripostat:

Dacă era zeflemelelor s-a sfîrșit, nu mai avem ce
5 căuta pe această bancă.

★

Jean de Stanesco urmărește ideea de a intra la „Jockey-Club“.

— Ce mă, la „Jockey“ acolo, cum îi ziceți voi, ce fac boierii? Joacă cărți? Ei, ce, adică? eu nu știu să joc?

— Mă rog matale, îi zise Bobeica, da ce joc cunoști mata?

— Otuz-bir, uite popa nu e popa, care m-a învățat nașu Pake, și altele.

— Mata nu știi poker și la „Jockey“ se joacă poker.

— Da lasă că, dacă e vorba pe poceală, apoi vă pocnesc eu pe toți, zise nea Ioniță furios.

★

Mai mulți deputați care se aflau lingă d. Caracostea pe cînd vorbea au cerut să li se aducă umbrelă, căci simțeau că plouă.

Cîțiva alegători din Slatina se felicitau de alegerea făcută de guvern în persoana d-lui Caracostea, pentru că în caz de secetă vor face întruniri în care-l vor pune să vorbească; ei s-au și hotărît să facă o societate de asigurare contra secetei care să exploateze acest talent.

Un deputat bătrîn, auzind injurăturile surugiești ce oratorul arunca cu spume și valuri, zise:

— *C'est un discours de postillons.*

O ADRESĂ DE FELICITARE

În *Revista nouă* s-a publicat o nuvelă.

Subiectul nuvelei este scos din năravurile electorale de provincie. Ca să se vadă cât de mult nuvela
5 *Înainte de alegeri* oglindește realitatea, n-avem decât să apropiem de începutul ei adresa de felicitare trimisă d-lui general Manu de unii din teleormăneni, strinși în jurul prefectului, vestitul prefect Mănciu-lescu. Se știe că nuvela a fost publicată cu o lună
10 de zile înaintea acestei adrese de felicitare.

În nuvelă se admite cazul că s-a schimbat guvernul liberalilor. S-a schimbat guvernul. În jurul prefectului s-adună notabilitățile de plasă. Începe avocatul Ciupeii.

15 — Ei, acum mai răsuflăm și noi, d-le prefect, mai răsuflăm și noi.

— Da, mai răsuflăm și noi, răspund toți ceilalți într-un glas.

Avocatul urmează, privind vesel împrejur:

20 — Am luptat mult, mult de tot, dar, în sfârșit, am zdrobit hidra despotică a libertonilor, aruncînd-o cu capul în noroi și în pulbere...

— Da, da, despotica în noroi, despotica în pulbere, așa e, așa e, răspund mai mulți care pot zice despotica, dar cari nu s-au rădicat încă pînă la hidră.

25 — Nu mai era dreptate pe pămînt...

— Nu, nu, nu mai era. Firește că nu mai era.

— Întreaga omenire gemea sub jugul despotic!

— Vezi bine că gemea: vorbă e? gemea, nu glumă!

Scena se petrece într-o plasă din județul Olt, la reședința subprefectului; dar cei din Turnu-Măgurele
5 s-au însărcinat să dovedească că scena ar fi tot atît de adevărată și într-un oraș însemnat.

Din acel crîmpei de scenă reiese că lichelele postulate spun prefectului că lumea gemea sub guvernul trecut, că gemea nu glumă, că lumea nu mai avea
10 nădejde în dreptate, și că toate aceste nenorociri au fost spulberate într-o singură zi, îndată ce guvernul s-a schimbat. Acum să transcriem aci adresa de felicitare trimisă de postulanții din Teleorman d-lui general Manu.

15 GENERAL MANU, ministru de război.

„Azi teleormănenii nu mai gem și mulțumită vouă!

În această stare de bucurie găsindu-se, salută cu nesațiu cea mai frumoasă zi răsărită în țara românească și binecuvîntează cerul care a ascultat glasul
20 lor deznădăjduit.“

(*România* de astăzi, 16 noiembrie)

Închipuiți-vă gemete! Teleormănenii gemeau de 12 ani, ba încă se schimbaseră guvernul și ei gemeau într-una. Vedeți, sunt pe lume diferite gemete care încetează cu felurite pilule. În nuvelă prefectul este
25 junimist, iacă de ce gemetele au încetat îndată cu venirea junimiștilor. În Teleorman prefectul este conservator și, îndată ce general Manu a venit la minister, gemetele au încetat ca prin minune! Ba mai mult, pe loc ce telegraful a anunțat această veste, gemetele s-au prefăcut în binecuvîntări și aceiași oameni cari gemeau au început să binecuvînteze cerul. Cerul trebuie să le fie recunoscător.

Ce caraghioși!

CALEIDOSCOP

Atita mișcare, atita freamăt, atita zgomot în parlamentul țării. Liberali, ce faceți atita vuiet? Ce vreți? Nu cumva vroți să controlați bugetul țării? Nu cumva vroți să controlați casele de credit și de economii? Nu cumva vroți să știți ce se face cu banul țării? Ce sunt pretențiile voastre d-a pătrunde în comisiile de control? Pe cine vroți să controlați? Și de ce? În ce țară trăiți și cine sunteți? Liberali, democrați, socialiști, disidenți, oameni din popor, treaba voastră e la coarnele plugului, la secerat, la prășit, la comerț, la industrie, la catedră, la scris, la vorbit, la întreaga imensă muncă care produce și revarsă viață și propășire în națiune.

Dar la control, în comisii și la guvern? Parlamentul nu e pentru voi moșiciei, pentru voi Ivanii, căci vă suiți cu picioarele pe divan. Opincă și divan, democrat și divan, liberal și divan, om de muncă și divan, talent și divan, știință și divan, iacă un șir de insulte și de obraznicii pe cari numai un liberal democrat le poate comite!

Și, în sfârșit, vuietul liberalilor din parlament este cea mai mare obraznicie. Nu înțelegeți că se dășteaptă boierul? Nu vă temeți de ciubucul, de biciul și de falanga ciocoiască?

Milorzii v-au spus-o lămurit, și un milord nu e om ca oricare om. Milorzii, ca și giștile, au spițe isto-

ricești și, trecînd prin fes și giubea, se ridică pînă la buzdugan și paloș și mai departe pînă la casca de oțel și zeaua de zale, înroșită de sînge și împunsă de sulita osmanliilor. Acum, că vor fi mulți, foarte mulți, ai căror strămoși vindeau bragă, covrigi, halviță și halva, limonia și semințe de dovleac sau găteau musacalele și sarailiile boierilor, aceasta nu e un cuvînt ca să nu asculte liberalii de milorzii lor descendenți.

Și aceștia au pelița netedă și subțire, și aceștia au dovezi că se trag din Alicibiade ori din Skenderbey.

CIOCOIIUL DE ODINIOARĂ

Lungit pe sofa într-o rină, aromea somn dulce; în cap vidul fără fund al celei mai sfinte ignoranțe; la gură ciubucul de chiparos terminat printr-un ou de chihlimbar. Unul îi aprindea ciubucul; altul îi da cafeaua; altul îi cînta din chitară, molcomindu-i cîntece lumești cari îl iritau; altul îi scria răvașele sale de dragoste; altul îi hrăpea durdulia moșneanului, îmbrobodită cu maramă de borangic, și i-o ducea sperioasă ca o căprioară, pe cînd el cu ochii galeși îi șoptea într-una: „Kera mu, kera mu“; altul îl îmbrăca, altul îl dezbrăca; doi îl suiau de subțioară în trăsura lungă cit corabia lui Noe; alții îi îngrijeau de moșii.

El? El mesteca, fuma, bea, bătea, țipa, porunceă. El? Așa cum era, era la divan, la curtea domnească și țara asculta de porunca lui.

El? Așa cum era, cînd bătea din picior, trîntea zece sate cu fruntea la pămînt. Rumân, țăran, moșic, cine. Alteceva nimic. Aci se incheie toată știința lui, aci tot dreptul și întreaga putere.

Întreaga lui ființă era insulta și spaima unei națiuni eroice, ingenuncheată prin intrigi, împerecheri, trădări, vinderi și, mai presus de orice, prin oboseala atîtor secole de titanice războaie.

Așa era odinioară, cînd bestia, înfășurată în blană de jder, de samur și de ris, încălecase omul gol și umilit.

Și de aceea, cînd arnăutul șoptea: „boierul doarme”, zece sate umblau în virful picioarelor, iar cînd striga: „s-a deșteptat boierul!” în zece sate se oprea răsufllarea. De ce?

- 5 Cine are minte să înțeleagă de ce Gussi, Cerlenti și atîți alți greci neaoși sunt în parlamentul țării, va înțelege de ce bestia în samur era stăpînă pe omul cu pieptul gol și cu pîtecele lipit de șira spinărei.

CIOCOIIUL DE ASTĂZI

- 10 Ras, dechisit, sclivisit, cu tabachere de argint mîrtelată, cu ghetе de lac, cu redengotă fumurie, cu părul pomădat și adus din fer; capul: o bulă goală; mîntea la stomac; fără carte, fără limbă, fără gîndire; arrogant, impertinent, violent, fudul, autocrat, 15 șampanie și plăceri, mincare și somn, trîndăvie și lux, *turbatio sanguinis*, mincinos, meschin, egoist, iubind hainele, caii și stosul, urînd mulțimea, munca, legea și libertățile, pierdut în imensitatea goală a negîndirei, orbăcîind în viții și tripouri, degenerescență și ură, caprițiu și scandal, șantaj și obrăznicie, i- 20 mensul și eternul nimic cu neamuri și cu documente. Iată un virtej de cuvinte cari numai așa, dezlănțuite, pot scăpăra înaintea ochilor imaginea ciocoiului de astăzi.

- 25 Proba absolutei incapacități: nu există nici o carte, nici un studiu, nici o disertațiune, nici o poezie, nici un tablou, nici o statuie, nici chiar un articol de zvon cari să fi ieșit din mina ciocoiului.

- 30 Proba dorințelor adînci de privilegii: neconcepînd și neexecutînd nimic, voiesc a guverna și a se pune în fruntea neamului românesc.

- 35 Proba turpitudinei: există atîția ciocoi cari, nemai-avînd nici un gologan, trăiesc luxos, beau, mîncîcă la restaurantele cele mari, călăresc, se plimbă răsturnați în trăsuri, și să nu uităm că n-au nici profesie și n-aveau nici funcții. De unde? Cum? Ce fel? Servicii intime și secrete, îndădulciri pariziene, patimi libidinoase și scabroase, alianțe monstruoase și degra-

datoare, misitism carnal, cavalerism care scuipă în nobleța măștei umane. Iacă atîtea profesii cari în locul de doctor, profesor, artist, publicist, avocat, comerciant, industriaș și muncitor.

- 5 Probă de reacțiune și sălbăcie: „elită socială” și „iluzii nerealizabile”. Ei, elita care să bată din picior; noi, noi poporul, colos de moșici ale căruia dorinți să rămiie vecinic iluzii nerealizabile. Ignoranța și trîndăvia împărătese, iar știința, talentul și munca 10 slugi ciocoiești.

Dar ce să mai continuăm. Sunt tot atîtea probe cîte nemernicii caracterizează ființa ciocoiască.

- 15 Noi liberalii obraznici? Voiți o probă, printre sute de probe, că obrăznicia ține de obrazul ciocoiului? Luați pe cel mai însemnat tip al lor. Cîteva cuvinte. Să-l descriu.

- Auziți un glas, un fir subțire, înțepător, ascuțit, ieșind ca dintr-un cîmpoi umflat? Vorbește el. Auziți cum pretinde că nimeni în țara românească, nici Stănescu, nici Carp, nici Sturza, nici Hasdeu, nu au pri- 20 ceput nimic din știință și artă, din istorie și finanțe? Vorbește el.

- Nu vedeți gestul desprețuitor, privirea desprețuitoare? Nu vedeți cum a strîns din ochi? Nu vedeți cum s-a înroșit ca ficatul? Nu vedeți că pînă și pîtecile pe care și-l cerne înainte, că pînă și această toabă bombastică parcă desprețuiește pe cei dimprejur?

- 25 N-auzi? A zis *canaille*? A vorbit de *popor*. Este el. Desigur îl cunoașteți toți.

- 30 Și cînd te gîndești că acesta este cea mai distinsă expresie a ciocoilor, ce trebuie să fie obrăznicia celorlalți!

- 35 Și cînd te gîndești că acești ciocoi, cari n-au alt merit decît că „*ils ont eu la peine de naître*”, nu se sfîlesc d-a serie că „liberalii sunt obraznici”, fără să vrei te gîndești la ciocoiul de odinioară.

Cîtă asemănare!

TESTAMENTUL LUI JAK

Noi declarăm „sus și tare“, declarăm înaintea oamenilor ca înaintea lui Dumnezeu sfântul, că dorim lui Jak viață lungă, îi dorim ca longivitatea lui să întrecă pe a lui Matusalem; mai mult decât atât, noi am dori să trăiască atât cât prostia omenească va trăi, cu alte vorbe nici mai mult nici mai puțin, ci etern, etern, etern! Spre mărirea Domnului s-a creat prostia omenească, spre bucuria lui care a trimbițat omenirii: „Fericiti cei săraci cu duhul, căci a lor va fi împărăția cerului“.

Din nefericire pentru „cei săraci cu duhul“, noi am găsit testamentul melancolic al unuia dintre ei, pe care-l publicăm aci, dorind să-i moară moartea. E vorba de testamentul lui Jak. Testamentul e olograf, scris și subscris de Jak.

Iată o copie fidelă:

TESTAMENT

„Fiindecă zilele omului au sfârșit și fiindecă omul e ca frunza, jucăria vinturilor, eu Jak, Jak Zeflema, temindu-mă de coasa rece și tăioasă a geniului morții și fiind deplin la minte, atât cât pot eu să fiu deplin la minte, fiind drept la judecată, judecată care nu m-a turburat niciodată, deși am fost în continuă vrăjmășie cu dumneaei, și nefiind după masă și nefiind prihănit de cînd nu mai țin minte de ale lumii, spui

aci care este cea de pe urmă voință a mea, pentru ca ceasul de pe urmă să mă găsească preparat.

1. Fiind convins că zadarnic știința face disecții și spre a folosi omenirii, las cu grai de moarte ca o parte din trupul meu să se trimeată la Verona pentru a se fabrica salam de Verona.

2. Dacă voi sfîrși înainte de Crăciun, o parte din trup să se trimeată la Pașak spre fabricarea trandafirilor naționali.

3. În caz cînd Nica va deschide un birt de răcitură, rog ca să i se dea capul meu opărit, curățat de păr și de altele pentru ca să mă expuie la geamurile prăvăliei, căci, orice ar zice dușmanii mei, eu cred că mă trag din spița coboritoare a lui Viteliu.

Și rog să nu se supere, să nu crează în vreo aluzie unii din profesorii de la Universitate, cari după nume ar părea că se apropie mult, mult de viața lui Viteliu.

4. Las spre complectarea pedepselor din condica penală operele mele, astfel după cum le clasez eu:

a) Omorătorii, și mai ales infanticizii și patricizii, să fie osîndiți a citi pe *Mihail Vereanu*, opera mea, roman de 300 de pagini;

b) Bandiții, tilharii și escrocii, să fie condamnați a citi de trei ori pe zi *Satirile mele*, în stihuri;

c) Ceilalți delictuoși și borfași să fie osîndiți a citi *Copiile dupe natură*;

d) În sfîrșit cei cari să dreg la amor să citească poeziile mele amoroase.

Dispui dar ca trupul și spiritul meu, dupe a mea moarte, să fie în folosul și spre moralitatea omenească.

Dar să vorbească și de păcatele mele:

1) Cer iertare parlamentului,

2) Cer iertare Academiei,

3) Cer iertare studenților de la facultate,

4) Cer iertare alegătorilor mei.

Cer iertare tuturor acestora pe cari poate i-am supărat și insultat prin tăcerea mea.

De altfel tăcerea mea a fost de trei feluri: de argint, de hirtie și de aur, dupe guverne.

În cazul cînd Veronezii și Pașak vor refuza ultimile mele rămășițe, să mă îngroape cu alai cuvenit

la Iași, în fața «Bortei reci»; la cap să-mi puie o cruce de piatră, pe mormînt să-mi aștearnă o lespede de marmoră albă, iar pe ea să sape următorul epitaf:

- 5 « Muzelor, cîteșinouă din Paradis m-ați dat afară,
Dar mor răzbunat pe toate! Din mormîntu-n care zac
Umbra mea va striga vecinic: nimeni mai mult decît Jak
Nu v-a făcut de ocară!»

PROSTIE ȘI LAȘITATE

E vorba de *România liberă*.

- 5 A fost impertinentă, cum trebuia să fie o foliculă sprijinită de impertinența d-lui Carp. Dar nu știm de ce, însă această impertinență avea haz: era ridiculă, era copilărească, era bufonă chiar; se asemena mult cu un arlechin reformat

- 10 A fost sceptică, cum trebuia să fie o foliculă în dosul căreia s-ascundea masca d-lui Maiorescu. Și era de un scepticism libidinos, scepticismul omului blazat de mîncări, de băuturi și de escapade. Dar, în sfîrșit, și în acest scepticism s-ascundea o bufonadă, căci e d-un ridicul extraordinar scepticul care a rumegat mai multe foi de plăcintă decît foi de filozofie budistă.

- 15 A fost naivă, și era cu greu să nu fie și naivă cînd se inspira și din țeasta albă, curată, lustruită și fără expresie a tînărului Marghiloman. Iacă un creștin care la a doua judecată, cînd va trece girla în albia lui Caron, desigur va avea dreptul să susție că pe
- 20 pămînt a fost tot atît de naiv ca și cetele îngerești fără de sex. Iacă băiat, major, care călărește, care curtează, bineînțele marchize, bineînțele marchize bătrîne, care are cîteva milioane cumulate de părințele său și care este atît de naiv, încît își pierde liniștea și capul numai ca să fie ministru, crezînd că sunt
- 25 de ajuns tinerețea și milioanele pentru ca să nu fii vecinicul-ridicul-ministru!

Reprezentind așa oameni *România liberă* și-a făcut datoria unei bune oglinzi, a fost de o impertinență ridiculă, de un scepticism ridicul și de o naivitate barocă.

De când însă ministerul junimist s-a prefăcut, prin bagheta lui Toderiță, în minister junimist-conservator, *România liberă* a luat o nouă cale: ridiculul s-a prefăcut în prostie și lașitate.

Să culegem un exemplu din noua ei cale:

Democrația, într-un articol intitulat *Rezistență și reacțiune*, a dovedit cu fapte că fanarioții conservatori, boierii conservatori și ciocoi conservatori n-au avut niciodată un program politic. Dușmani ai națiunii, străini de ea, unii prin singe, alții prin creștere, aruncați asupra ei ca pe o pradă trinită la pământ de atâtea războaie eroice, arendași lacomi ai tronurilor ei, ai veniturilor ei, ai pământului și ai feciorilor ei, conservatorii, sub orice formă s-au încheșat, fie clasă privilegiată, fie partid de estorcațiune, niciodată n-au voit nimic pentru națiune. Firește, fiind dușmanii ei, orice ar fi voit pentru ea ar fi fost a voi contra lor. Iacă de ce tot programul lor s-a redus la rezistență, iar când națiunea, călcind peste rezistența lor, a cucerit un drept de viață, rezistența lor s-a prefăcut în reacțiune. Întreaga lor viață trecută sau contemporană se reduce la a rezista sau a se întoarce iarăși acolo de unde au fost gonți. Așa fiind, și istoria, din nefericire, astfel ne înfățișează pe conservatorii noștri, noi am avut tot dreptul de a spune țarei că un partid care se închide numai în rezistență și în reacțiune n-are dreptul de a guverna. Peste asemenea partid țara trebuie să calce, chiar când de sub călciiul ei s-ar ridica țipete.

Dar din capul locului, în articolul nostru, am făcut o deosebire între cei mai mulți conservatori și între cei mai puțini, între cei cari se închid în rezistență și reacțiune și între cei reformiști, între ruinele degenerate (vorba d-lui Carp) ale vechiului partid conservator și între junimiști.

Cei puțini, cei reformiști, junimiștii în fine sunt conservatori, dar ei admit reforme, așa pretind cel

puțin: ei resping reacțiunea, așa pretind cel puțin, ei se închină ideilor, cel puțin așa pretind, și, deși dușmani ai noștri, noi, ca să fim drepti chiar când vorbim despre dușmani, am făcut o mare deosebire între ei și între ceilalți conservatori habotnici, fără program, sau cu programul „iluziilor nerealizabile“.

Așa fiind, este oare cu puțință o mai mare prostie decît întîmpinarea stupidă a *României libere*? Nu este o prostie piramidală ca să ne înțeleagă astfel: „Conservatorii, numai prin faptul că se zic conservatori, n-au dreptul să guverneze țara...“

(*Rom. lib.*, revis., 19 noiembrie.)

Dar așa ne-a fost vorba? Dar numai pentru că se zice conservatori noi am contestat dreptul d-a guverna conservatorilor? Dar n-am deosebit noi pe conservatorii habotnici-ciocoi, cari n-au altceva înscris pe drapelul lor decît rezistență și reacțiune, de conservatorii cari se mlădie întru ceva mișcării secolului? Dar pentru conservatorii rezistenți și reacționari n-am produs noi o serie de fapte mari contra cărora ei s-au răscolat? Dar n-am dovedit noi că poporul românesc și-a croit întreaga lui viață liberală și democratică luptînd necontenit cu acei conservatori? De ce n-ați răspuns nimic la fapte pozitive și ați preferat d-a lua poziția prostului, care se apără cu ochii închiși cînd nu e atacat și dă în gropi cînd este atacat?

Cînd noi am fost atît de drepti și de limpezi, pentru ce să fiți atît de buiguți și de tari la cap?

Dar să admitem că într-adins v-ați prefăcut că nu înțelegeți. În acest caz poziția voastră este și mai tristă, este și mai rușinoasă; în acest caz ați fost lași. De prostie ți-e milă, de lașitate ți-e scîrbă.

Și lași ați fost dacă ați înțeles.

Dacă ați înțeles ceea ce noi am spus atît de clar că numai conservatorii rezistenți și reacționari n-au dreptul d-a guverna în nici o țară din lume, dacă ați înțeles, cauza care v-a făcut să apăreți cu o prostie a fost o lașitate.

V-a fost frică de Lascăr Catargiu și de Lahovari; vi s-a părut că, tocmai fiindcă noi, noi dușmanii voștri, vă deosebeam de ei, tocmai din această cauză

ruginitul Catargiu, omul de la Ruginoasa, și ambițiosul Lahovari, dinamitarul de sub treptele tronului, vă vor bate din picior și vă vor întoarce spatele.

5 Și amestecați cu clinii cei mari la aceleași plăceri ale puterii, dar cu mai puține puteri, voi, cățelușii cei mici, fără ca ei să vă atace, v-ați trîntit cu picioarele în sus, ați cerut iertare, și, mai mult, pe cînd cei mari se apropiau de plăcerea puterii, voi cei mici v-ați făcut ștrejarii lor, apărătorii lor, slugile lor, ucenicii lor.

10 Ați voit să vă recomandați lor, ați izbutit să comiteți o prostie și o lașitate.

15 Și pentru culmea prostiei și a lașității nu uitați că, dacă vi se va nega, vouă junimiștilor, dreptul de a governa, clinii cei mari își vor ține dinții în gură și vor asculta cu plăcere la chelălăitul vostru.

20 Dar degeaba v-am deosebit de ceilalți, căci e foarte probabil că pe acest drum de lașitate în curînd vă veți retrage și proiectele de legi după cum v-ați retras și comunicatele impertinente.

Degeaba, căci veți primi orice înfringere cu suflul omului laș, cum ați primit înfringerea de la Senat și de la Cameră.

25 Voi voiți și nu voiți. Voiți cînd sunteți singuri și vă retrageți voința cînd sunteți în fața conservatorilor. Moartea vă e sigură, și încă o moarte rușinoasă. Un mare spirit al secolului v-ar fizis și vouă cum a zis altora ca voi: *mais quelle autre chose qu'une hon-*
30 *teuse défaite peut attendre l'homme qui veut et ne veut pas?*

35 Să se știe că, atunci cînd noi am vroit să deosebim pe junimiști, pe conservatorii reformiști de conservatorii ciocoi și reacționari, junimiștii din prostie și din lașitate au făcut o apă și un pămînt cu ciocoi habotnici.

Pînă acum d-l Carp ne apărea ca un Cezar de carton; d-acum încolo, printre conservatori, va juca rolul unui Luther de carton.

MĂȘTI ȘI ILUZII

Unii din ei nici măști nu au, nici iluzii, nici nu sunt iluziile nimărui din țara românească. Sunt cunoscuți, cunoscuți bine de tot, și nimeni n-a cîștigat 5 nimic din cunoștința lor afară de dezgust și deziluzie. Cu ce voiți să se aleagă omul care cunoaște pe Al. Lahovari, această imensă vanitate cu pîntece mari, cu două fălci purtate de două picioare? Formula care-l caracteriză este știută: „lumea se împarte în două: în el și în ceilalți, în el și în nemărgi- 10 nita rămășiță de ignoranți și canalii”. Drapelul pe care-l ține cu amîndouă minele este drapelul ciocoiului-reacționar; pe el stă scris: „Rezistență și reacțiune”. Mijloacele lui de luptă sunt cunoscute: „Cu 15 orișicine contra oricui, contra tronului, contra dinastiei, contra țării chiar, numai el și cu ei, ciocoiul și cu ciocoi să triumfe”.

20 Pe acest obraz cutezător nu este mască: desprețul stă deasupra și lipsa de ideal dedesubt. Aci avem a face cu un produs franc al rasei, al parvenitismului și al unei culturi străine de noi, cum în general este aproape toată cultura avocățească.

25 Ce să zicem de d. Teodor Rosetti? Cum îl vedeți așa este; nimic ascuns, căci știm de mai nainte că tot în acest om este ascuns. Sub această față lungă, sub acești ochi pe jumătate adormiți, sub aceste mișcări greoaie și unghiulare, ipocrizia ordinară este cunos-

cută tuturor. Aci violența este o armă naturală; inteligențele mediocre și neproductive, când soarta le aruncă în pozițiuni înalte, fatal caută să-și ascundă sterilitatea prin violență și ipocrizie. Este arma fi-
5 rească, dezvoltată în mijlocul celorlalte forțe intelectuale ca și dinții elefantului, ca și coarnele taurului, ca și vederea ascuțită, mersul ușurel și cotit și hoția meșteșugită a vulpei.

Teodor Rosetti se dezmințe la fiecare ceas și minte
10 întotdeauna. Într-o chestie atât de mare ca răscoala țăranilor, aci spune ceea ce era evident pentru toți că „o mină străină“ agită satele, aci mina străină dispăre și se neagă de acest om bătrîn și greoi. De la acest exemplu mare să trecem la unul mic. Un deputat îi cere un dosar. Teodor Rosetti îl asigură că
15 într-un sfert de ceas dosarul va fi cusut și îl va avea. Se scoală de pe banca ministerială și pleacă. A trecut trei zile. Dosarul n-a mai venit, avînd nevoie poate de a-l regula. Minciuna s-a consumat.

20 Iacă de ce nu avem a face pînă aci nici cu măști, nici cu iluzii. De o parte avem o imensă vanitate, iar de alta o imensă minciună și ipocrizie. Și între aceste două imensități stă un mare necunoscut, un mare mister, o adîncă tăcere: pretinsul principe Știrbei.

25 Cît pentru Gună Vernescu, o disecție morală n-ar învăța pe nimeni nimic; operatorul s-ar impleta zadarnic pe un cadavru moral, putred de mult și cunoscut înainte de a intra în putrefacție.

30 Pînă aici *România liberă* are dreptate cînd afirmă că așa miniștri n-au mai stat în țara românească.

Unde măștile și oarecum iluziile încep este cînd ne apropiem de d-l Carp și copiii săi legitimi și naturali în politica țării. Bineînțeles, la d-l Carp masca este mai subțire și mai transparentă, iar ilu-
35 ziile mai mari și mai dense, și cu cît ne depărtăm de el și ne apropiem de ai lui, cu atît măștile se îngroașe și iluziile se rarifică și își iau zborul, rînd pe rînd, una după alta, ca niște pasări delicate și împodobite, cari nici nu stau, nici nu cîntă în cuiburile murdare.

40 Iacă de ce, descriînd masca și iluziile d-lui Carp ne facem o justă idee de celelalte măști și iluzii dacă

împuținăm ceea ce e mult și înmulțim ceea ce este puțin la d-nul Carp.

5 Ați văzut acea îndrăzneală de privire fixă, aceea liniște voită, aceea nepăsare preparată, acele mișcări sigure și impertinente, aceea boltă a capului albă, aceea frunte mărită prin chelie; toate acestea impun naivilor atât de mult încît același discurs pe care-l pronunță dl. Carp din cuvînt în cuvînt, de l-ar pro-
10 nunța un altul cu o emoțiune mai naturală, cu un glas mai puțin clarinetat, cu mișcări de o violență mai modestă decît impertinența, cu o frunte mai obișnuită din cauza părului, desigur că același discurs ar lăsa pe naivi liniștiți și siguri că ce aud nu este nimic extraordinar.

15 E cu totul altceva cînd vorbește dl. Carp. Sunt factori cari se schimbă și factorii sunt materiali, evidenți pentru oricine afară de naivi. O mină se aruncă la spate, cealaltă se prelinge la subțioară cu un deget vîrit în vestă; un monoclu a deschis un ochi mare;
20 un suris prins din „Comedia franceză“, fin, măreț, ironic, alungător; un piept, deși mic, dar desfăcut și scos înainte, iacă ce cuprinde același discurs pe care altul zadarnic l-ar spune: lumea naivilor înmărmuriți sub aspectul d-lui Carp ar începe să șoptească, să caște, să-și citească carnetul afacerilor și să ceară închiderea discuției.

25 Nu, noi nu acuzăm pe dl. Carp de aceste lucruri ca de niște defecte; din contră, acestea și altele sunt o sumă de calități de prestanță, cu care se înfățișează și sub care se ascunde sufletul său. Din toți acești factori, norocoși pînă la un punct, este alcătuită mas-
30 ca sa materială, mască care ascunde sub liniștea materială vijelia unui temperament ambițios, personal, autoritar și vizionar.

35 Ceea ce zăpăcește și mai mult pe lumea naivilor este o altă mască, cu mult mai complicată, masca psihică, mască complicată, dar care se poate reduce la un singur element: aplombul. Ascultați pe dl. Carp nu în discursuri, ci în frazele scurte, în între-
40 ruperi, în conversații. Nimenea n-ar putea să reziste la o roșeață dacă ar repeta frazele lui de o îndrăzneală

și de o siguranță cari balansează între impostură și vizionism. La Iași a plătit o cantitate enormă de sticle cu șampanie din cauza pariurilor făcute pe afirmarea sa că „ministrul Brătianu cade în trei luni”. Și această afirmare s-a repetat în timp de 7—8 ani. La Viena, la mirarea care ridica în juru-i hainele sale, răspundea fără a roși „sunt cavaler al Camerei”. Puțin înainte d-a ajunge la minister și după ce a ajuns, a aruncat în lume fatidica formulă „lumea veche s-a stins, era nouă începe”. Și „era nouă”, bineînțeles, o reprezintă d-sa, ca și când o lume întreagă și activitatea de 50 de ani a unui popor se pot stinge de aplombul unui singur om. Dar aplombul lui l-a făcut să dea un comunicat nenorocit că „a venit cu legile sale, și el și Camerele vor trăi cu ele sau vor cădea cu el”. Iarăși aplomb, de astă dată însă rușinos, căci conservatorii l-au palmuit în Senat, l-au palmuit în Cameră și-i vor trînti în obraz proiectele sale de legi.

Iacă masca care impune naivilor și ascunde golurile de gândire și lipsa de putere a d-lui Carp: ea e croită din aplomb și stă în perfectă armonie cu masca materială, cu masca de prestanță.

Dar nici vorbă că în capul d-lui Carp sunt și iluzii, ba încă iluzii mari, tot atât de mari ca și aplombul său.

Ce a fost siguranța sa că o dată ce va avea puterea va avea și țara, că o dată ce a pus mîna pe traista cu grăunțe va bate din picior și din praful tălpilor sale va ieși un partid? Ce-a fost aceasta dacă nu iluzia unui cap de calitate, dar bolnav, ruinat de bolnav?

Ce-a fost credința că va duce de căpăstru pe aliații săi, pe conservatori, decît o iluzie?

Și dacă vreodată se pot dovedi mai bine iluziile, apoi desigur este atunci cînd le ia locul deziluziile. Și dl. Carp a încercat aceste două crude deziluzii.

Dar să fim și mai drepți. D. Carp crede că nu a venit la putere pentru putere, ci ca să zguduie țara și să lase după el o mare urmă, iar cînd se va duce un mare gol!

Aci avem a face cu o iluzie lăudabilă.

Da, d. Carp crede că va dezlega marea problemă socială a țării agrare prin proiectele sale de legi, fără

a mai vorbi de căpităniile sale, cari sunt mai mult gugumăni decît iluzii, căci nu orice ne trece prin cap pot merita numele de iluzii.

D-sa nu vede că legile sale sunt jucării cel mult folositoare tot chiaburilor, d-sa nu vede că peste focul cel mare cînd aruncă paie, cînd vrea să-l stingă cu o praftoriță țigănească.

D-sa este victima unei colosale iluzii: vrea să stingă un vulcan ca un copil, ca un copilăș care ar picura foarte convins pe gura craterului.

Iacă un om care se va reduce, pe calea pe care a apucat în curînd, numai la proporțiile cuvenite: la aplomb și iluzie!

Dar împrejurul lui mai sunt cîțiva. Aceștia îl imită, dar au luat de la maestru ce e mai ușor de luat: au luat masca pe cari au brutalizat-o din cauza temperamentului lor mai inferior și s-au molipsit de oarecari iluzii, dar cu mult mai volatile, mai subțiri, mai practice, mai demne de capetele lor seci și ordinare.

O singură iluzie însă și la maestru și la elevi nu există: nimeni din ei nu-și fac iluzii despre ovrei, dar bat în apele lor de nevoiași și răi; Carp inconstient și ceilalți cu o conștiință netedă de cămătari.

INCHIZITORUL ȘI MAIMUȚA

În Cameră doi miniștri s-au ridicat de pe banca ministerială pentru ca să lupte contra acelor care au vorbit în numele țăranilor.

5 S-a cerut socoteala guvernului pentru acea potolire crudă și singeroasă. Și altfel era cu neputință. Ar fi trebuit ca în Cameră să nu fie decît Maxi, decît Popovici, decît Cerlenzi, decît Gusi, pentru ca tumultul criminal pe care guvernul l-a ridicat în cîmpiile
10 a patru județe să rămîie uitat. Această rușine, această pată care va rămîne veșnic pe fruntea unui guvern de vizionari, acest mormînt care va rămînea vecinic deschis, a ridicat o vijelie dreaptă în parlamentul țării.

15 În contra acestei vijelii s-au auzit două glasuri. A vorbit un ipocrit, un suflet de inchizitor, și maimuța sa, acea căpățînă lustruită, albă, pieptănată și seacă, acel comediant creat de milioanele arendăsești și de caprițiul unui ambițios.

20 Amîndoi au fost revoltători: unul prin surîsul său de bătrîn sceptic și uscat, celălalt prin impertinența ciocoiască a parvenitului ordinar; unul prin desprețul de umanitate și celălalt prin cruzimea copilului rău năvălit și răsfațat de soartă.

25 Au vorbit și au insultat din nou sîngele nevinovat și sfînt al țăranilor, Teodor Rosetti și Al. Marghioman.

Au mințit, au schilodit faptele, au ris și au scuipat din nou în rana adîncă pe care din prostie și din cruzime au deschis-o în inima țării.

Dacă dreptate ar fi avut și ar fi vorbit cum au vorbit, totuși dovedeau un despreț scîrbos de țărani, adică
5 de țara cea mare, de țara muncii și a sudorilor, de țara care ne nutrește și ne îndoapă, de țara care i-a procopsit pe ei și pe ai lor, de țara pe care au supt-o Marghilomăneștii și alți parveniți pentru a-i stoarce
10 milioanele ce le trebuiesc pentru palate, pentru baluri, pentru stos, pentru ștregării, pentru șampanie și catifele, și tablouri, și cupele, și coroane pe trăsuri, și arapi pe capră. Da, dreptate d-ar fi avut le trebuia mai multă pudoare, fiindcă vorbeau de aceia
15 care dăspică pămîntul, care-și varsă sîngele în timp de războaie și sudoarea în timp de pace, cari ne-au păstrat limba și neamul contranăvălirilor venetice. La noi s-au izbit popoarele și țăranii ne-au salvat ca popor și contra hordelor barbare și contra hordelor creștine.

20 Dar cînd te gîndești că inchizitorul și maimuța nici dreptate nu au, nerușinarea lor se prefacă în infamie!

25 Nu trebuie să rîzi, bătrîn inchizitor, cînd se vorbește de mormîntul inocenților pe care l-ai săpat tu, cu minele tale. Nu se insultă morții și victimele tale, maimuță, care n-ai știut să faci decît crime cînd ai pus mina pe sabie și ai tras-o afară din teacă.

30 Și discursurile voastre se rezumă în ironie și insultă!

Inchizitorul rîde și maimuța insultă. De cine
vrea să rîză primul-ministru cînd susține că răscoala țăranilor a fost provocată de împroprietărirea insură-
țelilor și de legea de vînzare în loturi a moșiilor sta-
tului? Dar voi conservatorii, și înainte de '64, și
35 după '64 pînă la '76, ați fost la putere; ciocoi, ce-ați făcut pentru țărani? S-au revoltat țăranii căci s-au împroprietărit și doi ușieri de la casație? E rușine și bătaie de joc! Dar mina străinului ce s-a făcut, suflet de inchizitor?

40 Dar nevoile reale ale țăranului?

Admite ce vrei drept cauze ale răscoalei; ce comisiune ai trimis înaintea țăranilor pentru ca să fii autorizat să împuști, să dai „plumb în loc de pine“ acelor cari cereau pământ și pine? Și de ce rizi cînd 5 ți se vorbește de cruzimile militarilor și de crimele tale?

Iar tu, maimuță, care-ți imiți patronii, cum de mai îndrăznești să acuzi pe răsculați? Tu le-ai dat 10 exemplu și ai ajuns ministru. Ei au făcut ca tine și au fost împușcați cu sutele, bătuți cu latul sabiei cu miile.

Și tocmai tu acuzi?

Nici cu ironia unui inchiizitor, nici cu acuzația 15 zmintită a unei maimuțe nu se pecetluiește mormîntul victimelor unui guvern de nebuni. Și piatra care voiați s-o răsturnați peste mormîntul colosal în ziua înălțării se va prăvăli la o parte.

Atunci unul va plînge și celălalt va amuți.

„CACEALMALE JUNIMISTE“

I

Desigur că ne va înțelege și dl. Carp, și dl. Laurian, și dl. Marghiloman. E vorba de „cacealmalele“ 5 cu cari organul lor își bate joc de opinia publică.

La *Ghiordum* jucătorii au trei cărți în mînă. Cea mai mare combinație de hazard este trei de trei. 10 Apoi pe o scară convențională se scoboară: trei de doi, trei de unu, trei rigi, trei dame, trei valeți etc. etc.; cea mai mică carte este zece, cînd n-are lingă el nici o carte de culoarea lui.

La *Ghiordum*, fără de „trei de trei“, care este infailibil, toate celelalte cărți pot fi bătute de valori mai 15 mici prin viclenie, prin îndrăzneală, prin tupeu, prin obrăznicie. În cazul cînd o carte mai mică izgonește o carte cu mult mai mare, acestei viclenii, acestui pișicherlic, acestei obrăznicii i se zice pe turcește cacealma.

Exact, în publicitate *România liberă* n-a făcut decît cacealmale pînă la venirea conservatorilor în 20 minister.

Să luăm cîteva exemple.

Organul junimist, din prima zi de putere, cu un ifos, cu un tupeu și cu o obrăznicie excepțională, a 25 început să strige: noi venim cu idei, numai noi avem idei. Fără îndoială că oamenii serioși n-au crezut în ideile junimiste, dar o parte din opinia publică la început și-a zis: să poate ca junimiștii să aibă dreptate. Să așteptăm și să ne retragem din luptă.

Era rindul *României libere* să-și dea cărțile pe față. Și, cînd și le-a dat, acea parte din opinia publică s-a văzut înșelată. Iacă ce se poate numi o cacealma în publicitate. Ce idei? Cari idei?

5 Legea de vinzare în loturi mici a domeniilor statului? Dar această idee nu era nici nouă, nici a d-lui Carp. Era a partidului liberal.

Tocmelile agricole? Dar înainte de ei a fost legea lui Rosetti, operă întemeiată de partidul liberal.

10 Inamovibilitatea magistraturei? Era legea Stătescu, dorința vie a partidului liberal.

Îmbunătățirea soartei țăranului?

Dar pînă la '76, secolile de domnie conservatoare-reacționară, nu s-a făcut nimic pentru țărani și chiar legea de la '64 a trebuit să treacă peste cadavrul
15 șefului partidei boierești-ciocoiești. De la '76 pînă azi: s-a împroprietărit cea mai mare parte din înșurăței, s-au înmulțit școlile rurale, s-au plătit mai bine învățătorii sătești, s-a făcut o lege pentru ca țăranii
20 să dobîndească pămînturi, s-au înființat creditele agricole etc. și tot acest avînt liberal și democratic este datorit partidei liberale și guvernului I.C. Brătianu.

Care dar au fost noile idei ale junimiștilor, prin
25 ce se inaugurează o eră nouă? Prin împușcarea țăranilor și prin împănarea administrației cu oameni izbiți de pedepse infamante?

Și să nu uităm că mai multe luni de zile *România liberă* amenința opinia publică cu un deluviiu de idei noi.
30 Cînd *Monitorul Oficial* a dat pe față cărțile junimiste, atunci opinia publică s-a încredințat că *România liberă*, organ prin excelență de cărturari-cartofori, a tras lumea o serie de cacealmale.

Dar cea mai mare cacealma a fost organizarea
35 administrației, faimoasele căpităanii. Maiestatea-sa regele însă a suris cînd a citit proiectul căpităniilor; iacă de ce în mesagiul său a atins în treacăt o mulțime de probleme și a dat la o parte căpităniile. Cacealmaua era prea obraznică. Cu toții am ris și am ris cu hohote.
40 Nici vorbă că această cacealma are meritul d-a fi cea mai boierească dintre toate.

Dar după seria de proiecte de legi un alt șir de cacealmale a urmat.

D-l Carp, prin *România liberă*, se răstește la conservatorii și îi amenință cu surpriza dizolvării. Con-
5 servatorii îi răspund: ești slab și te prefaci; minți; vrei să ne lași cu cărți slabe; botul pe labe; cărțile jos. Și d-nul Carp a trîntit de nevoie cărțile pe față: era o cacealma!

D-l Carp, prin *Rom. lib.* a afirmat că nu va lăsa
10 o iotă din legi și mandatarii junimiști-conservatori aleși sub drapelul proiectelor sale vor sta sau vor cădea cu legile sale. Conservatorii i-au ris în obraz și știindu-l numai impertinent, i-au smuls cărțile din mină, i-au răpit proiectele de legi și i le-au
15 dat pe mina d-lui Lahovari: erau o mare cacealma.

D-l Carp, prin *Rom. lib.* a afirmat că nu va sta la putere pentru putere, ci *pentru* și în tăria reformelor. Reformele sale sunt reformate și batjocorite. D-l
20 Carp stă la putere pentru și numai pentru putere. Încă o cacealma.

Junimiștii propun și susțin prin *Rom. lib.* candidatura la președinția Senatului a d-lui Crețulescu și face pe lume să crează că ei sunt oameni, iar nu suflete de lachei. D-l Crețulescu cade. Junimiștii stau la
25 putere și fac loc celor trei conservatori. Altă cacealma învinsă!

Cît pentru cacealmalele lui Toderiță Rosetti să nu mai vorbim. Ceea ce a făcut la Curtea de casație va face și la minister. Cacealmale productive în jus-
30 tiție, cacealmale productive în guvern!

Suntem siguri însă că opinia publică s-a lămurit.

Cînd junimiștii vor mai amenința cu cinstea lor, cu ideile lor, cu reformele lor, cu caracterul lor de
independență, cu eroismul lor, opinia publică va
35 surîde, va ride și toate laudele lor le vor lua drept viclenii, drept ipocrizii, drept minciuni, drept ifose, drept impertinențe, drept cacealmale!

Grupul junimist este un microscopic grup politic și o imensă cacealma. Șeful e d-l Carp, și organul
40 lui, *Rom. lib.*

Fără îndoială că acela care nu se sfiește d-a minți neconținut dintre junimiști este Toderiță Rosetti. Așa e firea lui din naștere. Altfel nu poate. Dar n-a mințit numai acum în dezbaterile Camerei ci întotdeauna și vecinic va minți.

Minciuna este elementul în care înnoată și plutește cu o înlesnire miraculoasă. Ceea ce este aerul pentru pasări și apa pentru pești, așa este minciuna pentru actualul prim-ministru. Și pentru a zbura trebuie să aripi, și pentru a pluti și a înota trebuie să lăpătească, și pentru a minți cu succes îți trebuie un obraz lung, blind, niște ochi inofensivi, un glas blajin, niște gesturi molii, un aer cinstit și dulce, în sfârșit un fel de blindețe înșelătoare, un fel de înfățișare de apă lină, dar adîncă și furătoare. Și Toderiță are ce-i trebuie pentru a minți și este dotat pentru arta d-a minți mai îndestulător decît sunt înzestrate pasările spre a zbura, peștii spre a înota.

Iacă de ce minte de frige și, pe lingă șarlatanii care-l aprobă, mai găsește și mulți naivi care se lasă a fi înșelați.

Să lăsăm minciunile cele vechi: sunt prea multe. La Casație, cînd a împărțit dreptatea, se zice că a mințit. Cînd a pledat pentru ovrei contra țarei, a mințit; cînd a venit la drumurile de fer, a mințit; cînd a venit înaintea parlamentului și a declarat că fără încrederea țarei nu va guverna, a mințit. Cînd acum în Cameră a declarat că nu putea decît să impună pe țărani în interesul general, a mințit.

Și cînd a făcut alegerile, a mințit țarei, care era în fierberea unei triste învălmășeli.

Dar cea mai groasă minciună a comis-o cînd a explicat cauzele răscoalei țărănești, astfel încît a legitimat din nou vechea zicătoare: c-o minciună boierească...!

Acest discurs-cacealma a fost publicat și trimbat în *Rom. lib.* Trei mari minciuni sunt în acest discurs:

1) că țărani s-au răscolat din apetitele deschise de legea din '64, lege care în art. 5 și 6 nu se putea aplica;

2) că țărani s-au răscolat și din improprietărea însurăților de la '78-'82, deoarece s-au improprietărit și vro cîtiva cari n-aveau drept din cele 50.000 cari aveau dreptul d-a se improprietări;

3) că țărani s-au răscolat și din reaua administrație.

Dacă cu aceste minciuni n-ar fi căutat a izbi numai în partidul liberal, minciunile s-ar fi micșorat.

Și iacă de ce s-ar fi micșorat.

Singurii oameni din țară cari s-au ocupat de țărani au fost liberalii. Au improprietărit pe însurăți, au înmulțit școlile rurale, au scăzut impozitele, au înființat ambulanțele rurale, au fundat creditele agricole, au întemeiat o lege de vinzare în loturi mici a moșiilor statului etc.

În orice caz, un adevăr plutește pe dasupra oricărui altul.

Pînă la '76, adică în tot timpul cît au domnit boierii-ciocoi-parveniții, nu s-a făcut nimic, nimic, nimic pentru țărani.

Și iacă de ce discursul lui Toderiță Rosetti a fost cea mai mare cacealma pe care un boier-minciună o putea comite.

PARACLISERUL PACU

„În cimpul cu florile
Pierdui călimările,
Lăsind și mucările“.
(De pe vremea calemgiiilor)

5

S-a suit la tribună tipul degenerat, tipul perfect de slugă ciocoiască. Îmbrăcați-l c-o giubea veche și zdrențăroasă și pe dedesubt cu un anteriu lung, cu dungi verzi și galbene, înfigeți-i în briu călimările cu coadă lungă, puneți-i în mină mucările cu coadă de lemn negru și veți vedea în această stîrpitură de creștin, în acest Pacu, în această pacoste a Galaților o adevărată slugă de vlădică și slugă veche, din neam în neam, vătăf de țigani al vreunui ciocoi cu işlic.

10

15

Dacă ar fi vorba numai de acest caraghios, n-am zice nimic. Dar cînd acest caraghios se dă în spectacolul parlamentului, ridicîndu-se la tribună pentru a ridica în parlament un hohot de ris și aplauze glumețe în tribune, trebuie, pentru demnitatea parlamentului, a descrie în cîteva rînduri pe acest nimic care face de ris parlamentul țării, deja destul de batjocorit prin prezența atîtor alți mandatarî cari ar putea să figureze cu succes dinaintea tribunalelor corecționale.

20

25

Iacă portretul acestui saltimbanc. Un cap mic și fără expresie; o față turtită și palidă; mustăți și favorite galbene-murdare; un glas stîns; o înfățișare de slugă sau de țircovnic, neputînd vorbi, neștiînd ce spune, blîguînd și neștiînd nici chiar ceti; cînd se necăjește, dă din mini și ochii i se închid, gura-i mișcă și nu s-aude nimic. Iacă pe cine gălățenii s-au

270

înșelat a trimite în Cameră. Iacă o crudă insultă pentru marele port. Și noi credem că nu merită această insultă.

Cînd ieri s-a suit la tribună, a început să citească, incurcîndu-se, un lung și plat discurs, în care morfolea, în loc d-a susține, ridicarea preotului de mir.

Și pentru prima oară s-a văzut că întreg parlamentul, și minoritate și majoritate, să se scoale de pe bănci, să se plimbe, să rîză, să fumeze și să strige: „Iacă cele 12 evanghelii“. Pentru prima oară s-a văzut președintele Camerei rugînd pe un prăpădit de la tribună ca „să-i tipărească discursul în *Monitorul Oficial* fără a-l mai ceti, căci n-aude și nu înțelege nimeni nimic“. Pentru prima oară s-a văzut lumea din tribune strigînd, iar chestorii prăpădindu-se de ris, neputînd să potolească bătaia de joc care coprinsese pînă și banca ministerială. Erau 100 de țigări cari ardea în Cameră și 300 de voci cari spuneau glume pe contul caraghiosului de la tribună.

20

Cînd a isprăvit din gîngăit un „uf! uf!“ general s-a ridicat în Cameră.

25

Iacă cine este martirul de la Galați! Iacă cine este prigonitul lui Sturdza! Iacă un mandatar al țării care ar trebui să fie alungat cu hohote de ris, nu la seminarul din Galați, ci la un loc de conțopist.

Cu asemenea mandatarî țara se face de ris.

Pentru demnitatea națională, unui asemenea caraghios ar trebui să i se dea diurna înainte și un concediu nelimitat.

A
(Cronică)

5 Sunt dintr-acei pe cari un nimic îi impresionează;
sunt dintr-acei cari caută să dezlege orice fel de enigmă,
fie ea cît de puţin însemnată; așa caut de două zile
să aflu cine este acela care iscăleşte articolul relativ
la alegerea d-lui Blaremborg ca viceprezident cu un
„A” în organul meu de predilecție, în *România liberă*.

10 De două zile mă împiedic de acest „A”, care-mi
vine continuu în minte.

Mereu îmi vine să zic: A! am găsit, a! am ghicit;
„A” este Alecu sau Alexandru.

Dar cine este Alecu? D-aci nu pot ieși.

15 Să fie Alexandru Marghiloman? Nu-mi vine să
cred și iată de ce: Alexandru e ministru și la un minis-
ter unde spiritul omului este dus cătră tabla lui Pita-
gora, lucrări publice..., inginerie... aritmetică... tabla
înmulțirii... de cinci ori cinci douăzeci și cinci, un om
ocupat cu asemenea lucruri nu poate să se gîndească
20 la Schopenhauer, căci acest filozof nu se gîndește decît
la femei, la perversitatea lor, la răutatea lor față cu
bărbații, și mai cu seamă dintr-acest din urmă punct
de vedere Alexandru nu se poate plinge de ele sau de o
parte din ele, de partea cea mai veche și mai solidă.

25 Îmi vine însă din nou un A! în minte: A! dar citația
e relativă la reprezentatie și Alexandru reprezintă;
el nu face decît reprezintă.

El reprezintă în minister majestatea vîrstei; el
reprezintă faptele ilustre ale partidului junimist; el
reprezintă prudența și tactul; el reprezintă pe omul
muncitor care a parvenit după o viață întreagă de
5 muncă la una din cele mai mari demnități ale statului;
el reprezintă podul peste Dunăre, compania româna
de navigațiune, opere la a căror concepție a luat o
parte însemnată și la a căror îndeplinire va prezida.

Prin urmare, am ghicit.

10 A! dar mai este ceva; este ceva care mă scoate din
orice îndoială, este că citația din Schopenhauer zice
că lumea este reprezentația mea, prin urmare tot Ale-
xandru Marghiloman trebuie să fie autorul ei, căci
cine poate crede mai bine decît el că lumea e reprezen-
15 tația lui.

Căci iacă ce zice el: eu sunt junimist, lumea e
junimistă; eu umblu călare, lumea umblă călare; eu
sunt capabil de a fi ministru la lucrări publice, lumea
e capabilă de a fi ministru, probă e Știrbei; prin urmare,
20 lumea e reprezentația mea și eu reprezentația lumii.

A! dar nu cred să fie Marghiloman care a scris acele
rînduri, pentru motive mai temeinice decît cele invo-
cate pînă aci, și iată-le: acel „A” vorbește despre potri-
virea ideilor alesului cu acelea ale alegătorilor.

25 Marghiloman nu poate vorbi despre asemenea
lucruri, căci el are doctrina lui în materie electorală,
formulată în fraza: să facem orice pînă vom trece gîrla.

Prin urmare, nu e el. De aceea zic într-una A! am
ghicit; A! n-am ghicit.

CE ASEMĂNARE!

(Lirism în proză)

Acum citeva zile la Jak lumea era adunată la ceai.
Și se vedea prin geamul luminat al ferestrei.

5

Și se vedea un cap splendid de lumină, feerie, delicat, al căruia păr negru, despărțit la mijloc printr-o cărare subțire, era negru-lucios cu unde scînteietoare. Ce ochi șireți și vii! Ce nas subțire și nobil și gura rumenă ca un arc de coraliu e gata să arunce săgețile eteriene ale spiritului!

10

Și alătura de această minune era și capul lui Jak! Și ochii minunei ș-au deschis aripele negre de gene umezi și drepte; arcul de coraliu suride: ce suris luminos și fin; două gropițe ca două pîlnioare ideale s-au adîncit în obrajii marmureeni.

15

Și alătura de acest farmec era și capul lui Jak! Și vorbește acest vis; nu s-aude nimic; arcul de coraliu joacă pe niște piese delicate de fildes alb-albăstriu; este un clavier; aerul răsuflării adîind pe această claviatură sună o simfonie eoliană pe care amorașii de pe evantaliile diafane o pot asculta fără să se sperie. Mîna ei, mai rafinată decît minele lui Canova, atinge delicat de fruntea albă o batistă străvezie prin care se zăresc degitele rumene și subțirele.

20

Și alătura de acest vis era și capul lui Jak!

25

274

Această minune înaltă și ușoară s-a ridicat în sus. Mijlocul ei se poate frînge, strîns în talia de mătase neagră cu stropi de dantelă ca paiul. Dar nu, acest mijloc e mlădios. O statuă perfectă, o statuă antică, o Venus de Millo în draperie modernă; un ideal antic la un ceai junimist.

5

Și alături de acest ideal era și capul lui Jak!

*

Sunt în redacție; îmi citesc mica mea poemă, iar redactorul-șef, acest cap energic, a căruia privire mîngie și taie, s-a încruntat. Oh! ce crud a fost amenințîndu-mă că „pentru asemenea asemănări nu merit decît nota trei!” Încă o deziluzie de artist.

10

UN BĂTRÎN NEBUN

5 E vorba de Gună Vernescu. Acest bătrîn nedemn a fost adus în capul justiției țării pentru ca să dea dovada cea mai evidentă că nu este sănătos la minte. Furia s-a manifestat în urma ceaiurilor politice din palatul său blazonat. Nu, desigur că nu este sănătos. Și boala e la cap; sistemul nervos i s-a zdruncinat. Scandalul și batjocora pe care a aruncat-o asupra justiției dovedesc că ori dinainte era țicnit, sau că

10 ceaiurile n-au fost curate. Oricare ar fi cauza, purtarea sa nu poate fi potrivită cu un om care ar avea mințile întregi. Parvenitul a devenit ministru și ministrul o demență senilă. Un om în stare normală, oricît de pătimas ar fi fost în politică, oricît de nedemn ca om și

15 ca ministru ar fi fost, dacă un pic de bun simț i-ar mai firămas și-ar fi ascuns nițel patima rușinoasă și răutatea înjositoare. S-ar fi gîndit că, măturînd dintr-o dată curțile și tribunalele, ar ridica opinia publică ca o vijelie asupra capului său.

20 Nu, Gună Vernescu nu s-a gîndit, căci nu se poate gîndi. Claviatura minții i s-a zdruncinat. În curînd, e foarte probabil, va scăpa din palatul său numai în cămașa de noapte și nu va intra în el decît în cămașa de forță.

25 Închipuiască-și cineva un ministru care din senin dă afară șapte membri de la Curtea de apel, și încă de la aceeași Curte, și trei membri de la tribunal!

Ce-a ajuns justiția?... Ce-a ajuns? Întrebarea trebuie schimbată. Ce a ajuns acest minister ca să cheme în capul justiției pe un furios? Purtarea acestui ministru nu e nici de pătimas, nici de prost, ci de nebun, nebun

5 în toată legea.

Cum e cu putință să se cheme ca consilier al tronului un nefericit care ar trebui să fie consiliat de d-rul Șuțu?

10 Vom vorbi de justiție. Acum nu e vorba decît despre un nebun. S-a zis că cu plan a așteptat ca să se dea vacanță parlamentului și apoi a scos decretul de dare-afară a zece judecători din București, a zece deodată. Să admitem că a avut un plan hoțesc. Nici aceasta nu-l scapă de bănuiala nebuniei. Se știe că sunt nebuni

15 atît de vicleni, încît înșeală pe alieniștii cei mai celebri. Lucrul este dovedit. Și mai ales se știe că un nebun, cînd i-a intrat în cap ideea fixă a unei crime, ajunge la un grad de perfidie la care nici un perfid sănătos nu poate ajunge. Un mare alienist de la Paris, Legrand

20 du Saulle, povestea într-o conferință publică că un nebun de la Charanton, ca să ucidă pe un îngrijitor de la acest spital, în timp de patru luni s-a arătat că-l iubește, că-l adoară; ba se prefăcea cu un meșteșug extraordinar că furiile lui se potoleau îndată ce vedea pe acel

25 îngrijitor. Și cînd îngrijitorul s-a lipit cu dragoste de nebun și a început să-l primească prin odaia lui, într-o zi a intrat la el cu o ramură și i-a cerut un cuțit ca să-și cioplească un baston. Îngrijitorul i-a dat cuțitul. Și nebunul a ucis pe îngrijitor.

30 Gună Vernescu nu poate invoca perfidia lui pentru ca să dovedească că nu e nebun.

Iacă victimele acestui furios pus în fruntea justiției spre batjocura ei și spre rușinea țării:

35 D-l Al. Stoicescu, președinte la Curtea de apel;
D-l S. Populeanu, membru la Curtea de apel;
D-l S. Iorgulescu, membru la Curtea de apel;
D-l Al. Sc. Ghica, membru la Curtea de apel;
D-l M. Zenide, membru la Curtea de apel;

D-l M. Manolescu, procuror la Curtea de apel;
 D-l I.E. Dobrescu, supleant la Curtea de apel;
 D-l Ghimpa, membru la tribunal;
 D-l P. Slăvescu, membru la tribunal;
 D-l D. Metaxa, președinte la Trib. Dimbovița.
 O altă listă tot atât de mare se prepară. Magistrați,
 cuțitul nebunului stă asupra voastră! E nebun.
 E nebun.

CIOCOIIUL

Pune-i pe obraz orice mască, veselă sau tristă, frumoasă sau schiloadă, întindeți-i pe mască orice culori, îmbrăcați-l cum veți voi, dați-i orice profesie, el e același, aceeași unitate psihică sub o varietate infinită de forme.

Dacă voiți să fie blond, albinos, cu mustața ca paiul adusă pe buză și umezită puțin, dacă voiți umflați-l ca un cimpoi, cu fața injectată de singe, cu două favorite scurte, cu pîtecele revărsate, cu glasul prea subțire pentru grosimea trupului, dacă voiți zidiți-l ca o namilă, cu privirea posomorită, cu fața galben-verde, cu albul ochilor gălbui și sticlos, cu glasul din pîtece, cu mișcările grele și bălăbănite, dacă voiți să fie frumos, cu obrajii răsurii, cu ochii albaștri, vârgați și lucioși, cu mustăcioara subțire și delicată, dacă voiți zbîrciți-i obrajii și faceți-l să șonticlie, dacă voiți dați-i un aspect războinic, cu mustăți albe, lungi și frizate, cu barbișon ascuțit și cu glas de aramă, dacă voiți pociți-l, răriți-i şuvițele lui de păr, răriți-i barba încît să vedeți prin ea ca prin niște dinți știrbiți de darac, fie ministru, fie publicist, fie deputat, fie general, fie avocat, fie polițai, — el rămîne același; atîtea infățișări și atîtea profesii ascund același tip, tipul degradat al ciocoiului.

Pentru ciocoi familia n-are graniță și nu există decît ca un focar de perpetuare a vițiilor. Iacă de ce conversația lui intimă este un izvor nesecat de can-

canuri. Iacă de ce el nu poate respecta la cuvint nici o familie blindă și onestă. Ciocoiul n-are religia familiei.

5 Pentru ciocoi patria n-are graniță și totuși el nu este utopistul cetățean al universului, ci lacheul oricărei puteri care-i dă puterea de a-și încăleca neamul. Ciocoiul n-are religia patriei. Patria pentru el este traista cu grăunțe.

10 Pentru ciocoi poporul nu există ca o majestate a unui organism enorm și demn în simplitatea lui. El nu înțelege acest furnicăi sublim decît ca o turmă robită lui sau ca o haită răzvrătită contra lui. El sau domnește, sau dă mina streinului ca să domnească. Ciocoiul nu are religia poporului.

15 Pentru ciocoi nu există drapel național. Lumea l-a văzut mișuind sub o bandieră dușmană nouă; lumea l-a văzut curbîndu-se înaintea aceluia care reprezintă ideea ingenucherii popoarelor libere. Pentru el drapelul este un zăblău sau un sac într-o prăjină. Care zăblău îi scutură puterea și care sac îi dă rubla, acela este drapelul lui.

20 Închideți în această cutie de carne ura, ambiția și poltronia, transformați-i țeasta capului într-un stomac și veți avea tipul ciocoiului, unitatea degenerescentei, a perversității și a dușmăniei dinlăuntrul națiunei.

25 Voiți să-i știți origina? Ciocoiul sau este boier decăzut, sau un grec boierit, sau un milionar parvenit. Izvoarele pot fi mai multe, dar acestea sunt cele trei mari cloacuri din cari să exală pesta națiunei.

30 Și, cu toate acestea, ciocoiul, prin străin, prin rebeliune și prin complot contra coroanei și contra țarei, a ajuns la putere.

Cînd va cădea, va cădea de vecie.

CELEBRUL GUNĂ

Celebritatea lui Erostrat este cunoscută. Era un templu al Dianei la Efes, frumos și renumit; Erostrat, un imbecil și un feroce, îi dă foc; templul este distrus și

5 numele lui Erostrat rămîne înscris în istoria omenirii.

Sunt celebrități între celebrități: numele unora rămîne la posteritate pentru că au făcut un bine omenirii. Acei cari au inventat diferitele probleme ale științei prin cari civilizația și bunul trai al omenirii

10 s-au mărit au lăsat un nume pe cari generațiile cari au venit în urmă sau cari vor veni l-au binecuvîntat și-l vor binecuvînta. Alții cari au făcut numai rele lasă nume pe cari generațiile următoare nu pot decît să le blesteme.

15 Gună Vernescu este dintr-acești din urmă. În stadiul de formațiune în care ne găsim, era un templu sacru pentru toți: justiția. Relele timpului trecut dispăruse: bacșipurile la judecători erau un suvenir istoric. Demnitatea personală, izvorită din ideile moderne,

20 făcuse să dispară obiceiurile pe cari epoca fanarioților, strămoșii în parte a ciocoilor ce ne guvernă, le consacrase în legile țarei; ei ziceau că este permis judecătorilor a lua de la părți mită, cu restricția însă care nu avea

25 nici o limită în lege, de a nu abuza de acest drept; ceea ce nu putea fi apreciat de nimeni, căci nicăieri nu era indicat criteriul maximului sau minimului acestei hoții legale.

Ce justiție putea fi pe acele timpuri își inchipuiește fiecare. Domnii țării furau de stingeau pământul pe toți acei cari cereau confirmarea sau infirmarea vreunei sentințe. Norocul țării era numai că acei domni erau
5 străini de ea și de moravurile ei. Astfel onoarea neamului nostru a rămas neatinsă de molima hoției fanariote.

Cu introducerea în țară a culturai, științei și ideilor moderne, culese în cea mai mare parte pe băncile facultăților franceze, magistratura noastră luase obiceiurile
10 magistraților țărilor adevărat civilizate. A fi cinstit ca judecător nu mai era, în aceste din urmă timpuri, o virtute, precum era în vremea fanarioților, dacă pe acea vreme se afla vreun judecător cinstit; cinstea judecătorilor era cunoscută și recunoscută de toți; cu bani
15 nu se mai putea câștiga procese, cum se câștigau odată chiar la Înaltul Divan și cum se obținea o anafora domnească.

Lumea începuse să vorbească de inamovibilitatea magistraturii. Această inamovibilitate nu putea fi
20 decât consacarea cinstei judecătorilor. Cea mai mare parte din țară era pentru inamovibilitate, căci dorea ca magistrații cinstiți să poată fi siguri de pozițiunea lor, să nu mai fie supuși fluctuațiunilor provenind din
25 bunul plac al ministrului de justiție. Orice mutare era rău privită de toți acei cari nu cunoșteau cauzele reale cari o motivau; o înlocuire cauza o emoțiune generală. Spiritul public consacra prin gelozia ce arăta pentru siguranța poziției magistratului o inamovibilitate de
30 fapt. O serie întreagă de miniștri ai justiției, ținând socoteală de cerințele spiritului public, nu s-au atins decât cu cea mai mare frică de cite un magistrat care pe ici pe colo se depărta de la atitudinea corectă pe care i-o impunea poziția socială ce ocupa. Și protestele
35 au fost, chiar într-aceste cazuri, destul de violente.

Cum se poate însă judeca faptul actualului ministru de justiție?

Pentru ce Curtea de apel din București este mai puțin decât o comisie a poliției? Magistrați integri, cunoscuți
40 pentru onestitatea și capacitatea lor, sunt dați afară ca niște subcomisari după 25 de ani de serviciu. Ei cari

în acest lung interval, într-o întreagă viață de om, au dat hotăriri în numele maiestății-sale regelui, ei cari au dobândit încrederea tuturor, a acelor cari au câștigat sau au pierdut procesele ce au supus judecării lor ca
5 părți interesate sau ca avocați, sunt depărtați din funcțiunile ce ocupă și tratați ca oameni cari nu merită nici măcar deferența de a li se cere demisiile.

Faptul acesta este unic în anelele noastre judiciare.

Este inexplicabil. Logica umană conduce pe fiecare
10 a vedea în actele ministrului de justiție un fapt anormal; explicațiunea lui nu poate rezida decit în ordinea faptelor neraționate pe cari patima împinsă la orbire le săvârșeste în afară de conștiință.

Lovitura dată Curții de apel din București este
15 inconștientă.

Un act inconștient, o patimă veninoasă care a umplut de venin și inima și mintea lui Gună Vernescu a lovit inamovibilitatea de fapt ce se stabilise în favoarea
Curților de apel.

20 Vernescu a dat foc templului nostru de justiție. De aci vom avea parte de lachei în loc de judecători.

A fost un nebun în București care se numea Dună; acesta are un succesor care se numește Gună. Dună era nebun și caraghios; Gună e nebun și rău.

SORCOVA

5

10

15

„Sorcova
Vesela,
Peste vară
Primăvară,
Să-nfloriți,
Să-nmărgăriți
Ca un măr,
Ca un păr,
Ca un fir
De trandafir:
Tare ca piatra,
Iute ca săgeata.
La anu și
la mulți ani!“

Să trăiți, ciocoi d-voastră; să trăiți, ciocoi și
cioclovine; să trăiți, parveniților; să trăiți, trădători
ai frumoaselor principii pentru care neamul românesc
a suferit, a luptat și a învins.

20 Să trăiți, ciocoi bătrini, căci fără voi străinul n-ar
mai putea să-și întinză „mina lui“ asupra satelor și
orașelor noastre; salonul lui Hitrovo ar rămânea fără
mușterii, iar ciocoișii s-ar pricăji pocilțiți de foame și
șampania n-ar mai avea căutare.

25 Să trăiți, ciocoișii, căci fără voi ar rămânea pustii
cluburile, tripourile, cafenile și atâtea alte temple
ridicate spre rușinea omenirii și mărirea Atotțiitorului.
Fără voi, misitismul, intriga și necinstea, fără voi
scandalul, deșul și turpitudinea și-ar pune doliu și
30 ar umbla cu picioarele goale în loc d-a pune fracul și
redengota fumurie și elegantă. Fără voi, poliția ar

trebui injumătățită, pocziile scabroase ale Occidentului
din taverne ar rămânea fără cititori, iar vițiile, pe cari
nici chiar antichitatea decăzută nu le cunoștea, s-ar
șterge din amintirea omenirii rușinate. Fără voi cabala
5 și șantajul s-ar stinge; fără voi scapeții n-ar mai aștepta
pe la porțile vilelor și n-ar mai auzi țipetele nerușinate
și a doua zi nu și-ar mai spăla trăsurile de rușinea
gurilor voastre pingărite.

10 Să trăiți, ciocoișii, căci fără voi tinerețea viguroasă
și demnă, modestia și hărnicia cinstită, talentul și
entuziasmul ar rămânea fără contrast și și-ar pierde o
parte din valoarea lor, deoarece nu s-ar ști cît de ușor
este să fii decrepit, nedemn, leneș, stupid și coșcovit
la 25 de ani.

15 Să trăiți, ciocoișii d-voastră!

Să trăiți, cioclovinelor, spre mărirea și gloria plă-
cintarilor, simigiilor și bucătarilor din cari vă trageți.
Dacă străbunii voștri s-ar deștepta de prin curțile biseri-
cilor și v-ar vedea cum vă îndoiți înaintea ciocoiilor
20 și cît de obraznici sunteți cu cei mici, o eternă fericire
s-ar imprima pe masca acestor umbre cari întindea foile
de plăcintă și pisa nucile și zahărul pentru saraillii.
Și dacă v-ar vedea pe unii deputați și senatori și pe
alții miniștri, corul umbrelor ar striga cu entuziasm:
25 „Iacă cele mai bune plăcinte ce am plămădit în țara
românească!“

Să trăiți, cioclovine, spre rușinea românilor și gloria
minciunei!

Să trăiți și voi, parveniților! Voi cari v-ați uitat
neamul, voi cari ați strîns milioane înșelînd, furînd și
30 jupuind pe țărani, voi cari smulgeți testamente muri-
bunzilor, voi cari meremetisiți neputința călugărilor
bătrîni pentru a le lua cheile de la sipete, voi cari
îndulciți bătrînețele văduvelor bătrîne și libidinoase,
35 voi cari faceți din delict și din crimă izvor de bogăție,
voi cari pieriți la urma urmelor de fiere și de nebunie,
să trăiți, o monștri sufletești, să trăiți, căci fără voi
trădarea ar lua zborul din omenire și vițiile senile ar
rămânea văduve de exploatare!

Să trăiți, ciocoi, ciocoiși, cioclovine și parveniți,
căci fără voi psihopatologia umană n-ar mai putea
face nici un progres!

5

„Să trăiți!
Sorcova
Vesela,
Peste vară,
Primăvară....
La anu și la mulți ani!”

ELITA SĂ AMUZĂ!

5 În sfârșit, am intrat în ziua anului când să împlinește
un secol de când „elitele sociale” au fost zguduite și
izbite în bastilii și în cetăți, în palate și în biserici. În
bastilii erau victimele elitei, în cetăți erau nobilimea
civilă și militară a elitei, o nobilime depravată și mes-
chină, în biserici era clerul care storcea avuțiile națio-
nale și petreceau cu femeile îmbrăcate în tricouri, ba
uneori dezbrăcate la pielea goală.

10 În bastilii gemeau, în cetăți și în temple petreceau.
Lumea era împărțită în două: lumea-victimă și lumea-
stăpână.

15 Și s-a împlinit o sută de ani de atunci. Revoluția
umană durează încă și democrația după o sută de ani
mai are încă de luptat. Elitele sociale, aceleași elite
coptoroșite de trândăvie și lascivitate, nu s-au stins cu
desăvîrșire.

20 Astăzi elitele se compun din pleava marilor familii
și din parveniții financiari. Decăzuții vechilor familii
și mișei noilor bogătași își dau mina: numele și banul,
pergamentul și hîrtia monedă, obrăznicia de sus și
tîrîtura de jos, iacă formele cele nouă ale noilor *elite*
sociale.

25 Și la noi, ca și aiurea, elita socială voiește să dom-
nească în virtutea numelui și a banului. Și vițierea
cerebrală a elitei îndrăznește a ridica pe față numele și
banul la doctrină socială.

La noi elita e la putere. Ce face elita?

IN CARNAVAL

Elita s-amuză. A băut bine; a mâncat bine; s-a înfășurat în blănuri; și-a pus fracul, și-a înfipt nasturii lași de aur în cămașa albă; a început balurile; dan-
5 țează, ride, vorbește; fleacurile curg, comerațele cad grindină. Toate cocoanele le trec pe buze; toate șoptile rele trec de la o ureche la alta; toți amanții dau mina bărbaților legitimi; toate întâlnirile sunt decise în baluri. Elita se amuză.

10 Pe la trei din noapte, elita nădușită și obosită începe să se arunce în cupeuri și vizitiii rași pornesc elita la cluburi. Aci începe bacaraoa și stosul; aci veniturile nemuncite încep a se izbi; aci blaga începe a circula; bani, blagă și politică. Elita se amuză.

15 Dar țara? Dar țăranul? Dar munca productivă pentru stomahuri largi și depravate?

Pentru țară nu e nimic, nu face nimic. Ea poate fi înșelată cu telegrame false. Ea poate fi insultată cu funcționari străini cari funcționează pe teritoriul ei.
20 Ea poate să-și piarză rind pe rind din suveranitatea pe care a dobândit-o prin marea jertfă a singelui.

Nu face nimic. Ea poate să-și piarză încrederea în justiție când Gună Nebunul ațîțat de ceaiuri necurate și bate joc de tribunal și de Curți. Nu face nimic. Țara
25 este plămădită de Dumnezeu pe pământ pentru elita socială și elita se amuză. Nu este destul atît? Ce-ar mai vrea țara? În elită sunt nebuni, sunt maniaci, sunt cochinți de neam, sunt depravați, sunt zevzeci, sunt pungași, sunt falșificatori de testamente, sunt bețivi,
30 sunt cartofori și măsluitori de cărți... Ei și? Așa e elita și neamul românesc este turma netrebnică ivită pentru plăcerile și vițiul și raptul elitei sociale. Elita face ce trebuie: se amuză; și țara face ce trebuie: rabdă!

Dar țăranul? Pentru el a căzut din mila Domnului
35 iarna grea, cu viscole, cu troieni, cu 15 grade sub zero; pentru el sunt pușcăriile, umezi și întunecoase; pentru el să prepară tutela marilor proprietari cu învoielile, în care intră, pe lângă douăzeci de rubrici, și rubrica urzieilor, și rubrica cocăritului și rubrica rușetului!
40 Nu este de ajuns? Dar elita socială a făcut și mai

B. Delavrancea în anul 1893.

LA ROUMANIE

ILLUSTREE

BUCAREST

DELAVRANCEA

Delavrancea în 1897. Desen de Artachino, în ziarul *La Roumanie illustree*.

5 mult pentru el. Nu l-a răsculat? Nu l-a răsculat făgăduindu-i pământ și domeniile coroanei? Nu l-a răsculat spunindu-i că va veni Cuza cu legiuni de cazaci și cu saci de ruble? Și apoi nu l-a ucis? Nu i-a aruncat hoitul vînat și decompus în frumosul mormînt săpat în mijlocul cîmpiilor mănoase?

Elita a muncit, a bătut, a ucis, a îngropat, a trimis la pușcărie.

10 După atîta nădușeală era drept să se odihnească, să petreacă. Și sfintele sărbători au venit la timp: brațul elitei era ostenit de sabie și de trăgători; mintea elitei era obosită de discursuri ținute contra sălbatecului țaran și de atîtea sentințe date contra brutei-țaran. E grea muncă să faci și pe răzvrătitorul, și pe judecătorul, și pe călăul!

15 Trebuia să se odihnească elita. Iacă de ce e drept ca elita să se amuze; și elita să amuză!

2 IANUARIE

20 Acum doarme cu fața în sus; sforăie. E palidă, cu părul ciufulit, cu ochii trași, cu capul infundat în trei perne de puf moale. Visează. Prin capul ei îi trec valsurile, cotilioanele cu figurile cu perdea și fără perdea. I se pare că sărută încă condurii de mătase; parcă strînge în brațe o talie mlădioasă. A băut prea mult; a mîncat prea mult, a dansat prea mult; a jucat pînă la ziuă cărți. Este elită socială la 2 ianuarie.

Să învîrtește în patul cald și moale. I se pare că a auzit o duzină de sticle cu șampanie pocăind. Tresare; să deșteaptă. S-a odihnit!

30 Bine că s-a deșteptat. Azi e o zi de muncă și încă de muncă grea. Bine că nu și-a uitat. Astăzi este 2 ianuarie: începe procesul țăranilor!

Așa e; a mai rămas necondamnați.

35 Scoală-te, elită socială mai sunt victime răsculate de tine, mai sunt judecători nedați afară, mai sunt păcăleli de tras țarei: falsul-principe e încă la Paris; d. Carp este tot la externe și agenția Havas lucrează încă.

Scoală-te, elită socială și fă-ți lista de prescripție judecătorească, căci Gună Nebunul nu e încă la Mărcuța!

Scoală-te, elită socială, căci salonul unei doamne, ministresa nordului, te așteaptă cu ușile deschise.

5 Scoală-te, elită socială, căci au mai rămas încă mulți țărani de trimes la pușcărie!

Nu te speria: mai sunt baluri și cluburi; muncеște ca și pînă acum și vei avea răsplata.

10 Revoluția umană a democrației nu și-a atins încă magnificul țal sub care vei cădea ca un stîrv putred și pestilențial.

Deșteaptă-te: ești încă tare!

NOUL PREȘEDINTE AL CAMEREI

Să-l salutăm. Se și cuvine. Să-l salutăm, dar întrebîndu-l ce este și cine este?

5 Ce reprezintă d. Costică Grădișteanu, d-sa, noul președinte al Camerei? La noi, nu cum vor ciocociași să-l asemenea cu președintele Camerei Comunelor din Anglia, reprezintă o majoritate, un partid care guvernează, și tot el devine, în momentele grave de crize ministeriale, cel mai de căpetenie consilier al m.-s. regelui. Iacă de ce suntem datori să-l întrebăm cine
10 este și ce este?

Dacă președintele Camerei ar fi numai un om care trage clopoțelul și care culege și innumără voturile, care dă și ridică cuvîntul, care ține numai ordinea
15 discuției, în acest caz pur și simplu ar trebui să-i zicem: „Să trăiești, noul stăpîn al clopoțelului din Dealul Mitropoliei!”

Atît ar fi și delicat și destul.

20 Dar cînd președintele Camerei reprezintă, actual, o întreagă situație politică și, potențial, rezolvirea crizelor grave ale țării, suntem datori să vedem ce reprezintă el în sineși, iar nu cel-au însărcinat să reprezinte o majoritate caprițioasă.

25 Din punctul de vedere al cunoștințelor literare, istorice și științifice, noul președinte al Camerei, dacă ar fi fost ales președinte al Divanului ad-hoc și dacă noi am fi pe acele vremuri de tristă amintire cînd a ști carte însemna a ști numai gramatica grecească și

a nu bănuî că există şi una românească, în această ipoteză n-am avea nimic de zis contra d-lui Costică Grădişteanu, afară numai de: „Să trăiţi, boieri dv. şi să vă ţie Domnul D-zeu cu bine şi sănătate ca să puteţi ridica la cinste mare şi pe coconii d-voastră!“.

5 Dar astăzi, cînd ţara este plină de clase primare, de seminarii, de gimnazii şi de licee, cînd ţara are facultăţi de medicină, de drept, de teologie, de filozofie, de litere, de ştiinţe fizice şi matematice, başa de şcolile
10 superioare de ştiinţe aplicate, ţara ştiînd că noul preşedinte este *agramatos* în toată puterea cuvîntului, are mare cuvînt să se mire de drepturile la preşedenţie ale d-lui C. Grădişteanu din punctul de vedere cultural.

Dar poate că noul preşedinte al Camerei, neavînd
15 carte şi avînd parte, va fi avînd vrun talent oarecare. El, dl. C. Grădişteanu este un orator cu darul dumnezeiesc d-a vorbi, mindru şi atrăgător, după bunul-simţ, dacă nu după carte? Nu. Are condei şi podoabile condeiului? Nu. Să fie om subţire la cuvînt, adică să le
20 întoarcă cu fineţe pe cele diplomaticeşti? Nu. Să fim drepti, mai bine decît dl. C. Grădişteanu vorbeşte şi dl. Lascar Catargiu şi dl. Crisenghi, căci aceştia tot spun cîte ceva, dar noul preşedinte al Camerei ba. Mai condeiaş decît dl. C. Grădişteanu este şi dl.
25 C. Nucşoreanu, căci acesta tot s-a văzut făcînd o interpelare în scris, dar noul preşedinte al Camerei ba. Mai diplomat decît dl. C. Grădişteanu este pînă şi dl. Pacu, pacostea Galaţilor, căci acesta barim a căutat într-un discurs, lung şi prost, să-şi atragă simpatiile
30 clerului de jos, iar noul preşedinte al Camerei n-a scris niciodată nimic, afară de răvăşelile de moşie, n-a vorbit niciodată nimic afară de conversaţiile particulare şi n-a făcut niciodată nimic afară de obicinuitele treburi ale omului pe pămîntul acesta.

35 Iacă de ce ţara se va mira şi mai mult, din punctul de vedere al darurilor dumnezeieşti, de drepturile d-lui C. Grădişteanu d-a prezida parlamentul.

Dar poate că noul preşedinte al Camerei are prestigiul unui trecut politic pe drept sau pe nedrept. Nici
40 atît. Tot trecutul său politic se rezumă în a îmbrăca un frac, în a-şi atîrna de git o decoraţie şi a se duce la

vreo paradă în faimoasa formulă *à la* Prodănescu: „la serviciul competent ca să se rezolve după precedent“, pe care o punea pe toate hîrţile ca ministru de finanţe în 1870 şi într-o faimoasă telegramă scrisă se zice de altul, în care certa pe m.-sa regele că nu s-a ţinut de cuvînt în alegeri.

Numai atît? Da, numai atît.

Iacă de ce ţara, şi din punctul de vedere al trecutului politic, se va mira de marea onoare pe care o majoritate, capriţioasă şi incolţită, i-a trîntit-o în cap d-lui C. Grădişteanu.

Dar, în sfîrşit, trebuie să aibă ceva noul preşedinte al Camerei.

Are.

15 E boier; are un nume pe cari l-au purtat boieri de prima mînă, din protipendadă, cum se zicea p-atunci.

Şi mai are bani, de care se bucură unii onorabili alegători din Rîmnicul-Sărat în timpul alegerilor. Lucru pe care l-a afirmat chiar ministrul Ghermani.

20 Şi mai are un castel, cu turn medieval şi cu ruine imitate, pe moşia Sihlele.

În virful turnului, cînd boierul este la moşie, filfiie drapelul naţional.

Mă rog, ca la vodă, cum zic ţăranii de pe acolo.

25 Iacă ce are.

Mare onoare s-a făcut parlamentului şi ţărei!

Salutăm pe noul preşedinte al Camerei.

Era nouă începe.

NAUFRAGIUL LUI CARP

Înainte de a fi ajuns d. Carp ministru omnipotent între nulițăile care îl înconjoară, toată lumea vedea în el un maniac, un om menit a vorbi mare și a lucra mic, iar junimiștii, privindu-l lungit pe canapelele de la Cameră și salutînd cu numele de „gogoman” pe cei mai mulți dintre cei cari îl deranjau căutînd să vorbească cu el, își ziceau cu durere: păcat! ne-am înșelat! el nu e decît un infumurat cu atît mai ridicul cu cît crede pe toți ridiculi, cu atît mai deșert cu cît crede pe toți inferiori sieși.

Așa vorbeau chiar junimiștii. Dar toate s-au schimbat pentru aceiași junimiști de cînd Carp a ajuns ministru omnipotent între nulițăile ce îl înconjoară. Nici mai mult, nici mai puțin, ei văd azi în el un om de stat, un adevărat om de stat, „un om menit — declamă ei — să ridice țara din mizeria în care a aruncat-o regimul colectivist”.

Bărbații cunoscători în ale politicei nu și-au schimbat vederile despre d. Carp; ei au gîndit despre d. Carp întotdeauna același lucru, căci ei au văzut în el *omul*, iar nu ministrul îmbrobodit în nimbul puterii, nu mina dătătoare de daruri și favoruri.

Ei au văzut în d. Carp un om leneș, infumurat peste seamă, orbit de închipuirea că natura și-a dat o încordare specială spre a-l zidi, un om care a dus min-

ciuna pînă la virtuozitate, un om care crede că pentru a alcătui o lege sătenească ori administrativă ori judecătorească, în fine, că pentru a „face o reformă” nu are nevoie de adîncă cunoștință a păsurilor și trebuințelor țarei căreia îi plăsmuiește acea reformă, ci e destul un secretar căruia d. Carp să-i dicteze toate fericirile neamului românesc, stînd cu ochii în tavan și răsturnat pe vro canapea din vrîun minister ori din vrîun otel de la Sinaia.

Și cine l-a văzut așa realitatea a văzut; și cine l-a cunoscut astfel în adevăr l-a cunoscut: leneș, infumurat, îngîmfat și mai presus de toate mincinos... mincinos ca orice leneș, care trebuie să se dea drept om cu mare putere de muncă.

Dar minciuna nu izbutește în veci, ea e sortit să se infunde odată, iar minciunile carpiste, cît de meșteșugite au fost ele pînă acum, spre marea amărăciune a ministrului-suflet al junimiștilor, s-au infundat deja de mai multe ori.

Carp se află azi într-un adevărat naufragiu.

Închipuiți-vă un marinar care n-a știut niciodată a cîrmui, dar, infumurat și mincinos, fără a cunoaște întinsele căi ale mărilor, strigă: „Suiți-vă în vasul meu și aveți încredere. Știu a cîrmui și cunosc căile mărilor”. Ce se întîmplă? Oamenii necunoscători și lesne credincioși să suie în vasul mincinosului și se avîntă pe mare.

Dar minciuna nu izbutește în veci, ea e sortit să se infunde odată.

Vasul e bătut de vînturi și, nefiind la cîrmă o mină sigură și experimentată, el e izbit de toate stîncile și aruncat pe alte căi decît acelea pe care voiseră să umble acei ce se urcaseră în vasul căpitanului mincinos. Atunci acesta, ca să-și scape pielea, începe a arunca peste bord lucrurile naivilor cari l-au însoțit, și la urmă, cînd pericolul crește și amenință din ce în ce mai mult, el aruncă peste bord chiar pe însoțitorii săi.

Nu vi se pare că vedeți pe mincinosul cîrmuitor P.P. Carp, care a aruncat din vasul său ministerial peste bord toate făgăduielele sale late și umflate, care

a aruncat și pe câțiva colegi, unii din minister și alții aliați, numai și numai ca să se mai ție cîtva pluta pe unda nevoilor?

- 5 În curînd însă naufragiul lui Carp va fi complet; în calea lui e o stîncă ripoasă, stîncă conservatoare, și, în sfîrșit, chiar de o va înconjura pe aceasta, în zare se vede o altă stîncă pe care nu o va trece.

D. PANU

- 5 Sunt diferite feluri de manii și de monomanii: unii cred că sunt împărați și vorbesc cu oamenii cu tonul poruncitor cu care cred ei că vorbesc împărații; alții cred că sunt însărcinați să distribuie diplome de capacitate sau de cinste; alții cred că au darul de a seduce, cum era bietul Chimiță etc., etc.

- 10 D. Panu suferă de mania de a crede că cu un rînd din ziarul său omoară un partid, răstoarnă un guvern, dă jos pe împărați de pe tronuri.

Și, crezînd cu toată sinceritatea în puterea magică a gazetei sale, scrie ca și cum ar fi chemat de providență să distribuie măririle pămîntești și să le ia înapoi.

- 15 Așa, mai ieri, spunea guvernanților: „Dacă faceți așa, apoi am să mă supăr și cînd m-oi supăra apoi am să scriu cu violență contra voastră!” sau mai bine: „Băgați de seamă că este destul să scriu violent pentru ca să dispăreți de pe suprafața pămîntului.”

- 20 Acest maniac ne zicea mai ieri: „V-am lăsat cîtăva vreme în pace, dar dacă vă alegeți la Dimbovița apoi am să scriu violent contra voastră și atunci intrați în fundul pămîntului.”

- 25 Mania este persistentă; furiile se îndreptează contra tuturor; nimeni n-a fost și nu e cruțat; ea se manifestă în fiecare moment, amestecată cu fel de fel de sentimente, precum generozitatea, ca în cazul nostru, amenințarea, ca în cazul actualului guvern, ura, ca în lupta ce a susținut atîta vreme cu *Epoca*.

Mania are într-însa ceva din grandomanie. El împarte partidele după considerații particulare ale sale; le împreună după fantazia sa; le desparte după aceeași normă; le distruge, le reformează, le reinviază, le prezice faptele ce au să facă în viitor, arată cum au să fie combătute, cum au să cadă din nou etc. etc. Istoria veacurilor viitoare o are în buzunar. Și prin toate acestea el vrea să dovedească că toate partidele nu mai sunt bune la nimic și că trebuie să dispară înaintea partidului său, a partidului radical!

10 Panu prim-ministru, aceasta este boala sa.

Înălțimea vertiginoasă la care îl suie iluziile pe Panu are să-l facă să moară din neputința de a mai respira.

15 El nu mai trăiește pe pământ. *Regularea orelor în transporturile cu carul* este expresiunea cea mai de pe urmă a manifestațiunii geniului său reformator, care îi dă dreptul să creadă la o superioritate intelectuală care nu admite posibilitatea unei discuțiuni, necum a unei contestațiuni.

20 Poate să-i spuie toată lumea orice o vrea; Panu suride, trece înainte și-și zice: dacă aceștia trăiesc, dacă soarele străluce, dacă nu e un cataclism în univers, este că așa vroi eu!

25 Prea bine, dar în piață se află un popă nebun care vinde topoare rupte. Nu știm dacă popă seamănă cu d. Panu, dar ni se pare că și d-sa vinde topoare rupte ca și popa.

TURNŪRILE ÎN PARLAMENT

E vorba despre curioasele doamne cari aunăvălit în parlament ieri și alaltăieri. Au venit atit de multe, încît Camera se transformase într-un adevărat bal cu 5 măști și fără măști. Tribuna ziariștilor a fost luată cu asalt de turnurile învoalte și pălăriile împăunate. Ziariștii trebuiau să ieie note pe genuchi.

Doamnele veniseră la petrecere. Ba mai mult, unele doamne să zice că au aplaudat pe furiosul N. Blaremburg, care spuma în discursul său fără cap și coadă. 10 Le plăceau unor doamne acest virtej de gunoaie, acest torent de murdării, acest Don Quijote prin a cărui barbă rară ca un darac știrb îi vezi gitul slab cu o beregată ascuțită.

15 Ba și mai mult, după asigurarea ziarului francez, înscris în conturile secției III din Rusia, dacă aceste doamne ar fi votat, guvernul lui I.C. Brătianu ar fi fost dat în judecată.

20 E necuviincios să lupți cu femeile, dar ți-e permis să te bați cu amazoanele.

Și foarte probabil că unele din aceste doamne sunt mai mult amazoane decît femei. Din momentul ce au trecut de partea d-lui Blaremburg și Pavelache Brătășeanu cel fără mustăți, desigur că sunt amazoane, vrăjmașe declarate contra sexului bărbătesc.

25 Desigur că sunt amazoane din momentul ce și-au părăsit tihna căminului pentru a se amesteca într-un război

inverșunat, poate în cel mai inverșunat război parlamentar.

5 Și cu amazoanele ți-e permis să te lupți, ba încă trebuie să te ții bine. Să ne preparăm de luptă; în curînd amazoanele vor cere dreptul de a vota și de a reprezenta țara în parlament. Ce turnură va lua parlamentul? Care turnură, cari turnuri?

10 *L' Ind. roum.* este în stare să convingă pe belonele românești că trebuie să intre în parlament. Acest ziar a convins pe multe de multe, pe un preț de nimic, pe 15 bani numărul și pe vreo cîteva hîrtii redactorului-femeiesc, femeiesc în tot înțelesul cuvîntului.

15 Pe unele amazoane le-a convins că sunt „cîreși de mai“, pe altele „boboci de trandafiri“, pe altele „iluzii purpurii“, pe altele „Venere de Milo“, pe altele „crini mlădioși“, pe altele „aurore“, pe altele „pschut“, pe altele „v'lan“ și, în sfîrșit, pe multe le-a convins de multe și pe nici una de un singur lucru.

20 Și redactorul femeiesc de la *L' Ind. rom.* este atît de delicat și de inofensiv, atît de primitiv de daruri și de darnic! Unora le dă tinerețe la 50 de ani; celor groase le dă tălii mlădioase ca o nuia de alun; celor nu știu cum le dă frumusețe; unora le dă sprincene; altora le dă farmec; altora le dă priviri răpitoare; în
25 sfîrșit, acest zeu blînd și inofensiv le dă cîte Jupiter le-a refuzat. În schimb zeul ia bacșișuri, în plicuri albe, din pungulițe de zale de argint și de aur.

30 Dacă un englez (cum sunt englezii curioși) ar lua articolele acestei peruci linse și ar voi ca după ele să admire și el ce a admirat peruca linsă, e drept că numai englezul ar înțelege ce profuzie de daruri a făcut peruca linsă.

35 Toate bune; pînă aci calea-valea; peruca linsă pune în practică faimosul adagiu: *do ut des*; dar cînd se încearcă a le da ce ele nu pot avea, dreptul de vot, să ridică întrebarea: dar amazoanele vor putea să-i dea și ele ceea ce el nu poate avea?

Sau, la cererea lui, amazoanele îi vor răspunde:

— *Quod non habes, Apollo, nec nos habemus. Non possumus, beati posidentes!*

În acest caz, peruca linsă va mai da amazoanelor dreptul de vot în chestii ministeriale?

5 Noi nu credem. În orice caz trebuie să fim preparați de război. Amazoanele au pornit contra noastră, părăsindu-și furca și rodanul. Să ne preparăm de război dacă voim pacea.

DUMITRU BRĂTIANU

Un om pierdut, un suflet condamnat. Pierdut pentru el, pierdut pentru țară, pierdut pentru cea mai superficială morală publică. O ființă condamnată de ai săi, de liberali în genere, de unii ciocoi, de conștiința sa proprie. O umbră vagabondă cumustăți albe. Un bătrîn care n-a rezistat nici anilor, nici ambiției puerile. Un fenomen social monstruos. O rușine inconștientă. O conștiință rușinoasă. O dureroasă insultă a naturei. Un Cain mai mult neghiob decît criminal, de amintirea căruia urmașii săi se vor scutura, se vor lepăda. O imensă pată în splendidul soare al Brătienilor.

Iacă cine este Dumitru Brătianu.

Să-l iertăm și să-l plingem; el este un om înmormîntat de viu; el este exemplul cel mai extraordinar al unui liberal care scuipe peste marele său trecut; el este dovada cea mai elocventă că un om mare trebuie să se impuște atunci cînd creierul îi sare din loc.

El este argumentul cel mai puternic pentru J.J. Rousseau, care susține suicidul ca culmea libertății umane.

Să-l iertăm și să-l plingem.

Acest om a întins mina lui Catargiu; acest om a făcut cu ceilalți pe 14 și 15 martie; acest om a acuzat imediat pe conservatori de trădare; acest om acum, imediat, va întinde mîna din nou conservatorilor; acest om este gata să intre în ministerul acelor cari luptă contra țarei cu dușmanul rasei noastre, cari au

luptat pentru privilegii și pentru castă, cari au sfîșiat libertățile, cari au bătut pe alegători cu baioneta, cu glonțul și cu ghiuleaua de tun; acest om, împins de ura care pierde și de gelozia care acoperă cu oprobriu nemaiavînd nici friu, nici libertate, a votat contra fratelui său. A votat contra aceluia care ne-a dat creditul public, care ne-a dat drumurile de fier, care a născut în țară industria națională, care a dezvoltat comerțul, care a însutit școlile, care a dat țării gloria armelor și independența, care a pus cu o mină încercată de victorii coroana de oțel pe fruntea regelui nostru și a dinastiei lui.

Să-l iertăm și să-l plingem.

El s-a făcut călăul fratelui său, călăul aceluia care va rămînea vecinic onoarea Brătienilor și gloria neamului românesc.

Legea pozitivă, ca respect pentru morala banală și evidentă, pentru ca să nu revolte pînă și simțimîntul de revoltă al criminalilor ordinari, a scutit pe rudile de sus și de jos ca să depuie unile contra celorlalte, a scutit pe bărbat și muiere ca să depuie unul contra altuia și a scutit pe frați și surori ca să depuie unii contra altora.

Da, legiuitorul, care a avut în vedere cea mai brutală morală publică, a ținut să scutească omenirea de buni, de tați, de bărbați, de muiere, de surori și de frați denaturați.

Legiuitorul și-a zis: mai bine să piară o clipă adevărul decît să-l descoper înjosind simbolul umanității.

Dar aici cazul este și mai monstruos.

Dumitru Brătianu, neputînd depune nimic contra lui Ion Brătianu, s-a transformat în judecătorul lui, în călăul lui.

Bietul Dumitru Brătianu nu numai că s-a coborît mai jos decît a putut prevedea indulgența legiuitorului, dar mai mult, mai mult, mai mult.

Dumitru Brătianu, acum cînd e cu un picior în mormînt, a făcut ceea ce escrocii n-ar fi făcut, ceea ce bandiții n-ar fi făcut, ceea ce ucigașii n-ar fi făcut.

A primit ceea ce escrocii, tâlharii și ucigașii n-ar fi primit niciodată: s-a făcut, el, bătrînul nimicîit, acuza-torul păcătös al marelui său frate.

5 Ce analiză de conștiință să facem? Cine ar avea puterea de suflet pentru ca să caracterizeze ignominia unui frate denaturat? Cine ar avea curajul ca să puie pe hîrtie acel cuvînt care ar caracteriza întreaga ființă a unui frate denaturat și nenorocit?

10 Da, în adevăr, cine a înțeles problema sufletească a lui Dumitru Brătianu și nu s-a cutremurat? Cine a înțeles murdăria în care s-a mocirlit și nu i s-a zbîrlit părul în cap? Cine a înțeles complexul de factori imorali cari au trebuit să întinză de conștiința lui, ca dintr-un hoit descompus, pentru ca să-l hotărască la ceea ce

15 numai borfașii și vînduții din Cameră s-au hotărit. Și nu uitați, pentru dreptatea pe care o datorim celor din urmă păcătoși, că un Popovici-Răcăciune și un Blaremburg-cocotă nu a fost nici amicul libertăților, nici amicul țarei, nici fratele bun, de tată și de mamă, al lui Ion Brătianu.

20 Nu uitați nici că cel dat în judecată a făcut mărirea și gloria patriei lui, nici că cel care îl judecă, Dumitru Brătianu, este fratele lui și liberalul aruncat cu patimă rușinoasă în brațele reacțiunii.

25 Iacă cine este Dumitru Brătianu.

Sărmanul, iertați-l, iertați-l și plîngeți-l: el n-a fost totdeauna tot așa. Să fim drepți; acest denaturat a fost odată un om mare. Iacă ce este și oribil, și de necrezut.

30 Voi cari aveți copii spuneți copiilor:

— Să vă ferească Dumnezeu de a ajunge bețivi, cartofori, tâlhari și mai ales în halul de frăție și de omenie al lui Dumitru Brătianu!

Nis-a zis că tăcem în privința lui Dumitru Brătianu. Unele ziare ne-au acuzat chiar.

35 Era o reticență sufletească. Avem o patrie, avem un șef.

Adorăm și pe una și pe celalt.

40 Și cel care a dat exemplul celei mai mari imo-ralități este, din nenorocire, fratele șefului nostru. Ne-au forțat. Am vorbit. Regretăm, dar trebuia să vorbim.

CARP ȘI LAHOVARI

Există în țara românească un om plin de noroc; și are atît de mult noroc, încît abia-l duce în spinare; și a avut atît de mult noroc, încît astăzi cade și sufocă sub greutatea multului noroc.

5 Acest om, căruia Fedru, dacă ar învia din cenușa sa de veacuri, i-ar zice „*perdilio*”, pierde-vară, a avut o serie lungă de noroace și din toate se va alege cu o cădere rușinoasă.

10 Cînd s-a născut, a avut noroc să se nască într-o frumoasă stare și de aceea el a zis lui Caragiale: „Poți să scrii la *Voința națională*, căci pînă nu vei avea un venit de 40.000 lei pe an nu poți face politică independen-tă”.

15 Cînd s-a întors din streinătate, a avut noroc să lucreze într-un cerc de literați-diletanți cărora să le treacă drept maximă: „Eu nu am nici un titlu; nici un om mare n-a avut titlu”.

20 Cînd a tradus rău pe Shakespeare, a avut noroc să nu-l citească nimeni; d-aci legenda: „Nimeni n-a tradus mai bine pe *Macbeth* ca tînărul Carp”.

25 Cînd a sfircuit contra fabulelor academicianului Sion, a jefuit pe d-a întregul pe Lessing, și-a avut noroc, că pe acele vremuri lumea nu cunoștea pe marele autor al lui *Laocoon*; d-aci legenda: „Nimeni nu și-a dat mai bine seama de ce este o fabulă ca tînărul Carp”, în loc d-a se zice: „Decît bucăți din Lessing, mai bine îl traducea pe d-a întregul”.

Cînd a venit chestia Dunărei, a avut noroc d-a fi trimis de guvernul I.C. Brătianu ca reprezentant al țării la Viena; d-aci legenda: „Carp este om mare, deoarece a fost trimis la Viena în chestia cea mai grea din cîte am avut cu Austria”, în loc d-a se zice: „Ion Brătianu, acuzat într-un mod nedrept că vinde Dunărea, a ales pe un dușman al său ca să vadă și să învețe cu cîtă pricepere și cu cît patriotism rezolvă Ion Brătianu marile probleme naționale”.

Cînd s-a întors de la Viena, a avut noroc ca Ion Brătianu să exagereze gentilețea față cu acest om care executase fidel ordinele de la București. Carp a fost ales necontenit de partidul național-liberal. D-aci legenda: „Ion Brătianu are trebuință de Carp, deci Carp este un om mare”, în loc d-a se zice: „Ion Brătianu a rugat pe partidul liberal să plătească unui om fără colegiu electoral serviciul de supunere și fidelitate într-o chestie națională”.

Cînd, în sfîrșit, cele mai mari elogiuri au fost aduse de omul norocos „politicii Ion Brătianu”, într-un fel de gudureală de cine plecat amestecată cu ifos de om independent, s-a comis o greșală mare de partidul național-liberal: a voit să întinză o mînă de ajutor și de alianță cu Carp-Maiorescu. D-aci junimiștii au strigat și au trimbițat că „partidul liberal nu mai merge fără Carp”. Iacă o serie de noroace care au dat unui om, numai norocos, aureola de om mare.

Dar cel din urmă noroc care i-a valorat prin saloanele ciocoișilor și ale parveniților titlul de *Le grand homme* în loc de *grandomanie* a fost cel mai mare, cel mai neașteptat, a fost acela sub care astăzi să cleatănă: a fost venirea la putere, mai potrivit: ridicarea de urechi la putere.

Aci se încheie lunga serie de noroace care a căzut asupra acestui Cezar de carton, asupra acestui om pe cari ai lor îl numesc „șeful” iar unele doamne, junimiste bătrîne, *Le grand homme*.

E la cel din urmă noroc. E la putere. Să-l vedem la putere. La putere trebuie altceva decît noroc. D-aci încolo, tocmai fiindcă trebuie altceva decît noroc,

incepe lunga serie de nenorociri într-un timp atît de scurt: în patru luni.

Face alegerile aliat cu conservatorii; în Senat, conservatorii, ca și în Cameră, îi întorc spatele după ce-i declară că guvernul junimist este o uzurpare. În Senat scapă printre picături de votul de blam dat întregului minister. În Senat și în Cameră un șir de legi cad sau sunt știrbite. Miniștrii junimiști înghit și tac. *Le grand homme* se pleacă.

Cezar amenință cu dizolvarea; conservatorii îi impun să primească în minister pe trei conservatori: doi ciocoi ambițioși și un parvenit nebun.

Le grand homme, care zicea de parvenit că este o secătură „de atîtea ori nulă cîte nule urmează după milioanele lui”, să pleacă înaintea secăturii și îi suportă nebuniile lui patente.

Le grand homme, care zicea de ciocoiul cu pîntece mari și cu fața injectată de singe că este „un ambițios vulgar și ignorant”, să pleacă înaintea acestei ambiții vulgare.

Și aci intră bucătarul în scenă. Și aci Cezar este ucis nu de pumnalul lui Brutus, ci de lingura de cositor a bucătarului.

Le grand homme apăruse în lume ca un Moise, coborînd de pe muntele Sinaei, de la grajdurile castelului Peleş, cu tablele sale de legi publicate în *Monitorul Oficial*. El să da drept reformator, el să da drept un socialist de stat, cam ca principele de Bismarck.

Citiți proiectul de lege al noului Moise și citiți legea vînzărilor în loturi, așa cum să votează de Cameră sub influența și direcția „ambitiosului vulgar și ignorant”. Citiți, buni creștini, și veți vedea ce a rămas din acea lege despre care *Le grand homme* zicea: „Iacă programul meu, iacă dreptul meu de a sta la putere”.

Citiți, citiți și cuvintele „ambitiosului vulgar”: *avansurile de stat este o copilărie și o crimă*.

Și nu mai rămîne nimic din legea lui și tace, și aude cu urechile lui că „ambitiosul vulgar” declară în mijlocul Camerei că primul proiect este o copilărie și o crimă, și tace și să pleacă.

În acest caz avem dreptate să zicem că „Moise reformatorul“ n-a fost decât „Moise chelnăru“, iar că Cezar n-a fost decât cățelușul Cezar care linge mina bucătarului. Chestie de os și de oase.

5 Și aci să încheie fabula *Cezar și bucătarul*.

Și dintr-aceasta noi învățăm că numai norocul nu este de ajuns.

MIC ȘI NEBUN

Negăsind o frază sub condei, neprinzînd un period luminos în discursuri, nelăsînd în urmă un fapt însemnat sau o reformă pe unde a trecut, meschin, avar, crud, fără nume și fără onoare, el este mic, torturat de toate apucăturile și patimile oamenilor mici. Lacom, nedrept și fudul, mincinos, lingusitor și arogant, după cum stă față-n față cu un puternic sau cu un nenorocit, murdar și grosolan la cuvînt, ignorant ca o vită de jug și viclean ca o vulpe spurcată la găini, fără sentimentul frumosului și al adevărului, fără pornire religioasă și fără dragoste de patrie, el este om mic, orator mic, politician mic, avocat mic, ministru mic, cinic mic și vițios mic.

15 El n-a fost să fie nici om zărit, nu mai e vorba de om mare. Dar la dînsul chiar vițiile au caracterul de viții mici, rămînînd însă cu caracterul responsabilităților mari. Viții mici nu exclude mărimea delictelor și a crimelor. Nu, de loc. Lumea îl acuză de răpiri colosale și de crime... în toată puterea cuvîntului. Nu glorificăm vițiile, dar sunt viții cu un caracter mai cavaleresc, mai elocinte, mai genial, și sunt viții de borfași, de ticălos, de secătură, de brută și de neom. Așa sunt vițiile și păcatele, așa sunt apucăturile și instinctele acestui individ milionar, arendaș, proprietar, avocat și ministru.

25 Și cînd am zis „mic și nebun“, facem un pleonasm adăogînd și numele lui Gună Vernescu.

Intr-o natură atât de avară, natura a fost avară de orice năzuință mare. Într-un avar atât de mare, toate trebuiesc să fie mici. Sentimentele și senzațiile de rudă, de cetățean și de om sunt năbușite și distruse de aviditatea banului. Poezia vieții și senzualitatea vieții, ambiția și plăcerea, ceea ce face pe om mare și fericit, ceea ce dă omului nobleța rasei umane și idealul menirii lui este zadarnic să le căutați în avarul care a hrăpit bucuria familiei sale și a împilat și jecmănit atâtea mii de țărani de pe domeniile sale. Dacă l-ați scutura de creștet n-ar pica din el decît avariția lividă și obrăznicia murdară.

Dacă am crede în metempsihoză, această ființă, cu formă de om, pînă să ajungă adevărat om ar trebui să treacă, începînd de la verme, prin toate formele animalității în lungul șir a mii de secole, și, ajuns odată la forma unei maimuțe murdare și urlătoare, acolo zeii să-l ținuiască sute de generații pînă să-l ridice la demnitatea de om.

Și iată cine îndrăznește în ședința Camerei de alaltăieri să fie arrogant și obraznic, să insulte și să batjocoască pe Mihail Kogălniceanu.

Da, acest om a izbit în Mihail Kogălniceanu și victima, primind loviturile lui, avea aspectul unui leu îmbătrînit de muncă și de ani. Kogălniceanu are părți vulnerabile; a greșit în viața lui de om de stat și de reformator; Kogălniceanu spune singur: „Am greșit!“ Și în acest strigăt al conștiinței vezi un om mare și un regret demn d-o asemenea inteligență vastă. Cu Kogălniceanu au luptat Barbu Catargiu, Ion Brătianu, C. A. Rosetti, Eugeniu Stătescu, Dumitru Sturdza, principele Dumitru Ghica, N. Ionescu și alți puternici în apropiere cu ei dacă nu în rîndurile lor. Și dacă Kogălniceanu pica pentru o clipă avea o mulțumire: luptase cu oameni mari de stat, cu publiciști mari, cu mari demnitari și cu oratori de frunte. Și dacă Kogălniceanu era învins, se ducea acasă pentru ca a doua zi să înceapă o nouă luptă eroică.

Dar acum ce poate să facă Kogălniceanu cînd este insultat și tîrît în noroi de Gună Vernescu? Cu cine să lupte acest om mare pentru ca să-și aștearnă pe hirtie

pana nervoasă și energică? În cine să izbească pentru ca să-și desfășoare fulgerele frazelor sale arzătoare? Cine l-a îngenucheat pentru ca să se ridice de jos, ca un atlet îmbătrînit, în luptele asupra cărora ținese ochii tuturor românilor? Cine l-a dărîmat și contra cui să se ridice acest erou al parlamentarismului?

Leul nu poate rage cînd e piscat de un șoarice; și leul se scutură cu oroare și pleacă cu dispreț cînd pe coama lui sare o broască răioasă.

Ce-ar fi făcut Bayard dacă un vizitiu l-ar fi plesnit peste față cu biciul? Lovitura primită n-ar fi micșorat pe erou, minia lui Bayard, dacă i-ar fi scos paloșul din teacă, ar fi micșorat vitejia lui fără pată.

Forța nu se insultă de neputință. Vestitul atlet Milone de la Crotona, dacă scuipat de un rahitic și-ar fi încordat mușchii pentru a strivi pe nemernic, și-ar fi înjosit mîndria trupului lui.

Era de datoria Camerei pentru ca să oprească pe acel pigmeu de pe banca ministerială ca să nu insulte și să nu arunce cu noroi în Mihail Kogălniceanu. Cînd un Gună Vernescu trimete la doctori pe Mihail Kogălniceanu sau îi aruncă cuvinte ca „bătrîn neputincios și îmbătrînit în patimă“, Mihail Kogălniceanu trebuie să tacă, trebuie să aștepte ca să fie răzbunat de pudoarea Camerei, iar nu de forțele sale colosale în raport cu ale omului mic și nebun.

Dar această Cameră nu are pudoare. Ea e demnă de miniștri ca Gună Vernescu, și Kogălniceanu, aruncîndu-și ochii pe banca ministerială, nu are cu cine să se măsoare piept la piept fără să se înjosească. El va fi răzbunat de forța lucrurilor: omul cel mic este și nebun. În curînd cînd Kogălniceanu va întreba: „unde e acel pigmeu“, i se va răspunde: „la casa de sănătate“.

Și omul care a batjocorit justiția țării și și-a întins balele peste cei mai mari fii ai ei va suferi de o nebulie mică și murdară.

E cu neputință ca nebunia lui să nu se asemene cu inconștiința copiilor din fașe.

A trăit avar și hrăpitor; va muri mic și nebun.

PERSONALITĂȚI EMINENTE

Junimiștii nu vor să priceapă că este ridicul să se califice ei înșiși de oameni și mai cu seamă de personalități eminente.

5 Oameni eminente, personalități eminente! Uitați-vă la noi, zic ei prin organul lor oficial, priviți-ne bine și ce personalități eminente suntem! Vedeți, prin urmare, ce crimă comit cei ce ne combat!

10 Este inerent naturei junimiste să se laude și să facă gălăgie în jurul goliciunei. Fanfaronada și bătaia cu toiagul în apă le-a fost mijlocul de propagandă; astfel au atras privirile unora; astfel au fixat un moment atenția celor ce nu-i cunoșteau, asupra lor.

15 Cum nu văd aceste eminente personalități că până în ziua venirii lor la putere nimeni nu știa că există în țara românească o personalitate politică eminentă care să se numească A. Știrbei? Cine auzise de eminenta personalitate politică care se numește Al. Marghiloman? Eminentă personalitate politică să fi fost d. Menelas Ghermani? Spuneți, oameni buni, spuneți ce acte politice însemnate au făcut acești domni ca să merite calificarea de personalități eminente?

20 Că d. Al. Știrbei să fi fost un bun părinte de familie, un bun îngrijitor al averii ce i-a rămas de la răposatul său părinte, se poate; putem încă să zicem că așa este; dar de aci până la personalitate politică eminentă e ca de la cer până la pământ. Că d. Al. Marghiloman să fi fost un bun școlar și un avocat mediocru înainte de a

ajunge ministru, o spunem și noi; dar de aci până la o personalitate eminentă mai e o distanță și încă bună.

5 Că d. Menelas Ghermani să fi fost un negustor cinstit nu încape îndoială; dar de aci până la personalitate eminentă politică îi rămânea, dacă nu altceva, cel puțin ocaziunea de a străluci pe terenul politic.

Activul politic al acestor domni se încheie dar prin bun părinte de familie, bun școlar, negustor cinstit.

Să trecem acum la ceilalți.

10 Să încep cu prezidentul Consiliului de Miniștri. D.T. Rosetti n-a obținut pe terenul politic decât porecla de Toderiță Minciună. Atît și nimic mai mult n-a ajuns popular relativ la această eminentă personalitate politică. Este adevărat că a mai fost o dată ministru
15 al lucrărilor publice, sau, cum zicea d-sa, al ticăloșiilor publice, și o zicea cu foarte mare dreptate, căci d-sa este ministrul care a adus în Cameră afacerea Crawley, afacere atît de scîrboasă și într-o Cameră atît de venală, încît d. I. Lahovari a strigat că Camera este un *sultanmezat*.

20 Cu acest trecut, da, are dreptul de a zice că este o eminentă personalitate.

25 D. Carp este acel tînăr care credea că va putea pacifica Europa. Pretențiunea era mare, avea însă ceva grandios într-însa; putea constitui visul unei personalități eminente, dar era absurdă, era nebuștească, era copilărească; a făcut pe toți să riză și a caracterizat d-atunci politica junimistă.

30 Ar fi crezut cineva că de atunci și până azi d. Carp s-a mai copt la minte. Era și vreme să se coacă, căci au trecut 20 de ani peste el. Acești 20 de ani l-au chelit, dar l-au lăsat tot copil cum era. Cînd a avut norocul să fie chemat în capul afacerilor publice, a venit numai-decît cu două proiecte asupra vînzării bunurilor statului și asupra tocmelilor agricole. Ce gălăgie asurzitoare
35 a făcut cu ele, știu toți. Le-a publicat în *Monitorul Oficial*, le-a dat drept program al partidului junimist, a zis că este drapelul și rațiunea junimiștilor de a sta la putere. Ce a ieșit din ele, știe iarăși toată lumea. Al. Lahovari a făcut un alt proiect de vînzare a bunurilor statului, Gună Vernescu alt proiect al tocmelilor agri-

cole. Al. Lahovari și Gună Nebunul și-au bătut joc de pretențiunile ridicule ale fanfaronului Carp.

5 D-nii Lahovari și Manu sunt doi oameni cari au fost miniștri și cari, pentru a ajunge din nou miniștri, și-au renegat credințele lor politice și și-au trădat partidul.

D. Maiorescu este un orator a cărui stea pălește. Gună Vernescu este un nebun.

10 Ce-au făcut acești oameni pentru țara românească? Nimic; îi desfidem să ne spuie ei singuri și fiecare în parte un fapt mare și de merit îndeplinit de ei sau de unul din ei.

N-au făcut nimic și se dă drept eminente personalități! Ce era să fie dacă ar fi făcut un război fericit?

15 Ceea ce au făcut însă și ceea ce este învederat că au făcut este că s-au constituit dintr-un guvern de tranziție într-un guvern ordinar, fără a fi obținut ratificarea națiunii asupra programului politic ce i-au înfățișat. Pentru aceasta au corupt conștiințele d-lor Manu și Lahovari prin portofolii ministeriale.

20 Au amestecat țara, care nu mai știe de azi pe mâine ce se va întâmpla; au falsificat regimul parlamentar, creîndu-și, prin mijlocul bugetului și prin favorurile puterii, majorități factice și de ocazie și au aruncat incertitudinea în spirite prin atacurile ce dau instituțiilor de credit fondate de partidul liberal.

25 Iacă-le activul și pasivul, și spuie orice om imparțial dacă nu este o nebunie din parte-le a se numi personalități eminente. Cu chipul acesta, cea mai eminentă personalitate dintre ei este Gună Nebunul!

BANCHETUL „DEMOCRAȚIEI“

5 Ieri am împlinit un an de cînd am intrat în lupta de toate zilele: luptă grea, înverșunată, crîncenă și fără repaus. Am izbutit fără calcule meschine și fără temere; nu e organ de publicitate care să nu fi izbit în noi. Dar, în sfîrșit, am susținut cu convingere și cu entuziasm ideile partidului nostru, ale partidului național liberal.

10 Am jertfit și cunoștințe, și prieteni, și amici, și rude. Am avut în vedere binele obștesc, binele țării, iacă de ce nu ne-am sfiit de a arunca adevărurile cele mai crude în obrajii tuturor acelor cari au mințit opiniei publice, au atacat instituțiunile salvatoare ale țării și au zguduit, din prostie sau din rea-credință, ordinea stabilită, *Constituțiunea* și dinastia noastră.

15 Am izbit convinși că facem bine, ni s-a răspuns cu copilării; am răzbit în mijlocul dușmanilor, ni s-a răspuns de multe ori cu fuga și felonia.

20 Aseară am împlinit un an de cînd luptăm necurmat, fără ca entuzismul nostru să nu fi rămas același.

Această luptă cumplită am sărbătorit-o ieri seara în restaurantul „Union“.

25 Eram șaptezeci de inși și amicii noștri au fost invitați pripit; mulți din ei, cea mai mare parte, n-au avut cunoștință despre banchetul *Democrației*.

La banchetul *Democrației* erau adunați și foști miniștri, și profesori, și literați, și doctori, și publiciști, și ziariști, și comercianți, și industriași, și proprietari.

Pe fețele tuturor era credința și entuziasmul. Entuziasmul tinerilor se amesteca cu înțelepciunea recunoscută a celor bătrini.

Banchetul a fost pe deplin izbutit.

5 Toasturile au fost multe, dar liniștite, elocințe, sincere și cu multe, cu foarte multe înțelesuri și învățăminte.

Să ascuți atât de mulți, cari vorbesc așa de variat, este o plăcere de care nimeni nu se poate lepăda.

10 De la analiticul, severul și justul d. D. Sturdza la vehemenții Culoglu și Delavrancea, de la elocințele Dimitrescu la căldurosul Stoicescu, de la limpedele Aurelian la generosul Orăscu, de la silogisticul Disescu la causticul Orășanu, de la justul și convingătorul
15 Nacu la cerbicosul Stolojan, de la atâtea alți bărbați de valoare la toate celelalte valori... iacă un spectacol plăcut, fermecător și merit a dăscărca entuziasmul în inimile tuturor.

Ordinea a fost perfectă. Banchetul a fost prezidat
20 de d. Orăscu, avînd în dreapta și în stînga pe d. Sturdza și pe d. Aurelian; toți cîți au vorbit au fost ascultați cu plăcere și aplauzați cu entuziasm.

S-au atins și desfășurat atîtea probleme, s-au ridicat toaste pentru toți oamenii de valoare ai partidului, încît trăsurile generale ale politicei noastre au
25 fost pe deplin expuse de acei cari au vorbit.

Cel dintîi toast a fost ridicat de dl. Sturdza pentru țară și dinastia ei, pentru m.s. regele nostru.

După șeful statului era rîndul șefului partidului
30 național-liberal; și s-a închinat în sănătatea lui Ion Brătianu în mijlocul aplauzelor entuziaste.

Apoi au urmat o serie de toaste, al căror caracter a fost inimi calde și minți senine.

Au vorbit d-nii:

35 Sturdza, Dimitrescu, Orăscu, Stoicescu, Delavrancea, Culoglu, Nacu, Romanescu, Moroianu, Aurelian, Disescu, Sihleanu, Bibicescu, Stolojan etc.

Rezumatele toastelor le vom publica mine, împreună cu scrisoarea d-lui E. Stătescu adresată președintelui banchetului.
40

S-a citit și următoarea telegramă adresată de la Florica de iubitul nostru șef:

„Redacției jurnalului *Democrația*.

5 Noi, cei de la '48, nu am avut de șef decît patria, care, intrupată astfel în fiecare din noi, a putut să ne ridice la o putere ce șeful, de carne și de os nu ar fi putut face-o. Cum dar în numele ei și pentru dînsa vă adunați, inimele tuturor românilor sunt în mijlocul
10 vostru și strigă ca și mine: să trăiți, ca să faceți și mai bine decît noi.

I.C. Brătianu“.

Pe mine.

ACADEMIA NOASTRĂ ȘI NEMURITORUL ODOBESCU

I

5 E vorba de premiile Academiei noastre. E vorba de ce-au produs aceste premii. E vorba de o surprindere ce se prepară Academiei pentru a i se răpi 12.000 de lei. 10 Menținem și cuvântul de răpire și frumoasa sumă de 12.000 de lei. Vom vorbi cu respect față de Academie, fără a ne lăsa impresiilor rele ce a produs în public felul ei de a premia opere mai puțin decât mediocre, și în același timp vom vorbi fără patimă de publicistul Odobescu, care se prepară să momească Academia în scop d-a se putea bucura de cele 12.000 de lei, cari stau gata a cădea pe coperta unor opere indifferente și cari de câteva ori au alunecat în buzunarul nemuritorilor, cari mor 15 îndată ce au murit și au încetat d-a ține în mână un nenorocit și nenorocos condei.

20 Din capul locului noi mărturisim, fără intenția d-a izbi vrun academician, că afară de *Cuvinte din bătrâni* nici un academician n-a prezentat la Academie o operă care să merite premiul ei în așa grad, încît să dea drept acestui înalt și solemn colegiu ca să o premieze fără să facă pe malițioșii d-a susține că *premiile s-au împărțit în familie*.

25 Era odată un părinte de familie și-și sărbătorea ziua nașterii lui. Avea trei copii și făcuse trei coroane: una de foaie verde, alta de argint și cealaltă de aur. Vorba era să le împartă copiilor după meritele lor. La ziua de veselie și de răsplată se deteră pe față ce bruma

de daruri avea fiecare din copii. Părintele, bun și milos, luă coroanele și le împărți astfel: celui mai cu minte îi dăde coroana de verdeață, celui mai frumos îi dăde coroana de argint, iar celui urît și nătărău îi dăde coroana de aur. Lumea rămase înmărmurită, iar tatăl copiilor șopti mesenilor încet:

5 — Celui cu minte i-a dat Dumnezeu ceea ce nimeni nu-i poate da, nici lua; cel frumos, cu ceva argint, face tot; iar celui urît și prost, dacă nu i-aș polei mintea și chipul, rămîne pe drumuri. Nu i-a dat Dumnezeu nimic, 10 dacă nici eu, tatăl lui, nu i-oi da nimic, ajunge să întinze mîna.

Fabula este cel puțin atît de bună încît să dovedească Academiei noastre că premiile ei, de vor fi mici, mijlocii sau mari, cînd le împarte în familie, toată lumea se întreabă: nu cumva cel mai mare premiu al ei l-a luat cel mai *ciudat* membru al ei?

15 S-a făcut un rău obicei: Academia premiază pe membrii ei. Să fim respectuoși cu Academia noastră atît timp cît va merita respectul nostru, chiar dacă ar face greșeli; dar să-i spunem adevărul. Academia noastră a fost cumplit de izbită; e zadarnic să-și astupe ea urechile; dacă n-aude ea, aude țara întreagă; și nu e corp prea sus pus pentru ca să nu se discrediteze cînd 20 va fi izbit de vina că lăcomește la onoruri și bani într-un mod nedrept și pătimaș. Deja, pe drept sau pe nedrept, lumea vorbește; vorbește astăzi, mîine va crede. În acest caz, tinăra noastră Academie va pierde dreptul la încrederea tuturor oamenilor de talent. Și talentele se vor scribi de laurii Academiei, iar demna instituție, prefăcîndu-se dintr-o instanță supremă a meritului și a entuziasmului într-o gașcă de uvrieri privilegiați, va înceta de a mai fi o Academie.

30 Supunem, în principiu, la atenția Academiei următorul adevăr banal: niciodată judecătorii de la aceeași instanță nu pot judeca drept pe unul din colegii lor. Sentința lor, dacă ar fi dreaptă, *dacă*, ar fi un scandal de bănuieli, iar dacă ar fi nedreaptă, ar fi o pată și un suicid de demnitate, pentru care motive și scuze nu s-a inventat încă. 40

Am spus un adevăr în principiu; să trecem înainte; iacă citeva fapte, pe cari le supunem la aprecierea Academiei, cu tot respectul cuvenit unei așa de înalte instituțiuni.

Să luăm două exemple de premiile Academiei. Unui s-a dat, altul s-a refuzat; unul l-a luat un membru al Academiei, iar cellalt s-a refuzat celui mai de frunte poet de astăzi, care nu este academician. Cel dintîi era 12 mii lei și l-a luat d-l Alecsandri cu *Despot-Vodă*, iar cel d-al doilea de 4.000 de lei, s-a refuzat lui Vlahuță, pentru marile frumuseți coprinse în volumul intitulat *Poezii*.

De *Despot-Vodă*, fără a mai intra într-o critică serioasă, toată lumea zice că nu este o dramă. E altceva, rimat ce e drept, dar este o slăbiciune rimată a ilustrului poet și academician. La Teatrul Național n-a rezistat, la ceteră și mai puțin. Oamenii mari fac și ei opere mediocre. Alecsandri, care va trăi cît va vrea neamul românesc, nu e pentru dramă. D-lui Maiorescu, prezentîndu-i se o foită critică asupra lui *Despot-Vodă*, a fost nevoit să recunoască că criticul are dreptate, deși mai tîrziu a încercat să apere drama lui Alecsandri, vorbind în genere despre Alecsandri, iar nu despre dramă: chestie de avocatură-critică.

Poeziile lui Vlahuță le cunosc toți tinerii; și deși poeziile lui nu sunt într-o factură populară, totuși elevii știu pe din afară: *Dormi, iubito, La icoană, 13 strofe, La vatra rece, Satiră*, în care poetul povățuiește pe toți *preoții artei* să se retragă în ei și să nu nădăjduiască nimic de la lume, căci nu vor găsi „cu flori calea semănată”. Iacă un poet al căruia vers, uneori antic, alteori endecasilab italianesc, al căruia vers, prin formă, se depărtează absolut de versul popular și cu toate acestea versurile lui au devenit populare. Acesta este cel mai nalt grad de popularitate și, după noi, meritul cel mai real: a populariza ceea ce nu e popular, ceea ce nu e decît personal. Nefericiții oameni de litere și de talent înțeleg, desigur, acest adevăr.

Și, cu toate acestea, d. Alecsandri a luat 12 000 de lei și lui Vlahuță i s-a refuzat cei 4.000 de lei.

Noi vrem să fim drepti; nu bănuim Academia; ne mulțumim a spune: Academia s-a înșelat și cu d. Alecsandri, și cu d. Vlahuță.

Dar iacă ce s-a zvonit în lume; iacă ce lumea, pri-pită, crede.

Dl. Alecsandri, glorios și bogat, a declarat că, dacă i se va decerne marele premiu, va primi onoarea și va refuza banii. Premiul i s-a dat și d-sa a primit și onoarea, și banii. Dl. Alecsandri are influența omului mare și este, în același timp, și academician.

La Vlahuță... faptele se povestesc altfel. Noi nu le credem, dar le spunem, pentru că Academia ar putea să evite lucruri cari ar atinge demnitatea ei.

Înainte d-a se hotări premiul la care concura Vlahuță, lumea literară era convinsă că premiul este al lui neapărat. Era prima operă de talent, care se prezintă Academiei de cineva care nu făcea parte din Academie. Ar fi fost o *revanșă* pe care Academia ar fi luat-o contra acelor cari o acuzau că *împarte premiile în familie*. Dl. Hașdeu prezenta un raport favorabil, demn, ca critică, de d-sa și demn, ca laudă, de profundul melancolic al volumului intitulat *Poezii*.

Și Vlahuță a căzut.

N-ar fi nimic pentru Academie. Victima va fi mine gloria noastră. Academiile se pot înșela. Dar iacă ce se mai spune prin lume și ce au afirmat chiar și unii academicieni. Un prînz s-a dat la d. Mandrea. După masă, academicienii invitați la masă au fost rugați ca din partea unor oameni de influență să refuze acest premiu d-lui Vlahuță, drept pedeapsă că scrie în *Revista nouă*, iar nu în *Convorbiri*, unde a și debutat. Această veste ne-a sosit cu 24 de ore înainte d-a se hotări Academia. Noi am suris; am ridicat din umeri și ne-am grăbit a răspunde răutăciosului zvon: „E cu neputință”.

A doua zi Vlahuță a căzut și lumea literară, fără să vrea, a zis: „Vlahuță nu e academician”.

Acum, pentru premiul de 12.000 de lei, o nouă surpriză se prepară Academiei noastre. Noi, cari ținem la Academie, cu toate greșelele eica la o instituțiune națională, vom îndrăzni să-i dezvelim această surpriză; noi ne facem datoria; credem că și Academia își va face pe a sa.

Dl A.I. Odobescu atacă d-a doua oară premiul Academiei; de astă dată nu cu un volum, ci cu trei. Dl. Odobescu este membru al Academiei.

D-sa și-a prezentat două *Novele istorice*, singurele opere pur literare, la un premiu; apoi, văzînd că nu e nădejde, și le-a retras. Acum vine cu trei volume de reproducere de prin ziare cotidiene și reviste, unele din lucrări reproduce pentru a zecea oară, în scop de a momi frumoasa sumă de 12.000 de lei.

D-sa a adunat mici cronici istorice, notițe de prin istoria celorlalte popoare, increări politice, poezii, satire, suvenire, novele, legende, povești, basme, arhiologie, tipuri, documentalism, articole polemice, literare și politice etc. etc. și a ajuns la trei volume. Și-a făcut singur răul pe care editorii îl fac altora, oamenilor mari, după moarte.

A adunat tot ce-a scris și foarte multe din ceea ce ar fi fost prea norocoase ca să trăiască, în timpul lor, 24 de ore.

Noi vom fi drepti, mai mult decît drepti.

Nu vom insista asupra omului pentru a înțelege operele. Ne vom prefaca a crede că autorul *Scrierilor literare și istorice* a murit — să-l ferească Dumnezeu — și că a reveni asupra vieții lui ar fi o banalitate, cel puțin egală cu a aceloră cari vor să dovedească că lord Bacon a fost un escroc și Benvenuto Cellini un ucigaș ordinar.

E vorba de Academie, de un academician și de marele premiu „Năsturel“. Pentru demnitatea Academiei și pentru pietatea celui din urmă, nu vom vorbi de academician decît atît cît nu îi poate înjosi demnitatea lui: restul va fi numai despre esența operilor sale.

Da, trei volume, intitulate *Scrieri literare și istorice*, a prezentat dl. Odobescu pentru marele premiu „Năsturel“. Trei volume scrise de un nemuritor ce e drept ar fi prea mult pentru neînsemnata sumă de 12.000. Un singur volum ar fi de ajuns. Închipuiți-vă că dl. Odobescu ar fi luat un subiect fie de critică, fie de istorie, fie de literatură pură și asupra lui și-ar fi vărsat tot focul de artist, tot meșteșugul de critic și toată învățătura de istoric și arheolog pentru ca să prezinte Academiei un singur volum, necunoscut pentru cititori, nou pentru colegii săi și cu un subiect demn de un academician și mai ales de frumoasa sumă de 12.000 de lei; noi n-am fi zis nici cîre și nimeni n-ar fi avut dreptul ca să tînjească pe d. Odobescu pentru aspirațiunile sale bănești.

Cînd însă dl. Odobescu vine cu întreaga lui viață literară, istorică, arheologică, critică și artistică, adunată în trei volume, *de la 1851 pînă la 1889*, lucrul se schimbă. Aci nu mai avem a face cu o operă publicată în acești din urmă patru ani, ci cu o sumedenie de cîrmele publicate și răspublicate în timp de 38 de ani. Și, în principiu, o asemenea premiare nu intră în intenția legiuitorului academician care a hotărît modul de a se da marele premiu „Năsturel“.

Și dacă de la principiu te cobori la fapt, poziția d-lui Odobescu devine și mai critică. Ba, mai mult, aceste „trei volume“ au aerul unei curse întinse cu meșteșug celor 12 mii de lei.

În adevăr, trei volume groase, bine imprimate, cu hîrtie albă și lustruită, cu coperte fumurii deschise, cuprind materiale de cel puțin două volume și trei sferturi care n-ar trebui să se puie față în față cu marele premiu „Năsturel“, aceasta și pentru cîntea Academiei și pentru aceea a inteligentului lor autor.

O repede înșirare a articolelor din aceste trei volume este de ajuns ca să convingă pe oricine că Academia nu ar trebui să comită greșala d-a fi îndurătoare cu

unul din membrii ei numai pe motivul că sunt trei volume elegante și groase.

Vol. I

5 Mai nainte de orice analiză, iacă ce cuprind aceste 1.699 de pagine ale d-lui Odobescu:

O *odă României*, în versuri, publicată în *România literară* a d-lui Alecsandri la 1855, în cari sunt versuri ca acestea:

10 „Eu vedeam soarta-i duioasă
Nălucită în viitor
Ș-a mea inimă voioasă
Saltă vesel și ușor“.

15 Două *nuvele istorice*, *Mihnea-Vodă* și *Doamna Chiajna*, publicate în diferite reviste și foițe de ziare la 1857, 1860, 1885, 1886 și prezentate încă o dată Academiei pentru a fi premiate.

20 *Literatură și arheologie*, diferite articole și impresii, publicate în *Revista română*, 1861—1862, cu studii ca *Cirlova*, în care esența critică a d-lui Odobescu se reduce la: „memoria tinguioasă și preludările harmo-
25 nicase ale acestui june poet“; cu articole arheologice ca *Odoare, manuscripte și cărți de la Bistrița*, în care d. Odobescu spune că toate aceste rămășițe vechi, dacă le-ar studia cineva cum trebuie, „ar veni să ne dezvă-
30 lue o mare parte de secretele traiului casnic, al obiceiurilor și al gusturilor străbunilor noștri“, dar pînă una alta ele nu ne spun nimic; cu studii critice ca *Poezii Văcărești*, în care seriozitatea criticei se prefacă în curată blagă cînd autorul termină printr-o asemă-
35 nare a lui Iănăchiță Văcărescu cu Cicerone; cu articole ca *Cîteva ore la Snagov*, un soi de glumă serioasă, care pe lîngă altele multe cuprinde și o rețetă de bucătărie modernă: *Cum se prepară mai minunat o plătică friptă*; cu dări de seamă despre întruniri culturale, cum este raportul ziaristic despre *Asociațiunea transilvană*, sesiunea din 1862.

Vol. II

40 O pleduarie ministerială a d-lui Odobescu despre *Monastirile închinat*e, publicată într-o broșurică franceză, pentru care autorul ei era plătit, căci era ministrul instrucției publice la 1863.

Această broșurică este tradusă acum și începe volumul II.

5 Un *Raport asupra gimnaziilor și școalelor reale*, prezentat consiliului general de instrucțiune publică în sesiunea din 1865, raport care discută *programul școlar* publicat d-atunci în *Monitorul Oficial*.

Extrase din actele oficiale ale comisiei române pentru Expoziția universală din Paris la 1857.

10 *Note extrase din catalogul produselor secțiunii române* de la Expoziția universală din Paris, 1867, întocmite și publicate în colaborație cu d. Aurelian la 1868.

15 *Extract*, tradus din *Compte-rendu de la session du Congrès international* etc. de la Copenhaga, 1869, în care se tălmăcește d. Odobescu, și nu ne spune cine l-a scris, deoarece articolul vorbește despre d. Odobescu.

Un articol despre arheologia prehistorică, extras din *Revista științifică* de la 1872.

20 *Un raport oficial despre rămășițele antice ale județului Dorohoi*, raport plătit de Ministerul Instrucțiunii Publice în 1872. D. Odobescu mărturisește în acest raport că aceste rămășițe „*conțin o enigmă în sinul lor*“ și, în loc să o dezlege, zice singur: „Eu unul mă dau în lături“.

25 Și apoi vine tot ce a tipărit Academia, plus o serie de extracte din sumarele Academiei.

Vol. III

30 *Pseudo-Kinegeticos*, 200 de pagini și mai bine, în care autorul badinează despre tot și despre toate, pictură, muzică, autori antici și moderni, filologie, vînătoare și vînători, basme și glume, scrise toate într-un stil de farsă. Știm că d-sa preparase o prefață d-lui Cornescu pentru *Manualul vînătorului*. În această prefață d-sa își bătea joc de vînători. D. Cornescu a găsit că gluma, pentru o prefață, nu este de bun-gust. D. Odobescu, rămiind cu manuscrisul pe masă, a început să-l întinză și să-l lungească pînă a ajuns la un volum, pe care acum îl retipărește după 9 ani în *Scrierile literare și istorice*.

O prefață, tipărită în cartea d-lui G. Dem. Teodorescu *Credințe, datine etc.*

5 *Un basm* pentru copii, „localizat“, plătit de d. Socec și publicat la biblioteca ilustrată a d-sale, făcută pentru *cadouri de anul nou*, bineînțeles pentru copii; publicat în 1875.

O poveste pentru copii, „localizată“, plătită și publicată de d. Socec în aceeași bibliotecă și în același an.

10 *O prefață* pentru *colecția de poezii vechi*, publicată în 1878.

Zece basme mitologice, „prelucrate“ după G.W.Cox.

O altă prefață pentru *Ispirescu*.

O altă prefață pentru *Istoria românilor sub Mihai Viteazul* de N. Bălcescu.

15 *Mai multe articole* de gazetărie, plătite de C.A. Rosetti și publicate în *Românul*.

Două conferințe, publicate de mai multe ori, și

20 *Pia Desideria*, pioasă ce e drept, căci este vorba despre nesfârșita și nemuritoare *Cloșcă cu pui*, pentru care statul până astăzi a cheltuit, cu ea și cu dl. Odobescu, mai mult decât îi plătește pielea ei de aur cu pietre scumpe, cari n-au fost tocmai bine înfipite în alveolele lor.

V

25 Acum mai e cineva care s-ar mira de unde a scos dl. Odobescu 1.699 de pagine? Dar acum, înainte de orice încercare critică, se ridică o întrebare: „Șade bine unui academician să vie cu asemenea lucrări înaintea Academiei pentru a-i solicita premiul, marele premiu „Năsturel“?

30 Întrebarea se rezolvă de la sine, pentru cei cari prețuiesc mai mult decât dl. Odobescu instituțiunea Academiei și a premiilor ei.

35 Vom insista puțin pentru cei cari cred că Academia pune premii pentru întreaga viață a unui scriitor și pentru tot ce a comis el în toată viața lui.

AFARĂ!

5 Țara nu este moșia parvenitului milionar, mic și nebun; el a suit treptele ministeriale prin intrigă și surprindere și în tot timpul cât a fost ministru de justiție și-a bătut joc de justiție, a înjosit pe magistrați, a insultat opinia publică, și-a descărcat ura și veninul lui, furia și nerușinarea lui. În patru luni de zile a comis atâtea scandale cât un alt om depravat și cinic n-ar fi putut comite în toată viața.

10 Noi am spus din capul locului, din prima zi, că oameni ca Gună Vernescu și ca Pake Protopopescu nu pot să bată din picior capitalei, nu pot să bată din picior țării fără ca opinia publică să nu ajungă la paroxismul de revoltă care dărimă și zdrobește pe cinicii cari o insultă prin cuvânt și prin fapte.

15 Oameni ca Gună Vernescu și Pake Protopopescu sunt rușinea unei națiuni. Avizi, nerușinați, ciocoi, cruzi, hrăpitori, limitați la minte, sturțiți la inimă, veninoși și sceptici, ajunși la averi colosale prin stoarcerea muncitorului și prin testamente frauduloase, ei nu pot să slujească decât ca tipuri extraordinare pentru patologistii sociali, ca tipuri de monștri, în fața cărora revolta și scirba sunt legitime, iar legile slabe și pușcăriile văduve.

25 Ei pot sluji de modele pentru dramaturgi și pentru romanțieri, ca să aibă după cine copia geniul răului, al feloniei și al depravației. Ei pot sluji de subiecte pentru

poetii cari țin în mână biciul de foc al satirei. Ei pot sluji de exemple de infamie.

5 Dar să ajungă un Gună Vernescu ministru într-o țară care n-a ajuns în halul Poloniei, într-o țară democratică și viguroasă, într-o țară care nu se poate asemăna cu o imensă pușcărie și cu un imens lupanar, iacă ce nu putea mult timp să fie cu puțință.

10 Junimiștii, necunoscînd țara românească și nesfioși de turpitudinile bătrînului impudic, îl pun în capul justiției. Lumea se cutremură. Magistrații sunt tratați ca niște slugi. Gună Vernescu îi insultă în parlament, îi insultă în întruniri, îi batjocorește, îi dă afară cu
15 duiumul, în patru luni de zile alungă 40 de magistrați din magistratură fără nici un motiv, afară de motivul urei, al patimei și al nebuniei. Un tribunal întreg și o secție întreagă de Curte dintr-o dată sunt desființate. Favoriții omului mic și nebun iau locul celor maziliți.

Se înaintează într-un mod scandalos.

20 Se lasă neînaintați oameni cu legitime speranțe și cu drepturi cîștigate. Se batjocoresc tribunalele și curțile; în sfîrșit, omul mic și nebun insultă de mai multe ori Curtea de casație!

25 Acum patru zile se încearcă a pălmuși această înaltă Curte prin aruncarea în mijlocul ei a unui avocat de a douăzecea mină, care nu slujise la Curtea de apel decît două luni de zile.

Cu acest act, tot atît de îndrăzneț pe cît e și de stupid, s-a umplut paharul răbdărei. A fost picătura care decide și a decis.

30 Publicitatea, opinia publică, pînă și guvernul cel moleșit și slab al junimiștilor s-a revoltat de atît curaj cinic.

35 Ce are Vernescu în țară? Ce are? Cîteva domenii, multe milioane, făcute din sudoarea țărănilor, și pe Pake, și pe Brătescu, și pe toți cîți sunt gunoiul și rușinea capitalei. Ce are Vernescu pentru ca să terfelească pe magistrați și să scuipe în înalta și senina putere a justiției? Nimic, afară de 20—30 de derbedei. Nici talent, nici inteligență, nici patriotism, nici carte, nici idei politice, nimic alt decît bani și nerușinare.

Noi știam și am spus că într-o zi țara scirbită îi va striga: „afară!”, că partidele și grupurile politice îi va striga: „afară!”, că magistrații desperați îi vor striga: „afară!”, că, în sfîrșit, chiar și guvernul junimist, neconstituțional și fără partid, dezgustat, îi va striga: „afară!”

Gună Vernescu, acest om mic și nebun, jidovul rătăcitor și furios al tuturor partidelor politice, a căzut, a fost dat afară, a fost zdrobit de imensul „afară!” pe care țara întreagă i l-a strigat în față!

10 A căzut, și a căzut rușinos, huiduit de toți!

Astăzi lumea ne dă dreptate, căci s-a dovedit pînă la evidență, că acest milionar este mic și nebun.

15 La mînaștire și în cămașa de forță, iacă ce-i trebuie lui Gună Vernescu. Acest om a debutat prin jaf și cinism, va sfîrși la o casă de sănătate.

Acum să se ducă la palatul lui și să citească pe tavanul biroului său teribilele cuvinte: *Dura lex sed lex!* și sub aceste cuvinte vor fulgera altele în litere de foc: *Un nebun nu putea sfîrși altfel!*

STÎLPI ȘI LUCEFERI

Pretutindeni sunt oameni cari predomină, strălucesc, susțin și caracteriză o situație întreagă, o grupare politică, o societate sau un parlament.

O clădire se sprijină pe câteva pîrghii, o constelație are stelele ei splendide și caracteristice. Și această regulă fatală există în tot cuprinsul naturei, și mai ales în omenire, încît stîlpi și luceferi se găsesc și în pușcării, și în case de nebuni, și în case de desfrînări, și în tunele de orgii.

În pușcării, sunt hoți de primămină cari se impun celorlalți, cari se impun voinței celorlalți, încît ei devin șefii naturali ai celorlalți și-și dispută între ei situația ca de la mărire la mărire. Acești luceferi ai pușcăriilor caracterizează totalitatea inchișilor, masa generală a lor, întreaga constelație care răsare dimineața într-un loc și apune seara în același loc.

În tunele același fenomen. Cînd mulțimea ticăloșilor nu mai ține, luceferii strălucesc vii, roșii la față, cu ochii scinteițitori; și cînd ceilalți cad pe jos, valorile tunelelor sunt neclintite de la postul lor, sunt în picioare; și cînd ceilalți s-au stins într-un somn adînc și bestial, luceferii tunelelor salută lumina confuză a dimineții printr-o nouă beție, și ca să cază ei, stîlpii unei situații, trebuie să se spargă în tîndări. Un adevărat cataclism subteran trebuie să se întîmple pentru ca stîlpii și luceferii să cază și să se stingă.

În tabăra lui Lascăr Catargiu sunt stîlpi și luceferi, și forța lor și lumina lor susține și luminează întreaga grupare a celui mai ignorant dintre oamenii cari știu să citească și a celui mai brutal dintre oamenii chemați să guverneze lumea prin seninătatea legilor și prin gravitatea cuvîntului.

Acești stîlpi și luceferi caracterizează situația lui Lascăr Catargiu în parlament. A-i descrie pe ei este a descrie întreaga situație, a prezenta esențialul lor este a ajunge la esența totală a partidului catargiesc.

Fiecare din acești luceferi au în spatele lor o adîncă perspectivă, pe care sunt înșiruiți luceferi mai mici, dar de același fel, de aceeași esență.

Popovici-Răcăciuni, un pungaș ordinar; afară din parlament, ca funcționar la gara Răcăciuni, fură banii statului încasați acolo și fuge cu ei; este urmărit ca escroc și în fuga lui înemerește în Cameră. Aici nu e de glumit; avem a face cu un om de primămină în felul său. Să furi, să fii urmărit de polițai, de procuror, de judecătorul de instrucție și de toată administrația căilor ferate și totuși să izbutești a rămînea liber fără să treci granița și, mai mult, să izbutești a intra în parlamentul țării în loc de a sta la Văcărești este incontestabil o învîrtitură de forță pe care n-a putut-o face nici chiar vestitul Pantazescu.

Cine dar mai poate pune la îndoială meritele acestui catargist înflăcărat? Cine poate tăgădui că Popovici-Răcăciuni este un adevărat luceafăr al pungașilor, al borfașilor și al escrocilor? Nu, nici vorbă că el este unul din luceferii cari strălucesc splendid în partidul lui Lascăr Catargiu, iar în spatele lui, p-o lungă perspectivă, sunt înșiruiți toți acei cari înșeală, ciupește, ciușdesc și aplaudă stupiditățile lui Lascăr Catargiu.

Pake Protopopescu. Cine nu-l cunoaște! Acest om înalt, gros și galben, acest milionar a căruia advocatură s-a specializat la făurirea de testamente, acest moștenitor al călugărilor bătrîni, acest șef de bandă, sub care se află în serviciu activ și Brătescu și Leoveanu și Jean de la Obor, este și luceafăr, și stîlp. El are splendoarea unui criminal legal, contra căruia legile sunt neputincioase, și forța unei cariatide, pe care se reazemă balco-

nul ministerial cu fotoliile și portofoliile tuturor miniștrilor.

5 A bătut și a batjocorit capitala țării, este primarul capitalei, deputat și vicepreședinte în parlamentul țării. El este adevăratul suflet pestilential al guniștilor, cu toate că bastonul de mareșal îl are Gună Vernescu.

10 El dar nu este numai centrul de lumină sulfuroasă, care dă culoarea esențială a catargiștilor, dar și pirghia groasă și înaltă înfiptă cu un cap în tot ce are capitala mai bețiv, mai corupt și mai deosebit în hoții, iar cu celalt cap proptit în banca ministerială.

15 El luminează și susține. De la acești doi la mulțimea celorlalți să trecem mai repede, căci acest studiu ar putea da mai multe sute de pagini de psihologie catargiească.

Gună Nebunul reprezintă furia, dezordinea, nerușinarea și hrăpirea în cel mai nalt grad.

20 Avocatul Boerescu șarlatania, mlădierea, echițibușăria și cinismul.

Avocatul Mirzescu reprezintă guvernul tot atât de cinstit cum a reprezentat pe Kotzebue.

25 General Manu, un ambițios arogant și dezorganizator, un mincinos de prima mână, un îndrăzneț care a insultat de mai multe ori armata pe care trebuie s-o administreze.

30 Și pe lângă aceștia un brutal ignorant, un Jean de la Obor, a căruia asemănare de instincte și de cultură cu Lascăr Catargiu l-a împins fatal lângă primul ministru; apoi un caraghios trist ca Nuceșoreanu și un cinic vesel ca Ceaur Aslan incheie lista luceferilor de prima ordine din partidul ciocoilor scârboși și a boierilor decăzuți și reacționari.

35 În mijlocul acestei constelațiuni de luceferi care caracterizează funestul cer al guvernului de astăzi, stă, neclintit și mare prin bestialitatea și prostia lui, Lascăr Catargiu.

După acest stat-major judecați întreaga grupare a guvernamentalilor.

Această grupare fatal va zgudui și va ridica în picioare întreaga țară.

5 Va trebui o vijelie pentru a dărâma acești stilpi putrezi și pentru a stinge acești luceferi sulfuroși și siniștri.

Vijelia va veni. Va veni de la popor, de la tot ce este forța productivă a țării și voiește să trăiască ca forța liberă a țării.

DOMNUL BIBESCU
ȘI EXPOZIȚIA ROMÂNĂ DIN PARIS
(Correspondență originală)

I

5

Paris, 5 iulie 1889

Ca majoritatea românilor, am fost contra participării României la expoziția universală din 1889.

Motivele le cunoașteți, pentru că au fost comune tuturor oamenilor cari cugetă și văd lucrurile cum sunt.

10 România a pășit cu pași uriași pe calea progresului, dar în treizeci de ani, din cari câțiva trebuiesc scăzuți ca ani de administrație ciocoiască, retrogradă și fără suflet, noi nu am putut ajunge la gradul popoarelor occidentale cari lucrează de secole în siguranță și cu capitaluri enorme.

15 Productele noastre industriale, foarte meritoase pentru noi și la cari ne uităm cu drag ca fruct al muncii noastre, ar fi desprețuite aici, puse alături cu cele franțuzești sau englezești. Dificultățile începutului cresc și mai mult valoarea obiectelor românești.

20 Dar străinii știu aceasta? Ei le pun paralel cu ale lor și le găsesc proaste pentru că le sunt inferioare.

Părerea că trebuie să expunem ca să ne facem cunoscuți politiceste este greșită. Din acest punct de vedere
25 suntem cunoscuți și se face destul caz de noi în Europa: dușmanii nu ne menajează, iar cei ce au aceleași interese cu noi ne fac avansuri; nimic dar nu poate să ne facă mai bine cunoscuți decât un patriotism înțelept și demn.

Cestiunea politică o las la o parte.

Franția nu se va da trup și suflet nouă în momentul de față pentru că stă scris numele de *Roumanie* în secțiunea țărilor străine.

5 În ceea ce privește partea industrială, noi nu îndestulăm a suta parte a trebuințelor noastre; cum să avem pretenție de export în țări mai înaintate, cu produse mai bune și mai ieftine, cari ne trimet pificare an pentru vreo cîteva milioane din ale lor? Străinii ne vor cunoaște rău, și cu cit expozițiile industriale de
10 produse naționale sunt de trebuincioase în țară ca să dea un avînt necesar, cu atît sînt o cheltuială inutilă în străinătate. Am exclus partea industrială, dar mi se va putea răspunde: dar de partea agricolă ce zici? Partea agricolă nu poate da nici o indicație practică
15 cumpărătorilor de grîne. Productele cele mai frumoase sînt cele cultivate cu îngrijire mai mare și în cantități mai mici. Școala de la Grignon, cîmpul de experiențe de la Vincennes și proprietățile preluate, cultivate ca grădinile, dau roadele cele mai frumoase, tîluite în
20 borcane. Noi ne distingem prin cantitățile enorme de cereale ce dau cîmpurile noastre; dar, cu toată calitatea bună a lor, nu ne dă mina să cultivăm un cîmp de 1.000 de pogoane cum se cultivă în Franța și în Anglia un pogen sau o jumătate de pogen.

25 Lumea care este în curent ne cunoaște produsele; debușeurile noastre sînt formate și negustorii de la Marsilia sau de la Londra știu ce este pcrumbul sau griul românesc și nu-și vor putea face opinia dupe două sau trei borcane pe cari le pot bănuî că au fost umplute cu grîne cultivate ca cele de la Grignon sau Vincennes.

Dacă exportul nu merge bine nu este pentru că popoarele occidentale nu mai ne cunosc marfa, dar pentru că am fost copleșiți de Australia și de America,
35 că drepturile de intrare s-au ridicat în Franța și în Germania și că trebuie să ne perfecționăm cultura, să dăm mijloace străinilor să se aprovizioneze la noi cu prețuri mai avantajoase (avînd în considerație prețul transportului) decât cele americane sau australiane; să le dăm un mijloc sigur să aibă cu aceeași înles-

nire marele cantități ce le trebuie prin asociații de proprietari.

5 Trebuie să ne căutăm singuri cumpărători în Marsilia, în Hamburg sau în Anvers; dar nu în Paris, care nu face decît să consume ceea ce i se trimite din porturi și unde negustorii de cereale nu vin să vadă ceea ce cunosc mai bine, într-un loc care-i poate înșela.

10 Vinurilor le trebuie etichetă franțuzească ca să fie gustate. Vom vinde negustorilor francezi, cari vor scrie pe butelii: St. Emilion sau Chablis și le vor trece consumatorilor.

15 Francezilor le plac vinurile tari și din cele streine nu pot fi introduse decît cele foarte alcoolice, ca ale Spaniei sau ale Italiei. Vinurile românești sunt slabe: mica cătățime introdusă în Franța era destinată sau ca să dea loc la fraudă, sau să fie drese și preparate ca să fie trecute ca indigene.

20 Neguțătorii găseau un mai mare interes să le dreagă dinainte cu spirt ca să introducă în mod nepermis alcool în Franța; și de cînd s-a luat măsura de a considera ca alcooluri vinurile ce trec peste un grad determinat, au renunțat la această importăție și s-au mărginit la cele spaniole și la stafide.

25 La expoziție nu putem expune lucruri falsificate, prin urmare nici din acest punct de vedere nu avem interes să expunem.

30 Dar chiar de m-aș pune în punctul de vedere al celor ce cer numai secțiune agricolă, cum să faci expoziție agricolă fără să faci și industrială? Cînd ai început, trebuie să mergi pînă la sfîrșit. Nu poți opri manufacturile, cari sunt mîndre de ce fac, să-și expună marfa. Și în această din urmă ipoteză, cînd industriașii s-ar abține, care este deosebirea între România și Egiptul, Marocul sau statul liber al Congului, cari au esențe de copaci mai frumoase ca ale noastre și au curiozitatea lucrurilor necunoscute cari atrag vizitatori?

35 Așadar, prin formă am pierdut orice superioritate, chiar asupra popoarelor celor mai înapoiate.

40 Nu, nu trebuia să expunem, era lucrul cel mai rezonabil și economic.

Nu se afișează fotografiile copiilor în vîrstă ingrată. Noi ne găsim de acuma perfecți, dar nu era mai bine să avem răbdare și să așteptăm să ne găsească și alții frumoși și atunci să ne expunem la privirile lumii?

5 Dar cînd lucrul s-a pus pe cale, cînd s-a trimbițat că România expune, că guvernul a dat 200.000 de lei subvenție, trebuia cel puțin să căutăm să ne reprezentăm pe cît se poate de bine.

10 Cu cei 200.000 de lei votați de Camerele române, țara a expus oficial în ochii străinătății, care nu știe de tertipuri ca acela că guvernul dă bani, dar se dezinteresează, și pentru străini greșelele unei mine de oameni cad peste țara întreagă.

15 Dar cei ce sunt pentru ideea expoziției să vadă cum lucrurile s-au făcut și ce profit tragem dintr-însa; ei se vor convinge, cred, că ceea ce era mai bine era să renunțăm la acest lux vătămător.

*

20 Știți mai bine ca mine, desigur, modul cum s-a format comitetul pentru expoziție, persoanele cari l-au compus, votul nesocotit al Camerei și prostia guvernului junimist care l-a băgat în încurcătură.

Într-un moment, lucrul putea nu să iasă bine, dar să fie cel puțin convenabil.

25 D. Butculescu, al cărui amic nu sunt, făcuse mai multe expoziții în țară și, avînd oarecari legături cu negustorii de la *Cooperativa*, putea să înduplece un număr oarecare din ei să facă sacrificii pentru întreprindere. Era oarecum indicat să ia locul în capul ei, cu condițiunea însă de a avea lingă dinsul un om competent, în curent cu cele din Franța, care să organizeze lucrurile serios.

30 Domnului Bibescu îi mirosise de departe această pomană cerească, și, de unde domnia sa era atît de rece și de dezinteresat pentru țară, simți deodată în cavalerescu-i piept bătînd inima patriotismului.

Scopul d-lui era cunoscut, toți știam ce vrea și de unde îi vine focul subit ce l-a cuprins. Faptele au dov-

dit lucrurile; mă voi mărgini a vă arăta cum carul românesc a fost condus de acest dibaci vizitiu și ce purtare a avut în sarcina ce i s-a dat.

II

Paris, 6 iulie 1889

5 Trece asupra luptei Bibescu-Butculescu, asupra victoriei celui dintii, grație sprijinului din afară și celui guvernamental, și asupra lucrărilor sterpe ale comisiunii compuse în majoritate de oameni aleși pe sprinceană cu ceea ce este mai... incapabil în țara românească.

10 Nu mă voi ocupa nici de circumstația d-lui Iordache Ionescu, o întreprindere particulară care și-a avut succesul ei și care se va judeca după câștigul ce-l va fi adus întreprinzătorului nostru restaurator.

15 Secțiunea română a fost deschisă cea din urmă din palatul secțiunilor străine. Mai au fost inaugurate în urmă cea mexicană, a Republicii Argentine și a Suezului; dar acestea au pavilioane aparte și nimeni nu le poate reproșa neexactitatea, cu atât mai puțin că distanțele acestor state de Franța și însemnătatea produselor lor le scuzau.

20 Am vizitat de mai multe ori expoziția înaintea deschiderii și cu trei săptămâni înainte un steag tricolor arăta locul ce ni se desemnase. Nu era prost locul, dar era mic, și-mi puneam întrebarea cum au să facă ca să bage toate obiectele într-un spațiu așa de îngust, mai mic chiar decât acela al republicii San Marino, cea mai mică republică din lume.

30 La toate secțiunile se lucra cu îndârjire; despărțirile se ridicau, dulapurile se înmulțeau și era un farmec să vezi agitația febrilă a comisarilor și a lucrătorilor, cari-și făceau o onoare să se întrecă unii pe alții. Numai colțul românesc ședea pe loc; nici o mișcare, nici un lucrător; și să nu fi fost loc așa de pustiu și de puțin ornat, te-ai fi zis în domeniul *Prințesei* adormite pentru o sută de ani.

Streinii treceau și priveau la bietul drapel român, care, ploștit și plouat, părea că cere iertare de profanația

ce i se aducea, făcându-l să prezideze la lene.

Pesemne că d-l Bibescu făcea lucrurile pe picior mare; toată lumea-i băga bețe în roate și el lupta, alerga, spumega ca să iasă învingător.

5 În sfârșit, într-o zi, veste mare!

D. Bibescu a sosit cu gălăgie mare înaintea drapelului; telegramele l-au anunțat, ziarele l-au trimbițat; învingătorul idrei venise să nască înaintea popoarelor un șoarece ridicol.

10 După dînsul, năprasnic și infumurat ca Făt-Frumos după ce a tăiat cele 12 capete ale balaurului, umbla o ceată entuziastă de flăcăi ascultători. Zisei Făt-Frumos, dar mai bine ziceam Jianul cu cei 12 haiduci (căci 12 erau), sau Mihul, sau alt viteaz căpitan, nu din țara noastră, dar din Mexic sau de la Sedan.

Nu se auzea decât strigînd: *mon prince, mon prince!* cu emfază, ca toată lumea să audă că a venit un prinț.

15 Iar *prințul* încîntat, surîdea în mustață și din vreme în vreme striga: *mon secrétaire, où est mon secrétaire!*

20 Efectul a fost miraculos; cei cari auzeau de departe alergau strigînd: *un prince, un prince, pour sûr le roi des Acreëns ou le roi de Tombouctou, on l'a annoncé dans tous les journaux*. Decepție! În loc de o maiestate caracteristică și neagră ca frîntura fierului sau ca fundul cazanului, dădeau de un om fără nici un caracter; om ca toți oamenii, după credința curioșilor strînși să vadă ceva mai nepomenit, urmat de o duzină de europeni îmbrăcați ca toată lumea.

30 Cu toate acestea, trupa avea caracterul ei; un observator ar fi găsit-o mai interesantă decât pe un rege negru cu o ceată de arapi.

35 Prințul părea a fi prinț de circ în dosul culiselor, cînd este dezbrăcat de purpura și hermina false și de poleiturile cari îi dedeau iluzie de mărire. Are aerul slab și nenorocit; deși caută să strălucească, strălucirea este factice, figura este de comediant. Nu este impresia mea, ci a unui francez, care mi-a povestit că a văzut pe un oarecare domn Bibescu care caută să facă mult zgomot împrejurul lui.

În suită se vedeau d. Ciurecu, cu barba *à la* Bonifaciu Florescu, cu părul vilvoi, o pălărie gris prea mică, pusă pe ureche, și o privire zăpăcită și fugătoare; d. Grant, marele nostru pictor, băiat bun după ceea
 5 ce zice cei ce-l cunosc mai de aproape, dar care crez, nu va descoperi niciodată celebrele batele explozibile ale d-lui Ciurecu; acestea au speriat populația pariziană, transformându-se în baloane dirigeabile, de au trimis un nenorocit pe lumea cealaltă, pe cînd celălalt a
 10 scăpat, pentru fericirea noastră, cu o plimbare în aer și o baie în Sena.

Mai erau vreo trei gomoși, frumoși cît se poate, dar de o mediocritate atît de mare, încît mă veți ierta dacă
 15 îi trec cu tăcerea; cortegiul era închis de amplexați pe șepcile cărora era scris: *Roumanie*.

Ați crede că am făcut haz? Nu. Am avut o impresie penibilă și o prevestire despre ceea ce ne așteaptă în viitor.

Cu o trupă de comedienți nu se face expoziție de cît cu condiție să-i expui pe ei.

S-a început, în sfîrșit, să se lucreze și în secțiunea românească; loviturile de ciocane cari ar fi trebuit să
 20 fie date de o lună, supărau urechile vizitatorilor, cari blestemaui ideea de a începe lucrul cînd trebuia isprăvit. S-a lucra, dar activitatea fermecătoare de la celelalte secțiuni era înlocuită aci printr-o neîngrijire perfectă: toate aruncate haiște, lucrătorii strigau dupe calfe,
 25 amplexații după lucrători, d. Ciurecu dupe amplexați, d. Grant dupe d. Ciurecu și d. Bibescu dupe d. Grant; „Mon secrétaire, où est mon secrétaire?”
 30

În loc să închidă partea destinată expoziției, cum au făcut bunioară mexicanii, Suezul, Republica Argentină, și să-și spele rufele murdare în familie, secțiunea era accesibilă tuturor și lumea circula în mijlocul destră-
 35 bălării bibesciane; o auzai zicînd: *Ce sont des orientaux*.

Și drapelul românesc privea trist la toate acestea. Bietul drapel s-ar fi roșit de tot de rușine dacă nu i-ar fi fost dat să vadă și să audă altele mai grave decît
 40 înscenarea grotescă a unui postulant de coroane prin reclamă de circ.

În sfîrșit, cu chiu, cu vai, expoziția română fu inaugurată. Ca să o reprezinte, în Paris s-a format un comitet compus din români și franceji. Vă dau numele
 5 deocamdată fără comentarii: d-nii locotenent-colonel Dally, Fessard, Macé, baron Graeb, Ferry d'Esclands, Mézières, Victor Duruy, Meissonier, Jules Simon ca franceji; d-nii Moret de Blaremburg și de Linche de Moissac, cari sunt români probabil, și, în sfîrșit,
 10 d-nii Grant, Iscovescu, Konya, Ciurecu, Al. Filipescu, Marghiloman, Bibescu români.

Era natural să se întrunească la un loc partea agricolă și cea industrială, ca să se dea expoziției un
 15 corp mai mare, mai cu seamă avînd în vedere insuficiența absolută a obiectelor expuse. Serbii, cari sunt în toate privințele mai puțin înaintați ca noi, au făcut astfel și au o secțiune mai mare și care face asupra publicului o impresie mai bună ca a noastră.

Comitetul dirigent al expoziției universale nu a putut cere această despărțire pentru România și nu
 20 pentru Serbia. D. Bibescu a decis astfel. A pus secțiunea industrială în Champ de Mars, iar cea agricolă pe marginea Senei, tocmai lîngă esplanada Invalizilor, sub scutul celei muscălești. Aceasta din urmă este
 25 cam pierdută și cunosc mai multe persoane cari nu au putut da ochi cu dînsa.

Secțiunea industrială este cu mult cea mai importantă; se află între marele Ducat de Luxemburg și Portugalia, la începutul unei săli, astfel că este destul în vază.
 30 Pe sala de circulațiune exterioară secțiunei dau cîteva dulapuri: *Czarnecki* (cizmar), *Furnica* (costume și văluri), *Capșa* (cofetar) și *Mandrea* (hamuri și șei).

Furnica are destule lucruri, dar așa de rău alese și rău așezate, încît ți se face milă. Mai sunt înlăuntrul
 35 sălei, în partea din dos a unui dulap, încă vreo cîteva costumuri naționale, expuse de particulari.

Desemnele de pe vilnice sunt nemaipomenite; nu numai nu am văzut țărancă îmbrăcată cu vilnic cusut cu căruțe cu boi, hore de țărani și păsărele, dar nu aș

fi crezut chiar să se găsească cineva în stare să brodeze astfel de lucruri pe fote țărănești.

5 Dacă ar fi numai unul în genul acesta, nu ar fi nimic, dar mai toate sunt caricaturate în același fel bizar și cit se poate de puțin românesc. Vilnicele albe predomină, unile împănate cu albastru și cu aur, altele cu un fel de dantelă sau brodărie în partea de jos.

10 Nu cred că o țărăncă de ale noastre și-ar recunoaște într-insele vestmîntul ei, care are atita farmec și atita bun-gust. Numai două costume: unul din Vilcea și altul din Argeș, expuse de particulari, sunt românești; dar sunt ascunse în dulapul cel dinlăuntrul secției.

15 Mahalaua Bucureștilor a fost bine reprezentată și exagerată pe cit s-a putut, iar restul țării cu desăvîrșire negles. Aș fi înțeles să se dea acestei expoziții un caracter etnografic, să se clasce vestmintele de bărbați și femei pe județe.

20 Fiecare district să fie tot atit de bine reprezentat și să se caute tipul cel mai pur care să-l înfățișeze streinătăței. Orice fantezie trebuia lăsată la o parte și, desigur, opera ar fi fost cu mult mai interesantă și mai frumoasă, pentru că armonia culorilor și a desenului cu costumul este innăscut în țăranul român.

25 Blănăria, reprezentată prin d. Prager singur, este o înșelătorie, pentru că din moși și strămoși nu s-a auzit de urși albi, tigri și castori în țara noastră. Nu avem în România decit urși negri, lupi și vulpi și comerciul chiar al peilor acestea este cu totul neînsemnat.

30 Mătăsăria (gogoși, borangic, marame), deși slabă, ca cătățime nu este proastă ca calitate.

35 Mobilele: o canapea, două scaune și un paravan, se aseamănă ca rău gust numai în salonul sîrbesc din secțiunea de alături; mobilele de lemn, fabricațiune mult mai importante la noi, nu au nici un reprezentant.

40 Printre pălării: un elac de mătase pembe, precum și toate căptușelile cu culori rococo, dau subiect de a face haz trecătorilor. De ce nu s-au suprimat?

Fringheria, pielăria, librăria, hăinăria mai că nu există, și cele cari au fost strinse pe ici, pe colo sunt

asezate într-o dezordine demnă de restul expoziției.

Ceramica și olăria sunt reprezentate printr-o sobă Meidinger, 5 cărămizi și 3 ulcele aruncate într-un colț.

5 S-au expus și instrumentele de muzică: tromboane, ghitări, trimbițe. În ce fabrică au fost făcute? Nu au eticheta „et pour cause“.

10 Arsenalul este cu totul batjocurit. Este o instituție atit de infloritoare, încit ar fi putut străluci depotrivă cu cele din Occident. Dar cum îl înfățișează îl face ridicol și netrebuincios. Singurul cazon care reprezintă armata noastră pare trist de singurătatea lui. Toate țările cari au voit să înfățișeze uniforme de ale apărătorilor lor au expus din fiecare armă unul sau doi: un ofițer și un soldat.

15 Fără să mai vorbim de Francia, așa au făcut Belgia, Statele Unite, Republica Argentina. Dece numai dorobanțul nostru este izolat? Se zice că soldatul român a costat peste 1.000 lei și iacă ce i-a oprit pe cei ce erau însărcinați cu lucru să continue. Aceasta vă probează ce bine s-au gerat finanțele cind pentru o păpușă de ceară de 100 lei s-a cheltuit de 10 ori mai mult. Se puteau expune celelalte costume militare fără paiate și cheltuiala ar fi fost nulă.

25 Dar la aceasta nu s-au gindit pricepuții noștri reprezentanți! Francezii, atit de necunoscători de cele ce sunt la noi, capătă noțiuni false și, dacă nu aș lua decit cazul soldatului, nu unul singur m-a întrebat dacă nu avem altfel de trupe decit ca cel ce l-au văzut în palatul țărilor străine.

30 Chiar fațada, sau mai bine zis aspectul general al secțiunei, este o minciună cu stilul ei bizantino-persan. Cel care a făcut-o s-a inspirat de Mînăstirea Curtea de Argeș care este fără îndoială o minune arhitecturală, dar care nu reprezintă stilul românesc.

35 În rezumat, nu-mi puteam închipui un lucru așa de slab și de dezordonat ca munca mult zvornită a acelora ce au înșelat speranțele noastre și au falsificat noțiunile străinilor în ceea ce ne privește.

40 Nimic nu este la locul lui și toate obiectele luate împreună au valoare nulă.

Din toate țările străine suntem cei mai rău reprezentați. Sunt trist să fiu silit să o constat, dar, fiindcă știu că mulți români ce au vizitat Parisul au fost impresionați în același mod ca și mine, cred că-mi fac o datorie să dau adevărul la lumină pentru cei ce nu pot părăsi țara.

IV

Biata expoziție agricolă! Slabă și săracă este! Pornind dintr-un simțimint de milă, ar trebui să tac și să presupun că nu există: dar am străbătut secțiunea căzăcească și am ajuns la alte drapele românești, cari m-au însăreținat și ele cu plingerile lor.

Voi pune pe d. Istrati cu „Franceina“ cu totul la o parte. Sunt admirator al muncii învățatului nostru chimist și culorile descoperite de un român devotat științei mi-au produs singura impresie îmbucurătoare în vizitele mele la cele două expoziții: din Champs de Mars și de pe cheu. Lăsând la o parte acest dulap, iacă ce zăresc: o etajeră acoperită cu boreane de grâu, orz, porumb și făină, un borean cu nuci și un altul cu alune. Insuficiență complectă de bucate și făina galbenă pare stricată, probabil de bunele îngrijiri ce i s-au dat de cînd a fost pornită din țară. În mijlocul sălei un teanc de sticle cu vin și țuică. Vreo cîțiva copaci răspinziți în secție, pe unde s-a nemerit, nu-ți dau altă idee decît că d. Florescu a găsit doi nuci groși și d. X un frasin.

Ar fi trebuit arătat că avem lemne de lucru și de foc printr-o cătățime oarecare de lemne de bună calitate, așezate cum trebuia, și pe urmă se putea pune alături ca curiozitate buștenii expuși. Dacă d. Bibescu ar vrea să știe cum aceste lucruri se fac, l-aș trimite la atlasul expoziției române din 1867 și, încă și mai bine, la pavilionul pădurilor de lângă Trocadero.

Plugul, două doniți, o cofă cu apă, vreo cîteva furci și alte mici lucruri, toate prost lucrate și rudimentare pe cît se poate, au aerul să arate care este adevăratul nivel al țării.

Dar barca, văpsită tricolor, hodorogită și crăpată, de nu ar îndrăzni nimeni să se expună cu dînsa pe apă?

Din acest punct de vedere, indigenii din Noua Zelandă au o mare superioritate asupra d-lui Bibescu.

Și această expoziție este o vastă minciună. Se pare că singura preocupare a comitetului nu a fost decît înșelătoria; au înșelat țara, au înșelat publicul parizian.

Streinii sunt convinși că românii nu-și dau seamă de importanța agriculturii și că o trăsură, o barcă stricată, vreo cîteva cuie de lemn pentru încălțăminte și cofeturi cum se făceau la începutul secolului la noi ne-au băgat într-o astfel de admirațiune, încît am vrut să le arătăm lumii întregi și ne-au făcut să neglijem cu totul cele ce trebuiesc pentru o adevărată expoziție agricolă.

Secțiunea română este, după cum vedeți, cu totul ridiculă. Mai nici o industrie nu este reprezentată și negustorii cari au expus pareă au vrut să ia pe d. Bibescu în ris. Furnica, librarii, d-nii Capșa, Czarnecki, Mandrea, d-na Briol ar fi putut face ceva, sunt case cunoscute la cari se furnizează mai toți din cei cu dare de mină din București și niciodată nu li s-a reproșat răul gust.

Desigur că neîncrederea în organizatorii expoziției a avut de efect ca chiar puținii expozanți să-și îndeplinească făgăduiala smulsă ca o sinecură și să trimeată în Paris ceea ce nu voiau să ție în prăvăliile lor din capitala țării.

Comitetul, din partea sa, nu și-a dat nici o silință și a lăsat lucrurile să se facă în voia Domnului. Imensa majoritate a obiectelor industriale cari s-au dezvoltat mai mult la noi nu strălucesc decît prin lipsa lor, iar cele ce figurează ca rătăcite în secțiune sunt așezate fără nici un Dumnezeu.

Pereții trebuiau decorați cu covoare românești și cu olăria românească. Era un mod bun de a se înfrumuseța secțiunea și de a se face să reiasă aceste lucruri cari în dulapuri nu însemnează nimic.

Vasele de pămînt mai cu seamă nu pot fi remarcate decît ca decorație. Am vorbit mai sus de modul cum se putea da un interes expoziției de costume. Coloana

de sare nu învăța pe nimeni cum se face exploatarea sărei la noi. Dacă nu se aflau reduceri ale mașinilor, reliefuri și cupe ale minelor, fotografiile dădeau un mijloc lesne de a interesa publicul. Caiete de sarcini
5 cari sunt legate în mod inevitabil de exploatare, și rezultate de analiză care arată lumei calitatea superioară a acestui condiment la noi ar fi fost o lumină pentru țările ce nu posed astfel de mine.

Salinele noastre sunt remarcabile prin puterea straturilor, prin facilitatea și ieftinătatea transportului.
10 Nimic nu o indică pe când era așa de lesne să se facă lucrul palpabil. Nu-i cer d-lui Bibescu geniu descoperitor; dar au fost atâtea expoziții de mine, încât și un copil își putea da seamă după cele ce a văzut despre modul cum se reprezintă o mină.

Exploatarea de petrol nu am avut-o încăieri. În pavilionul petrolurilor nu există decât Rusia și America, cu toate că avem exploatare de păcură foarte mari,
15 menite a lua o dezvoltare crescândă.

Nu cred că comitetul are pretenția să susțină că cele trei sticlute din pretinsa expoziție agricolă reprezintă această exploatare națională.

Fabrica de tutunuri nu e reprezentată. Fabrica de bazalt, societatea de construcții, pietrele de zidit
25 (Albești, Dobrogea, Sinaia), varul hidraulic nu sunt, după cum am spus, reprezentate decât prin 3—4 cărămizi.

Fotografia, sticlăria (Azuga), săpuneria, cepsăria au fost suprimate.

30 Școalele de meserii, de agricultură București și Strehareț, Școala națională de poduri și șosele, cari puteau să figureze cu onoare, tipografia, care a făcut progrese enorme (am văzut cărți ieșite din aceea a d-lui Göbl, aproape tot atit de bine imprimate ca cele de aici), au fost suprimate.

Ingineria, cu lucrările noi și interesante, făcute în cei din urmă ani, putea să aibă o secțiune: podurile de pe Siret, Dunăre, Buzău, docurile etc., tirgul de rimători. Zidiri ca Banca Națională, Palatul de justiție,
40 Școala de poduri, Școala militară trebuiau să figureze măcar ca planuri; nu mai vorbesc de fotografii fru-

moase de monumente, cum sunt Curtea de Argeș, Stavropoleos, de băi minerale și localități frumoase, cari puteau să dea gust străinilor să ne viziteze. Productele alimentare au fost cu totul sacrificate, unele
5 ca insuficiență absolută, altele ca lipsă, cum brinzeturile, spirtul (obiect de export însemnat), ghiudemurile din nordul Moldovei, ierurile de Dunăre, păstrăvii afumați, rahatul de Galați și cîte altele.

În secțiunea română trebuia să se facă ca la celelalte secțiuni un „bar“ ca să se guste vinurile și
10 țuica, dulceațurile, rahaturile.

Din această listă aridă, dar vorbitoare se poate vedea că tot se putea face ceva și pentru cei puțin dificili cari nu țineau să arate lumei copilăria industriei
15 noastre; fără gând de concurență sau de câștig, se putea, dacă nu străluci, cel puțin salva onoarea.

S-ar mai fi putut încă face, ceea ce era însă mai greu, o expoziție a progresului în țară, să se înceapă cu lucruri vechi, primii pași ai copilului ce se încearcă să
20 umble, și să se ajungă gradat (cu indicații de date) la produsele de astăzi. Ar fi trebuit, ce este drept, oameni foarte capabili, muncă multă, dar ar fi fost singura care ar fi putut să reprezinte cum trebuie un popor în evoluție continuă, care a făcut în 30 de ani
25 ceea ce alții au făcut în sute de ani. [...]

ORDGESCH, IATOUR, TRONICA ȘI TAIVAIOSA

5 Cu toții avem simpatii pentru francezi; un singur lucru însă ne deosebește pe unii de alții: sunt unii români franțuziți și alții cari iubesc pe francezi. Cei dinții sunt români răi și francezi și mai răi; cei din urmă încep cu iubirea pentru francezi după iubirea, dreaptă și naturală, a națiunii lor.

10 În toate ocaziile am spus neamurilor latine: voiți să vă iubim, atunci nu ne cereți să încetăm d-a fi români. Aveți voi de revendicat ceva, dar nu ne cereți să ne periclităm existența noastră; aveți de cucerit și glorie pierdută, dar nu ne jertfiți gloria noastră cîștigată.

15 Pe acest ton am tratat toate chestiunile; nu cu ură, ci cu simpatie și dreptate; din nenorocire însă, au fost francezi ca dl. de Coutouly cari au mers dincolo de datoriile lor de francezi și mai ales dincolo de limitele delicate ce-i impunea o națiune liberă, liberă și independentă.

20 Dacă dar vorbe grave s-au schimbat, între noi și între ei, ei au fost de vină, desigur numai ei, cari au călcat peste atribuțiile cuvenite și au abuzat de inviolabilitatea ce le-o acordă dreptul ginților pentru a servi o națiune dușmană nouă, în mijlocul nostru, celor blinzi, drepti și din fire curtenitori.

25 Dar este prea grav începutul pentru chestiunea ce voim a trata. Această introducere nu va servi decît ca o nouă dovadă că noi nu avem nici o pică pe francezi,

dar să ni se ierte a le atrage atenția din cînd în cînd asupra buletelor lor.

5 Cînd buletele lor ne costă prea mult, e natural să strigăm, cum am strigat cînd voia să dea plocon altora Dunărea noastră din moși strămoși, apărută de noi d-atunci de cînd apăram Occidentul întreg de iatagan și semilună.

10 Cînd însă buletele lor nu ne costă, deși ne privesc pe noi, atunci, atunci ridem și noi, mai ales cînd este de rîs.

15 Așa este cunoscută puțina atenție a confrăților noștri francezi în ale geografiei. De multe ori te pufnește rîsul cînd citești ziare serioase ca *Le Temps*, ca să nu mai vorbim de *Gil-Blas*, și vezi că confundă ce e d-a dreapta Dunărei cu ce este d-a stînga, cînd spune că Sofia este aproape de Bukarest, cînd spune că Besarabia e aproape de Tourkestan, și așa mai departe. Ba unele ziare au luat acuma cîtiva ani Bukarest drept capitala Bucharei.

20 Și, pe lingă ziare, autori însemnați ca Daudet, fără a mai vorbi de un Bouvier și Georges Ohnet, au debitat atîția cai verzi pe pereți despre prinții moldo-valahi, încît te surprinde, pe de o parte, curajul d-a vorbi despre ceea ce nu știu și, pe de alta, te mai surprinde lenea colosală care împiedică pe publiciștii francezi de a lua informațiile sigure și precise despre subiectele pe cari le tratează.

30 Le vine greu să ia exemplul lui Flaubert, care a muncit 8 ani pentru a studia cumsecade moravurile cartaginezilor. Dar lui Flaubert i-a venit foarte ușor să-și bată joc de un arheolog german tocmai cînd arheologul credea că a făcut *marți* pe marele romanțier francez.

35 Și ce e mai surprinzător e faptul că în Paris sunt peste 10.000 de români. La oricare din ei ar face apel publiciștii francezi, i-ar desluși unde cade România, pînă unde se întinde și dacă există sau nu prinții fantastici și viconții și marchizii moldo-valahi, despre cari ei vorbesc cu atîta curaj și naivitate.

40 Însuși Zola, d-altmîntrelea foarte scrupulos, cînd a încercat să facă dintr-un socialist (nihilist) rus

un erou (în *Germinal*), a izbutit să facă o băzdăgănie de cari rușii au ris cu hohote.

Noi nu credem că acest rău este fără leac.

5 Francezii sunt un popor arhicult și arhideștept, dar este neapărată trebuință ca să se ocupe mai mult de popoarele despre cari vorbesc.

10 Este timp ca *India* lui Georges Sand și a lui Eugène Sue, este timp ca *Spania* lui Hugo și *Italia* lui de Staël, este timp ca filozofia engleză a lui Voltaire și *Romania* lui Coutouly, o Românie din saloanele lui Hitrovo și a pseudoprincipelui Georges Bibesco, să înceteze.

Altfel literații, publiciștii și diplomații francezi nu vor comite decât ceea ce în limbajul lor boulevardier se numește *bulete*.

15 Dacă lui Napoleon Bonaparte nu-i era permis să creeze statele-provincii, și provinciile județe, afortiori, astăzi când relațiile sunt așa de strinse dintre popoare și când drumurile de fier își bat joc de distanțe, afortiori francezilor nu le mai este permis să comită erori și grosolane, și ridicule.

20 Vine ciudat ca să vorbești serios într-un articol diplomatic și să iei pe Teodor Rosetti drept nemuritorul C.A. Rosetti.

25 Și francezii, pe fiecare zi, în ziarele lor nu fac decât să adaoge greșală la greșală, copilărie la ridicul.

Românului i se seria mai deunăzi că francezii sunt nebuni după *Tiocardlée* cîntată din nai.

Ce o mai fi și acest *tio-carlée*? *tiocardlée*... cine n-ar jura că este o vorbă chinezească?

30 Ce este *tio-carlée*?

Ciocîrlia lui Dinicu!

Și sunt și pasionați după ea!

35 Închipuiți-vă un român, pasionat după *Mireille*, după *La Belle Hélène*, după *Faust*, după *Gil-Blas*, care ar spune că adoră pe *Mir Ilie*, pe *Labele Elenei*, pe *Fuste* și *japlaz*, ba nu zău cine n-ar pufni de ris? Înțeleg să nu cunoști o limbă, dar nu e un cuvînt să pocești cuvintele despre care ai să spui ceva.

40 Dar, în sfîrșit, avem și noi ciocoiturile noastre, cocoane și pricopsiți care se viră cu doamne-ajută prin

franțuzește. Cel puțin aceștia sunt ridiculi și cunoscuți ca ridiculi. Și de aceea avem *Franțuzitele* lui *Facca*.

La francezi însă oamenii culți scriu cu o naivitate extraordinară lucruri de cari babar n-au.

5 De curind a ieșit un *Guide* al ziarului *Figaro* privitor la expoziția din Paris.

10 Ce este în acest *Guide* e de nepomenit. Și aici nu e vorba de vorbit, ci de scris. Și nu un brutar din Paris l-a scris, ci scriitorii cari se „pichează” de literatură, de multă literatură, de la ziarul *Figaro*.

Ia, mă rog, deschideți acest *Guide* la capitolul *Roumanie*. Să vedeți minune.

Ghiciți cum cheamă pe d. Capșa?

Poate că Capscha?

15 Vă înșelați.

Cu toată firma d-lui *Capșa*, *Figaro* l-a botezat *Capska*.

Cum cheamă pe d-nul *Ciurcu*? Poate *C'ourkou* sau *Tchiourkou*.

20 Aș, de loc. *Figaro* l-a botezat: *Circiu* sau pe franțuzește *Sirsiu*.

Dar catedrala de *Argeșiu*, știți cum a ajuns? Nici mai mult, nici mai puțin decât: *Ordgesch*.

25 Și *țuica* care ar fi putut ajunge *tzouïka* s-a prefăcut în *tronica*; și *iaurtul* în *iatour*; și *tămîioasa* în *taivaïosa*.

Ignoranța și ridiculul cronicarului francez a atins culmea.[...]

30 A avut dreptate criticul *Lemaître* cînd și-a bătut joc, cu atîta profunzime și cu atîț spirit, de cronicarul francez, care mai adesea este un ovrei ce n-a izbutit să termine o universitate sau chiar un liceu.

Și noi avem dreptate să ne mirăm de ușurința cu care scriu unii francezi despre popoarele celelalte.

MESCHIN ȘI CANALIE

5 Ce tot ne vorbesc unele reptile guvernamentale de delicateți de stil; cînd ai să gonești din casă pe un om cumsecade, îi poți spune într-o mie de feluri: „nu pot primi serviciul d-tale“; cînd ai să dai afară un șarlatan, îi poți spune: „n-ai găsit gîsca de jumulit“; cînd șarlatanul este nerușinat, îi poți zice: „ieși afară nerușinatule“; cînd dai un cine afară, îi strigi: „hideo!“; cînd dai un porc afară, îi strigi: „hiidea!“ În toate aceste
10 ocazii, stilul este perfect de potrivit și de cuviincios.

Altfel critici pe Kogălniceanu, pe Dumitru Brătianu, pe Nicolae Ionescu și treptat-treptat la cu totul alt stil ajungi cînd te cobori pe scara Carp, Lahovari, Manu, Maiorescu, Păușescu, Mirzescu, Ceaur, Pake, Lascăr
15 Catargiu; dar cînd ajungi la Gună Vernescu stilul nu mai poate avea limite.

Pe un cal de rasă este destul să-l atingi, într-o gloabă trebuie să dai cu biciul pînă vei face scoarță la mîină, iar într-un porc trebuie să dai cu măciuca.

20 Vernescu a pierdut dreptul d-a-i vorbi în stil cuvenit numai omului.

În el nu mai este nimic de om; umanitatea din el s-a evaporat și sub masca umană n-a rămas decît lăcomia animală, prostia inertă și bestialitatea, care
25 leagă pe om de întreaga scară a animalității.

Ce va fi crezînd acest om cînd închide banii în visterie și nu vroiește să plătească salariul profesorilor? Face economie statului? Nu!

Nu poate, în curînd, să facă față la datoriile statului? Nu!

Banii închiși în visterie produc dobîndă? Nu!

5 Nu există nici o cauză să hotărască pe Gună Vernescu la atita încăpăținare; și cu toate acestea trebuie să se explice această nouă nebunie a lui cu ceva.

Mai întîi este bătrîn. Dar mă grăbesc să spui că are multe aparențe d-a nu fi bătrîn ca toți bătrînii.

10 E violent ca la 19 ani și n-are imaginație ca un bătrîn de 119 ani.

Aci este un mister.

15 Violența științificește ori este o exuberanță de viață, de viață tină, focoasă și complectă, ori este o slăbiciune de nervi, o agasărie dureroasă a sistemului nervos, uzat ori prin muncă, ori prin deboș.

Dar pînă aci nu privește pe bătrîni.

20 La bătrîni violența sau este o adîncă concentrare a gîndirei, gîndire originală, care rezultă dintr-o muncă de o viață întreagă, ori violența este o flacăra trecătoare și fără lumină, funinginoasă și murdară, o violență brutală, nestăpînită, obscură, idioată, furioasă fără energie, zgomotoasă fără vorbe, oarbă fără eroism.

25 Această violență dă de gîndit. Bătrînul nu e curat. Trebuie să fie ceva la mijloc, sau și mai corect zis, bătrînul se încearcă să facă să fie ceva la mijloc.

Această violență, fără lumină, fără eroism, fără credință și fără imaginație, este a bătrînilor cu vîrîi ascunse.

30 Acești nenorociți mizerabili pot să ucidă, să dea foc și să răstoarne tot ce le iese înainte, căci violența lor are numai stupiditatea infuriată a sistemului nervos, atacat de ingrediente, iar nu pornirea eroică a naturilor mari și generoase.

35 Iacă o cauză. Vernescu este violentul ingredientat. Este sigur aceasta, căci violența lui n-are cuviința bătrîneței, nici cumpătul unui om cu experiență.

Iacă o cauză.

40 Gună Vernescu s-a infuriat contra profesorilor, cari, obicinuiți a cere salariul pe două luni de vacanție înainte, au avut nefericirea să ceară și sub vîstierul zîmțit.

A fost destul să se înfurie și nici chiar pe o lună să nu le mai avanseze.

5 A doua cauză este ignoranța cumplită a acestui șarlatan furios. El nu știe nimic decât pehlivăanii; el n-a învățat nimic din ceea ce înalță pe om; el nu distinge decât acolo unde are ceva de jăfuit.

10 Și de aceea el nu înțelege că pentru profesori este neapărat trebuință să iasă și ei o lună și jumătate, să iasă în mijlocul naturii să se odihnească, să se înviorze, să se imblinzească de farmecul naturii, căci ei nu fac socoteli și aceleași socoteli un an de zile, ci munca lor se exercită asupra naturii umane, asupra copiilor, cînd natura este mai vibrantă decât oricînd și oriunde.

15 Avansul profesorilor se explică prin faptul că ei trebuie să se întoarcă dispuși și generozități de marea și educativă natură.

Dar această problemă este prea grea pentru un meschin și o canalie abrutită ca Gună Vernescu.

20 Și afară de toate acestea Gună Vernescu crede că arendaș și ministru de finanțe este același lucru.

El care a vîndut ouă de la moșie, crede că ar fi o risipă să dea bani acolo unde ar fi obligat de omenie, de cultură și de necesitățile superioare ale corpului profesoral.

25 Ce vreți, Gună Vernescu s-a gîndit ca nu cumva să moară un profesor în vacanță.

Ce stupid!

Dar banii după vacanție se cîștigă în orice caz aceluia care a profesat pînă la vacanție.

30 Dacă profesorii nu vor ști să-și apere drepturile lor, e banal, dar trebuie s-o spunem, își merită soarta.

IDEI. IDEI. IDEI!

Era odată un cavaler c-un geam în ochi, cu surtuc scurt, cu glasul nazal, cu un aer atît de fals impunător și cu niște gesturi atît de englezești, încît multă vreme a distrat pe cronicarii ziarelor. Și cavalerul se numea Petre; și soarta-l aruncase pe băncile ministeriale; și cavalerul începea orice frază cu cuvîntul idee și sfîrșea orice discurs cu cuvintele: ideile ne-au adus la putere.

5 Și mulți naivi și-au zis: de n-ar fi nu s-ar povesti, acest om este plin de idei.

Și cavalerul plin de idei făgăduise naivilor că va sta la putere doisprezece ani în virtutea ideilor sale. Și fluturii de noapte s-au adunat în jurul lui ca în jurul unei lămpi luminoase.

15 Dar lampa s-a stins. Cavalerul Petre a trecut pe la minister ca un meteor și a plecat de la minister zguduit și trîntit de Gună Vernescu, de un avocat cîpiu și șarlatan a căreia inteligență începe cu grandomania și se confundă cu furia unei nebunii dureroase.

20 Astăzi cavalerul Petre se odihnește retras în fastul vieții sale private.

De cînd cu Petre, lumea se obișnuise să nu mai auză pe oameni strigînd la răs_pîntii: eră nouă, idei noi!

25 Dar, în vacanție, se ivește un alt om, bine cunoscut și în bine și în rău, care din senin începe a striga: eu sunt cu ideile, voi nu aveți idei.

Și acest om, incontestabil un om inteligent, începe a călca pe urmele cavalerului Petre, e-o singură deosebire: pe cel dintâi îl urma un alai de vro cîteva persoane cunoscute, iar pe cel din urmă nu-l urmează decît umbra sa mare și neagră cînd soarele îl bate în față.

E vorba de dl. Panu.

De cîtva timp d-sa nu face decît să iscălească articole pline de „eu” și iar „eu” și mai ales de afirmația senină și categorică că „eu (adică d-sa) am idei și voi liberalii nu aveți; eu fac opoziția cea mai energică căci lupt și mă deosebesc de guvernării de astăzi pe idei”.

E foarte comod să vorbești tu singur de tine cînd nu poți vorbi de ai tăi, fiindcă nu-i ai, dar în aceeași vreme este și trist, este și un simptom de ambiție zdrobită, de neputință sigură și mai ales o dovadă de îngimfare ridiculă și de absolută lipsă de creștere.

Abia oamenii mari și îmbătrîniți în luptă, în urma cărora stau multe și mari fapte săvîrșite de ei, pot invoca în momente de emoțiune cînd sunt atacați fățiș și crud, pot invoca acel „eu” al d-lui Panu și ideile-fapte, cari numai în stare de fapte împlinite descarcă invocarea de aroganță și de fatuitate.

Dar dl. Panu nu este obligat de nimic și de nimeni să creadă că ideile d-sale sunt fapte sau sunt dorite de națiune sau cel puțin de un grup, ca să treacă în fapte, și tocmai de aceea d-sa ar trebui să fie cu mult mai modest decît nu este și cu mult mai circumspect de teama ridiculului d-a nu cădea în starea sufletească a cavalerului Petre.

Îi este ușor d-lui Panu să scrie mult și neconținut; îi este și mai ușor să invoace idei și reforme pentru țara românească. Îi este ușor tocmai fiindcă d-sa nu este chemat a le realiza, și mai ales pentru că nu reprezintă pe nimeni, nu luptă cu nimeni și luptă contra tuturor. Îi este ușor fiindcă nimeni nu-l întreabă de aproape de ce s-a făcut liberal național, de ce s-a făcut rosetist, de ce l-a părăsit și pe acesta și s-a făcut socialist, de ce apoi s-a retras la poziția de democrat radical, de ce a trecut la disidenți, de ce i-a părăsit, de ce acum pare a gravita în jurul d-lui D. Brătianu etc. etc.

Rezultatul acestei izolări sau, mai potrivit, a acestei seriinesfîrșite de capriții este neapărat mulțimea ideilor. Și nu glumim de loc. Dacă n-ai nici un friu și nici o convingere ori, ca să fim mai drepți și mai delicați, dacă convingerile tale personale să prefac și se schimbă repede, ca la d. Panu, atunci vei produce o sumedenie de idei politice cari vor spori la număr dar vor descrește în coeziune pînă la explozie, și aceste idei vor fugi una de alta pentru a distruge șubreda și flușturateca lor clădire, întocmai cum fug atomele aburilor și prefac forma sumei lor totale pînă o fac să dispară dinaintea ochilor.

Și d. Panu, în viața sa de publicist fără nici un scop real pentru țară, a invocat o sumedenie de idei inconherente după lunile anului, după cum era cald sau frig, după cum bătea vîntul sau era liniștit, după cum trecea d-sa de la o doctrină la alta, de la o evanghelie la alta.

Și ideile d-lui Panu au fost multe și acum s-au dus, au zburat ca fumul, ca aburii, și altele vor veni și vor dispărea dupe cărțile cele mai noi pe care le va citi d-sa și după prefacerile politice prin care va trece d-sa.

D-sa este omul cel mai liber din lume; n-are nici partid, nici credință, nu este legat nici de alții, nici de ideile altora pe cari le sprijină într-o zi pentru ca a doua zi să treacă la altele. Și atît de mult este îndrăgit de libertate, încît la nevoie nu recunoaște nici legile: neputînd fi liber în țară, trece granița și-si găsește libertatea în cartierul latin.

Pînă aci este o parte din d. Panu. Este adevărat că o sumedenie de idei a invocat d-sa. Dar politicește d. Panu va rămînea pururea un om fără trecut și fără viitor.

Mai întîi pentru că are multe idei dodată, cite citește într-o zi într-o monografie în vogă la reformatorii din cluburi și cafenele, și al doilea pentru că ideile d-sale sunt în mare parte ridicule.

Să luăm un exemplu. Într-alte țări, unde masa poporului este compusă în mare parte din uvrieri, între altele democrații radicali au luptat și luptă pentru fixarea numărului de ore de lucru pe zi.

Iacă o idee practică, dreaptă și generoasă.

D. Panu se inhață de această idee și o aplică în programul său la transporturile țăranilor. Nici mai mult nici mai puțin, d-sa voiește că o lege specială sau un articol din acea lege să fixeze pe zi orele de transport ale țăranilor.

Iacă o idee dreaptă, generoasă și practică pentru uvrierii din Belgia și care la noi, aplicată la transporturile țăranilor, devine o glumă de copil, o idee cel puțin barocă.

Dar țăranii transportă noaptea pe drumul drept sau la vale, dar țăranii odihnesc pe călduri ore întregi în pieptul muscelor și așteaptă sara tocmai când uvrierul încetează lucrul, dar țăranul în transport nu ține de ore, ci de felul locului și al timpului etc., etc.

și d. Panu își are ideea să luată din programul unui democrat belgian. Ce-i pasă d-lui Panu?

D-sa ține să aibă idei, dar, s-o potrivești nu s-o potrivești cu țara, este destul să aibă idei.

În felul exemplului de mai sus și cu metoda d-lui Panu, ne mirăm că *Lupta* nu deschide o prăvălie specială de idei.

Dar pînă aci e vorba de prima parte din felul de a fi al d-lui Panu. Este însă o altă parte. Este îngîmfarea d-lui Panu cînd afirmă că are idei și nu are nici chiar utopii.

Aci d. Panu este și mai d-sa.

Vom schița și această parte a acestui temperament violent, bogat, dar lipsit de desăvîrșire de simțul realității și al posibilului.

JUNIMIȘTI

Este un fenomen curios să vezi o grupă de oameni cari nu-și cunosc țara nici în trecut, nici în prezentul ei, cari nu cunosc firea și menirea românului și cari au foiletat cărți străine pentru a ne reforma pe noi și au cunoscut mediocru pe germani pentru a hotărî definitiv de ale noastre. Este un fenomen curios să vezi pe unii oameni cari, neavînd rădăcini adînci în poporul românesc, neavînd nici trecut, nemuncind nimic nici în prezent, și totuși ridicîndu-se ca oameni de știință, de metodă, de idei, de reforme, de progres. Și ce vine și mai ciudat este să-i vezi aroganți, siguri, vecinic mlădioși și vecinic făcînd apel la caracter, vecinic greșind și vecinic închipuindu-și păcate grave în pasivul altora.

Să fie prostie? Nu, am fi nedrepti. Sunt printre ei, în cercul conducător, oameni culti și inteligenți.

Să fie iluzie? Nu, ne-am înșela să-i credem iluzionați pe niște oameni atît de sceptici, născuți sceptici, căci scepticismul lor este o blazare de nervi, de carne, iar nu o deziluzie intelectuală, care de multe ori se ridică melancolică la înălțimi egale cu ale entuziasmului. La ei scepticismul, blazarea, deziluzia, toate aceste stări psihice sunt innăscute, sunt organice și fatale.

Dacă nu este nici prostie, nici iluzie, ce poate să fie?

Cînd auzi de căpităni ca reformă, cînd auzi de dreptul fatal de a ne guverna, ca fudulie, cînd auzi idei noi

și eră nouă ca aroganță, te întrebi fără să vrei: dacă nu e nici prostie nici iluzie din partea lor, ce poate să fie?

Și răspunzi, și trebuie să răspunzi neted și liniștit: comedie!

5 A, este un cuvânt dulce pentru asemenea actori, și cu atât mai dulce, cu cât lor le plac glumele, farsele, paiațarlicurile.

Cum voiți junimiștilor să nu le placă comedia? 10 Naturi de oameni cari n-ar părăsi o masă copioasă cu un vin generos sau o cafenea cu bere de martie sau o culisă cu femei frumoase pentru nimic în lume, cum s-ar putea să nu le placă comedia?

De câte ori Borta Rece și Luther, pivnițele de lângă 15 Opera din Viena, și grădinile din München, și infundăturile din Berlin, și Mabilul din Paris n-au răsunat de jovialitatea deslătătoare a șefilor lor?

Nici de vorbit că situațiile cele mai tragice sunt 20 întoarse de ei în blagă, în comedie infinită cu vorbe groase, cu spirit lasciv, cu gesturi dășfrinate, cu hohote acoperite de nori alburii de bere și cu duhoare de șuncă și wüsti.

Poate că vă displace aceste aluri de condei cam 25 libere, ce e drept; ei, d-nii mei, intru ce cel care descrie ceea ce d-voastră ați făcut și faceți este așa de vinovat?

Și dacă astăzi ați juca altceva decât comedia, am 30 înțelege să vă lăsăm trecutul să se odihnească în memoria grotelor în cari ați petrecut; am zice și noi ca unii filozofi: trecutul unui om este al omenirii, ei îi aparține, căci ea l-a produs; dar nu, d-voastră începeți din nou să combinați ministerele, să vă poftiți la portofolii, să reformați țara, să distrugeți partide politice și, pe presupusurile lor ruine, să ridicați partide noi.

Și dacă chiar ați face asemenea operații ca niște 35 lovituri fantastice de bursă, într-un chip mai omenos, nimeni nu ar simți cruzimea d-a vă strica jucăriile.

Dar nu, d-voastră, junimiștii, păcătuțiți în aceste 40 jocuri, cu ura d-voastră nemotivată și neinstrunată, cu aroganța d-voastră atât de bine cunoscută, cu lăcomia d-voastră atât de desfrinată și cu insultele din senin cari vă vin ca niște perioade rabice, la anume epocă și în anumite împrejurări.

Ceea ce vă caracteriză însă de citva timp incoa 5 este mania puterii. Vi să pare c-o aveți, c-o stringeți în brațe, c-o împărtășiți noilor voștri apostoli de carton și că lumea din țara românească nu are altceva de făcut decât să tremure înainte-vă. Vedeți, basmul este plăcut, bineînțeles pentru senzualitatea d-voastră, dar basmul așa cum îl meremetiți este prea obraznic din cale-afară.

Prea bine. Să admitem că pe noi ne-ați răpus. Libe- 10 ralii nu trebuie să intre în socoteală. Radicalii sunt ridiculi, și aici aveți dreptate. Disidenții sunt niște papuci în care și Pake... Dumnezeu!... și-a vîrit picioarele. Conservatorii sunt pierduți.

Pînă aci fantazia este nevinovată.

15 Dar cînd vă dați în potec este atunci cînd pozați în partid de guvernămint.

Ce, n-a înțeles d-nii Carp și Maiorescu, căci ceilalți 20 au foarte multe scuze d-a nu înțelege, că conservatorii au dat cea mai cumplită lecție tuturor facțiunilor, că ele nu pot guverna țara românească?

Conservatorii, în 12 ani de trîndăvie și de ură legă- 25 nată pe canapele moi, au adunat ce-au putut împrejurul lor: bătrîni ramoliți, parveniți, gheșeftari, pușcăriași, violatori, într-un cuvînt spuza toată a derbedeilor, a izgoniților, a șarlatanilor și a viveurilor cari și-au mîncat starea părintească.

Ca în lăuntru și în jurul unor ruine insultate de 30 ploii și de trecători s-au adunat tot ce ținea direct din animal, tot ce nu se ridicase la o completă umanitate.

Și, cînd au venit la putere, conservatorii s-au 35 trezit fără o grupare serioasă în parlament și, mai ales, fără partid în țară.

A fost o crudă și meritată deșteptare din acea epilep- sie murdară în care se zvîrcoliseră 12 ani.

Astăzi văd bine, sunt convinși că nu pot guverna. 40 Nici convingeri, nici oameni, nici alegători.

Cum putea să guverneze?

Și junimiștii nu învață nimic dintr-aceasta? Dar tocmai ei ar fi chemați să mediteze asupra legilor fatale ale lumii constituționale, ei cari și-au luat porecla de constituționali.

5 Cine sunt?

D-nii Carp și Maiorescu, plus poeziile proaste ale lui Jak Negruzzi, plus calamburistica lui Pogor, plus diletantismul lui Laurian, plus comediile lui Caragiale, cari au meritul de a înveseli pe toți, plus imensul zero-

10 Nika.
Și atît. Numai atît. Încolo pustiul fără margini. În țară ei apar ca un grup de solitari, și nici politica lor de peripatetici ambulanti nu-i poate scoate din vițiile politicilor solitari.

15 Atît sunt, căci ceilalți sunt ai lor atît cît pasările călătoare sunt ale țărilor prin care trec.

Sunt numeroși în Cameră?

20 Întrebați pe d. Carp cînd joacă obișnuitul său pichet și are chef să fie om deștept și vă va răspunde.

Dizolvarea Camerei ar fi pieirea junimismului și va fi căci parlamentul acesta nu va purta în istorie numele de „Parlamentul cel lung“.

25 Atunci... atunci ce voiți să facă niște oameni fără alegători? Doar nu și-a pierdut cumpătul țara românească, ca să populeze iarăși băncile parlamentului cu d-alde Crisenghi, Miclescu, Volenti etc. etc.

Fără alegători și fără poliție? O, va fi prea cumplit pentru junimiști!

30 Nu vor intra în parlament decît iarăși dl. Carp și iarăși dl. Maiorescu, miluiți, bineînțeleș, iarăși de partide binevoitoare.

Și atunci, desigur, dl. Maiorescu în aforisme și dl. Carp în citate englezești vor deplînge nestatornicia lumii aceștia.

35 Și se vor uita unul la altul și vor juca din nou comedia oamenilor cari cred în idei și nu le pasă de alegători.

— Eu, d-lor, va începe dl. Carp, voi aștepta 10 ani, 20 de ani, dar d-voastră vă veți duce, căci nu aveți nici o idee care să vă ținuiască pe băncile acelea!...

Da, va aștepta: numai o dată dl. Carp a văzut puterea!

Nu rămîne junimiștilor decît trecutul!

5 O, trecutul acesta este splendid. Mormanele de oase albe ale nevinovaților țărani vor apoteoza pe junimiști în lipsă de putere și de alegători.

Dar toate acestea sunt glume. Să vorbim serios: cînd veți veni la putere, d-lor junimiști?

10 Probabil că în cîteva zile; prea aveți idei multe și alegători puțini!

SPĂTARUL FĂRĂ SPADĂ

„Să te ferească Dumnezeu de amici...”

5 Când vorbești de un general care și-a băgat sabia în
teacă de frică că sabia poate să fie ascuțită, când vor-
bești de un general care și-a părăsit drapelul de spaimă
că sub cutele acestui drapel va curge singele în șiroaie,
când vorbești de un general care a preferit să dea dosul
10 în fața turcilor spre bucuria lor și spre sănătatea lui,
când vorbești de un general norocos care în urma acestor
frumoase isprăvi a scăpat teafăr și neatins de nimeni
și mai ales când auzi pomenindu-se de un *spătar fără*
spadă, vrînd-nevrînd trebuie să te gîndești la *general*
Mano, actualul ministru de război.

15 De, sunt lucruri despre cari nu trebuie să pomeni
dacă ții cu orice preț la un prieten nevoiaș. Este
imposibil să aperi pe un om de poltronărie, mai ales
dacă acel om ocupă o demnitate mare în stat. Nimic
nu poate festeli mai cumplit pe un bărbat decît frica
și lășitatea, formele egoismului uman celui mai degrada-
20 tor. Și este monstruos, mai ales cînd te încerci să aperi
pe un general de asemenea păcate. Militarului i se
cere mai mult decît oricui mindria poziției lui, cîntea
și supunerea nemărginită a drapelului sub care i-a
strălucit la mîni galoanele de aur și desprețul de
25 moarte, marea virtute militărească care face eroi
și transmite secolelor viitoare numele lor, alături cu
numele celor mai mari regi ai lumii. Așa este lumea
întocmită, că tocmai pe acela din care își face idol
să-l înfieraze de vecie dacă nu este la înălțimea spe-

ranțelor ei. Nimeni nu va ponegri pe un negustor care
de frică și-a părăsit prăvălia; dar toți, chiar cei mai
prăpădiți, se ridică cu scribă și cu despreț contra ge-
neralului care și-a lăsat steagul să învingă sau să
5 piară, iar el s-a dus acasă pentru ca să-și bea în tihnă
țuica înainte de masă și cafeaua după masă. Așa e
lumea și cine ar avea curajul trist să facă morala lumii
de rușine? Peste un asemenea avocat îndrăzneț opinia
lumei calcă nepăsătoare, arătînd cu un deget desprețui-
10 tor pe clientul laș al avocatului decăzut.

Iacă ce a scăpat din vedere celor de la *Constituțio-
nalul* cînd se încearcă să mai apere pe „*spătarul fără*
spadă”, pe generalul dezertor al drapelului românesc,
pe cavalerul care n-a avut din *Bayard* decît calul,
15 care a nîncezat melancolic și dureros cînd i-a dat
pînteni să fugă de drapelele ce porneau peste Dunăre,
pe d. general Manu, prudentul general cu stofă de
salonist, iar nu de erou.

20 Este cazul trist d-a face pe generalul pacinic să
murmure: „ferește-mă Doamne de amici!” Ce zor
aveau cei de la *Constituționalul* să mai pomenească
de *spătarul fără spadă*, ce zor aveau ei să mai apere
pe bietul general? N-au înțeles încă că orice apărare
25 în cazul acesta fatal amintea de rușinea generalului
d-a nu trece Dunărea atunci cînd se decidea de soarta
noastră, de independența noastră, de regalitatea
noastră, de vitejia și de gloria noastră? N-au înțeles
confrății noștri că este destul să amintești aceste fapte
pentru ca orice român să se gîndească: „Galoanele
30 generalului trebuiau desprinse și lipite de mineca
oricărui soldat care a rămas schiop, ciung sau orb în
grindina de gloanțe și în trăsnetele de șrapnele”.

Dar, Doamne, apărarea junimiștilor este un cap-
doperă de acuzațiune. În urma unei asemenea apărări,
35 generalul trebuie să exclame cu dezgust: *desigur nu*
mi-a mai rămas amici!

După ce confrății noștri vorbesc despre „*persecu-
țiunile cari au silit pe actualul ministru de război să*
părăsească armata”, încheie: „*Ne aducem aminte că*
40 *pe cînd d. de Cassagnac ataca cu o furie nebună pe*
generalul Boulanger, unele ziare monarhiste au insinuat

cu ocazia unui duel cu Boulanger n-ar fi tocmai curagios. Atunci d. de Cassagnac a relevat cu indignație această acuzație adusă adversarului său, zicînd: „Sunt orăjmașul generalului Boulanger; însă nu pot admite ca să se zică că un ofițer francez, oricare ar fi el, nu ar fi viteaz!”

5 Auziți apărare! Ați înțeles de ce generalul Manu a părăsit armata română? Ați înțeles de ce generalul este viteaz? Știți de ce? Fiindcă d. de Cassagnac nu poate admite că un ofițer francez n-ar fi viteaz?

10 Ați înțeles acum de ce generalul Manu nu a voit să treacă Dunărea cu tot ordinul expres primit de la șeful suprem al armatei? Ați înțeles teoria celor de la *Constituționalul*? Ea este foarte simplă. Viteaz poți să fii, chiar cînd părăsești sfîntul drapel în care stă

15 concentrate pentru militari demnitatea și gloria armatei și a națiunii întregi, fiindcă d. de Cassagnac crede că sub uniforma oricărui ofițer francez s-ascunde un erou! După această teorie, adevărații eroi sunt niște naivi, voind să cucerească gloria în fața morții, căci eroi ar rămînea și dezertînd, și refuzînd d-a ataca, și bînd cafea și bectemis la gura sobei.

Este destul să fii ofițer. Tot eroismul cel adevărat stă în a defila bine la paradă și a obține în timp de pace gradul de sublocotenent sau de general.

25 Am avut dreptate să zicem: ferească-te Dumnezeu de amici ca cei de la *Constituționalul*, căci apărarea lor este o nouă pedeapsă și-o nouă veștejire a unui grad, deja insultat de acela care n-a știut să-l iubească și să-l glorifice.

30 Dar să răfuim nițel argumentele ridicule ale junimiștilor. *General Manu a fost persecutat*? Este un neadevăr rușinos, pe care-l invocați în apărarea unei cauze pierdute de vecie. Ce, a fost generalul pedepsit pentru insubordonanța sa? Ce, a fost dat judecăței și degradat

35 pentru tristul exemplu pe care l-a dat întregii armate?

Și oare, chiar cînd s-ar fi întîmplat așa ceva, nu ar fi meritat generalul care refuză d-a trece Dunărea?

40 Dar, nu, generalul a rămas tot general, comandantul a rămas tot cu brigadă, cu o brigadă în care cei rămași trecuseră Dunărea și se întorceau încărcăți cu gloria în care orice soldat dovedise că este un erou.

Unde sunt dar *persecuțiunile*? Să vă spunem noi adevărul.

5 Generalul, care nu era obicinuit cu războiul, este un boier, un răsfățat al soartei, care nu s-a obicinuit cu altă garnizoană decît aceea din București. Cînd i s-a încredințat o comandă cu reședința în Iași, generalul care n-a voit să treacă Dunărea, n-a voit să treacă nici Milcovul. Și generalul și-a dat demisia. Iacă tot adevărul. Unde dar sunt persecuțiunile cari

10 au făcut pe d. Manu să părăsească armata? Ei, noi cunoaștem bine eroii din stofa generalului Manu. În București sunt saloane, serate și baluri mai multe. În București sunt teatre, și serbări, și parade mai multe. În București este luxul, este lascivitatea, sunt

15 atîtea ocazii de desfătări fătîșe și clandestine mai multe decît la Iași. Unde dar ar fi putut străluci mai luminos acela care n-a știut să învîrtească peste Dunăre pala spadei sale, decît în București? Și doar nurefuzase el d-a-și risca viața, compromițîndu-și ceva mai mare, pentru petrecerile din capitală?

20 Era dar natural să părăsească armata încinsă de nimbul gloriei, el, care era străin de gloria ei. Și s-a retras. S-a făcut bine. Singurul bine pe care l-a făcut armatei. Iacă tot adevărul și toate persecuțiile îndreptate de națiunea ingrătă contra eroului care nu și-a încredințat viața pe talazurile bătrînului fluviu.

25 Cit pentru comparația ce fac junimiștii între Boulanger și Manu și cuvintele d-lui de Cassagnac, ni se par absolut ridicule.

30 Întrebarea e ce-ar fi zis feldmareșalul Moltke de un general care ar fi refuzat să treacă Rinul, iar nu de ce a zis d. de Cassagnac de un general care s-a bătut în duel și a fost rănit.

35 Și mai bine junimiștii s-ar gîndi la ce-a făcut tribunalul marțial lui Bazaine, iar nu la discursurile d-lui de Cassagnac.

Și mai bine junimiștii ar asculta armata, care suferă de monstruozițările administrative ale generalului Manu, decît l-ar apăra cu cuvintele d-lui de Cassagnac.

40 Nu, d-lor junimiști, orice ați zice și orice ați face, generalul Manu va rămînea un *spătar fără spadă*, căcă

singur și-a aruncat-o de la briu, nu atunci cînd și-a dat demisia, ci atunci cînd n-a voit să treacă Dunărea.

5 Jertfa era prea mare pentru un militar de saloane și spada era prea grea pentru acela care n-a văzut în militărie decît latul galon de aur și zurelul pîn-

tenilor.
În cit privește insinuația d-a pune pe ofițerii noștri alături de generalul Manu, noi o declarăm în fața armatei noastre de eroi că este o infamie.

10 Noi, izbind în general Manu, glorificăm armata română, iar voi, cînd apărați, insultați pe aceia cari prin vitejia lor ne-au croit soarta popoarelor eterne.

Încă o apărare ca aceea din *Constituționalul* și generalului Manu nu-i va rămînea decît să se retragă
15 în chilia monahală.

De la coif la pălărie, de la pălărie la potcap, de la spadă la baston, de la baston la cirjă.

Și cine știe? Poate că i-ar șede mai bine *spătarului fără spadă*.

GENERAL „POLIȘINEL”

„Serbăm astăzi aniversariul unei zile în care ne-a fost dat să deșteptăm gloria strămoșească”. „...ne-a fost dat să lucrăm...” „...în amintirea acelor cari și-au plătit tributul singelui...” „...ne-a îmbărbătat și ne-a alinat suferințele”.

(Din Toastul generalului Manu)

Auziți ce cuvinte eroice smulse din adîncul unei conștiințe de viteaz? Cine putea vorbi astfel înaintea m.-sale cu mai mult drept, decît *generalul Manu*?

15 Cui i-a fost dat să dăștepte gloria străbună și să plătească tributul singelui? În capul cui-comandantului suprem al armatei a stat sigur de victorie? Și cine a avut mai multă trebuință de alinarea rănilor glorioase dacă nu generalul Manu?

20 Rînd pe rînd toate exclamațiunile bărbătești scoase de generalul Manu în toastul de la 30 august sunt legitime și emoționate.

25 Cînd armata românească și-a desfășurat drapelele în șir lung pentru ca să treacă Dunărea, generalul Manu și-a întors calul lui Bayard îndărăt spre capitala țării. Știți de ce? Pentru ca să deștepte gloria străbună a tuturor românilor din țară. Armata trecea în număr de 60.000 de flăcăi viteji, dar în urma lor mai erau încă un milion, cel puțin, de bărbați. Generalul Manu reîntra în acest milion, pentru ca să trimbițeze gloria străbună.

30 Este adevărat că Banul Manta, că Calomfireștii, că Părintele Fărcaș și Buzeștii au trecut Dunărea odini-

oară cu voievodul lor Mihai; dar acești eroi erau naivi, nu cunoșteau tactica și strategia generalului Manu. Aceia se gindeau să dăștepte gloria lui Mircea cel Bătrîn numai în armata care trecea Dunărea, iar generalul Manu s-a întors de la malul românesc al Dunărei, ca să redeștepte gloria strămoșească în tot poporul. Și dacă-l lăsa familia, generalul Manu, după sistemul generalului Florescu, înnumerea tocmăi în creierul munților... pentru ea și p-acolo să se puie să redeștepte gloria strămoșească.

Națiunea dar trebuie să-i fie recunoscătoare, de curajul cu care a înaintat înapoi pentru a redeștepta gloria ei.

„Ne-a fost dat să lucrăm”... a zis generalul și nici un general nu putea să spuie că a lucrat mai mult în timpul războiului. Firește, de ce credeți că generalul s-a întors de la Dunăre: ca să stea cu minele în sin? Vă înșelați. Generalul, crezînd că peste Dunăre n-are ce lucra, s-a întors în capitală și a lucrat, a lucrat, pînă a dat pe brînci. Cît a lucrat generalul Manu nu știe nimeni, căci generalul nu este fanfaron: el lucrează pe ascuns, nici chiar cei mai de aproape ai lui nu știe cît lucrează, căci, încă o dată el lucrează în taină. A avut dreptate să zică că lui i-a fost dat să lucreze în timpul cînd piereau pe cîmpiile cumpilate ale Bulgariei, Șonții, Mărăcinenii și atîția alți copii generoși și sfinți ai patriei.

Și de ce n-ar fi vorbit de aceia cari și-a plătit tributul singelui? Nu știți cît singe i-a curs generalului în timpul campaniei. Pe malul drept al Dunărei, într-o zi, a stat de dimineată pînă seara în soare, căci își uitase umbrela acasă. Pe la 6 ore s-a pus la masă. A mîncat cam mult. A băut vin negru și odată s-a pomenit că-l podidește singele pe nas; prima vărsare de singe, primul tribut al singelui! Pe urmă să vedeți căci nu se sfîrșește aci. Era călare. S-aude primul bubuit de tun, calul generalului sare din loc și generalul sare din șea; dar cum a sărit nu știu, că și-a belit obrazul: a doua vărsare de singe, al doilea tribut al singelui. Cînd a văzut că armata trece cîntînd peste Dunărea bătrînă, generalul a dat pîntenii calului și fugi, fugi, fugi spre... capitală, ca să redeștepte gloria strămoșească a celor din țară; dar, fugînd cam mult și foarte iute, se simte jenat, îl rosese șeaua:

370

a treia vărsare de singe, al treilea tribut al singelui. Cînd ajunsese acasă, generalul observă că de emoțiunea eroică și din multe cauze ale războiului se subțiasse și cureaua îi rămăsese largă. Scoate un briceag cu plăsele de fildeș și vrea să facă o gaură în curea, cînd colo să taie la un deget: a patra vărsare de singe, al patrulea tribut al singelui! Ei, și cît tribut d-asemena natură n-a plătit el patriei noastre!

Dar dacă rămînea vorba ca să mulțumească acelor cari l-au îmbărbătat, apoi desigur că ar avea mult, prea mult, de mulțumit. Cîți nu i-o fi zis: „Treci, măi omule, Dunărea, că doar nu te-o mîncea turcii”. Chiar cînd a plecat d-acasă spre Calafat o droaie de amici l-au petrecut și-i ziceau: „Nu te lăsa, Gogule! Țin’te bine Gogule! Să învingi, Gogule, sau să nu învingi, să treci sau să nu treci Dunărea, dar ține-ți firea; să-ți scuipi în sin cînd vei auzi primul bubuit”. Așa l-au îmbărbătat mulți, iar unul din amici i-a petrecut pe după gît o baie cu o alună și în alună era un leac descîntat, bun pentru spaimă, friguri și gălbenare.

Acum crez că nimenea nu mai poate cîrți împotriva toastului generalului Manu. A vorbit cum s-a purtat, căci d-sa este omul care prin excelență vorbește cum se poartă și se poartă cum vorbește.

SEPARATISM

Izolarea aprinde imaginația individului, îi umflă ambițiunea, coborînd un vâl gros peste realitate și nîmîcîndu-i forțele de luptă. Nici oamenii, nici faptele, nici împrejurările nu pot să se oglindească limpede și în proporțiuni exacte în mintea aceluia care strigă departe de mulțimea pe care n-o înțelege și exilat de poporul pe care i se părea că-l iubește. După cum va fi firea separatistului, el va fi pornit din ce în ce mai mult spre utopii, vise și feerii sau va trece în domeniul spaimei personale și a urei desfrîinate, rînd pe rînd, contra grupurilor, contra partidelor, sfîrșind chiar printr-o dușmănie adîncă și ascunsă contra poporului rebel la teoriile și ficțiunile lui sociale. Sunt separatiști plini de o beatitudine cerească chiar cînd ei au fost izgoniți și luiduiți de mulțime, ipnotizați de feeriile lor subiective, și alții, din contră, chiar în luxul cel mai somptuos al vieții s-au crezut pururea prizoniți și amenințați de dușmani imaginari.

Separatismul ca metod d-a lupta n-a produs decît sau așteți fericiți de propriile lor nenorociri, sau norocoși prizoniți, în îndestularea și fastul lor, de halucinațiuni, de terori imaginare și de o ură fără margini contra omenirii întregi. Niciodată însă n-a produs oameni compleți și echilibrați. Vorbim numai de separatiștii politici.

Gîndiți-vă la un reformator tînăr, zăpăcit de visele unei filozofii sociale străine și stranie, gîndiți-vă însă

la unul din ei, convins și blind, cîstit și resignat chiar cînd își crede idealul lui atît de departe de omenire, încît să nu i se pară decît ca o stea a căreia lumină n-a ajuns încă pînă la pămînt. Și dacă la noi nu veți găsi un asemenea tip, l-ați găsit în cărțile popoarelor unde există asemenea solitari, cari își dau, în prada luptelor reale, inchipuirile lor bolnave, dar generoase. Revoluția cea mare a avut un Chenier, o victimă mare și un visător fragil, care nu putea cunoaște, izolat în armoniile lui intime, imensa și complicata mașină a omenirii.

Gîndiți-vă însă mai degrabă la acei separatiști cari cad la ambiții colosale, la halucinații teroriste, la ură și vendictă, la zvîrcoliri dureroase, în mijlocul celei mai vaste opulențe. Acești separatiști, umflați de ambiție și de ură, sunt inamicii periculoși ai popoarelor. Gîndiți-vă la Gună Vernescu, acest om care s-a izolat de toate partidele politice, care a trăit în ele dușmănînd și dușmănit, care n-a înțeles nici partidele, nici mulțimea, nici poporul, care n-a ridicat o școală, care n-a făcut o milă, care n-a conceput o idee cîstită și practică, și veți avea tipul separatistului sordid, închis pe viață în propriul lui egoism ca într-o temniță adîncă și fără lumină. Și să nu se crează un moment că, dacă Gună Vernescu astăzi stă într-un minister și se află într-o aglomerație reacționară, nu este mai puțin izolat. Separatistul, chiar în mijlocul unui popor, el se află sufletește ca într-un vast pustiu.

Urmările fatale ale separatismului individual sunt aceleași și la grupulețele și mănuchiurile politice. Ar trebui să se gîndească mai mult asupra acestei probleme toți cei cari trăiesc, doi-trei laolaltă, separați de întreaga țară.

Și dacă răstrîngem problema numai și numai la politică, apoi desigur că cu greu individualitățile politice liberale ar putea să iasă din încurcătura următoare: dacă sunteți liberali, dacă sunteți democrați și admiteți ca principiu conducător voința poporului, surprinsă și formulată de aceia cari se ridică la geniul poporului, cum credeți d-voastră că munca d-voastră separatistă va răspunde la dorințele intime și reale ale națiunii?

Dacă credeți în virtutea numărului, căci poporul este
 cea mai mare valoare numerică din națiune, pentru
 ce vă izolați, vă închideți, vă supuneți de bună voie
 la un arest politic și social? Numărul desăvârșit este
 5 *poporul*: pot să-l desprețuiască aceia cari cred în elite
 sociale, în clase și caste, aceia cari cred în piramide
 sociale al căroră vîrf provine din ordin divin, aceia
 cari sunt convinși că ideile și reformele mari nu vin
 decît de sus în jos, aceștia da, pot crede că doi inși
 10 vor cîrmui țara tot atît de bine ca și un partid; dar
 d-voastră liberalii, d-voastră democrații trebuie să
 vedeți în organizarea și mulțimea unui partid dreptul
 de a face politică și călăuza sigură în pregătirea și
 izbînda reformelor sociale și politice.
 15 Masa alegătorilor, partidele politice, majoritățile
 parlamentare și ministerele, pentru d-voastră, liberali
 disidenți, ca și pentru noi, liberalii-naționali, sunt cele
 patru lespezi ale liberalismului democratic, atît de
 fatal și de greu pecetluite una peste alta, încît zdrobesc
 20 și distrug orice individualități cari nu fac parte
 integrală din ele. Și, de fapt, știți prea bine că așa se întîm-
 plă. Și aci nu intră în joc decît legile fatale cari guver-
 nează societățile constituționale moderne. Iacă de ce
 25 ura imensă a individualităților politice, rupte din
 partidul național liberal, asupra cîtorva oameni politici
 a fost monstruoasă atunci și inexplicabilă acum. Nici
 pe d. D. Brătianu, nici pe dl. Vernescu, nici pe alții
 nu i-au dat la o parte voințe personale, ci fatalitatea cu
 care stau strînse între ele, fără a se zdrobi, numai
 30 același partid cu aceeași majoritate parlamentară și
 cu același minister, toate compacte și identice în ten-
 dințe și în ideal. Bucățile cari se rup din acești factori
 sunt azvîrlite spontanee; și nici intrigile, nici ambițiile
 nu joacă rol în această alungare fatală.
 35 Dar să revenim. Cînd liberalii disidenți fac apel la
 voința poporului, nu fac ei apel la numărul cel mare
 de voințe și gândiri? Și în acest număr mare nu văd ei
 izvorul ideilor mari și generoase? Nu văd ei directivul
 lor ca șefi politici? În popor, desigur, în numărul
 40 cel mai mare ei trebuie să vadă o unitate de voință
 mai puternică decît ar avea-o doi-trei inși și un izvor de

concepțiuni cu mult mai vaste decît ar putea avea două
 trei persoane politice închise în cabinetul lor de lucru.

Fiecare om din popor poate să nu fie un filozof, un
 5 poet, un politic, dar indivizii întruniți laolaltă într-un
 singur corp, într-un singur popor, devine un mare
 filozof, un mare poet, un mare politic.

În orice caz, într-un popor stau potențial închise
 adîncimi filozofice, emoțiuni poetice și vaste concep-
 10 țiuni politice, la cari niciodată nu s-a putut ridica decît
 numai aceia cari au trăit în popoare și au avut geniul
 d-a le înțelege.

D-tră disidenții nu puteți decît să admiteți aceste
 adevăruri, căci numai ele au condus lumea modernă la
 forma constituționalismului. Altfel de ce ați admite că
 15 toate puterile emană de la națiune, de la imensul
 număr pe care ciocoi și reacționarii îl urăsc în cel
 mai înalt grad al urei. Și ei sunt consecinți. Ei sunt
 învinșii noii faze a omenirii. Ei cred în elite și în indi-
 20 vidualități; ei nu pot înțelege voința, curentul și
 idealul marelui număr, nevăzînd în popor decît o
 apropiere de individe, apropiere artificială, iar nu o
 singură unitate distinctă și psihică. Ei nu cred că
 suma voințelor și a mințelor dintr-o națiune formează
 25 o voință și o minte gigantică, cu legile ei speciale
 și diferite de ale fiecărui individ în parte.

Ei nu cred în virtutea celui mai mare număr, ci
 în virtutea cîtorva sau chiar a unuia singur. Pentru ei
 oamenii mari sunt fenomene separate de mulțime.

Dar dv. liberalii nu puteți admite această teorie
 30 medievală și îngustă.

Dv. trebuie să vă dați bine seama că numărul în
 politică nu este o abstracțiune matematică, ci o reali-
 tate și o forță socială și politică. Altfel pentru ce masa
 35 alegătorilor, pentru ce partidele și pentru ce ar mai
 exista parlamentele? De ce nu am lua unu, doi sau
 trei și aceștia să simță nevoile și să pregătească, sin-
 guri și izolați, reformele și legile națiunilor?

Iacă de ce nu poate fi un geniu politic acela care ar
 trăi numai în bibliotecă, iacă de ce un savant adeseaori
 40 ar fi, din cauza izolării sale, un dezastru pentru o națiune
 cînd lui i s-ar încredința soarta ei.

Dar popoarele sunt mari; nu mai avem a face cu o Atenă, pentru ca în jurul lui Pericles să se adune toți bărbații atenieni. Oamenii maripolitici cuturează un popor, dar nu-l poate avea în față întreg și în același moment. D-aci voința vastă a poporului se rezumă în partide. Partidele sunt delegațiunile vastului număr. Și politiciii mari sunt înconjurați de partide mari. Numai prin ajutorul acestui popor mai mic ei presimt în tot minutul necesitățile și voința poporului cel mare.

Asupra acestei probleme ar trebui să mediteze ceva mai mult și mai serios fărămăturile disidente de la *Românul* și de la *Națiunea*. Da, ar trebui să se întrebe dacă așa cum sunt izolați de popor, căci n-au partide care să le dea în mai mic expresia marea națiunii—pot să facă o politică serioasă sau dacă nu fluctuează între un debit vag de utopii și o sprijinire înconștientă a reacțiunii.

Vom urma cu această analiză.

II

Un partid, după cum am mai spus, este rezumatul unei națiuni, un popor mai mic, o echivalență politică a tuturor trebuințelor și dorințelor dintr-o țară. Fără îndoială că un mare partid nu este echivalența matematică a unui popor, dar este un rezumat perfect al avântului general. Toate județele și regiunile țării, toate micile diferențieri etnografice, toate activitățile, începînd de la agricultură și sfîrșind cu academiile unei națiuni, sunt răsfrînte într-un partid organizat și mare. Interesele agricole, comerciale, industriale și culturale sunt reprezentate, dacă nu ca într-o fotografie, cel puțin ca într-un tablou, în care viața stă mai mult în trăsurile generale, iar nu în amănunțimile fotografice, adeseaori indiferente și, întotdeauna, scoase din calculele unei politici mari și efective.

Un partid dar s-ar asemăna cu focarul unui popor, iar șefii conducători ai partidului cu centrul ideal al acestui focar. Voința reală a unui popor trece direct

într-un partid și, de la partid, se prelungește și se aprinde în șefii acestui partid.

Nu se va găsi, cel puțin în lumea modernă, un om de stat cu adevărat mare care să fi învins politicește, fără să fie șeful unui partid mare. Bineînțeles trebuie să excludem din analiza noastră pe oamenii de stat ai Rusiei. În Rusia nu există partide, există o imensă camarilă imperială, compusă din nobleța decăzută moralicește și în stare de deconfitură din punctul de vedere material. Există panslavismul, care satisface indirect, prin crizele ce provoacă, camarila imperială, și există o generație nouă, care aspiră la formele moderne de guvernămînt și pe care robilimea interesată stăruie a o izbi cu numele de nihilism.

În Rusia dar, și desigur și în Turcia, cu alte cuvinte în cele două monarhii barbare, oamenii de stat reprezintă și satisfac camarilele cu viciile lor, iar nu popoarele, a căror dezvoltare și fericire le sunt indiferente. În restul Europei însă, oamenii cari serios vor să facă politică nu sunt nici laterali, nici separatiști, ci înconjurați de partide mari sau confundați în ele.

La noi, de cîțiva ani, lateralismul și separatismul, din nenorocire, au luat o dezvoltare extraordinară. În cele din urmă a ajuns să se producă fenomene de izolare politică absolut inexplicabile. S-augăsit oameni cari au crezut că sunt meniți ca ei singuri să guverne și să îndrepte țara. Unul, dar numai unul, umflat de o ambiție bolnavă, avînd direcția unui ziar, și totuși i s-a părut că țara pe el l-a așteptat ca pe un mesia reformator. Exemplul nu este imaginar. Cine nu știe și nu cunoaște pe faimosul democrat-radical care crede că va învinge în politică dacă va calomnia toate grupările politice din țară și va publica un program exotic și va striga „eu sunt șeful, iar partizanii mei sunt ideile mele!”

Și, cu toate acestea, istoria modernă este plină de învățăminte triste pentru asemenea ambițioși colosali. Un om poate să fie de geniu, poate să aibă în el o exuberanță de publicist neîntrecută, poate să scrie în viața lui mai multe volume de politică decît zecimile de volume narative ale lui Dumas-père și va cădea sau

nu va avea nici un pic de influență reală în politică dacă nu va reprezenta un partid sau dacă nu va trăi într-un partid. Ce a făcut Girardin cu puterea lui extraordinară d-a scrie 40 de ani în fiecare zi câte un articol și une-

5 oricite 3 și 4 articole? Nimic. A făcut bani; a cheltuit milioane; dar n-a făcut nimic în afară de afacerea bănească. Cu Girardin și fără Girardin, politica Franței n-ar fi făcut un pas înainte sau îndărăt. De ce? Fiindcă

10 Girardin nu să reprezenta decât pe el, și, chiar cînd se abătea o clipă în vro grupare politică, el nu voia să simțā și să se mlădie la tendința generală a grupărei; el era același, singur, cu convingeri de durată unei săptămîni, ca orice convingeri cari nu sunt ținute într-un om prin forța de presiune a unui partid.

15 Ș-apoi, dacă am lăsa la o parte exemplele străine nouă, am avea multe exemple edificative în mijlocul nostru. Nu vorbim cu pasiune, aceasta cred că se simte din tonul general al articolului. Dar nu ar trebui să ne slujască de exemplu teribil viața politică a unui

20 bărbat de mare talent, a d-lui N. Ionescu?

Un om a cărei concepțiune a fost întotdeauna repede, clară și mai presus de orice elocințe, un om care are, în gradul cel mai înalt, darul persuasiunii, un om care a ilustrat în atît de numeroase rînduri tribuna noastră

25 parlamentară din punctul de vedere al politicii pozitive a rămas pururea în urma marelui său talent. Oratorul a distrus pe omul politic în loc d-a-l ridica, parlamentaristul prin excelență și-a izolat parlamentul în loc d-a-l aduna în jurul său, privighetoarea cu cît a scos

30 accente mai sublime cu atît a părăsit pămîntul, cu care nu avea de comun nimic, din cauza izolărei sale. S-a ridicat sus, foarte sus artistul, dar sub el nimeni, în jurul lui nimeni, zborul lui l-a ridicat în sferele inspirațiunilor senine și personale, și nici un cablu de

35 comunicație nu s-a ridicat de jos pînă la înălțimile lui solitare pentru ca să-i comunice realele emoțiuni și aspirațiuni ale țării, nici un grup care să-l urmeze, care să-i dea forța d-a realiza, lui, care avea darul extraordinar d-a convinge.

40 De ce dar acest atlet al tribunei n-a realizat decît atît de mărunte lucruri în politica țării? De ce dar acest

fermecător și-a jertfit o viață atît de puternică într-o politică negativă? Vezi bine, fiindcă n-a fost nici șeful unui partid, nici o figură mare într-un partid. Și

5 dl. N. Ionescu ar fi fost chemat să fie tot atît om de stat ca și orator. Separatismul său politic n-a atins forțele oratorului, dar a anihilat pe ale omului de stat.

Voiți un alt exemplu? De ce n-ar fi capabil d. M. Kogălniceanu dacă, în loc de a sta razna, ar lucra în mijlocul unui partid? Și suntem siguri că acest

10 valoros om de stat s-a convins de mult că anii de separatism politic, pentru d-sa și pentru țară, au fost ani pierduți cu desăvîrșire. Și să nu uităm că vorbim de un Mihail Kogălniceanu. Dar ceca ce n-au putut face d. Nicolae Ionescu și ce nu poate face d. Mihail Kogălniceanu cît timp va rămînea afară din partidele

15 politice, desigur că nu va putea face celelalte individualități mai mărunte, oricît ar vorbi, oricît ar scrie, căci nu reprezintă pe nimeni în afară de ambițiile lor personale.

20 Dar de la individualități să revenim la grupulețele răstrînse, cari duc lupta politică izolate și de țară și chiar de grupări cu mult mai răstrînse decît un partid.

Să revenim mai întîi la confrății noștri de la *Românul*. Aci nu e vorba de un răspuns agresiv din partea

25 noastră, nici de maliții de condei, nici chiar de o luptă care să aibă drept țintă o causticitate de publicști. Rău au înțeles articolele noastre sau au fost prea nervoși cînd le-au citit și și mai nervoși cînd au răspuns. Noi nu ne temem de miniile celor de la *Românul* și

30 mai puțin de nedreptățile lor. Le-am atras atenția, cam rece ce e drept, că nu ei pot să laude un referat monstruos al d-lui Catargiu, care coprîndea o murdară insultă națională. Ce, nu aveam dreptate? Noi credem că mai multă onoare este să-i spunem *Românului* ce nu e demn de el și de trecutul lui, decît să credem că e demn de *Românul* elogii cari s-ar cuveni să le vedem în *Naționalul* și să tăcem. Atîta tot. Noi am crezut că *Românul* nu vine spre unire în modul cum invoacă

35 trecutul liberalismului pe care trebuie să-l continuăm. Confrății noștri vin cu o programă care s-a realizat în mai toate punctele ei mari și ne spun că pe acel pro-

40

gram vor unirea. Am dovedit că este de absurdă o asemenea pretenție. Atita tot. Dacă în această luptă confracții noștri s-au simțit prea atinși, vina este tot a lor, cari au înțeles mai mult decit trebuia și au alunecat pe calea insultelor, pe cari le trecem cu vederea mai mult pentru binele lor decit pentru al nostru.

5 Dar să revenim. Nu învață nimic *Românul* din justele noastre aprecieri asupra separatismului politic? Care este statul major al celor de la *Românul* și
10 care este partidul acestui stat-major? Nici stat-major, nici partid, nici chiar un grup mai răstrîns nu există la *Românul*. Aci nu e vorba să fim răi și discreditori. *Românul* are cititori și dorim să aibă cît de mulți; dar cititorii nu formează un partid. În majoritatea lor
15 sunt cititorii tuturor ziarelor. Așa fiind, oricît de inteligenți ar fi 2—3 redactori politici de la un ziar, ei nu pot înlocui un partid. *Românul* politicește este izolat, oricît de mare ar fi extensiunea publicității lui.

20 Într-un partid există un centru conducător și o majoritate parlamentară din care ies cei ce conduc, ies, să ridică sau se dau în lături pentru a face loc altora. Într-un partid se discută, se votează, se schimbă opiniile și se cîntăresc problemele sociale și politice și se caută rezolvarea lor. Cei de la *Românul* sunt lipsiți
25 de această forță decisivă în politică.

Un partid este focarul în care se concentrează voința și dorința generală a țării, și, cînd oamenii politici se găsesc în acest focar, ei, vrînd-nevrînd, înțeleg pe
30 marele popor în imaginea mai răstrînsă a partidului, cu toate defectele și calitățile lui, cu toate tendințele particulare și generale ale lui. Un asemenea partid lipsește confracțiilor de la *Românul*.

Ei trăiesc o viață în doi-trei, izolați de națiune, oricît de mult o iubesc, oricît de mult i-ar dori binele și propășirea. Să nu ne ia în nume de rău, dar *Romînul*
35 în separatismul lui, poate avea elocința exilatului, dar nu pe a omului de stat care trăiește în națiune. De aceea confracții noștri au acele ezitări politice cari sunt fatal legate de oamenii cinstiți și separați de fapt de
40 sentimentele generale ale țării. De aceea confracții noștri pot da loc la greșeli, pe cari dușmanii lor le

interpretează atît de ciudat. De aceea confracțiilor noștri de la *Românul* le lipsește adeseaori de sub picioare terenul real al unei politice pozitive.

5 Cînd publiciștii sunt izolați de națiune prin faptul că sunt izolați de partid, nu pot, în cazul cel mai bun, să inventeze decit utopii generoase, dar irealizabile.

Cînd publiciștii sunt izolați, pot inventa programe cari să se potrivească minunat pentru insule imaginare și fericite dar nu pentru un popor care există și pe
10 pămînt, iar nu numai în fantazia publicistului.

Un program politic nu este opera unui individ, un fapt mare politic nu este opera unui individ, și fericirea țării pentru liberalii-democrați nu se poate face de 2-3 individe. Toate acestea sunt rezultatele
15 a unei generații întregi, a unui partid mare cu același ideal comun. Insulele de coraliu nu sunt opera unui infuzoriu, ci rezultatul unei munci de milioane de individe.

20 Noi credem că forțele *Românului* se consumă și se vor consuma în zadar pe cît timp confracții noștri vor stărui în separatismul lor.

Vom urma cu analiza noastră.

III

25 Vom continua iarăși discuția cu confracții noștri de la *Românul*, d-lor cari s-au înșelat d-a crede că erau constrînși d-a ne bate pe noi, cari nu doream să-i învingem.

Sunt unii tineri cari, debutînd în politică, șovăiesc. S-a zis și s-a repetat d-atîtea ori că tinerimea de
30 astăzi denotă o lipsă de caracter politic, sprijinindu-se această opinie greșită tocmai pe șovăiala debutanților. Noi împărtășim cu totul altă credință. Este natural ca un începător să nu-și cunoască din capul locului
35 calea pe care va trebui să meargă o întreagă viață. Foarte rar au fost oameni a căroră preparație politică să fi fost atît de sigură, încît, fără a mai încerca deziluzii și fără a avea nevoie de experiența propriilor lor

greșeli, să fi pus primul pas tocmai în drumul pe care face și pe cel din urmă.

5 Oameni mari de stat, după cîtiva ani de experiență, s-au întors contra primelor lor convingeri. Politici
geniali au trebuit să-și abată de la primele porniri,
să-și lărgească sau să-și îngusteze primele lor doctrine,
10 ba unii chiar, și încă din cei mai mari, s-au întors cu desăvîrșire contra primelor lor convingeri. Un
orator de prima forță zicea în parlamentul englez:
„Niciodată n-am avut un vrăjmaș de principii mai
neînduplecat decît pe mine însumi: ori de cîte ori mă
gîndesc la cele dintîi momente politice, roșesc; dar,
fiindcă roșesc atît de sincer și de adînc, de aceea mă
15 iert, neașteptînd să mă scuzeze acei teribili cari nu
admit o greșală de experiență politică, ei cari o
comit neconștient după atîtea ani de experiență...
productivă...”

La noi în țară cîte exemple nu am avea de produs?

10 Iacă de ce noi nu admitem că tinerii noștri sunt
sceptici, cum cred unii. Ei șovăiesc la început, pînă
cînd intră în curentul mare și potrivit temperamentu-
lui și convingerilor lor. Și, într-adevăr, este greu să
nu se înșele cineva cînd se aruncă pentru prima oară
în luptele politice, lupte înverșunate și conduse cu
25 atîta pasiune cum numai în rasa latină se poate întimpla.

Din această cauză, criza primelor deziluzii, peste
care dacă cineva trece și rămîne tot cu iluzii, tot cu
acel avînt mare și sincer, va lucra și va învinge, va fi
folositor unui partid și mai ales țării.

30 Dar pînă să ajungă aci mulți din tineri se înșală a
crede că este bine să facă politică afară din partide.
Pentru dinșii este ca o răzbunare, trecătoare bineînțe-
les, să facă separatism politic, dar în curînd se conving
că cine au pierdut din această prudență pretențioasă
35 au fost tot ei, separatiștii politici. Noi vorbim de
tinerii onești, adică de imensa majoritate a lor; nu
vorbim însă de separatiștii politici à la Mirzescu, căci
acest soi de oameni și-au făcut pururea din lateralismul
lor o profesie productivă, o profesie practică, din care
40 pentru țară nu poate rezulta decît miazmele unui
cinism periculos și revoltător.

Noi credem pe confracții noștri de la *Românul*
înșelați; noi nu-i credem separatiști din aceia cari
își transformă izolarea lor în profesie productivă;
5 dar avem dreptul d-a-i întreba: „Sunteți d-voastră
în prima categorie a tinerilor fără experiență, deoarece,
desigur, nu sunteți în categoria lateralismului pro-
ductiv? Sunteți la prima experiență a politicei pentru
ca să nu înțelegeți că munca d-voastră separatistă
nu poate folosi țării și liberalismului?”

10 Vedeți, onor. confracți, ce veseli sunt conservatorii
de poziția d-voastră politică; ei vă combat ca principii,
dar vă aprobă și vă încurajază în separatismul d-
voastră. Și n-ar fi nimeni în partidul național-liberal
pe care ei nu l-ar aproba și nu i-ar aduce elogii
15 cînd ar afla că s-a rupt din partid și s-a hotărît
la o politică separatistă. Dar tocmai aceasta ar tre-
bui să vă puie pe gînduri. Cînd te aplaudă ciocoi,
să știi că ești pe o cale greșită. Și noi, dacă am discutat
direct cu *Românul* problema separatismului, a fost
20 pentru a-i dovedi că și pentru confracții noștri, și
pentru liberalism, și pentru țară ar fi bine ca unele
elemente liberale să uite disensiunile, cari ar fi trebuit
să înceteze o dată cu venirea reacțiunei la guvern.

NABABUL

I

Domnule redactor,
„Cred, pentru *onoarea țării noastre*,
că sunt oameni cari se simt mai presus
de orice bănuială de infamie.

A amesteca numele meu în scenele
degradatoare ce s-au petrecut la ulti-
mile alegeri județene din Ploiești este
a se face ecoul inconștient al unor aser-
țiuni calomnioase și înjositoare. Cu
indignare, dar și cu dezgust, le dau
dezmințirea cea mai formală.

Respectul legilor și al tuturilor li-
bertăților publice fiind crezul meu po-
litic, nu voi permite a se întina o
viață întreagă de integritate și de de-
votament la binele public de către ciți-
va calomniori rătăciți.

Cer ca justiția să facă lumina cea
mai deplină asupra orgiilor electorale
de la Liceul din Ploiești și ca autorii
intelectuali și materiali ai acestor in-
famii să-și primească răsplata cuve-
nită.

Este timpul să sfârșim odată cu ase-
menea triste moravuri politice și ale-
gătorul român să-și poată, în liniște și
cu fruntea ridicată exercita dreptul
său suveran de vot.

Primiți, d-le redactor, asigurarea
deosebitei mele considerații.

G. Gr. Cantacuzino

Așa scrie d. Iorgu Cantacuzino, milionarul căruia
oamenii îi mai zic și Cantacuzino-„Nababul“. Scri-
soarea d-sale este un document rar și prețios, iscăli-

PAGINI LITERARE

A. MENDELSSOHN

APARE ÎN LA CARA DE

Barbu Delavrancea

Delavrancea renunțând la literatură pentru politică (revista
Pagini literare, 1899).

Scritorul în grădina locuinței din strada Primăverii, în 1905.

tura d-sale este un eveniment, concepțiunea d-sale în scrieri politice este tot atât de greu de găsit ca și un mastodont întreg, cu oase, cu mușchi, cu piele, cu păr și cu creieri, pietrificat și neștirbit de sute de secole. O asemenea piesă ar fi deliciul geologilor, scrisoarea d-lui Cantacuzino este și va rămânea deliciul oamenilor care se ocupă de politică.

Din această scrisoare a d-lui Cantacuzino, tinerii și bătrînii pot învăța multe în privința modestiei, și dacă nu vor izbuti, vor învăța altceva: curajul în lauda personală. Creșterea și temperamentul d-lui Iorgu Cantacuzino sunt boierești și, ca boier, bine crescut, să găsește obligat să lege onoarea țării de numele d-sale. Cine este Iorgu Cantacuzino? Lumea îl știe și îl diferențiază de ceilalți din familia sa prin cuvintele „Nababul”, „milionarul”. Ce a făcut Cantacuzino în țară? A fost în mai multe rânduri ministru sub Catargiu. Ce scriere sau ce lege mare a creat Iorgu Cantacuzino? Și lumea răspunde: a exploatat moșii, a făcut negustorie de păcură și atîta tot. Ce discurs însemnat a ținut Nababul? Și lumea este de acord a răspunde: nici unul, iar istoria, care nu se ocupă de milionarii închiși în egoismul lor ca într-o ghioace de mele, istoria atât de ingrată n-a găsit și nu va găsi un colțisor, fie el cît de mic, pentru un om cu o pungă atît de mare și cu un cap atît de nebăgat în seamă.

Ce zor avea dar d. Iorgu Cantacuzino să-și vire numele în onoarea țării? Ce motive avea, fie ele cît de mici, ca să ajungă la o prezumțiune atît de mare? Este un lucru sfînt și delicat onoarea țării, care nu crește și nu se micșorează după cum se umflă sau se zbircește punga unui Nabab. Rău face d. Iorgu Cantacuzino crezînd că între onoarea țării și avutul personal există o relație fatală ca între atmosferă și coloana barometrică. Onoarea Franței nu atîrnă de la creșterea sau descreșterea milioanelor lui Rotschild, după cum onoarea Statelor Unite n-are nimic de amestec cu miliardul lui Makay. Dacă Makay, Rotschild și Iorgu Cantacuzino ar sărăci într-o zi, onoarea Statelor Unite, a Franței și a României ar rămînea întreagă și mare; aceste țări n-ar avea regrete și n-ar încerca umiliațiuni.

Ca un nume să fie ceva spre onoarea țării ar trebui să-l poarte alții decât lacomii egoiști și neînduplecați, alții decât avarii în veci nesătui, alții decât aceia cari nu-și cunosc patria decât din nume sau renume, alții decât aceia cari ar fi în stare, dacă ar putea, să adune ploile într-un ciur imens ca să le cearnă numai pe dasupra vastelor lor moșii.

Oamenii cari onorează patria lor sunt din alt aluat și au în trecutul lor altfel de fapte decât înmulțirea acțiunilor și a moșiilor. Adeseaori, în nefericire, oamenii de bani și numai de bani sunt pacostile țărilor și lașii peste cari nu se scutură razele luminoase ale drapelului național.

Dar dacă d-nul Iorgu Cantacuzino ar fi avut atîta modestie și cuviință măcar cît venit are pe zi, desigur că n-ar fi scris d-sa despre d-sa că este un om politic care face onoare țării. În orice caz, aceia cari într-adevăr fac onoare țării n-o spun, n-o scriu, nici n-o subscriu; ei așteaptă, demni și cuviincioși, dintr-o școală cu mult mai naltă, ca alții să o spuie și, ciudat lucru i s-o fi pîrînd Nababului, cînd aud acest elogiu, să roșesc și pleacă capul în jos.

Cînd însă d-nul Iorgu Cantacuzino comite o eroare și mai mare este în rîndurile prin cari afirmă că viața d-sale întreagă a fost pururea un devotament pentru binele public.

Putea boierul, îi era iertat fiindcă e boier, să socotească, așa din senin, că este cu stemă în frunte și că ce închide el în cutia osoasă de pe umeri sunt atîtea idei mari și geniale, încît să facă onoare țării și rasei latine. Sunt boieri cari au rămas înmărmuriți de copiii lor fiindcă au izbutit să vorbească la șase ani. Asemenea precocitate i-au minunat. Cine știe ce are de admirat d-nul Cantacuzino în d-sa! Lumea nu știe; lumea e neroadă și ar trebui să asculte pe acest boier cînd îi afirmă el că el face onoare țării românești.

Dar să lăsăm onoarea țării la o parte și să venim la o viață întreagă de devotament pentru binele public. Mărturisim că nu pricepem ce a voit să zică prin aceste cuvinte d-nul Iorgu Cantacuzino. Visăm noi sau visează d-sa? Am uitat noi noțiunea cuvîntului devota-

ment sau d-sa n-a știut-o niciodată? S-a produs la modă vro teorie nouă care confundă binele public cu interesele meschine ale indivizilor de cel mai patent egoism și avarii sau d-sa n-a citit niciodată viețile eroilor mari cari s-au sacrificat pentru binele obștesc? O viață întreagă de devotament pentru binele public și să rămîie un mister pentru toți, mărturisim că acest fenomen social în istoria tuturor popoarelor a rămas necunoscut pînă la epoca care se onorează d-a avea în mijlocul ei un martir atît de excepțional ca d-nul Cantacuzino.

Dar devotamentul pentru binele public mai ales cînd durează o viață întreagă, se simte, se vede, este recunoscut și lăudat de toți, se manifestă prin fapte pozitive, și mai cu seamă prin uitarea intereselor personale din partea aceluia care se devotează unui popor. Cari sunt faptele Nababului cari să dovedească acest sfînt și eroic și curat devotament? Istoria este mută și oamenii rămîn muți cel puțin cînd le ridici asemenea întrebare. Un om cu mai multe milioane venit, devotat binelui public și care să nu fi lăsat în urma sa nici un fapt la care să se închine admirațiunea publică ar fi un fenomen monstruos, și poporul care n-ar recunoaște asemenea jertfe într-adevăr ar fi demn să înnumere numai patrioți ca d-nul Iorgu Cantacuzino.

Cari sunt școalele și bisericile pe cari acest Nabab le-a ridicat poporului pentru ca, mindru de o dreaptă fală, să-i poată zice: „Vino să-ți dau lumină și credință, căci tu mi-ai păzit moșiile fără a mi le ciunti și cu sudorile tale am înmulțit averea moștenească“. Cari sunt bursierii pe cari acest Nabab i-a trimis să aducă din Occident frumosul, binele și adevărul? Cîți ani din viața Nababului s-au consumat în cercetarea problemelor politice și sociale în afară de numeroșii ani pe cari i-a petrecut în socoteli și catastrafe de moșii?

Ei, ce e drept, a fost d. Iorgu Cantacuzino ministru în multe rînduri sub conservatori și o mulțime de procese personale cu statul și le-a rezolvat prin tranzațiuni; ce e drept, la 1875, ca ministru de finanțe, vine înaintea parlamentului și îi expune situațiunea

financiară a țării, susținind că a atins culmea înfloririi, dar după d-sa, tot sub președinția Catargiu, vine răposatul Strat și dovedește parlamentului că d. Cantacuzino a ascuns țării un deficit de peste 30 de milioane. Ce e drept, d. Cantacuzino, sub influențe înalte se hotărăște în timpul războiului să dea o cantitate de porumb stricat pentru armată. Și, curios, era și stricat, era și război... nu-l putea vinde.

Asemenea fapte sunt mari, și e de mirare cum nici anticii, nici modernii nu le-au pus printre virtuțile capitale. Dar așa cum sunt oamenii și cum înțeleg virtutea devotamentului pentru binele obștesc, ceea ce a făcut Nababul pînă acum nu este de ajuns nici să onoreze patria, nici să o mărească.

Adevărat e că mărirea republicilor italienești au făcut-o, cel puțin pe jumătate, milionarii lor. Venetia, Genova, Pisa și mai ales Florența dătoresc gloria și mărirea lor bancherilor și comercianților mari din evul mediu și de la începutul evului modern. Dar milionarii magnificei Veneții și ai sublimei Florențe erau iarăși din altă stofă decît din cea din care natura a croit pe d. Iorgu Cantacuzino. Pictorii, muzicanții, poeții, gramaticii și geometrii divinelor republici erau amicii și comesenii acelor milionari. Adeseaori luxul palatelor era pregătit numai ca să răpească entuziasmul oamenilor de geniu și înaintea geniilor milioanele să închinau și să jărtfeau pentru operele lor mari și eterne, pentru mărirea și gloria patriei. Dacă d. Cantacuzino ar fi citit cel puțin istoria familiei de Medicis, ar fi învățat de la Cosma de Medicis și de la Lorenzo Magnificul ce fac bogații patrioți cari inundă prin banii lor cetatea-patrie cu opere la cari modernitatea să se prostorne umilită de geniul unor bancheri. Dacă d. Cantacuzino ar fi știut că o epigramă de patru versuri era plătită uneori de către milionarii Italiei cu sute de ducăți și dacă ar ști că bancherul Pitti, cel mai bogat din timpul lui, a dat faliment ridicînd în patrie palatul înaintea căruia astăzi oamenii rămîn înmărmuriți, desigur că s-ar fi redus singur la meritul unui Nabab egoist și indiferent cu desăvîrșire de binele public.

Cine se condamnă, avînd milioanele de venit pe cari le are d. Cantacuzino, ca să trăiască într-un șir de chilii lungi și măslinii, cine nu dă cel puțin o fațadă măreață pentru pompa sa personală și cultura ochilor bieților trecători, cine nu e capabil cel puțin de atît gust și atîta jertfă egoistică, de la el și de la urmașii lui, în veci nu se va răsfrînge asupra patriei o rază de mărire. Asemenea oameni n-au geniul rasei, nici dragostea neamului românesc. În inima lor mică, idealul patriei este mototolit și murdar. În capul lor nu se pot petrece decît perpetua adunare și înmulțire a veniturilor personale și încolo nimic, absolut nimic: întuneric adînc și nesimțire perpetuă! Asemenea români nu se gîndesc decît la vastele moșii din patrie și nici o clipă la patria care închide moșiile lor.

Ce va fi îndemnat pe d. Iorgu Cantacuzino să creadă că onorează țara românească și că s-a devotat o viață întreagă pentru binele public? Mister!

Și ce va fi îndemnat să ne spuie crezul său politic, libertatea alegerilor? Aci nu mai este mister. Aspirațiunea sa este clară. Nu știm dacă d. Catargiu a înțeles-o.

În orice caz n-ar avea nevoie, dacă aspiră la demnitatea de prim-ministru, să învoace onoarea patriei cînd n-a făcut nimic pentru ea, nici să confunde devotamentul pentru binele obștesc cu cea mai cumplită avariție.

II

Iar el, iar despre el, omul mare, născut cu stemă în frunte, ursit să lege de onoarea lui un popor întreg. Acest din urmă adevăr l-a afirmat el, l-a scris și l-a subscris; și cine oare putea fi mai delicat cu onoarea lui și mai puțin delicat cu onoarea țării? Dar ce e onoarea țării pe lângă onoarea Nababului? Nimic sau foarte puțin. Cine dar putea să fie mai drept și mai senin și mai generos judecător, cînd i se da balanța în mînă, pentru ca să puie în înaltă cumpănă cele două onoruri?

E ușor să zici și să scrii: cu ce ai onorat patria, Nababule? Ce a greșit țara ca un negustor de cea mai teribilă speță să-i facă onoare? Atît de sărac și de bătut de Dumnezeu să fie neamul în care ai adunat tu milioanele, încît să-i apari ca un luceafăr etern strălucitor la zile de paradă și la zile grele, unde se cer cu totul alte calități, pentru ca să apari ca o lumină care îndreaptă și ca un erou care mîntuie?

E ușor și este o ingratitude colosală să se ridice un moic care a ajuns să ție o pană în mină și să ție cam astfel de limbaj fericitului Nabab, „le Bayard des millions“: N-ai scris o pagină care să fi rămas și n-ai scris un volum care să fi murit; n-ai vorbit o dată ca lumea să te asculte și n-ai ținut un discurs care să nu fie intim și să nu privească vro tranzacție cu statul; n-ai încurajat pe nimeni la lucruri mari, și pentru pleiada de tineri cari se ridicau în numele țarei și pentru gloria ei n-ai făcut ca unii boieri, cari erau mai săraci decît năbăbia voastră, adică n-ai deschis punga și n-ai găsit un irmilie șters și o sfîntoaică găurită pentru talentele țarei, ieșite din sărăcia lucie a acestui popor românesc; ți-au fost indiferente și politica, și știința, și arta neamului tău, și nu te-ai uitat la nimic din cite redășteaptă, ridică, glorifică și eternizează un popor; ai fost mut și surd, cînd mulți se jertfeau pentru drepturile naturale și istorice ale națiunei pe care pretinzi că o onorezi; în jurul năbăbiei voastre poate să colcăie artiștii, literații și oamenii de știință, operele lor se pot vinde la mezat cu toba și cu pristavi publici și la areci de trei; banul tău va rămîne cald la locul lui, căci nici inimă, nici minte nu ai pentru ca să se farmece d-aseenea nimicuri cari eternizează un popor. Cum dar îndrăznești să afirmi ceea ce oamenii cu adevărat mari și salvatori nu așteaptă decît de la judecata viitoare a istoriei despre trecut, despre oamenii din trecut, cari se nasc o dată și nu mor niciodată? Poate că acea scrisoare ți-a scris-o vrun logofăt de moșie, a căruia stimă desigur o ai în raport direct proporțional cu sporirea lefei. Scrisul era de slugă și iscălitura de boier.

Pe mine vă declar că un asemenea discurs nu mă mișcă; și cu regret constat că nu mă unesc cu articolul scris tot în *Democrația* și intitulat tot *Nababul*.

Eu am alte păreri și le voi spune. Ocazia e bine venită, căci în mai multe părți ale capitalei se lucrează portretul distinsului Nabab, pe piatră, în zinc, în cromografie, în fototipie, în cromolitografie, în galvanoplastie, în apă tare, pe piatră moale etc., etc.

Nu se așteaptă decît ca Nababul să ia președinția Consiliului de Miniștri pentru ca toate vitrinile să se împodobească cu acest document uman, cu acest chip suprauman. Vine la timp și este așteptat ca un mesia; țara îl știe, țara îl iubește și îl vrea, tot așa după cum știe, iubește și vrea și el pe această țară, pusă de Dumnezeu ca o mireasă în mijlocul celorlalte țări de pe pămînt.

Ceea ce a fost ușor de spus, căci este ușor să pongrești, s-a spus despre omul născut și crescut să ducă poporul românesc la limanul mîntuinței. Pe mine însă nu m-a convins; și nu m-a convins fiindcă am aflat fapte mari de omul mare. Voi fi scurt, deși faptele sunt colosale. Elocința lor va înlocui sărăcia pledoariei.

Monseniorul Nabab a iubit știința. Dovadă este invențiunea sa, pe care cu drept cuvînt oamenii de știință au numit-o oometru. A măsura oule fără să le spargi, iacă o invenție demnă de admirat. E un tel rotund, mobil și atașat la un picior fix. Și toate oule aduse de țărani se măsoară.

Trece prin cercul de tel, se refuză; nu trece, se admite.

Monseniorul Nabab este un Franklin: adevăratul Franklin. Pe cînd unii au făcut politică, iar alții economie politică, el n-a făcut decît economie. Și din acest punct de vedere Franklin cel vechi rămîne un zero vechi pe lingă monseniorul nostru. Geniul lui economic l-au caracterizat țărani de pe moșiile lui: „Noi ne plîngem de sudoarea noastră, și în zadar ne plîngem, căci pentru boierul nostru se storc și vinele pămîntului!“ Să nu o luați în nume de rău, căci aluzia este la păcură și petrolu, iar nu la altceva.

Incheiem cu un al treilea fapt arhiconvingător, păstrind pe celelalte cînd vor ieși portretele. Salubritatea publică a fost un adevărat ideal pentru monsenioria-sa. Dovadă niște case din strada Verde. Cui le-a închiriat? Și pentru ce? Desigur pentru binele generațiunei, care are nevoie de petrecerile *quae non turpia quia naturalia sunt!* Aci mai mult explicație nu putem da, căci ceea ce a făcut excelența-sa Nababul este o jertfă greu de spus, ușor de înțeles și întru toate salvatoare numai salubrităței publice.

Am zis. Și dacă cineva va compara declamațiile pătimase cu faptele pozitive, desigur că nu se va opri un moment ca să nu exclame: „Nababul este onoarea țării! Nababul este salvarea ei!”

IUBITE KERNBACH,

Ai voit să te bați, bineînțeles cavakrește, cu d. Enacovici, primarul Botoșanilor, deputat și proprietar și redactor al *Vocei Botoșanilor*? Ai făcut rău să încerci marea cu degetul. Mai degrabă se poate scara la Dumnezeu și pod peste mare decît duel cu un vernescan. E curios, este neexplicabil pentru ca un om cu forța ta de pătrundere să nu fi observat pînă acum că aceia cari dau pe furiș și bat cu pumnul altuia sunt în veci niște poltroni de speța cea mai rea, de speța vernescană. Un Enacovici te poate inpușca de pe fereastră, te poate prăda la răsputii, te poate bate la alegeri, îmbătînd cu două butoaie de vin o ceată de șnapani, dar un Enacovici cu mîna pe spadă... Mărturisește că inchipuirea ta de artist a mers prea departe. Un Enacovici care să privească drept în țeava unui pistol întins și cu cocoșul ridicat... dar se vede că nu te-ai gîndit la cîte perechi de pantaloni ar strica bietul Enacovici! Știu că fantazia ta, cînd înhați versul simplu și sarcastic, nu are limită; știu că prozei tale tot este posibil, dar să ajungi a crede că curajul tău va face dintr-un vernescan un om de onoare și din Enacovici un cavaler, iacă, amice, unde încep și Enacovici să aibă dreptate contra ta. Ba nu zău, dacă Dumnezeu l-a lăsat fără amor propriu, fără demnitate, fără rușine, cu obraz gros, murdar ca un soliped

și curajos ca un iepure, ce voiești să faci? Să prefaci
șopîrlele în lei, broaștele în tauri și maimuțele urlă-
toare în oratori? Dacă ai fi avut tu acest dar dumne-
zeiesc d-a prefăce ce e ignobil în demn, ce e murdar în
5 senin, ce e laș în eroic, desigur că și generalul Manu
te-ar fi chemat să-i scuipi în sân și să treacă Dunărea
ca un viteaz, desigur că Vernescu te-ar ruga să-i dregi
limba și mai ales doagele și desigur că primarul nostru
ți-ar da în genuchi pentru a-i împrumuta bagheta ta
10 magică pentru a închide mai repede ochii văduvilor
fără copii, ochii hagiilor fără văduve și mai ales ochii
călugărilor fără nepoți!

Iubitul meu, poți să fii un scriitor mare, un poet de
prima mînă, un publicist care să arză pînă și teletinul
15 de pe obrajii unui vernescan, poți să fii și Faust, dar
nu te crede un Mefistofele; Mefistofele există și, desi-
gur, el a creat pe Goethe, iar nu Goethe pe Mefistofele;
dar socoteala e că nu ești tu acela cari să ai o așa de
mare putere diavolească, încît să convingi pe Enaco-
20 vici că d-aci înainte lumea de onoare îl va crede că
este hoț al formelor umane. Același fenomen de hoție
transcendentală s-a întîmplat și cu majoritatea celorlalți
vernescani. În timpul creațiunei ei au furat, instinct
primordial la această speță, chipul uman din formele
25 naturei, căci altfel ei ar fi trebuit să iasă în formă de
șopîrle, de vulpi, de brotăcei, burateci cum ziceți voi,
de șerpi, de maimuțe cinocefale, de catîri etc., etc.

Ceea ce nu știi tu sunt lucruri elementare: nu poți
face din ciupercă umbrelă, din umbrelă boltă de piv-
niță și din boltă de pivniță cer înalt, albastru și in-
30 finit.

Iubitul meu, dă-mi voie să-ți spui că, dupe cîte
văz, ai o percepțiune cu desăvîrșire falsă cînd privești
în ceata vernescanilor. Dacă înaintea lor ai ieși cu
35 sacul primăriei, cu stariți bolnavi, cu țărani de robît,
toți ar da năvală ca la vestitul corn al abundenței;
dar dacă ieși înaintea lor cu o spadă, fug toți ca pasă-
rile cerului. Și aici or fi avînd și ei nițică dreptate:
toți sunt niște cirpaci și, ca unii cari își cunosc adînc

meseria, sunt convinși că pielea nu se cirpește; cum
voiești dar să primească un glonț ca pe o bomboană
fondantă?

5 Și, barim dacă ai fi avut meritul d-a dovedi ceva
nou, te-aș fi înțeles, amice, să chemi pe teren pe un
vernescan. Dar nici alit. Cine nu este convins pe lume
că un vernescan este un poltron?

Vale, amice, și ferește-te de bătăuși.
Viator

O RUINĂ

Guvernul conservator este o ruină. Dintr-o veche cetate în care erau închise privilegiile și cu ele destrăbălarea, corupțiunea și nedreptatea, cetate clădită prin
5 impilare din sudoarea poporului, n-a mai rămas decât un zid crăpat în toate părțile, pe muchele căruia au crescut buruieni printre cărămizile mucegăite de ploii.

Acest zid oprește vederea, produce o impresie rea și prin murdăriile puse pe lingă el și pe el infectează
10 atmosfera.

Dasupra lui cîntă o bufniță, pasăre de noapte, care prevestește toate relele, care a atins cu ciocul ei prestigiul magistraturei și augurează viitorul faliment al finanțelor noastre.

15 Peste crăpăturile zidului se întinde de cîteva zile o hîrtie galbenă și mucedă, cu care un copil bătrîn vrea să ție zidul în picioare și prin care să anunțe publicului că în curînd se va face în București apoteoza autorului afacerii Kotzebue.

20 Decrepitudinea zidului crește pe zi ce merge; droaia de pungași de care e încunjurat proprietarul lui fură în fiecare minut cîte o cărămidă. Crăpăturile se lungesc și se lărgesc. Un vînt de toamnă mai puternic îl dărimă cu totul.

25 Este de interes general ca ruina aceasta să fie dărimată și dărimarea ei este o cestiune de siguranță publică.

Da; guvernul d-lui Catargiu e un zid vechi, el oprește mersul înainte al națiunii; el este lipsit de orice idei, cum e lipsit de tot ceea ce ține de domeniul materiei brute; e un guvern putred care abia se ține în
5 picioare, în cari sunt goluri pe care nu le poate împlini cu nici un chip și în care ar vrea să bage pe d. Ghiță Mirzescu, fără a putea spune pentru ce îl face ministru și în vederea cărui scop.

Nu e oare o copilărie să crează cineva că se poate
10 întări un minister cu o personalitate ca aceea a d-lui Mirzescu și nu este o copilărie a crede azi, cînd îl euzose și copiii, că el, Ghiță Mirzescu, poate aduce vreun contingent oarecure?

15 Nu-i vorbă, d. Catargiu, starostea tuturor pușcăriașilor cu cari a împănat țara, nu poate căuta și nu merită un alt colal orator decât pe d. Mirzescu.

Este însă ceva care ține de esența și natura ruinei și care ceva indică oricui că orice efortare este inutilă, ruina este destinată să cază și va cădea. Sunt șase
20 luni și mai bine de cînd avem un minister, în cari două portofolii nu și-au titulari. Sunt șase luni de zile de cînd Gherasi zice că-și dă dimisia și spune la toți că el nu se consideră ca fiind ministru. Sunt șase luni de cînd d. Catargiu caută și nu poate să-și completeze
25 cabinetul și, de frică să nu rămîie numai el singur în minister, ține de pulpană pe Gherasi și pe Boerescu, care spune cui vrea să-l audă că vrea să iasă și el, ca și Gherasi, pentru a-și relua profesia de avocat. Sunt șase luni de zile de cînd d. Catargiu colindă și bate pe
30 la toate ușile fără a putea să reușească a fi primit undeva.

Ce însemnează un asemenea guvern? Ce prestigiu poate avea el? Ce siguranță poate inspira?

35 De șase luni de zile se comit o mulțime de infamii sub un guvern vecinic în stare de existență provizorie, vecinic presupus că se schimbă de culoare de azi pe mîine. D. Catargiu guvernează sub jugul unirei sale sau cu junimiștii sau cu lateralii, însă sub jugul unei uniri cu cineva, nefiind sigur decât un singur lucru: acela că
40 el prin el însuși și întovărășit numai cu șleahța sa nu poate guverna.

Azi devine cert că nu se poate uni cu nimeni și astfel de azi încetează și speranțele acelor cari sunt într-atît lipsiți de bunul-simț încît cred că o unire cu lateralii i-ar putea aduce d-lui Catargiu o doză cît de mică de prestigiu, cum și speranțele acelor cari au naivitatea de a crede că d. Catargiu ar mai însemna ceva cînd s-ar uni cu junimiștii!

Azi se poate afirma cu certitudine că este imposibil ca actualul cabinet să se poată completa din cauza numeroaselor competițiuni ale diferiților samsari politici, cari găsesc că a venit momentul să se puie mina pe portofoliul gheșefturilor.

Nici o idee de guvernămînt, nici un program, nimic nu galvanizează mortăciunea care se află în capul afacerilor statului. Ei se ceartă pe bugetul statului și nimic mai mult.

Toate acestea însă enervează țara și o împiedică de a merge înainte. A venit momentul ca toți să puie umărul ca să doboare acest zid murdar și să curețe terenul pe care se află. El amenință siguranța publică. De căzut el cade de sine; însă trebuie dărîmat cu o oră mai înainte.

MAGNETISM ANIMAL

Același soare răsare și apune; fenomenul rămîne același pentru toată lumea și, cu toate acestea, influența lui asupra omenirii este atît de deosebită, atît de neaceeași, încît rămii înmărmurit, dacă ai dorul d-a te gîndi dincolo de unde majoritatea lumii se oprește și explică tot prin banalele cuvinte: „E natural, așa a fost de la începutul lumii, așa va fi în veci“.

„Este natural“ nu este o explicație, ci o simplă constatare a oamenilor simpli. Că o piatră aruncată cade la pămînt este natural; dar nici chiar gravitatea nu poate explica fenomenul pe deplin, deoarece nici gravitatea nu este o cauză pe deplin înțeleasă, ci mai mult o ipoteză generală și genială, care coprinde o serie de fenomene ce toate la un loc nu sunt decît un unic fenomen. Curgerea apelor la vale iar nu la deal, căderea pietrei în jos, iar nu în sus, ca și învîrtirea Lunei în jurul Pămîntului, iar nu a Pămîntului în jurul Lunei sunt fenomene de aceeași esență, ba chiar nu sunt trei fenomene deosebite, ci același fenomen sub trei aspecte deosebite.

Nu, d-lor, e natural nu este un cuvînt sau, de voiți, este numai un cuvînt și, de voiți să fiu mai corect, sunt: numai două cuvinte, și nimic mai mult.

Așa nu trebuie să ne mulțumim cu „este natural“ cînd, Soarele apunînd, unii se culcă și alții se dășteaptă, unii dorm și alții benchetuiesc, unii se întreabă de ce-au făcut ziua, alții se întreabă de ce vor face noap-

tea. Ce deosebiri! Ce varietate de impresii produce același fenomen! E natural? Mulțumiți-vă cu atît voi toți a căroră împărăție a cerului v-a fost dată vouă din naștere. Eu declar că sunt dezmoștenitul tuturor fericirilor, și mai ales a fericirii d-a zice în fața oricărei întîmplări: „Este natural, am înțeles“.

5 Că *este natural* tot ce a fost, ce este și ce va fi nu pot să tăgăduiesc, deși nu mă angajez s-afirm; dar că am înțeles, iată ceea ce nu pot să zic, cu riscul d-a
10 părea în ochii oamenilor inteligenți mai inferior decît Gherassi, decît principele Știrbei și decît Iorgu Cantacuzino-Nababul.

Eu nu înțeleg cum același fenomen produce impresii atît de deosebite și se desface în fenomene atît de contradictorii și de contrarii. Constat fenomenele și fap-
15 tele, rămîi surprins și nu mă mai încerc d-a înțelege. A înțelege probabil că trebuie să fie o mare nefericire și mă mir de toți aceia cari sunt atît de fericîți, deși afirmă că au înțeles atît de multe.

20 Să revin acolo unde mi se pare că n-am început. Același fenomen. A căzut ministerul Catargiu. Un singur și același fenomen și ce deosebite fenomene a produs! O! incontestabil că nu se pot explica!

25 S-au petrecut fapte, fapte mari și crime imediat după ce a căzut ministerul. Nu doar că s-a văzut curgînd singe din spicele secerate sau că pui sacri, cum s-ar zice porumbelii, au refuzat d-a minca; nu, din contra. Asemenea fenomene se produceau numai în timpul romanilor.

30 Dar altele, de alt soi și atît de diferite, a produs același fenomen, căderea ministerului.

1. *Gună Vernescu* are un cîne lăptos cu părul roșcat și griv cu alb pe bot și pe labe. Îl adora. Îi da singur, cu mina lui, să mănînce și pretindea că, dacă nu-i dă
35 prea mult, e că-l iubește prea mult: se teme de jigodie. Ei bine, simbătă dimineată după căderea ministerului, Gună Vernescu a bătut singur, cu mina lui, cînele său inhibit aproape două ceasuri! În casă era o jale fără de margini. Gunoaia, în desperare, și-a suflat nasul
40 pe legiunea de onoare și Gună bătea mereu cînele, care țipa ca din gură de șarpe. Cînd cînele a scăpat,

Gună, galben și nădușit—o nădușală rece! — a intrat în casă.

— Ce avuseși cu el? întrebă Gunoaia desperată.

5 — Lasă-mă! Lasă-mă! Trebuia să-mi vărs focul! răspunse Gună și se trînti pe un fotoliu.

2. Vineri sara, tot după căderea ministerului, în curtea lui Pake, bucătăreasa prinse o găină.

Pake: Ce vrei să faci?

10 *Bucătăreasa*: S-o tai, avem mai mulți musafiri decît credeam.

Pake: S-o jumulim de vie, înainte de a o tăia!

Oh! ce țipete și cită durere pe această ființă înainte d-a-i cădea capul!

15 „Decît să fi auzit aceste țipete sfîșietoare, zice un poet dramatic, mai bine țipam singur de aceeași durere și mă auzea nenorocitul pe care-l auzeam eu!“

Cînd toți ai casei au sărit asupra lui Pake și l-au întrebat cu un glas de spaimă:

20 — Ce ai cu ea? Nu chinui pe cel condamnat la eșafod! Pake, mai galben decît gălbenușul de ou, a răspuns:

— Lăsați-mă, trebuia să-mi vărs focul!

3. *Brătescu* bea. Era vineri noaptea. Era tot după
căderea ministerului. Era la începutul băuturii. Băuse
25 numai 5 ceasuri: 14 țuici, 8 ruginite, 7 cafele, 14 romuri. În sfîrșit, era la început. Ați văzut, cum ar zice Alecsandri, trăsnetul care despică și doboară stejarul care își amestecă creștetul cu nourii? Același fenomen
30 s-a produs într-o clipă cînd Brătescu a aflat în aceea clipă că guvernul a căzut!

Avea un pahar plin în fața lui. L-a luat și cu un gest lung și nesfîrșit, ca Rossi în Hamlet, a vărsat
vinul din pahar pe jos și cu lacrimile în ochi a strigat:

35 — Aflați, secole viitoare, și nu uitați niciodată că pentru prima oară am vărsat vinul așa cum îl vărs! Trebuia să-mi vărs focul! Aduceți apă! Aduceți un deluviu! Oh! ce apostazie.

40 Și pe cînd aceste scene teribile se petreceau după căderea guvernului, tot după căderea aceluiași guvern, *Nababul* a dat un ban unui sărac, *Al. Lahovari* a dat mina, fără să și-o șteargă, unui negustor, Știrbei a

făcut un calambur, Ghermani a zis „valută“ în loc de
vlută, *Carp* a zis ministerul *George Manu* în loc de
„Gogu Manu“, *general Manu* a scos sabia din teacă,
trăgînd, bineînțeles, el de teacă și feciorul de sabie,
5 și *Halfon* a zis „România are viitor!“.

Și cu toate acestea, deși tot atît de veseli pe cît cei
trei dintii erau de îndoloriți, totuși au strigat și ei
aceeași frază ca și cei dintii: „Trebuie să ne vărsăm
focul!“.

10 Cum este cu puțință ca același fenomen să producă
fenomene de monstruoasă durere și de monstruoasă
fericire, și fericirea unora și durerea altora, fenomene
atît de deosebite să producă aceeași frază: „Trebuie
să ne vărsăm focul!“

15 Eu nu înțeleg, și acei cari cred că înțeleg sunt mai
mult fericiți decît înțelegători.

Toată speranța stă în magnetismul animal; dacă
nici această teorie nu va putea să ne lumineze, istoria
contemporană va rămînea plină de mistere.

20 Unii pretind că d. Lascăr Catargiu va cerca să ex-
plice, ajutat de d-l Iancovescu, toate aceste feno-
mene cu „darwinismul social“.

Se poate, dar nu crez.

POLITICA DOAMNELOR CONSERVATOARE

5 „Est-ce à dire que l'influence exercée
par la Reine soit moins considéra-
ble? Qu'il n'y ait pas une coïncidence
voulue entre les matinées musicales
du Palais et les événements politiques?
On a remarqué que ces réunions ava-
ient souvent lieu dans les moments de
crise ou la veille d'un vote important
à la Chambre. Sa majesté sait que les
10 femmes, qui, dans leur intérieur—les
femmes des députés surtout —s'oc-
cupent plus de politique qu'on ne
croit, ont l'habitude de pousser aux
résolutions extrêmes; elle sait la part
d'influence qu'elles exercent sur leurs
maris, et il est permis de penser qu'en
s'efforçant de détourner leur activi-
té vers des sujets plus féminins, elle
poursuit l'idée d'amener dans la po-
litique une détente, à laquelle son
charme personnel ne serait pas étran-
ger“.

(*L'Indépendance roumaine*)

25 Acela care acum cîteva zile a scris în *L'Indépen-
dance roumaine* articolul intitulat *La politique de la
Reine* sau a fost naiv, sau de o rea-credință cu desă-
virșire vinovată. Dacă a fost naiv, este posibil să fi
fost veridic; dacă a fost de rea-credință, desigur că
30 face parte din aceia care complotază contra tronului,
chiar cînd în fața treptelor lui apare cu masca amicitiei
și a devotamentului. Această dilemă fatală ne obligă
să admitem cea de-a doua ipoteză. Sub lingușirile
vicleane și complimentele compromițătoare, sub ab-

jurarea vechilor uri și a comploturilor de ieri, fanariotii, poleiți cu o poșchiță de franțuzism, ascund ideea lor fixă: compromiterea marilor noastre instituțiuni naționale, de cari sunt fatal legate și existența noastră, și viitorul nostru, și dinastia noastră. Națiunea își cunoaște dușmanii; credem că pînă în cele din urmă coroana își va cunoaște intimitii. Și e foarte posibil că majestatea sa regina, un spirit absolut literar și artistic, s-a convins acum că teatrul românesc a avut mare dreptate cînd a tradus titlul piesei *Nos intimes* cu cuvîntul *Nerușinații*.

Am răspuns, intrucît privește pe majestatea sa regina, la articolul îndrăzneț și necuviincios dășirat sub numele de *La politique de la Reine*. Am răspuns limpede și categoric, cuviincios și demn, așa cum se cuvine unor credincioși și sinceri apărători ai dinastiei, atît de strîns legată cu propășirea neamului românesc. Am amintit celor cari nu cunosc nici istoria țării, nici pactul fundamental al națiunii, trecutul și supremațiile porunci ale *Constituțiunii*, știind de mai nainte că regina noastră cunoaște adine și trecutul de dureri și de glorie, și *Constituțiunea* românilor.

Este însă în trivialul articol *La politique de la Reine* o parte care se răsfrînge asupra doamnelor partizanilor actualei stări de lucruri. Suntem datori să relevăm și să discutăm această parte reală din pretinsa politică a reginei. În minister, în Senat, în Cămară, în țară, și poate chiar și în palat este o atmosferă grea, amenințătoare, primejdioasă, obscură și încărcată cu atîta cantitate de electricitate, încît prevenirea trăsnetelor din acest haos năbușitor și orb se impune oricărui bun român.

Țara și coroana, din cauza unor oameni fără dragoste de una și de alta, sunt dăstul de perplexe pentru ea în grijile naționale să se mai amestice și caprițiul gingaș și copilăresc al doamnelor. Dacă ele vor să slujească națiunii, au o menire superioară și sfîntă; n-au decît să și-o îndeplinească: au de crescut copii, au cămine de îngrijit, onoruri intime de apărat, mîngieri de adus acelor care sunt înghițiți de afacerile publice și generale; aci stă ținta finală a delicateții și

a virtuții feminine; delicateța simțirilor, farmecul dragostei intime, naivitatea blindă și senină, divină și mingiietoarea iubire a femeii nu pot trece peste fericirea și puritatea căminului fără a depăși această margine, fără a produce confuzie, greșeli, păcate și uneori crime chiar, crime pe cari le comite pasiunea ei flusturatică și le plătește slăbiciunea lui, care a ascultat atunci cînd trebuia să mustre, care a cedat atunci cînd trebuia să impuie.

Noi nu voim să discutăm intempestiv drepturile femeilor, dar ceea ce putem afirma este că primejdia este sigură atunci cînd acei fără drepturi se amestecă acolo unde nu au chemare prin ordinea naturală și socială a lucrurilor.

Prejudiciu sau nu, politica nu aparține de drept și de fapt femeilor. Din acest punct de vedere există o mai mare deosebire între rochie și frac decît cum există între rasă și spadă. Și acest adevăr este atît de dovedit prin fapte, încît, de regulă, amestecul femeii în atribuțiunile bărbatului a adus pururea ruina și dezonoarea casei. Noi nu credem orbește în vorba veche „poale lungi și minte scurtă“, dar cerem să ni se admită că cel puțin în politică este trist și ruinator pentru țară cînd „tace cocoșul și cîntă găina“.

Femeile în politică, în genere, nu pot să fie inspirate decît de vanități de moment, de ambițiuni deșarte, de dorința unei străluciri foarte des primejdioase bunului trai intim, de mici răutăți și de uri, cari fac din ele geniul rău al bărbatului docil în loc de a rămînea ceea ce trebuie să rămîie: geniul tutelar al căminului și farmecul delicios și blind al politicului risipit într-o sumedenie de probleme mari și dificile.

Era un timp eroic cînd doamna țării și domnițele, dacă aveau pe jupînese la șezătoare nu pentru treburile țării, ci pentru lucru și artă. Și p-atunci era o artă, naivă, dar mare, simplă, dar minunată, fără meșteșugiri, dar eroică. Doamna, domnițele, jupîneasa și jupînițele înfigeau furca în briu, sau învîrteau rodanul, iar jupîneasa cea mai bună de gură sau cea mai dulce la glas povestea o legendă sau cînta o rapsodie populară și vitejească. Astăzi timpul a adus

prefaceri de ocupațiuni și moravuri. Și contra cuceririlor timpului noi nu ne ridicăm.

5 Dar de unde a găsit ziarul străin că e bine, drept și cuviincios ca să laude și să încurajeze pe doamnele conservatoare în calea grea și definsă a politicei militante? Petrekerile intime, balurile, seratele muzicale și literare, câteodată cam denaturate, sunt de fapt și de drept ale doamnelor, dar politica este, desigur, mărul din care gustînd nu pot aduce decît căderea, decăderea și alungarea din paradisul adevăratei ferici-
10 ciri.

Eram deprinși ca acest ziar să se mărginească în reclama ineptă și plătită a frumuseței unora și rochiilor altora; ne suna trist terminii boulevardierii adresați doamnelor în genere și mai ales celor din pretinsa elită socială; ne impresiona dezgustător indiscrețiunile de-
15 coltajurilor, mai ales cînd aceste indiscrețiuni ne evocau vîrstele respectabile; rideam adeseori de acele comparații anodine și stupide copiate dupe elogiile pariziene ale cronicarilor ovrei și ne distra imaginea unei doamne care se aseamăna cu „un dejun de mai, cu un licurici într-o noapte adîncă“, cu o „ramură de liliac plutind p-o apă lucie“, cu un „boboc de trandafir care șoptește primăverei“, sau cu o „primăvară care fredonează
20 Lucia lui Donizetti“.

Eram deprinși cu necuviința productivă a ziarului francez și cu frenezia rece și platonice, onestă și plătită a fantaziilor sunătoare ieșite din pana timpită a lui Claymoor, dar nu credeam că imprudența va fi
30 împinsă pînă la concepția articolului *La politique de la Reine*.

Femeile galilor priveau de la înălțimi pe bărbații lor cari se luptau și galul laș nu mai avea dreptul de a-și îmbrățișa femeia; spartanele erau fericite să-și trimită la război bărbații și copiii lor; dar în epocile de civilizație coruptă femeile au jucat un rol însemnat în decăderea statelor. Femeile în timpul lui Ludovic XV și femeia în timpul lui Ludovic XVI au jucat un rol
35 mare, dar sinistru pentru Franța; ele au pierdut multe din cite nu se mai pot dobîndi, dar au pierdut mai mult pe Franța decît pe ele.

Ni s-a părut dar o vină aruncată asupra doamnelor conservatoare articolul intitulat *La politique de la Reine*; și dacă d-lor fac o politică atît de militantă încît să hotărască de un eveniment politic sau de majoritatea
5 unui vot, le prevenim că pe lingă afacerile țării, de cari habar nu au, e vorba de capul și de onoarea bărbaților d-lor; și cînd ni se afirmă, ceea ce ne e greu de a traduce pe romînește, că „leur activité vers des sujets plus féminins“ nu are drept țintă decît „une détente...
10 dans la politique“, mărturisim că, spre onoarea doamnelor, noi credem că toate au roșit de un stil atît de crud și de decoltat.

Proh pudor!... să sfîrșim.

VĂL SAU ELOCINȚĂ

„În primăvara trecută, pe cînd se propunea darea în judecată a guvernului liberal, d. Teodor Rosetti, sub un pretext oarecare, făcea o vizită d-lui Ion Brătianu și-i declara că consideră acea propunere ca o monstruo-zitate. Pe cînd d. T. Rosetti convor-bea cu șeful partidului liberal, ma-joritatea junimistă vota propunerea. Însuși d. Carp îndemna pe deputatul Stroici să voteze acea propunere”.

(*Voința națională*)

Puțină filozofare nu strică.

Și cînd te gîndești că sunt o mulțime de oameni cari se revoltă pe filozofie, amestecînd cuvîntul și înțelesul lui cu cuvîntul poezie și coprinsul ei, nu poți să-ți dai bine seamă dacă poezia lipsește din inima acestor oameni sau filozofia naturală n-a prins niciodată rădăcini în capul lor.

Și fiindcă vom discuta cu confrății noștri de la *Voința națională*, a filozofa este foarte natural. De vom izbuti să adîncim problema lor față de junimiști, ei vor zice bucuroși: „Așa e, aveți dreptate!”, iar de vom greși să ne suim prea sus de gruparea fetidă a junimiștilor, ei vor simți că inconstientul delicat și poetic al oamenilor-oameni ne-a aruncat mai sus de cadavrul prozaic și real a guvernamentalilor descompuși de pesta minciunii și a celei mai sordide șarlatanii.

Nu punem la îndoială dăstănuirile *Voinței naționale*. Așa e: tot ce spune ea este adevărat. Pe cînd ministrul junimist, sub un pretext oarecare făcea o vizită d-lui I.C. Brătianu și prețuia actul de dare în judecată a ministerului liberal ca o monstruo-zitate, ceilalți

junimiști, înțelegi cu această imensă minciună, stăruiau să obție votul de dare în judecată. Teodor Rosetti își luase rolul șnapanului care minte, liniștește și adoarme victima mare a asasinilor mici. Ministrul se prefăcuse în polițaiul degradat pentru care nu mai există nici demnitate umană, nici morala socială, nici atîta rușine de sine cît nu încetează d-a fi în inima celui mai pervers vițios. Omul s-a pogorit atît de jos, încît umanitatea, dacă s-ar putea să existe ca o ființă imensă, eternă, și deosebită de un om în speță, l-a confundat atunci cu ceea ce ea trebuie să lapede jos, jos de tot, atît de jos, încît să nu-i atingă simțurile și pudoarea ei de ființă morală și pură. Animalul a devenit numai fălcă pentru ca să poată roade și mesteca, numai stomac pentru ca să poată digera, numai materie brută pentru ca să poată dormi atunci cînd chiar cînele încetează d-a mai privi liniștit în fața omului pe care-l mușcă pe furiș fără a fi provocat și fără a avea ceva de răzbunat.

Vă rog să credeți că arar pungaș nu este muștrat de conștiința sa cînd ține pe un nevinovat de vorbă pentru ca comperul său să-i tragă punga din buzunar; vă rog să credeți că excepțional de rar un asasin nu se turbură și rîde atunci cînd primește rolul d-a asigura pe un bătrîn că acela care bate la ușă pentru a-l ucide este un om bun și cu frica lui Dumnezeu.

Și, cu toate acestea, Teodor Rosetti era liniștit, ridea cînd comitea cea mai dezgustătoare infamie și apoi a rămas tot liniștit și apoi a rîs cu poftă în seratele d-lor Maiorescu și Carp, așa cum se cuvine unui om care reprezintă, în esența ei, natura junimistă.

Ce e drept, și noi, ca și ceilalți care aflasem de vizita lui Iago, știam, ca și ceilalți, înainte de votul Camerei, reflexiunea șefului nostru: „nu avea nevoie de o nouă infamie pentru a comite pe cea plănuită; aci prepararea crimei întrece cu mult crima însăși”.

Așa e; este adevărat ceea ce afirmă confrății noștri de la *Voința națională*; dar se ridică o întrebare: se cuvine ca să spunem tot ceea ce face un om și atît de clar și de liniștit, încît oricine să înțeleagă tot ce i se spune? Nu luați, d-lor, această întrebare drept bizantinism.

Vă rog să credeți că acela care scrie este coprin-
de un profund respect și de o sinceră iubire pentru
viață și omenire în genere. Nu este un prejudiciu a
pune un vâl peste scabrozitățile umanității, ci un res-
pect și o pietate.

5 Ridicați-vă mai presus de pornirea adevărului crud și
veți vedea dacă adevărul pierde. Rapoartele medicilor
adeseori sunt o dovadă că știința cea mai cumplită
onorează pudicitatea omenirii. Când citești descrierea
10 unei boale infecte expusă în termeni atât de neîn-
țeleși pentru mulțime, nu trebuie să vezi imediat
pedantismul doctorului, ci, mai degrabă, delicatetea
omului în fața conștiinței lui de rasă umană. Și ade-
15 seori boalele rușinoase, despre care omul șoptește, iar
nu strigă, sunt descrise admirabil de adevărat tocmai
de aceia cari în viața lor n-au văzut decât o parte
a adevărului, fără a descoperi că adevărul nu trăiește
separat de omenire și omenirea nu se desparte de fru-
mos, și frumosul nu este altceva decât vesmintele cari
20 nu ascund ci prezintă cuviincios goliciunea adevărului.

Ce e drept, e greu să fim destul de clari; tema este grea
și abstractă; timpul este scurt și să scurge repede pen-
tru aceia în a căroră mină condeiul gonește neconținut;
iar cititorii citesc când întârzii, voind să-ți mește-
25 șugești prea mult frazele. Dar câteva exemple vor con-
vinge mai mult decât teoriile noastre.

Nu este oare o sfială demnă a publiciștilor când, vor-
bind de prefectul Holban îl numesc numai ciclopul Scar-
vulis? Ce a făcut Holban și ce a făcut Scarvulis? Pu-
30 bliciștii tac, deși au spus tot ce se putea spune. Și
fiindcă aruncă numai cuvântul de Scarvulis, aceasta
nu va să zică că nu au spus tot, absolut tot. Nu este
oare o amendă onorabilă pe care publicistul o face
părții de frumos din adevărul întreg când se mulță-
35 mește a spune, în treacăt, numai „condeiul feminin“
al d-lui Claymoor? Nu este un omagiu pe care pu-
blicistul îl aduce celor cu entuziasm de patrie când spu-
ne numai „cei de la secția III“, când vorbește de cei
de la *l'Indépendance roumaine*? Nu este o reticență de-
40 licată din partea acelor cari, scriind despre o parte

a vieții și a moralei d-lui Maiorescu, se mulțumesc
arunca în treacăt cuvântul de libidinos?

5 Ce ar fi dacă s-ar descrie, cu toate detaliile și cu cuvîn-
tele proprii, activitatea d-lui Holban, îngăduiala spe-
cială a d-lui Claymoor și lecțiile tainice de filozofie și
pedagogie ale d-lui Maiorescu?

Desfidem orice elocință. Nici geniul lui Shakespeare
nu ar putea să treacă omenirii, fără a o scandaliza și
corupe, pagini delicate și bazate pe acțiunile și inacți-
10 unile de mai sus.

Și ceea ce nu se poate tolera nici când trece printr-un
vast aparat de elocință, mai puțin se poate ierta când se
povestește limpede dar liniștit.

15 Acum cred că ne-am înțeles. Când d. Teodor Rosetti
primea rolul asasinului care divertizează pentru ea
complicii săi să poată izbi mai la sigur în marea vic-
timă, în glorioasa victimă a unor pigmei perversi, o,
desigur, comitea o acțiune în fața căreia condeiul tre-
buie să stea la chibzuială. A spune categoric și liniștit
20 ceea ce d. Teodor Rosetti a făcut, este a trece peste ade-
vărul impus omenirii de la începutul ei: „Pentru o infamie
colosală trebuie o elocință colosală, altfel omenirea
prea se dezgustă de partea infectă ce coprinde
în sublimele ei forme“.

25 *Voința națională* dar a comis o greșală prima oară în
fața junimiștilor și noi pentru prima oară apărăm
oprobriul junimist în fața *Voinței naționale*.

E probabil că, dacă n-am fi fost destul de dreپți
cu amicii noștri, cel puțin trebuie să fi strecurat un
30 adevăr în aceste rinduri, fie el cît de mic.

C. C. ARION ȘI MORALA FABULEI

Există oameni cari fac deliciul ochiului, dar cînd în-
chizi ochii și cîntărești în adîncul conștiinței asemenea
figuri, rămiți înmărmuriți de masca cu care natura, în
caprițiul ei bogat, a știut să acopere o sinteză de slă-
biciuni, de nesiguranță, de interes trivial, de egoism
și de fluctuațiuni feminine demne nu de toate femeile.

Au dreptate nemții cînd despică de multe ori fi-
rul de păiajane în patru și ne strigă fericiți de mica
lor descoperire: căutați lucrul în sine, nu vă lăsați în
prada aparențelor.

Așa e, sunt femei care ar fi trebuit să fie bărbați și
sunt bărbați cari ar fi trebuit să fie femei pentru binele
și scuza și a femeilor-bărbați și a bărbaților-femei. Se
vede că uneori natura are ezitări intime și-și aruncă
creația pe hotarul sexului, nefiindu-i milă să lase de-
licat conceptul său în domeniul sexului frumos, nici
avînd putere să-l arunce în cerul bărbaților, cerc plin
de violență și cruzime, dar ridicat, cel puțin la umărul
frumosului și al delicatului, prin energie și eroism.

Fără să vrem, începem astfel cînd trebuie să vor-
bim de dl. C. C. Arion; nici premeditare, nici plan, nici
inventie nu se află în această mică introducere, ci numai
o afinitate fatală între adevărul excepțional din ea și
natura intimă a d-lui C.C. Arion.

A vorbit în Cameră: a făcut o declarațiune; nici d-sa
n-a plănuț mult cînd a vorbit; trebuie exclus calculul
profund dintr-un cap atît de frumos și de bine tăiat

în exteriorul lui; desigur, ceea ce a făcut și a spus tre-
buia, era fatal să facă și să spuie. Dacă am admite un
calcul profund, n-am putea să credem că dl. C. C. Arion
n-ar fi izbutit să descopere abisul fără fund în care s-a
aruncat; tinerii și frumoșii săi ochi ar fi dăscoperit
ceea ce ochii slabi ai unui bătrîn întreg la mînt ar
fi văzut cu siguranță.

Nu, dl. C. C. Arion este natura limfatică și ezi-
tantă, și d-sa va ezita în mijlocul junimiștilor, cum a
ezitat, pe rînd, în partidul național-liberal, printre
disidenți, la conservatori și în penultima fază în balco-
nul d-lui Pake Protopopescu.

Nu trebuie să fim severi și să afirmăm cu energia
revoltei că d-sa a făcut parte din toate grupările po-
litice și că acum a trecut în ultima improvizare a mi-
crosopicului grup junimist. Dacă ne-am da dreptatea
aparențelor, am voi să înșelăm cu bună-știința fon-
dul problemei.

Pe d-l C. C. Arion, dacă ar fi să luăm în serios decla-
rațiunea sa din Cameră, ar trebui să-l biciuim fără milă
ca pe un tînăr călăuzit în viață de o ambițiune dezo-
norantă.

A făcut parte din naționali-liberali fiindcă a cerut să
fie ales deputat și i s-a admis cererea; s-a retras din
partid cînd a crezut, în vecinica sa ezitare, că liberalii
vor cădea de la putere. În prima fază nu înșela pe ni-
meni: se înșelau ai noștri, nu înșela d-sa: trebuia ei
să vază că n-au în fața lor o pîrghie de oțel, ci o lumî-
nărică de ceară. În a doua fază nu era act de curaj:
dacă ar fi fost obligat să renunțe la mandatul căpătat
prin partidul național-liberal, ar fi renunțat mai de-
grabă să-l combată așa cum îl combătea: mai mult
prin melancolia unor ochi delicioși decît prin energia
discursurilor.

Cînd a dat în genuchi la comitetul liberal-conser-
vator, nu era o trădare, ci o poziție de Madelenă căreia
multe trebuie să i se ierte, căci este delicată și de por-
țelan de Sèvres. Nu trăda, ci se conserva. Cînd a ieșit
în balconul lui Pake, ca o nălucă legănată ușor pe pi-
cioare, nu era un om, ci o jucărie decorativă care tre-
buia să figureze în Cameră pentru a imputîna efectul

dezastruos al d-lui Nucșoreanu pentru unele doamne gingașe din tribuna sexului frumos.

5 Dacă, în sfîrșit, acum a declarat că el este cu viitorul țării, cu junimiștii, iarăși nu este trădare, ci oscilarea unei creațiuni aburii pe care un vînt, fie cit de ușor, o mlădie ca pe un zero de rezistență.

10 Iacă de ce morala fabulei se pare ușoară, dar este foarte grea. Nu vă revoltați contra d-lui Arion, căci merită mai multă milă decît revoltă; și dacă v-ați revolta v-ați lovi de o ființă atît de diafană, încît ați trece prin ea și ați sfărîma o operă de artă.

15 Iar voi cei tineri, bărbați cu alte podoabe decît un mandat-junimist, nu vă înșelați d-a crede că d-l C. C. Arion a trădat. Nu; d-sa este o natură excepțională al căruia noroc se afirmă în toate afară de politică. Exemplul lui n-ar scuza pe nimeni; purtarea sa nu este un precedent. Lăsați-l să s-ascunză în blana sa delicată sub orice cort; d-sa n-a avut nici sex politic, nici drapel. Este un obiect de artă pe care l-a cumpărat

20 dl. Carp de la dl. Pake și d-l Pake de la comitetul liberal-conservator și acest comitet de la disidenți și disidenții de la naționalii-liberali.

Ce este în acest vaz? Întunerie și ezitare.

25 Iertați pe cel care natura nu i-a permis să fie într-un fel.

APOSTOLEANU

Un individ decrepit, cu figura profesiunii de cămătar pe care a exersat-o toată viața, girbovit înainte de timp de turpitudinile ce a săvîrșit în fiecare zi, odios

5 rudelor sale pe care le-asărăcit prin dobinzile incomensurabile ce le-a luat, cinic și cunoscut pentru cinismul său în orașul său natal, în care toată lumea cunoaște argumentul ce dă pentru a scuza faptul de a-și fi lăsat

10 rudele în sapă de lemn, argument care consistă în a zice că e mai bine să-i sărăcească el decît alții, avocat care vinde procesele, acesta este Apostoleanu, membrul comisiei de informațiuni a Camerei pentru a pregăti darea în judecată a ministerului liberal.

La vedere acest om inspiră o repulsie naturală care

15 se aseamănă cu repulsia ce simt unii cînd văd un șarpe. Fața sa zbîrcită, ochiul mic și lipsit de viață, mersul său a lene și cu capul plecat și băgat între umeri spune oricui că într-acest om orice sentiment nobil este stins, că e lipsit de conștiință, că din contra, tot ce e meschin,

20 tot ce e nedrept îi suride dacă poate să-i aducă profit.

Acest om n-a ridicat niciodată fruntea în sus. Ochii săi nu pot să privească cerul albastru, pentru că cerul e curat și frumos și sufletul lui murdar este rău impresionat de tot ce este curat și frumos; el nu poate trăi decît

25 într-o atmosferă întunecată de ceață, căci numai o lumină îndoioasă-i priește; el nu se simte bine decît în murdărie, în noroi, și, cînd întimplarea-l duce în-

tr-un loc curat, caută îndată să-l întineze, căci altfel este silit să fugă d-acolo.

5 În viața lui n-a întins mîna cu plăcere decît oame-
nilor cari au jăfuit lumea, celor cari au calomniat,
celor cari s-au legănat ca el pe dasupra abisului puș-
cării; cu aceștia se simte la locul lui, se înțelege
cu ei din clipirea genelor și n-are frică că are să se uite
la dînsul drept în față. Cu oamenii cinstiți nu-i place
să se adune și să vorbească, aceștia nu-l pricep și nu-i
10 pricepe nici el.

Natura acestui cămătar s-a arătat sub adevărata ei
față încă din primii ani ai copilăriei sale, adică de
atunci cînd virginitatea sentimentelor nu este încă al-
terată în cei slabi de îngeri de mizeriile vieții.

15 De tînră acest om este pervers și hoț. Pe cînd alții
sunt animați la începutul carierei lor de sentimente și
aspirațiuni frumoase și mărețe, Apostoleanu, reintors
din Berlin cu diploma de doctor în drept, cu dreptul
de a fi avocat, în momentul în care-și începe cariera
20 începe prin a comite un abuz de încredere, o hoție
care l-a stigmatizat pentru restul vieții.

Știința n-a putut cultiva și innobili sufletul său; sfe-
rele sociale în cari a trăit ca student n-au avut nici o
influență asupra lui. Se vede că cu capul pe carte, el
25 învăța numai pentru a ști să răspundă la examen și a
ști cum să fure lumea cu legea în mînă. El medita asu-
pra ideilor morale pentru a afla cari sunt beneficiile
pe cari le poate cîștiga acel care le înfringe. Desigur
el căuta să afle cari sunt acele idei cari restrîng inte-
30 resul personal în favoarea ordinei morale a societății
numai și numai pentru a le putea călca pe toate, fără
să-i scape vreuna din vedere.

Cînd citea în Codul penal seria delictelor, sufletul
său tilhar se cutremura de greutatea pedepselor; el
35 se gîndea că fiecare articol este făcut pentru el, și atunci,
de tînră, spaima sufletului îi zbîrcea pielea feței și-i
încovoia spinarea. Cînd vedea conștiința popoarelor
și cugetarea învățaților lumii condamnînd uzura, i
se încrețea fruntea de frică că nu se va putea îmbogăți
40 într-o zi printr-acest mijloc.

416

Dar un suris diabolic trecea pe buzele sale groase
și vinete, cînd vedea că legea este un product al omului
imperfect, ca mai toate producțiunile omenestii, și înțe-
legea că se pot face acte cu un cuprins, dar cu alt în-
5 țeles al faptelor petrecute și că cel fără scrupul și fără
cînte poate s-o calce și să se serve de ea pentru a-și
protege mișelia săvîrșită. Un suris diabolic trecea pe
sub buzele sale cînd vedea că legea a admis că peste un
timp oarecare orice faptă rea se prescrie și de atunci
10 modul în care era să aplice toate legile era pentru el,
viitor avocat, ales și hotărit.

Așa a și făcut. Teoriile sale perverse le-a pus în
aplicare cu ocazia primului proces însemnat ce i-a
fost încredințat. Din prima zi și-a vîndut clienții.

15 Este cunoscut că I. Prăjescu, C. Luca, și d-rul Steege
i-au încredințat, în ultimii ani ai domniei lui Cuza,
apărarea drepturilor lor într-un proces de succesiune
în Basarabia rusască, dîndu-i toate actele cu cari se
putea sprijini cererea lor.

20 Apostoleanu a vîndut aceste acte ale d-lui Prăjescu,
C. Luca și dr. Steege adversarului lor.

Adversarii au fost puși în posesiunea averii pe baza
acelor acte, iar d-nii Prăjescu, Luca și Steege dezmoș-
teniți pentru totdeauna.

25 Acești domni au intentat acțiune civilă la tribunalul
de Putna contra avocatului Apostoleanu, care l-a con-
damnat la despăgubiri. Procurorul tribunalului, vă-
zînd hoția săvîrșită de avocat, îl dă în judecată
corecțională.

30 Apostoleanu, strimtorat astfel, dă d-lor Prăjescu,
Steege și Luca suma de 5.000 de galbeni drept despă-
gubire, rugîndu-i a declara înaintea tribunalului că
nu mai au nici o pretenție.

35 Doctorul Steege a mijlocit ca să nu se dea curs ac-
țiunei penale și se vede că a reușit, pentru că dosarul
afacerei a fost lăsat în părăsire.

În anul 1867, un d. procuror, aflînd despre această
afacere, a cerut dosarul de la arhivă; parte din el
dispăruse, parte s-a găsit într-o sobă, și atunci jude-
cătorul de instrucție căruia i-a fost înaintată afacerea
40 a declarat că acțiunea era prescrisă.

417

5 Astfel a scăpat acest pungaș de pușcărie. Iată încă unul din acei cari cred împreună cu Blaremburg, Cătonele României, că dacă s-o face o instrucție inchi-zitorială are să se descopere multe fapte necurate în sarcina ministerului liberal. Iată cine este acuzatorul nostru.

Și țara suferă asemenea lucruri.

D. MIHAIL KOGĂLNICEANU ȘI G. PANU

„O greșală

5

Ieri a avut loc prima întrunire publică provocată de colectivisti în scop de a protesta contra dării în judecată a guvernului d-lui Ion Brătianu.

10

Ne-am rezervat dreptul de a vorbi mai târziu despre această mișcare colectivistă și n-am fi relevat nimic pentru moment dacă la întrunirea de ieri n-ar fi participat și vorbit d. M. Kogălniceanu.

15

După părerea noastră, d. Kogălniceanu a comis ieri una din acele greșeli grave pe cari, la vîrsta d-sale, nu mai are timp ca să le poată repara.

20

A primi cu sau fără știință să servești drept instrument colectivistilor pentru ca dinșii să se poată spăla de gravele acuzații sub cari se află; a ajuta direct sau indirect pentru ca pe umerii d-lui Kogălniceanu să se urce iarăși faimosul regim colectivist este din partea bătrînului liberal atît de enorm, încît numai stîmna și considerațiunea ce avem pentru dînsul, precum și hotărîrea ce am luat de a nu mai insista asupra nici uneia din greșelile ce ar mai putea comite, ne oprește de a arăta răul exemplu ce dă d-sa tinerilor generații“.

30

(Lupta din 19 decembrie)

35

Auzi prezumție, obrăznicie și nebulie ! Guță Panu, un băiețoi ieșit de ieri de alaltăieri de pe băncile școalei, un pui de vrăbie cu caș la bot, un nenorocit de flașne-

tar politic care s-a adăpostit acum cîțiva ani în două sau trei slujbe ce i-a dat partidul liberal, vrea să dea lecții de tact politic și de cuviință politică bătrînului liberal Mihail Kogălniceanu, vrea să-i spuie el d-lui Kogălniceanu cum trebuie să se poarte pentru a nu compromite cauza liberalismului și pentru a nu corupe caracterele din viitoarea generație liberală!

Eoticăloșie în spiritul și inima oamenilor nemai-pomenită. E îngrijitor ceea ce se petrece la noi. Un Guță Panu, un om care a fugit ca Andronic de judecata Curței, care a luat în profitul său o sumă adunată prin subscripție publică de opoziția unită pentru a-i plăti amenda la care a fost condamnat, amendă pentru care a invocat prescripția, dar n-a restituit suma adunată sau n-a dat-o unui stabiliment de binefacere, un Guță Panu care n-a făcut nimic într-astă țară, n-a participat la nici un act mare, își permite să insulte pe d. Kogălniceanu, făcîndu-l inconștient pentru că a venit să protesteze contra unei infamii!

„Cu sau fără știință“ crede băiețoiul, care nu vede mai departe decît lungul nasului, că a venit d. Kogălniceanu să unească vocea sa autorizată la protestul a mii de cetățeni contra dărei în judecată a ministrelor d-lui I. C. Brătianu?

Și serios crede el că d. Kogălniceanu este grozav de atîns „de hotărîrea ce a luat (d. Guță Panu) de a nu mai insista asupra nici uneia din greșelile ce ar mai putea comite“?

E curioasă, e ciudată, e neexplicabilă ideea ce acest biet băiat își face de el însuși. Din ceea ce ne spune mai sus ar rezulta că nimeni nu poate trăi în țara românească decît din grația lui; că om cinstit nu poate să fie decît acel pe care l-o proclama el de cinstit; că binevăzut de lume nu poate fi decît acel pe care l-o recomanda el lumii și că mort și îngropat este acela pe care l-o ataca el în ziarul *Lupta*.

Această manie, amestecată cu grandomanie, această complicată nebunie am constatat-o de mult; acum constatăm că este incurabilă.

Sărmanul bietul băiat! De mult ia globul pămîntesc în spinare și-l transportă într-altă constelațiune; de mult

reformează așezămintele țării românești și chiar ale celorlalte țări; de mult face o alchimie politică în care consumă niște forțe demne de o mai bună întrebuințare și de mult în nebunia sa are cîte o scintile de sentimente generoase, cari pun foarte bine în evidență starea bolnavă a minții sale.

Această scintile de generozitate nu lipsește niciodată. Acum cîtva timp am avut ocazia a o constata manifestîndu-se într-un articol în care vorbea de noi, de naționali liberali, cărora ne acorda dreptul de a trăi dacă ne vom lua după capul lui. Acum ea se manifestă către d. Kogălniceanu. Într-adevăr, diferite considerații, precum și hotărîrea ce a luat de a nu mai insista asupra erorilor ce va mai face d. Kogălniceanu, ne spune el, îl opresc de a strivi cu desăvîrșire pe acest om. Generozitatea nobilului său suflet îl împiedică de a arăta tinerilor generații răul exemplu ce dă d. Kogălniceanu! Și vedeți cit este el de generos! Înduioșarea sufletului său merge pînă acolo, încît calcă peste una din cele mai mari datorii ale omului de bine: aceea de a arăta celor tineri greșelele fiecăruia pentru a-i feri de a cădea în ele. Dar această generozitate a lui, bine analizată, se reduce la simplul fapt de a nu despica acest exemplu rău, de a nu-l dumica, ca să-l poată înghiți lesne generațiile tinere, căci, în definitiv, spunîndu-le că faptul d-lui Kogălniceanu este un exemplu rău pentru ele, le spune destul de lămurit ceea ce zice că nu vrea să le spuie. Atunci cum rămîne cu „stima și considerațiunea ce zice că are pentru dînsul“?

Dar a întreba acest lucru este a presupune că Panu știe ce scrie; este a pierde vremea degeaba. Pe el trebuie să-l iei cum este, nu pentru el, nu pentru a discuta cu el, dar pentru acei oameni cari-l citesc din cauză că le plac lucrurile stranii, pentru ei trebuie să-l analizezi, ca să vază toți ceea ce este în capul și în mintea lui. În capul lui sunt cîteva teorii din cărți străine cari se potrivesc la noi ca nuca în perete. În inima lui este venin; e un om prezumțios și nebun.

Și pentru că se adresează tinerelor generațiuni, le vom spune și noi:

5 Mihail Kogălniceanu este acel care a rostit, ca profesor al Universității din Iași și a scris în capul *Letopisețelor* Moldovei următoarele:

„Inima mi se bate când aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ștefan cel Mare, lui Mihai Viteazul. Da, d-lor mei! Și nu mă rușinez a vă zice că acești bărbați pentru mine sunt mai mult decât Alexandru cel Mare, decât Anibal, decât Cezar: aceștia sunt eroii lumii, 10 în loc că cei dinții sunt eroii patriei mele. Pentru mine bătălia de la Războieni are mai mare interes decât lupta de la Termopile și izbînzile de la Racova și de la Călugăreni îmi par mai strălucite decât acele de la 15 Maraton și Salamina, pentru că sunt cîștigate decît de români. Chiar locurile patriei mele îmi par mai plăcute, mai frumoase decît locurile cele mai clasice. Suceava și Țirgoviștea sunt pentru mine mai mult decît Sparta și Atena! Baia, un sat ca toate satele pentru străini, pentru români are mai mult preț decît Co- 20 rintul, pentru că în Baia, avanul rigă al Ungariei, Matei Corvinul, viteazul vitejilor, craiul crailor, cum zicea Sixtu IV, rănit de sabia moldovană, fu pus pe fugă și uită drumul patriei noastre“.

25 Mihail Kogălniceanu este unul din aceia cari au deșteptat în Moldova simțul patriotismului și al libertății.

Mihail Kogălniceanu a făcut parte din ministerul I. C. Brătianu în timpul cînd s-a făcut războiul, inde- 30 pendența și, prin urmare, regatul.

Generațiunile tinere nu pot decît să se închine cu respect în fața acestui uriaș de fapte mărețe, în fața acestui stîlp al țării.

35 Și cînd el, care are o jumătate de secol de muncă pentru întemeierea statului român și pentru împlîntarea instituțiunilor liberale într-acest pămînt, vede un pericol pentru cauza liberală, nu un Guță Panu poate să-i spuie dacă face bine sau rău luînd stîndardul

în mină. Prezumția este prea mare; ea n-are seamăn decît în obrăznicia de a zice că acest fapt este un exemplu rău dat tinerimei.

5 Viermele tîrîtor nu poate să arate șoimului cum trebuie să zboare.

Oameni ca Kogălniceanu fac onoare patriei lor și constituiesc un ideal pentru generațiunile care vin după ei.

INGIMFARE

„Domnia maj.-voastre de 25 de ani
a dat țării zile de mulțumire și de în-
gimfare“.

(Discursul primului-ministru Gogu-Manu
de la 1 ianuarie în fața regelui, mitropo-
litului primat etc.)

Fac rău ziarele de atacă cu atita înverșunare pe ma-
rele general pe care Fortuna, cea legată la ochi, l-a
aruncat în fruntea unui minister ca președinte de
consiliu. Și-l atacă de ce? De un cuvânt, de două-trei
frazе. Chiar și ziarele național-liberale au depășit
limita criticei drepte și imparțiale.

Ar trebui să se admită ca un adevăr vecinic că omul
rămîne pururea același orce ai face din el. Așa fiind,
omul nu trebuie atacat sub cuvînt că nu e altfel, nu gîn-
dește altfel, nu vorbește și nu se poartă decît îi este lui
hotărît de la natură d-a fi, d-a gîndi, d-a vorbi și d-a
se purta. Atît are omul și atît nu poate avea cît îi dă
și cît îi refuză d-a-i da divină și eterna natură. A izbi
fără milă într-un om fiindcă nu se poate ridica mai sus,
foarte sus și nu atinge sublimul este tot una cu a te
revolta contra unuia că e prea gras sau prea pitic, sau
prea slab, sau că se uită cruciș. Dacă vulturul să ridice
în slava cerului, nu e un cuvînt să bați o rață leșască
că nu poate zbura peste un prag. Dacă Eminescu este
un poet mare, nu este un cuvînt să detestăm pe Prodă-
nescu. Dacă Edison a inventat fonograful, nu este un
cuvînt să strangulăm pe Jak Negruzzi că nu vorbește
în parlament. Și-apoi trebuie să avem puținică răb-
dare, vorba lui Caragiale; cine știe dacă Edison nu va
face să vorbească felinarele și stîlpii de telegraf,

și în acest caz Jak Negruzzi va deveni, desigur, un
Mirabeau, cel puțin un Mirabeau.

Din acest punct de vedere mi se pare nedreaptă acu-
zațiunea adusă generalului Manu. Ei ce? A spus
m.-sale regelui că țara este îngimfată și se îngimfă de
25 de ani și se va îngimfa cît va dura dinastia noastră.
Ei și? Dar ce, înainte d-a fi prim-ministru generalul
Gogu-Manu vorbea mai bine? Și nimeni nu-l acuza că nu
e orator. Și dacă a devenit prim-ministru era un cuvînt
d-a-și schimba natura?

Înainte d-a discuta greșala, dacă greșală e, a primu-
lui ministru, rugăm să ni se admită un adevăr foarte
simplu; gradul și onorurile nu schimbă nimic, ca
toate podoabele exterioare, pe cel ce le dobîndește.

Aci multă discuție nu încapе. Vorba fabulelor:
dacă măgarul și-a trîntit în spinare o piele de leu, și
dacă cioara s-a împănât cu pene de păun, și dacă ne-
căturarul lui Anton Pann și-a pus ochelari de cărturar,
și dacă bufonul lui Cuza, cum spune academicianul
Sion, s-a suit pe tron, și dacă pajul lui Napoleon s-a
încins cu sabia împăratului, nici măgarul n-a devenit
leu, nici cioara păun, nici omul lui Pann n-a putut
citi, nici bufonul domnitor, nici pajul Bonaparte.

Zi că generalului Manu îi vine cheful la un bal
mascat să-și puie în spinare o piele de leu. Ei și? E un
cuvînt ca noi cu toții să facem gaură în cer, strigînd că
generalul nu este leu? Dar cum voiți să se prefacă în
ceea ce nu-i permite natura și să nu rămîie ceea ce i-a
ordonat să fie?

Și dacă generalul a aruncat asupra țării cuvîntul
de îngimfare, ar trebui să vedem că era fatal să-l
arunce, tot așa după cum e fatal ca Teodor Rosetti
să mințе, Titu Maiorescu să dea lecții de morală apli-
cată și de metod intuitiv practică și Carp să pacifice
Europa.

Era fatal cuvîntul de îngimfare pe buzile primului-
ministru. Apoi, cînd a mai fost el prim-ministru pen-
tru ca, fără să vrea, să nu pomenească cuvîntul de
îngimfare?

Cînd era sublocotenent, într-o manevră, îi crăpă
pantalonii, nu la pulpă, și cînd un sergent din baterie

fi atrage atenția, Gogu Manu răspunde îngîmfat: „Sunt sublocotenent, am învățat strategia și eu am descoperit supapele de siguranță în momentele grele!”

5 Era mic, de vro 8 ani; trăia răposatul său părinte. Îl trimisese să întrebe de un amic al său, un boier mare. Cine ești d-ta, îl întreabă o jupîneasă? Copilul Gogu Manu răspunde:

— Spune-i banului B.. că sunt fiul lui Iancu Manu!

10 Cînd era pe malul Dunărei înainte d-a se hotări să o tulească spre București, izbutește să trimeată la Nicopole următoarele cuvinte adresate comandantului suprem al cetății:

— Încetați cu tunurile; generalul Manu este în fruntea armatei române!

15 Ce e drept, turcii n-au ascultat, dar generalul i-a desprețuit și, vorba lui Cuza, în loc d-a da piept cu ei, a dat dosul... spre București.

20 Cînd i s-a pus la mîna gradul de general, după ce s-a pozat cu sabia în teacă, cu sabia scoasă, cu untun de oțel, călare și pe jos etc. etc., un amic al său ne asigură că și-a pozat mîna dreaptă și mîna stîngă de la cot în jos și a scris pe fotografii:

„Minele generalului Manu!”

25 În sfîrșit, s-a hotărît să-și pozeze hainele, dar, fiindcă s-a hotărît să și le pozeze imediat după primele bubuituri din război, n-a vrut să pozeze decît tunica și, cu toate insistențele fotografului, a refuzat de a-i prezenta și pantalonii.

30 Ca firea generalului trebuie să fie și stilul lui. Și e fatal ca actualul prim-ministru să zică: îngîmfare regală, îngîmfare națională, îngîmfarea secolului lui Ștefan cel Mare, îngîmfarea lui Ludovic XIV, îngîmfarea regatului României etc., etc.

35 A mai spus generalul altele și mai și în discursul său, ca „împărtășirea împreună”, dar aceasta a fost o simplă eroare. Generalul credea că m. s. regele și m.-sa regina se împărtășesc la Anul nou cu sfînta grijanie.

40 Din toate acestea reiese un lucru foarte clar: ridicolul celor cari se miră că generalul a zis îngîmfare în loc de mindrie sau fală. Apoi noi credem că era fatal

să zică astfel militarul acoperit de glorie la defileul dintre cele două șiruri de... tei de la șosea!

Ce naivi sunt cei cari să miră de îngîmfarea generalului Manu! Mine poimîne o să-i vedem strigînd:

5 — A mințit Teodor Rosetti!

— A moștenit un călugăr Pake Protopopescu!

— Jak Negruzzi a făcut o poezie neroadă.

— Al. Lahovari se crede boier!

— Ghermani zice vîlută în loc de valută! etc., etc.

10 Dar desigur că pe această cale acești publiciști vor descoperi și se vor mira că apele curg la vale și bivoli nu zboară.

Generalul Gogu-Manu a vorbit regelui așa cum trebuia să vorbească un Gogu-Man.

15 Ei, ce? nu vă așteptați la aceasta? Atît mai rău pentru cine înțelege așa de greu și atît de tîrziu lucruri atît de ușoare.

LITTRÉ ȘI GOGU-MANU

Știam, eram sigur că vorba românească *îngîmfare* corespunde exact cu cuvîntul franțuzesc *fatuité*; cu toate acestea, m-am adresat la genialul nostru savant, filolog, istoric și literat d-l Hașdeu și l-am întrebat dacă *îngîmfare* este exact *fatuité* și d-sa mi-a răspuns:

— Aceste două cuvinte corespund tot atît de exact ca și *goguman* cu *sot*.

Atunci am căutat cuvîntul *fatuité* în dicționarul lui Littré.

Și am găsit multe în această capodoperă de lucrare specială. Să nu mai insist asupra noțiunilor de *pretenție*, de *încredere*, de *orbire*, de *grandomanie*, de *siguranță*, de *vanitate* etc., etc., toate nejustificate din partea omului coprins de *fatuitate*, adică pe românește de *îngîmfare*. Exemple se pot da cîte vrei de oameni cari au avut *pretenții* nejustificate și de oameni politici, și de literați, și de pictori, și de muzicanți, și de sculptori.

La noi, Cantacuzino-Nababul crede că onoarea țarei se poate suprapune în toată întinderea ei peste onoarea lui fără a i-o întrece; Carp se socotește egal în capacitate cu Bismark, Macedonski se crede superior lui Eminescu, Maiorescu se crede un critic serios și imparțial, Ghermani un finanțiar de stat; Panu un șef de partid; Jak Negruzzi un orator căruia nu i-a venit timpul ca să dovedească ce poate; Pacu un reformator al bisericei; Lahovari boier de neam; Blaremborg român neaș din Finlanda; V. A. Urechia admirator al lui Rosetti; senatorul Tufelica orator al junimiștilor etc., etc. Tot așa credea țiganul că a uitat țigănește,

sirbul că va scoate luna din puț și ovreiu că a plecat la bătălie.

Dar să trecem peste toate aceste nuanțe de înțelesuri pe cari le găsești în omul *îngîmfat*.

Littré ne spune că în *îngîmfare* (*fatuité*) se coprinde o bună doză de *obraznicie*. Omul *îngîmfat* este *obraznic*, vorbește grosolan, strigă în biserică, injură înaintea icoanelor la care se închină ceilalți, trece înaintea tuturor, dă brînci celui d-alături, este grosolan și îndrăzneț la cuvînt, este teribil cu cei mici, desprețuiește în cuvînt, în scris și în gest pe semenii săi, inferiori, egali sau superiori lui.

Și, cu toate acestea, după părerea generalului Manu, *românul este un neam îngîmfat*, stare sufletească de care este pe jumătate, cel puțin, responsabil m.s. regele Carol I, căci, după același general, m.s. regele a procurat națiunii românești 25 de ani de zile de *mulțumire* și de *îngîmfare*.

Littré ne spune că *îngîmfarea* (*fatuité*) nu este străină de *nebunie*. Îngîmfatul calcă bunul-simț, trece măsura omului întreg la cap, are scaunul minții răsturnat, desprețuiește și calcă în picioare orice adevăr pe care nu l-a înțeles și l-au descoperit alții, nu se cunoaște absolut pe el și pe cei dimprejurul lui, are halucinație din minie și ambiție, are melancolii și desperări cari inspiră milă oamenilor sănătoși, să revoltă, să năpustește și adeseaori moare în convulsii de neputincios luat din iele, regretînd că D-zeu l-a făcut atît de mare și de genial într-un popor atît de mic și de nerod.

Toți nebunii cari au sfîrșit cu serioasele conversații cu Cezar și Alexandru cel Mare, toți cei cari au sfîrșit prin a se crede Omer, Rafael, Napoleon, Kant, Galileu, Luther, Papa și Isus, toți au debutat prin *îngîmfare*, printr-un mers excepțional și printr-un despreț manifest al universului întreg.

Și, cu toate acestea, generalul Manu spune m.-sale regelui că țara românească este o țară care se *îngîmfă* de 25 de ani sub domnia m.-sale!

Dar să venim la bunul-simț al românului. Despre *îngîmfat*, românul, în basmele, în poeziile, în pildele și în vorba lui de toate zilele are fraze caracteristice

și aproape stereotipe cari descriu starea intelectuală morbidă a *îngîmfărei*, a *îngîmfatului*.

5 Ca atitudine, mișcări, adică ca plasticitate, îngîmfatul se deosebește de ceilalți oameni și românul îl descrie minunat; să luăm numai cîteva fraze d-ale lui:

Îngîmfatul:

merge cu nasul în sus;

cînd vorbește îți scoate ochii cu mîinele;

calcă ca din pod;

10 *umblă ca vodă prin lobodă;*

să nu-i atingi călcîile cu umbra că sare în sus d-un stînjîn;

dă coate în biserică;

nu-i ajungi cu strămurarea la nas; etc., etc.

15 Ca stare psihică:

Îngîmfatul ar răsturna lumea dacă Dumnezeu ar mai fi făcut unul ca el;

se miră că popa a început cazania, deși n-a sosit el;

satul e prost că nu-l aude ce gîndește;

20 *suntem la ziua d-apoi, că nu-i el, ci suntem noi;*
și-i foarte necaz că coșofana are coada prea lungă;
etc., etc.

Ca stare patologică:

îngîmfatul despică muntele cu pumnul;

25 *la trîntă biruiește,*
la minte prididește,

dar nu se trîntește

și nici nu vorbește

fiindcă nu-ntîlnește

30 *nici zmeu*

nici Dumnezeu!

etc., etc., etc.

Concluzie:

35 După generalul Manu, poporul românesc, pe lîngă altele mai mici, este un popor *obraznic* și *nebun*, iar

m.s. regele este vinovatul de căpetenie care în timp de 25 ani i-a făcut să-și piarză cuviința și mințile.

5 Maiestate, eu ca sergent de artilerie, fără o mină și cu un picior de lemn, cu „trecerea Dunărei“ și cu „virtutea militară“, vă cer iertare, dar discursul generalului Manu s-ar putea tălmăci și mai rău dacă eu, ca român și ca soldat, pe general nu l-aș desprețui și pe maiestatea voastră nu v-aș iubi.

„SĂ LE“ ÎN LOC DE „SĂ SE“!!!

„Rectificare. În *Monitorul Oficial*, no. 215 din 3 ianuarie curent, la pagina 4978, coloana II, rîndul 7, strecurîndu-se o eroare de tipar la o singură literă, se va citi « să le » în loc de « să se »“.

(*Monitorul Oficial*, 9 ian.)

Naivitățile sau impertinențele primului ministru, primului Gogu-Manu ca prim-ministru, cresc, se înmulțesc cu o repeziciune de fulger; abia prididește *Monitorul Oficial* cu atîtea buclucuri pe cari le comite și le tipărește generalul.

După faimosul discurs, vine rectificarea lui; după rectificarea lui va veni adnotarea lui, după adnotare comentariile lui, după comentarii... generalul se va da peste cap... tot în *Monitorul Oficial*.

Cînd am citit discursul, și eu, ca și ceilalți, am crezut că este o glumă, că nu e adevărat, că mă înșală ochii, că am uitat să citesc?

Cînd am citit *rectificarea lui* și eu, ca și ceilalți, am crezut că n-am găsit ochelarii cu care să învăț a citi, vorba lui Anton Pann.

Ce e drept, datorim mult generalului Manu. Cu toate suferințele pricinuite de *influență*, mulți au ris, au chefuit, au leșinat de ris pe contul generalului. Suntem datori dar lui momentele de veselie, într-un an atît de trist și de zăpăcit. Paulus a fost bătut de generalul Manu. Să zice chiar că primul caraghios, citind comediile celui d-al doilea, ar fi exclamat: „Păcat că nu m-am născut în Țara Românească... Ajungeam în lo-ul lui Manu!“

Cine nu cunoaște discursul, faimosul discurs al generalului Manu pronunțat în fața m.-sale regelui?

Dar *rectificarea lui*? Rectificarea lui este bună pentru melancolici, căci vor ride cu lacrimi citind-o și este periculoasă pentru oamenii veseli, căci vor leșina sau vor crăpa de ris.

Citiți, zice generalul, *să le*.... în loc de *să se*!!!.....

Autentic. *Monitorul Oficial* de la 9 ianuarie 1890.

Să le în loc de *să se*!! Ce-a vrut să zică generalul? Ce a vrut? Nu e vorba de ce a vrut, ci de ce a spus. A spus ceea ce cu greu s-ar califica.

Dar în românește a spune *să le*... și numai atît, este o obrăznicie, după cum obrăznicie și porcărie este a zice:

Să ne...

Să mă...

Să vă ...

Să-i....

Acum vă...

Poi vă...

Nu mă.... că te!... etc., etc.

A te opri pe particule, fără a pune nici substantiv, nici verb, în românește nu este permis nici în cafenea, darmită în *Monitorul Oficial* și mai ales cînd vorbești de maiestatele-lor regele și regina.

Ce-a vrut să facă generalul? Să fie prea scurt? Dar scurt este și se scurtează pe fiecare zi.

Ce-a vrut să zică? Iată un mister pe care trebuie să-l pipăim foarte ușor ca nu cumva să dăm peste o... o nu știu ce și nu știu cum. Și mai înainte de orice întrebăm pe generalul Manu: într-un salon, în fața doamnelor din elita socială, poate să zică: mă...mă... mă... că mă... că mă ... și vă... și vă... și vă...?!

Poate să vorbească astfel primul-ministru? Nu, de sigur. Cred că generalul a înțeles partea drolă... a acestui discurs. Atunci cum și-a permis ca, vorbind de o frază adresată M.M.L.L., să o rectifice astfel: „citiți *să le* în loc de *să se*“?

Ca și la discurs la *rectificarea lui*, dacă ar fi consultat pe *bucătar*, pe *fecior*, pe *vizitiu* și pe *rîndaș* desigur că ar fi făcut o rectificare mai deșteaptă și cel puțin mai cuviincioasă.

Dar mai este o parte și mai și! Întrebăm pe generalul Manu: într-un *salon* poate, dacă ar greși o *literă* în loc de alta, o labială în loc de alta, poate să zică: „Mă iertați doamnelor, am greșit, am zis litera cutare în loc de cutare și am vroit să zic..... în loc de...“?

Nu e așa că o rectificare în acest sens și în acest caz este o sub-li-ni-e-re?

Balzac credea, și întrucitva și Flaubert, că există un raport *intim* și *fatal* între om și numele lui.

În urma discursului și a rectificării lui Gogu-Manu, este o dovadă extraordinară că Balzac și Flaubert aveau uneori perfectă dreptate.

Dar să revenim. Ce-a vroit să zică generalul? Nu putem să-l lăsăm, că este prim-ministru și dovedește că ar trebui să fie șef de grajduri la m.-sa regele.

Ce-a vroit să zică? Ce-a înțeles prin rectificare? Cel puțin ce-a înțeles, căci ce-a spus este imposibil de discutat cu toate detaliile.

Fraza discursului era... „să se împărtășească împreună cu m.-sa regina. Adică m.-sa regele să se împărtășească împreună cu m.-sa regina. Și acum rectifică ca la grajd și ar vrea să zică că noi trebuie să citim.... Să le împărtășească împreună cu m.-sa regina“!!!

Atunci ce să le.... împărtășească? Ce să împărtășească împreună? Înainte de această frază stupidă generalul a spus în discurs: *Și una și alta*.

Să împărtășească dar m.s. regina cu m.s. regele „și una și alta“?

Ia ascultă, generale, eu sunt țăran și abia am ajuns la gradul de sergent, dar așa de prost la cuvânt și de gogoman la cap cum ești d-ta n-am fost niciodată.

Eu, cînd n-am știut ce să răspund m.-sale regelui, i-am strigat, ticăindu-mi inima: să trăiți! să trăiți! să trăiți! Și am scăpat cu fața curată.

Dar ea d-ta, d-le general, dacă aș fi vorbit chiar cînd eram de 8 ani, m-ar fi plesnit mama cu dosul palmei peste gură.

Nu știu dacă m-ai înțeles, dar eu nu te-am înțeles.

(p. 9)

UN MINISTRU

A apărut în ziarul *România liberă*, V, nr. 1.195, 6 iunie 1881, p. 2; nr. 1.196, 7 iunie 1881, p. 2; nr. 1.197, 9 iunie 1881, p. 2; nr. 1.201, 13 iunie 1881, p. 2.

Semnat: „Sugra“, anagrama lui „Argus“, pseudonim cu care sem-nase încă din 1880 mai multe foiletoane în același ziar.

Fiecare dintre cele patru foiletoane din *România liberă* au ca moto strofa:

„Știința-i a adus-o din Spania frumoasă,
Și joacă de minune fandango literar;
E-n stare să susție cu fața serioasă
Că gloaba Rosinantă era un armăsar“.

(Ron. Roman)

S-a retipărit antum într-o plachetă intitulată *Un ministru de Sugra*, București, Tip. Ștefan Michalescu, 1881, 28 p. Moto-ul este ti-părit pe copertă.

Placheta este dedicată:

„Domnului Dumitru Brătianu
Domnule,

Cînd ați suit treptele ministeriale, ați declarat într-un avînt de român mare la inimă și minte: «Trebuie să punem pe hoți la pușcărie, pe aceia cari speculă binele public în interesul lor, în carantină».

Drept ați grăit; și totuși v-ați înșelat cumplit, judecînd potrivit întru a dirige instrucțiunea publică pe acela care pururea a stors-o în interesul său. D-voastră veți înțelege îndestul că prin aceste pagine mi-am împlinit o datorie de conștiință.

Vi le dedic“.

SUGRA

După titlu, autorul dă explicații privind împrejurările care au determinat scrierea sa:

„Cu ocaziunea examenelor generale de licee în sesiunea de la mai, ziarul *L'Indépendance roumaine* a provocat un scandal fără asemuire în trecut. S-a insultat juriul examinator, s-a amenințat și se amenință cu casarea examenelor; s-a cerut destituirea rectorului Universității. S-a discutat. Unul din profesorii acuzați a răspuns. Nimeni însă n-a dat pe față pe izvoditorul scandalului. Era și bine ascuns.

Opiniunea publică se inducea în eroare.

Trebuia dar sfîșiate aparențele la adăpostul cărora se răsfața cel vinovat“.

Nu s-a mai retipărit în periodice sau în volum, nici antum, nici postum.

Reproducem textul din plachetă.

Vasile Boerescu (1830—1883) — profesor la Facultatea de drept din București, militant pentru Unire. În 1881, ministru de externe în cabinetul Ion Brătianu.

Petre I. Cernătescu (1825—1892) — profesor de istorie universală la Universitatea din București.

Ioan Crăciunescu (1845—1909) — profesor de pedagogie și estetică la Universitatea din București.

(p.31) MI-CARÉME

A apărut în ziarul *România liberă*, VI, nr. 1.428, 21 martie 1882, p. 2—3.

Semnăt: „Argus“. N-a fost niciodată reproduc. Nu s-a tipărit în volum.

Ediția de față reproduce textul din *România liberă*.

La Roquette — veche închisoare din Paris, construită în 1830 și dărîmată în 1900.

(p.37) CORRESPONDENȚĂ PARIZIANĂ. IMPRESIUNI

A apărut în ziarul *România liberă*, VI, nr. 1.457, 28 aprilie 1882, p. 2—3.

Semnăt: „Argus“. Datat din Paris, 1 mai 1882, dată la care Delavrancea credea că va apărea în *România liberă*.

Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum.

Ediția prezintă reproduce textul din *România liberă*.

Leon Gambetta (1838—1883) — avocat și om politic francez, fervent republican, mare orator; contribuie la căderea imperiului, orga-

nizează rezistența din 1871. În 1881, după succesul Uniunii republicane, este prim-ministru de la 14 noiembrie 1881 la 27 ianuarie 1882, cînd atacurile radicalilor privind problema proiectului de reformă a *Constituției* îl înlătură de la guvern.

Charles de Freycinet — inginer de mine, colaborator al lui Gambetta; îl urmează pe acesta la președinția Consiliului de Miniștri în februarie 1882. Academician francez.

(p.43) CORRESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

A apărut în ziarul *România liberă*, VI, nr. 1.490, 9 iunie 1882, p. 2. Semnat: „Argus“.

Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum. Ediția prezintă reproduce textul din *România liberă*.

Kaunitz-Reitberg (Wenzel Anton, conte, apoi prinț, 1711—1794) — om politic austriac, cancelar sub Maria Thereza, Iosif al II-lea și Leopold al II-lea; conduce politica externă a Austriei timp de 40 de ani.

Doctrina Monroe — ansamblu de principii politice enunțate de James Monroe în mesajul anual al Congresului Statelor Unite la 2 decembrie 1823, în baza cărora continentul american nu mai putea fi colonizat, îndeosebi de europeni.

Cumille Barrère (1851—1940) — diplomat francez, ambasador la Roma. Contribuie la apropierea franco-italiană.

Waddington (William Henry — 1826—1894) — om politic, arheolog și numismat francez.

(p.49) INAUGURAREA MONUMENTULUI LUI MICHELET

A apărut în ziarul *România liberă*, VI, nr. 1.517, 11 iulie 1882, p. 2—3, de unde îl reproducem.

Semnăt: „Argus“. Datat: „Paris, 1 iulie“.

Nu s-a retipărit niciodată, nici în volum, nici în periodice.

Antonin Mercié (1845—1916) — sculptor și pictor francez. Printre operele sale de seamă: *Gloria victis*, aflat la curtea de onoare a Primăriei din Paris, monumentul lui Alfred de Musset, monumentul lui Jules Michelet.

Casimir Delavigne (1793—1843) — poet și autor dramatic francez, în a cărui operă se întîlnește structura clasică și culoarea romantică.

Jean Jacques Régis de Cambacérès (1753—1824) — duce de Parma, jurist și om politic francez; contribuie la elaborarea Codului lui Napoleon I.

Barye (Antoine Louis, 1796—1875) — sculptor francez. Sculpturile sale *Leul și șarpele*, *Leul culcat*, *Jaguar devorind un iepure* sint realizate după îndelungi studii ale animalelor din Grădina Plantelor din Paris. (Delavrancea ortografiază greșit Barrye.)

Soulié (Melchior-Frédéric, (1800—1847) — romancier și autor dramatic francez.

Buloz (Francois, 1804—1877) — jurnalist francez, redactor-șef la *Revue des Deux Mondes*.

Pelletan Camille (1846—1915), ministru al marinei, om politic și jurnalist francez, radical, anticlerical.

(p.56) CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ. SUFRAGIUL UNIVERSAL ȘI MITINGURI

A apărut în ziarul *România liberă*, VI, nr. 1.606, 29 octombrie 1882, p. 2.

Semnat: „Argus“. Datat: „Paris, 2 noiembrie“.

Nu s-a reproduș niciodată, nici în periodice, nici în volum.

Reproducem textul din *România liberă*.

Dufaure Armand (1798—1881) — avocat și om politic francez, ministru de justiție în 1871, după demisia lui Leon Gambetta, președinte al consiliului în 1876 și 1877—1879.

Duclerc Charles Théodore-Eugène (1812—1888) — om politic francez, ministru al afacerilor externe și președinte al consiliului în 1882, după Freycinet.

(p.62) CORESPONDENȚĂ PARIZIANĂ

A apărut în ziarul *România liberă*, VII, nr. 1.676, 27 ianuarie 1883, p. 2. Semnat: „Argus“. Datat: „Paris, 28 ianuarie 1883“, dată la care Delavrancea credea că va apărea în *România liberă*.

Nu s-a retipărit niciodată, nici în vreun periodic, nici în volum.

Semnalat de A. Martin în *B. Delavrancea, Opere*, II, E.S.P.L.A., 1954, p. 379. Reproducem textul din *România liberă*.

Thiers Adolphe (1797—1877) — om politic, jurnalist și istoric francez, președinte al Republicii Franceze în 1871, șef al opoziției republicane.

Jérôme Napoléon Bonaparte (1822—1891), senator și ministru în al doilea Imperiu, partizan al unității Italiei; se opune violent politicii imperiale după 1860.

Aumale (Henri Eugène Philippe d'Orléans, duc d'Aumale, 1822—1897) — al patrulea fiu al lui Ludovic-Filip, guvernator al posesiunilor franceze din Africa.

Aristide (540—468 î.e.n.) — om de stat atenian, supranumit „cel Drept“; ia parte la bătălia de la Maraton. Ostracizat de rivalul său Temistocle, este chemat din nou la Atena, când perșii amenință cetatea și Aristide se distinge din nou în lupta de la Salamina.

Delavrancea își exprimase părerea despre Leon Gambetta cu câteva zile înainte de redactarea *Corespondenței pariziene*, într-o scrisoare adresată Mărgăritei Miller-Verghi la 6 ianuarie 1883:

„Moartea celui mai mare om al Franței ca orator, politic și minte vastă, proprie d-a înfrîna turpitudinile omenești, m-a abătut, m-a descurajat, a mărit scepticismul cu care mă lupt de atîta vreme [...]. Mă supără toate și libertatea ce iubesc ca ochii din cap m-a părăsit. Un cer cu nori e prea posomorît; un cer senin și limpede ca lacrima e prea indiferent; ploaia e o murdărie de care se descarcă cerul; veselie vreunui uvrier e brutală; iubirea e un egoism cu două fețe; amicia, în fine, și ea e monotonă. Numai fatalitatea e mare, oarbă, crudă, canalicie, eternă. Ea e tiranul. Ea e voința și legea.

În așa stare de nemulțumire m-a găsit scrisoarea ta. Venisem de la înmormîntarea a d-o mie de ori nefericitului de geniu Gambetta. Nu pot citi nimic despre el. Îl iubeam. Mi-era un ideal pentru mai toate preocupățiunile vieții mele...”

(p.68) DOMNULE REDACTOR

A apărut în ziarul *România liberă*, VII, nr. 1.688, 11 februarie 1883, p. 1., la rubrica „București, 10 februarie“; nr. 1.694, 18 februarie 1883, p. 1, precedat de următoarea notă:

„Un amic ne trimete din Liège o prețioasă dare de seamă asupra unei noi broșure apărută acolo în lăudabilul și cavalerescul scop de-a apăra drepturile românilor în grava problemă ce frămîntă actualmente sagacitatea puterilor europene.

În restrînte se cunosc adevărații prieteni și ne grăbim a ne uni cu îndatoritorul nostru corespondent spre a exprima vocii nepărtinitoare ce se ridică din Liège cordialele noastre mulțumiri.

Pe lingă datoria ce avem de a ne ținea în curent cu tot ceea ce se zice și se petrece în Europa cu privire la Dunăre, ne facem o deosebită plăcere publicînd analiza primită de pe țărmurile Meusei“.

Semnat: „Traian“. Primul articol este datat: „Liège, 17 februarie 1883“, conținând pe această dată de apariție a dării sale de seamă; al doilea, cu aceeași semnătură, datat: „Liège, 12 februarie 1883“.

Sub semnătura „Argus“, la 9 iunie 1882, Delavrancea consideră poziția Franței în problema Dunării „un atentat la demnitatea și independența României“.

Cursivitatea traducerii și unitatea de stil a fragmentelor citate și a comentariilor lui „Traian“-Delavrancea, precum și faptul că mai târziu, în parlament, își va zice „țăran de la Dunăre“, lasă loc ipotezei că autorul broșurei pe care o analizează ar putea fi însuși Delavrancea, deși autorul declară că a venit prima oară în România în 1857 și a mers pe Dunăre de la Porțile-de-Fier până în Delta.

Reproducem textul din ziarul *România liberă*.

Saint-Vallier — comitat la nord de Tournon.

(p. 75) BUCUREȘTI, 15 IANUARIE [1885]

A apărut în ziarul *Voința națională*, II, nr. 150, 16 ianuarie 1885, p. 1. Nesemnat.

Articolul a fost reprodus în *Voința națională*, II, nr. 413, 11 decembrie 1885, p. 1, și repetat în nr. 416, 14 decembrie 1885, p. 1, cu titlul: *D. Barbu Ștef. (de la Vrancea)*, însoțit de specificația următoare, care afirmă paternitatea lui Delavrancea:

„Reproducem următorul articol al d-lui Barbu Ștef. (de la Vrancea), publicat în *Voința națională* de la 16 ianuarie 1885; ținem la dispoziție oricui manuscrisul d-lui Barbu Ștef. (de la Vrancea)“.

După reproducerea integrală a articolului se adaugă: „Până aici am avut de a face cu d. Barbu Ștef. (de la Vrancea) ediția I; acum să ascultăm pe d. Barbu Ștef. (de la Vrancea) ediția II, adică în calitate de prim-redactor al *Epocei*, și să reproducem un fragment din articolul, semnat *De la Vrancea, Abstracția în discuții* de la 27 noiembrie 1885“.

Urmarea a fost o provocare la duel a redactorului de la *Voința națională*, care însă nu s-a declarat. Al. G. Djuvara, ca secretar de redacție, a luat asupra sa vinovăția, și în ziua de 17 decembrie 1885 spadele s-au încredințat, așa cum arată procesul-verbal publicat în *L'Étoile roumaine* și reprodus în *Voința națională*, II, nr. 420, 19 decembrie 1885, p. 3.

După șase pase de cite 3 minute, în care Delavrancea a primit o ușoară zgîrietură la brațul drept, Al. G. Djuvara n-a mai vrut să lupte. La 19 decembrie 1885, Delavrancea răspunde în *Epoca*, I, nr. 29, p. 2, prin articolul *Lașii*.

Reproducem textul din *Voința națională*, II, nr. 150, 16 ianuarie 1885, p. 1.

(p. 79) CUM SUNTEM GUVERNĂȚI

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 2, 17 noiembrie 1885, p. 1. Semnat: „de la Vrancea“.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum.

Semnalat de Lucian Predescu, în *Barbu Delavrancea*, București, f.a., p. 113.

În ediția prezentă se reproduce textul din *Epoca*.

Tubalcain — personaj biblic, descendent al lui Cain și strămoșul mitic al fierarilor, născut către anul 2975 înaintea erei noastre. Numele, ca și îndeletnicirea personajului sînt asemănătoare cu ale lui Vulcan-Hefaistos din legendele grecilor antici.

(p. 84) URIAȘILOR DE LA „ÉTOILE ROUMAINE“

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 4, 20 noiembrie 1885, p. 1. Semnat: „Mirmidon“.

N-a fost niciodată reprodus, nici în volum, nici în periodic.

Reproducem textul din ziarul *Epoca*.

Deși Delavrancea-Mirmidon vorbește de un „sir Pandarus al Troiei“, credem că de fapt se gîndea la legenda lui Pandarus cretanul, caracterizat prin avariție și voracitate, prin mărturii false în favoarea lui Tantal, care a furat ciinele de aur din templul lui Jupiter din Creta și, drept pedeapsă, a fost schimbat în piatră.

Pandarus din *Iliada* era fiul lui Lycaon și a sărit în ajutorul troienilor. Zeul Apolo, care-l iubea, i-a dăruit un arc și l-a învățat cum să se slujească de el. Acest Pandarus s-a remarcat prin curajul său, a rănit pe Menelaus și a pierit sub loviturile lui Diomedea.

Tonul acestui scurt articol-pamflet nu permite să ne gîndim la Pandarus al Troiei, ci la primul personaj mitologic menționat.

Djuvara Trandafir (1856–1935) — membru în Comisia europeană a Dunării. *Coarde sparte*, volumul său de poezii, apare la București, în 1884, poezii lipsite de valoare, date din Brăila natală, Amsterdam, Paris; Trandafir Djuvara era șeful diviziunii politice din Ministerul de externe în 1885.

Articolul la care se referă Delavrancea este *La rage des Mirmidons* din *L'Étoile roumaine*, I, nr. 5, 19 noiembrie 1885, nesemnat decît cu trei stele. Pseudonimul „Mirmidon“ reiese clar că a fost folosit de redac-

lorii *Epocii*, Delavrancea și Vlahuță, nu numai de Vlahuță. Articolele semnate „Mirmidon“ n-au fost toate incluse de Vlahuță în volume antume, poetul știind că unele nu-i aparțineau. Printre acestea, *Visul d-lui Brătianu* și *Visul regelui* îi aparțin cu siguranță lui Delavrancea, oricât de sumară analiză de vocabular, stil și concepție s-ar face, deși ele au fost cuprinse în ediția *At. Vlahuță, Scrieri alese*, din 1963.

(p. 86)

ABSTRACTIA ÎN DISCUȚII

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 9, 27 noiembrie 1885, p. 1. Semnat: „De la Vrancea“. Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum. Menționat de Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 113.

Reproducem textul din ziarul *Epoca*.

Stolojan Anastase (1836—1901) — magistrat și om politic, ministru al agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor între 2 februarie 1885 și 17 octombrie 1886.

Cîmpineanu Ion (1841—1888) — om politic, ministru de domenii între 1 aprilie 1883 și 2 februarie 1885; ministru de externe de la 2 februarie la 28 octombrie 1885.

Marțian P. Dionisie (1829—1865) — publicist, director general al statisticii din București.

(p. 91) „FIII POPORULUI“ ȘI „SĂRĂCIA“ POPORULUI

A apărut în ziarul „*Epoca*“, I, nr. 16, 5 decembrie 1885, p. 1. Semnat: „De la Vrancea“. Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum. Menționat de Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 113.

Prezenta ediție reproduce textul din ziarul *Epoca*.

(p. 96)

LAȘII

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 29, 19 decembrie 1885, p. 2. Semnat: „de la Vrancea“.

Nu s-a reproduș niciodată în vreun periodic sau în volum. Menționat de Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 113.

Reproducem textul din ziarul *Epoca*.

(p. 98)

PREMIERUL NĂZDRĂVAN

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 30, 20 decembrie 1885, p. 2. Semnat: „de la Vrancea“.

Nu s-a republicat niciodată, nici în periodice, nici în volum. Semnalat de Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 113.

444

Reproducem textul din ziarul *Epoca*.

Cu mai puțin de o lună înainte, la 27 noiembrie 1885, în articolul său *Abstractia în discuții*, Delavrancea spunea despre I. Brătianu: „...Numai el singur face crimpeie de legi și le distruge, inventînd miniștri și răsturnîndu-i...“, idee comună cu a articolului-pamflet *Premierul năzdrăvan*.

Nacu Constantin (1844—1920) — profesor de drept civil la Universitatea din București. A făcut parte din comisia de profesori care au aprobat teza de licență în drept a lui Delavrancea. În guvernul I. Brătianu este ministru de justiție de la 2 februarie la 16 decembrie 1885; ministru de finanțe de la 16 decembrie 1885 la 1 martie 1888.

(p. 102)

CURIERUL BĂILOR

Au apărut trei numere cu același titlu în ziarul *Românul*, XXX, 27 iulie 1886, p. 646—647; 29 iulie 1886, p. 650; 31 iulie 1886, p. 658. Am dat numerotare romană și am păstrat o singură dată titlul reportajelor lui Delavrancea. Semnat: „Viator“.

Trebuie menționat că așa cum în *Epoca* din 1885 sub pseudonimul „Mirmidon“ scrie și Delavrancea, și Vlahuță, la *Românul* din 1886—1887, semnează cu pseudonimul „Viator“ nu numai Delavrancea, ci și alți corespondenți ocazionali. Analiza limbii și a stilului demonstrează clar că „Viator“ din 29 iulie 1887, care semnează *Curierul băilor. Bălățești*, nu are nimic comun cu „Viator“-Delavrancea, care în acel an publica volumul său *Trubadurul*.

N-au fost niciodată semnalate aceste reportaje, nici reproduse în periodice sau în volum.

Prezenta ediție reproduce textul din ziarul *Românul*.

Colaborarea lui Delavrancea la ziarul *Românul* este explicabilă prin admirația sa nedezmîntită față de C.A. Rosetti, întemeietorul ziarului, și prin prietenia care l-a legat de fiul acestuia, Vintilă C.A. Rosetti, în 1886 director al ziarului.

În același timp, scriitorul publica în *Epoca* și în *Lupta* lui G. Panu, ceea ce pe plan ideologic ar fi de neconceput: la un ziar liberal, la altul conservator și la ziarul radicalului G. Panu. Delavrancea este încă în căutarea drumului, iar personalitatea sa, plină de făgăduințe, atrage simpatia și interesul a numeroase cercuri de intelectuali și oameni politici angajați în lupta de idei a epocii și incontestabil, mulți dintre ei de bună-credință în efortul spre progresul obștesc.

Romniceanu Grigore (1845—1915) — medic primar al spitalelor de copii și al Eforiei, decan al Facultății de medicină între 1886 și 1894.

445

La grande Duchesse de Gérolstein — personaj din opera cu același nume a compozitorului francez, de origine germană, *Jacques Offenbach*.

Sfintul Laurențiu — martir creștin din Spania (210—258), torturat pe un grătar de fier înroșit în foc.

(p. 113) ȘEPT ZILE LA CONSTANȚA. NOTE CONSTANȚIANE.
MEMORIU „PRO NASONE“

A apărut în ziarul *Românul*, XXX, 2 septembrie 1886, p. 765—766; 3 septembrie 1886, p. 770; 4 septembrie 1886, p. 774; 10 septembrie 1886, p. 794; 15 septembrie 1886, p. 806; 16 septembrie 1886, p. 810.

Deși titlul anunță un reportaj a șapte zile petrecute la Constanța, numărul foiletoanelor este doar de șase, toate purtând același titlu, pe care noi l-am folosit o singură dată, marcind cele șase părți ale reportajului prin cifre romane, așa cum a făcut-o de altfel și Delavrancea. Semnat: „Viator“.

N-a fost niciodată retipărit și nici semnalat antum. Comentat de Emilia Șt. Milicescu în „*Delavrancea la Constanța în 1886*, în revista *Tomis*, III, nr. 6, iunie 1968, p. 7.

Reproducem textul din ziarul *Românul*.

Opreanu Remus (1844—1908) — magistrat, prefect de Dobrogea.

Unter den Linden — bulevard în Berlin, care pleacă de la Poarta de Brandenburg; în traducere: „Sub tei“.

Ganymede — în mitologia greacă, fiul lui Tros, de o mare frumusețe, pe care Zeus, sub înfățișarea unui vultur, îl răpește de lângă turma lui și-l duce în Olimp, unde îi încredințează misiunea de paharnic al zeilor.

Mehmet-pașa (1822—1884) — om politic otoman, șeful partidului progresist, guvernator al Siriei, condamnat la moarte ca vinovat de asasinarea lui Abdulasiz.

Castellamare (di Stabia) — port al Italiei în golful Neapol.

Poenaru-Bordea Ioan (1842 - ?) — magistrat; deputat liberal.

Orsini — familie rivală familiei Colonna, în evul mediu (Roma).

Colonna — familie celebră în evul mediu pentru rolul pe care l-a jucat în istoria papalității.

Massimo — familie princiară din Roma în secolul al XIX-lea, care pretindea că se trage din *Fabius Maximus Verrucosus*, zis „Cunctator“ (275—203 î.e.n.), dictator roman, a cărui tactică în războiul cu cartaginezii a fost hărțuirea și slăbirea dușmanilor prin prelungirea războiului.

Barberini — familie de origine florentină, stabilită la Roma în secolul al XVI-lea.

Culoglu Emanoil — ziarist și avocat, coleg de redacție al lui Delavrancea atât la *Democrația*, cât și la *Voința națională*.

Fortuny Mariano (1838—1874) — pictor spaniol care însoțește în 1860 armatele în războiul din Maroc. Tablourile inspirate de tipurile marocane la care se referă Delavrancea pot fi *Sărbători de kabili și de negri*, *Odalisca*, *Obiceiuri marocane*.

Ziem Felix (1821—1911) — pictor francez, ale cărui tablouri, cu subiecte din Provența, Veneția și din Orient în cea mai mare parte, Delavrancea le-a putut vedea în colecția orașului Paris.

Stanley John Rowlands, sir Henry Morton (1841—1904), ziarist și călător englez. Însărcinat să regăsească pe Livingstone în Africa ecuatorială, el reușește după 11 luni să-l descopere pe malul lacului Tanganica. Ulterior, el explorează lacurile Victoria și Uganda, descoperă lacul Leopold al II-lea și merge pe cursul râului Congo până la Oceanul Atlantic.

Savorgnan de Brazza Pierre (1852—1905) — explorator francez de origine italiană; merge pe urmele lui Stanley în Congo.

Ferrari Gaudenzio (1480—1546) — pictor, sculptor și arhitect italian, elev al lui Leonardo da Vinci.

Gabrielescu Grigore — vestit tenor român, angajat al Operei de la Scala din Milano; organizează și conduce conservatorul „Cornetti“ din Craiova.

(p. 135) BEIZADEAUA (PORTRET POPULAR)

A apărut în ziarul *Epoca*, I, nr. 288, 8/20 noiembrie 1886, p. 2, la rubrica „Dintr-o zi într-alta“. Semnat: „Fra“.

N-a fost reprodus niciodată, nici în periodice, nici în volum. N-a fost semnalat de presa timpului.

Menționat de Emilia Șt. Milicescu, *op. cit.*, p. 40.

Reproducem textul din ziarul *Epoca*.

Beizadeaua — nume ce se da în epocă lui Grigore Mihai Sturdza, poreclit „Vițelul“ (1821—1901), fiul domnului Mihail Sturdza. A contribuit la înăbușirea mișcării revoluționare din Moldova în 1848; a făcut parte din armata otomană sub numele de Muklis-pașa. În 1859 a candidat la tronul Moldovei.

(p. 141) LA HERĂȘTI

A apărut în ziarul *Românul*, XXXII, 27 iulie 1887, p. 646—647. Semnat: „Vr...“

N-a fost reprodus în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din ziarul *Românul*.

(p. 146) CONSERVATORISM ȘI NEOCONSERVATORISM

A apărut în ziarul *Voința națională*, V, nr. 1.018, 20 ianuarie 1888, p. 1, la rubrica „București”; nr. 1.019, 21 ianuarie 1888, p. 1. Semnat: „Barbu Ștef. de la Vrancea”.

Am dat o singură dată titlul, notind cu cifre romane cele două părți ale articolului.

Nu s-a retipărit în periodice sau în volum. N-a fost niciodată semnalat de materialele bibliografice.

Reproducem textul din ziarul *Voința națională*.

(p. 160) SCRISOARE DESCHISĂ D-LUI GEORGE BIBESCU

A apărut în ziarul *Voința națională*, V, nr. 1.020, 22 ianuarie 1888, p. 3. Semnat: „Un oltean”.

Nu s-a retipărit în periodice și nici în volum.

N-a fost menționat de materialele bibliografice.

Reproducem textul din *Voința națională*.

(p. 165) NEOCONSERVATORISM ȘI INSTINCTE

A apărut în ziarul *Voința națională*, V, nr. 1.021, 23 ianuarie 1888, p. 1. Semnat: „Barbu Ștef. de la Vrancea”.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost semnalat de materialele bibliografice.

Reproducem textul din *Voința națională*.

(p. 171) A DOUA SCRISOARE DESCHISĂ PRINȚULUI
GEORGE BIBESCU

A apărut în ziarul *Voința națională*, V, nr. 1.039, 16 februarie 1888, p. 1. Semnat: „Un oltean”. Nu s-a reprodus în nici un periodic sau volum. N-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Voința națională*.

Absalon — fiul lui David, care conspiră contra tatălui său. Pe când fuzea din Ierusalim, părul lui lung i se prinde în crengile unui copac, unde rămâne suspendat. Joab, care-l urmărea, îl omoară.

(p. 175) SCRISOARE DESCHISĂ CĂTRE DOMNIȘORUL
ALEXANDRU CUZA

A apărut în ziarul *Voința națională*, V, nr. 1041, 18 februarie 1888, p. 1.

Semnat: „Un oltean”. Nu s-a reprodus în nici un periodic sau volum. N-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Voința națională*.

(p. 181) LATUL SABIEI

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 24, 12 aprilie 1888, p. 1-2. Nesemnat. Nu s-a reprodus niciodată în vreun periodic sau volum nici antum, nici postum; n-a fost semnalat de materialele bibliografice.

Reproducem textul din ziarul *Democrația*.

Se știe că Delavrancea a fost timp de doi ani redactor principal și secretar de redacție permanent al ziarului *Democrația*, înființat de liberali în vederea folosirii lui Delavrancea, a cărui forță combativă în presă se dovedise în scurtul timp al colaborării sale la *Epoca* în 1885 și la *Lupta* în 1886—1887. Fiind obligat deseori să scrie două-trei articole pe zi, scriitorul a renunțat la semnătură. În felul acesta lăsa să se creadă că forțele gazetei sînt mult mai numeroase decît erau în realitate, iar semnătura sa nu se devaloriza prin uzare cînd cerințele periodicei impuneau să se consemneze evenimente minore.

În consecință, cele mai multe din articolele sale sînt nesemnate. Cîteva poartă semnătura: „Viator”.

Am crezut că profilul ediției de față permite și publicarea unora dintre articolele nesemnate care, prin analiza limbii, a stilului și a ortografiei, se vădese ale lui Delavrancea, adesea semnalate de altele, a căror paternitate nu mai este pusă la îndoială.

(p. 185) GUVERN ȘI GAZETĂ

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 29, 17 aprilie 1888, p. 1. Nesemnat. Nu s-a reprodus, n-a fost semnalat sau comentat niciodată.

Prezenta ediție reproduce textul din *Democrația*.

(p. 189) TURPITUDINILE „LUPTEI”

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 32, 21 aprilie 1888, p. 1. Nesemnat. Nu s-a reprodus în nici un periodic sau volum, antum ori postum.

N-a fost menționat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 193) CHEMAREA LUI PETRE ÎN LUME

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 34, 23 aprilie 1888, p. 1. Nesemnat. Nu s-a reprodus în periodice sau în volum, nici în timpul vieții lui Delavrancea, nici postum. N-a fost semnalat de materialele bibliografice.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 196) POLITICA ÎN JUSTIȚIE

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 97, 16 iulie 1888, p. 1. Nesemnat. Nu s-a reproduș niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 200) JOS LOGICA!

A apărut în ziarul *Românul*, XXXII, 27 august 1888, p. 826. Semnat: „Un mîhnit“, pseudonim pe care Delavrancea nu l-a mai folosit altădată.

Conținutul articolului dezbate aceeași problemă a dărîmării Turnului Colțea, pe care Delavrancea, sub pseudonimul său frecvent întrebuintat, o repune trei zile mai tîrziu în paginile ziarului *Democrația*.

N-a fost niciodată reproduș, semnalat sau comentat, antum sau postum.

În prezenta ediție se reproduce textul din *Românul*.

(p. 203) TURNUL COLȚEA

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 132, 31 august 1888, p. 2. Semnat: „Viator“.

Dedicat lui Pake Protopopescu, primar al capitalei, cu formula ironică „Prea s-ției-sale primarului“, aluzie la testamente ale călugărilor în favoarea primarului.

Reproduș postum de Șerban Cioculescu în *Delavrancea, folclorul și Turnul Colțea* în *Gazeta literară*, VI, nr. 37 (287), 10 septembrie 1959, p. 3.

N-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului. Menționat de Al. Săndulescu, în *Delavrancea*, Buc., E.P.L., 1964, p. 249.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 206) IOAN HAGI-POP

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 135, 3 septembrie 1888, p. 3. Semnat: „Viator“.

N-a fost retipărit niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa contemporană, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 208)

ACROBATISM

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 150, 23 septembrie 1888, p. 2. Nesemnat. Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost remarcat de presa antumă sau postumă; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 211) MAIORESCU, YOUNG, MAIRE, DA ȘI MAR-GIRL-MAN

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 151, 24 septembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator“.

Nu s-a reproduș niciodată și n-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului, nici de bibliografii ulterioare.

Joc de cuvinte batjocoritor la adresa celor numiți, frizînd trivialul. Presa epocii este plină de asemenea exemple.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 214) CARNETUL PRINCEPELUI DE GALLES

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 152, 25 septembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator“. Nu s-a reproduș niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului, nici de bibliografii ulterioare.

Se reproduce textul din *Democrația*.

Delavrancea atacă pe Pake Protopopescu, primar al capitalei, pentru incultura, lăcomia și lipsa de spirit gospodăresc în administrație; pe Theodor Rosetti pentru incapacitatea de a roști un discurs în calitate de prim-ministru și pentru ilegalitatea activității sale politice în timp ce era membru al Curții de casație; pe prințul Știrbei, pentru totala sa lipsă de însușiri necesare unui om de stat; în ceea ce privește pe Maiorescu, face aluzie la procesul ce i s-a intentat la Iași; întregul partid junimist, în frunte cu P.P. Carp, este persiflat pentru concepția lui politică.

Prințul de Galles — titlu britanic, purtat de fiul cel mai mare al suveranului. A fost creat în 1301 de Eduard I în favoarea fiului său Eduard.

Știrbei Barbu Alexandru (1836—1895) — fiul domnului Barbu Știrbei. A fost ministru al lucrărilor publice în cabinetul junimist de la 12 noiembrie 1888 la 30 martie 1889.

(p. 218) JAK ȘI MINUNILE ȘTIINȚEI

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 164, 9 octombrie 1888, p. 3. Semnat: „Viator“.

N-a fost reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de nici un material biobibliografic.

Prezenta ediție reproduce textul din *Democrația*.

(p. 221) GUNĂ VERNESCU - „DURA LEX, SED LEX“

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 172, 19 octombrie 1888, p. 1—2. Nesemnat.

N-a fost retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 224) GENEZA D-LUI P.P. CARPP

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 180, 29 octombrie 1888, p. 1—2. Nesemnat.

N-a fost retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 227) LACRĂMILE „ROMÂNIEI LIBERE“

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 182, 1 noiembrie 1888, p. 1—2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presă nici antum, nici postum; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice din timpul vieții lui Delavrancea sau ulterior.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 231) GENEZA MESAJULUI

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 183, 2 noiembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator“.

Nu s-a retipărit niciodată, nici în periodice, nici în volum.

N-a fost semnalat de presa contemporană lui Delavrancea, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

Barozzi Constantin (1883—1921) — general, șef de stat-major, întemeietorul Institutului geografic al armatei, ministru de război în guvernul P.P. Carp (1888).

Max — pseudonimul lui Dumitru Rosetti (1830—1903) — om politic, fratele Elenei Cuza, membru al „Junimii“.

Nica Theodor — membru al „Junimii“, conservator-junimist.

Germani Menelas (Ghermani) (1836 —?) — mare financiar de origine macedoneană; ministru de finanțe în guvernarea junimistă din 1888—1889.

Ollănescu-Ascanio Dumitru (1849—1903) — poet, publicist și om politic român, membru al „Junimii“, traducător al lui Horațiu.

Laurian Dimitrie (1846—1906) — fiul lui August Treboniu Laurian, fondator al ziarului *România liberă*.

Săndulescu-Nenoveanu I.G. (1843 —?) — magistrat. În 1888, deputat.

Aemilius Papinianus (Papinian) — jurisconsult roman, prefect al pretoriului sub Septimiu Sever, ucis în 212 din ordinul lui Caracalla.

p. 234) DISCURSUL LUI JAK!!! ETC.

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 187, 6 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în presă; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

În ediția prezentă se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 237) CRONICĂ. CULISE PARLAMENTARE.

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 189, 10 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de nici un material biobibliografic antum sau postum.

Ediția prezentă reproduce textul din *Democrația*.

(p. 240) JAK

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 190, 11 noiembrie 1888, p. 2. Semnat: „Prele“.

Nu s-a reprodus niciodată, nici în periodice, nici în volum.

N-a fost semnalat de presa contemporană, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

Acest pseudonim mi-a fost indicat ca al lui Delavrancea de poetul Radu D. Rosetti și de Victor Bilciurescu. Analiza ideilor și a stilului confirmă indicația celor doi contemporani ai lui Delavrancea.

(p.242) CRONICA. CULISE PARLAMENTARE

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 191, 12 noiembrie 1888, p. 2. Semnat: „Tom”.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa contemporană scriitorului, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

Ca și pseudonimul „Prele”, acest nou pseudonim ne-a fost semnalat de Radu D. Rosetti și Victor Bilciurescu.

Explicația acestor pseudonime — folosite rar de altfel — care înlocuiesc pe frecventul „Vitor”, este că la ziarul *Democrația*, scriitorul era nevoit adesea să completeze mai multe rubrici. Folosirea altui pseudonim dădea impresia de opinie mai largă, defavorabilă celor atacați.

Mirzescu George (1834—1911) — profesor de drept civil la Universitatea din Iași, apoi din București. Și-a început activitatea politică alături de M. Kogălniceanu. În 1887 -1888 rostește în Cameră mai multe interpelări, pe care apoi le publica în broșuri.

Florescu Em. Ioan (1819 -1893) — general, ginerele lui Bibescu Vodă; fondator al școlii militare.

Max Rosetti Teșchici (*Rosetti Teșcanu Dumitru*) (1853—1897) — fiul lui Costache Rosetti; președinte al Ligii culturale — Bacău; subvenționează ziarul *Muncitorul*.

(p.244) O ADRESĂ DE FELICITARE

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 196, 18 noiembrie 1888, p. 2.

Nesemnăt. Nu s-a reproduș în periodice, nu s-a retipărit în volume antume sau postume; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice din timpul vieții scriitorului ori ulterior.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 246) CALEIDOSCOP

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 198, 20 noiembrie 1888, p. 1—2. Nesemnăt.

Nu s-a reproduș în alte periodice; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Ediția prezentă reproduce textul din *Democrația*.

(p. 250) TESTAMENTUL LUI JAK

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 198, 20 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnăt.

Nu s-a reproduș niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost semnalat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Ediția de față reproduce textul din *Democrația*.

(p.253) PROSTIE ȘI LAȘITATE

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 199, 23 noiembrie 1888, p. 2. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit în periodice sau în volum; n-a fost comentat; n-a fost menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.257) MĂȘTI ȘI ILUZII

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 203, 27 noiembrie 1888, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit în alte periodice sau în volum; nu a fost menționat de materialele biobibliografice.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.262) INCHIZITORUL ȘI MAIMUȚA

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 207, 2 decembrie 1888, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a reproduș niciodată în vreun periodic sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; materialele biobibliografice antume și postume nu l-au menționat.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p.265) „CACEALMALE JUNIMISTE”

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 208, 3 decembrie 1888, p. 1; nr. 209, 4 decembrie 1888, p. 1. Nesemnăt.

Am dat o singură dată titlul, marcînd cu I și II cele două articole cu același titlu și conținut atît de strîns legat.

Nu s-a reproduș niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presă; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 270) PARACLISERUL PACU

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 214, 11 decembrie 1888, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat în presă; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 272) A (CRONICĂ)

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 216, 14 decembrie 1888, p. 2.

Nesemnăt. Nu s-a retipărit nici în periodice, nici în volum antum sau postum. N-a fost menționat de nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 274) CE ASEMĂNARE! (LIRISM ÎN PROZĂ)

A apărut în ziarul „*Democrația*“, I, nr. 219, 17 decembrie 1888, p. 2. Semnat: „Viator“.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost semnalat în presa timpului, nici în bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

Canova Antonio (1757–1822) — sculptor italian, principal reprezentant al neoclasicismului european; a fost sculptorul favorit al lui Napoleon I. Artă lui se caracterizează prin grație, perfecțiunea execuției și puritatea contururilor.

(p. 276) UN BĂTRÎN NEBUN

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 225, 24 decembrie 1888, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat de presă vremii; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 279) CIOCOIUL

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 226, 25 decembrie 1888, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a reproduș niciodată; n-a fost comentat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 281) CELEBRUL GUNĂ

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 227, 29 decembrie 1888 p. 1–2. Nesemnăt.

Nu s-a reproduș niciodată; n-a fost comentat și nici semnalat sau atribuit lui Delavrancea de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 284) SORCOVA

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 230, 1 ianuarie 1889, p. 2. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 287) ELITA SĂ AMUZĂ!

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 231, 3 ianuarie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 291) NOUL PREȘEDINTE AL CAMEREI

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 245, 21 ianuarie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a reproduș niciodată; n-a fost comentat în epocă, nici ulterior; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume și postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 294) NAUFRAGIUL LUI CARP

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 249, 26 ianuarie 1889, p. 1–2. Nesemnăt.

Nu s-a reproduș niciodată; n-a fost comentat; nu s-a menționat în nici un material biobibliografic antum sau postum.

În prezenta ediție se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 297) D. PANU

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 251, 28 ianuarie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum; materialele biobibliografice antume și postume nu l-au menționat.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 299) TURNŪRILE ÎN PARLAMENT

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 256, 5 februarie 1889, p. 1. Nesemnăt.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume și postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 302) DUMITRU BRĂTIANU

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 263, 14 februarie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată; n-a fost comentat; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 305) CARP ȘI LAHOVARI

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 280, 5 martie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în presa vremii; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume și postume.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 309) MIC ȘI NEBUN

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 283, 9 martie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat de presa vremii; n-a fost menționat de materialele biobibliografice antume sau postume.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 312) PERSONALITĂȚI EMINENTE

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 286, 12 martie 1889 p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în presă; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 315) BANCHETUL „DEMOCRAȚIEI“

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 289, 16 martie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat în presă; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 318) ACADEMIA NOASTRĂ ȘI NEMURITORUL ODOBESCU.

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 294, 22 martie 1889, p. 1—2; nr. 296, 24 martie 1889, p. 1—2. Nesemnat.

Am dat o singură dată titlul, mai ales că în al doilea articol se continua numerotarea capitolelor cu cifre romane din primul articol.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau în volum; n-a fost comentat în presa vremii.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 327) AFARĂ!

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 296, 24 martie 1889, p. 1—2. Nesemnat. N-a fost reprodus niciodată; nu s-a menționat în materialele biobibliografice antume sau postume.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 330) STÎLPI ȘI LUCEFERI

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 353, 6 iunie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată în periodice sau volum, antum sau postum. N-a fost menționat în materialele bibliografice.

Se reproduce textul din *Democrația*.

(p. 334) DOMNUL BIBESCU ȘI EXPOZIȚIA ROMÂNĂ DIN PARIS

A apărut în ziarul *Voința națională*, VI, nr. 1.435, 29 iunie 1889, p. 1; nr. 1.436, 1 iulie 1889, p. 1; nr. 1.441, 7 iulie 1889, p. 1; nr. 1.442, 8 iulie 1889, p. 1; nr. 1.448, 15 iulie 1889, p. 1; nr. 1.449, 16 iulie 1889, p. 1.

Semnat doar cu inițiala „D“.

Nu s-a retipărit în periodice sau în volum. N-a fost menționat sau comentat în presa vremii, nici în materialele bibliografice ulterioare.

Ediția de față reproduce textul din *Voința națională*.

(p. 348) ORDGESCH, IATOUR, TRONICA ȘI TAIVAIOSA

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 373, 1 iulie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost semnalat în presă, nici în materialele biobibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 352) MESCHIN ȘI CANALIE

A apărut în ziarul *Democrația*, I, nr. 375, 4 iulie 1889, p. 1—2. Semnat: „V...”

Nu s-a retipărit niciodată în volum sau în periodice.

N-a fost semnalat de presa timpului, nici de bibliografii ulterioare. Ediția de față reproduce textul din *Democrația*.

Inițiala este a pseudonimului *Viator*.

Brătianu Dimitrie (1818—1890) — fratele mai mare al lui I.C. Brătianu, ministru plenipotențiar la Constantinopol între 1876 și 1885. Formează cu Lascăr Catargiu și G. Vernescu „opозиția unită”, care în 1888 contribuie la răsturnarea guvernului liberal.

Lahovari Em. Gheorghe (1854—1897) — diplomat, proprietar al ziarului *L'Indépendance roumaine*, deputat în 1888—1891; polemizează cu N. Filipescu și *Epoca*; moare ucis în duel de N. Filipescu.

Manu George Ion (1833—1911) — general, fiul vornicului Ion Manu; în 1888 ministru de război, iar în 1889 formează pentru scurtă vreme un cabinet de concentrare conservatoare.

Păulescu Grigore George (1842—1897) — om politic român, iubitor al artelor, supranumit în epocă „Mecena”. În casa sa se întâlneau tinerii literați, concurând în oarecare măsură sesiunile „Junimii”. A fondat revista *Dreptul* și a condus ziarele conservatoare *Timpul* și *Epoca*.

Aslan Nicolae Ceaur (1839 — ?) — partizan al Unirii Principatelor. A condus *Monitorul Oficial*, funcție încredințată de M. Kogălniceanu.

Catargiu Lascăr (1823—1899) — membru al *Diaconului ad-hoc* din Iași; participă la răsturnarea lui Cuza. În 1889 prim-ministru și ministru de interne conservator.

Vernescu George D. (Gună; 1830—1900) — om politic, ministru de justiție junimist în 1888—1889; ministru de finanțe în 1889—1891 în formația liberal — conservatoare.

(p.355) IDEI, IDEI, IDEI!

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 414, 22 august 1889, p.1—2. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată; nu a fost semnalat de presă, nici de materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.359) JUNIMIȘTI

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 423, 2 septembrie 1889 p. 1—2. Nesemnat.

Nu s-a retipărit, n-a fost semnalat de presă și nici menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

În această ediție reproducem textul din *Democrația*.

(p.364) SPĂTARUL FĂRĂ SPADĂ

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 425, 5 septembrie 1889, p. 1—2. Nesemnat.

N-a fost niciodată retipărit și nu a fost menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p.369) GENERAL „POLIȘINEL”

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 426, 6 septembrie 1889, p. 2—3 Semnat: „Viator”.

S-a reproduș, cu același titlu și cu aceeași semnătură, în ziarul *Voința națională*, VI, nr. 1.491, 7 septembrie 1889, p. 2—3, specificându-se: „din *Democrația*”.

Reproducem textul din *Voința națională*.

N-a fost semnalat de presa timpului, nici de bibliografii ulterioare.

Bayard Pierre Terrail senior de ..., supranumit „cavalerul fără frică și fără vină” (1476—1524) — luptător francez glorios în războaiele lui Carol al VIII-lea, Ludovic al XII-lea și Francisc I.

Calomfirescu Radu, boier al lui Mihai Viteazul, se face vestit în luptele cu tătarii; moare în 1593. A inspirat poporului balada care-i poartă numele.

Șonțu Gh. (1851—1877) — maior, mort în fruntea batalionului său la asaltul Griviței în 1877.

Mărăcineanu Valter (1840—1877) — ofițer român, mort eroic în fruntea companiei sale la asaltul Griviței.

Farcaș Popa Stoica, căpitan de oaste sub Mihai Viteazul.

(p.372) SEPARATISM

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 429, 10 septembrie 1889, p. 1—2; nr. 430, 12 septembrie 1889, p. 1—2; nr. 431, 13 septembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat de presă, n-a fost menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Prezenta ediție reproduce textul din *Democrația*.

Prima parte a apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 446, 1 octombrie 1889, p. 1. Nesemnat. Partea a doua a apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 470, 1 noiembrie 1889, p. 1—2. Semnat: „Viator“.

S-a reprodus antum, numai partea a doua, în ziarul *Secolul XX*, I, nr. 50, 20 iunie 1899, p. 1, cu titlul: *Nababul* de „Viator“ (Barbu Șt. Delavrancea).

N-a fost inclus în volume antum sau postum. N-a fost menționat în nici un material bibliografic.

Reproducem textul din *Democrația*. Am dat o singură dată titlul, marcind cu cifre romane cele două părți constitutive.

Caracterul de pamflet este mai accentuat în partea a doua în care „Viator“ se declară în dezacord cu autorul articolului cu același titlu de la 1 octombrie 1889, ca și cum n-ar fi fost el însuși — modalitate de a relua în noiembrie subiectul și a stîrni interesul opiniei publice cu privire la G. Gr. Cantacuzino-Nababul.

Cantacuzino George Gr. (1837—1913) — cunoscut sub porecla de „Nababul“, președinte al Camerei, șef al partidului conservator.

„*Areci de trei*“ — formulă folosită în vinzările la licitație. *Areci*, sau *hæreci*, interjecție de origine turcă, însemnând „adjudecat“. Se repeta de trei ori prețul ultimului ofertant pentru un obiect, după care se spunea „areci de trei ori“ și obiectul devenea proprietatea acestuia, oricare ar fi fost ulterior prețul oferit de un alt cumpărător.

Pitt (William Pitt, zis Al doilea Pitt) (1759—1806) — om politic britanic din grupul patrioților, care restabilește echilibrul financiar al țării, creînd un fond de amortizare a datoriei publice și încheind un tratat de comerț cu Franța. A luptat contra corupției.

Lorenzo Magnificul de Medici (1449—1492) — conducător al Florenței, protector al artiștilor; favorizează înflorirea artelor în Renașterea italiană și dezvoltarea umanismului.

Cosma de Medici (Cosimo il Vecchio) (1389—1464), fratele lui Lorenzo. Familia de Medici este la origine o familie de bancheri chemată să domnească asupra Florenței, dar gloria lor este gustul artistic și generozitatea cu care au sprijinit pe creatorii timpului lor.

Strat Ioan D. (1836—1879) — profesor de economie politică la Universitatea din Iași.

(p. 393)

IUBITE KERNBACH

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 455, 12 octombrie 1889, p. 2.

Semnat: „Viator“.

Nu s-a republicat niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa vremii, nici de bibliografii ulterioare.

Reproducem textul din *Democrația*.

Kernbach George I., cu pseudonimul *Gheorghe din Moldova* (1859—1909) — poet; debutează în *Revista nouă* a lui Hașdeu.

(p. 396)

O RUINĂ

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 465, 25 octombrie 1889, p. 1—2. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat de presă, nu s-a menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 399)

MAGNETISM ANIMAL

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 475, 7 noiembrie 1889, p. 2. Semnat: „Viator“.

Nu s-a republicat niciodată, nici în periodice, nici în volum. N-a fost semnalat de presa epocii, nici de bibliografii ulterioare. Ediția de față reproduce textul din *Democrația*.

Gherassi Nicolae — juriconsult. Face parte din cabinetul Lascăr Catargiu, ministru de justiție în 1890.

Lahocari Alexandru (1841—1897) — conservator, de mai multe ori deputat, ministru de domenii în cabinetul Teodor Rosetti (1888—1889).

Iancovescu Ioan — director politic al ziarului *Naționalul*, avocat; membru al opoziției unite, colaborator la *Epoca*.

Halton Avram (1800—1884) — mare bancher. A contractat în 1866 cu statul român, în numele unui grup financiar străin, împrumutul „Oppenheim“, cel dintîi făcut de țara noastră. Delavrancea a considerat totdeauna că pe această cale situația economică a țării s-a înrăutățit.

(p. 403) POLITICA DOAMNELOR CONSERVATOARE

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 491, 28 noiembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat în presă și nici menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 408)

VĂL SAU ELOCINȚĂ

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 496, 3 decembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată; n-a fost comentat de presă și nu s-a menționat în nici un material bibliografic antum sau postum.

Prezenta ediție reproduce textul din *Democrația*.

(p. 412) C.C. ARION ȘI MORALA FABULEI

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 505, 15 decembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată, n-a fost comentat în presă și nu s-a menționat în nici un material bibliografic antum sau postum.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 415) APOSTOLEANU

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 506, 16 decembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a reprodus niciodată, n-a fost comentat de presă și n-a fost menționat în materialele bibliografice antume sau postume.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 419) D. MIHAIL KOGĂLNICEANU ȘI G. PANU

A apărut în ziarul *Democrația*, II, nr. 509, 20 decembrie 1889, p. 1. Nesemnat.

Nu s-a retipărit niciodată, n-a fost comentat de presă și nici menționat în vreun material bibliografic antum sau postum.

Reproducem textul din *Democrația*.

(p. 424) ÎNGÎMFARE

A apărut în ziarul *Democrația*, III, nr. 521, 9 ianuarie 1890, p. 2. Semnat: „Același sergent“.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost semnalat în presa vremii.

Reproducem textul din *Democrația*.

Cum în ziua de 10 ianuarie apare un articol semnat „Alt sergent“, iar în ziua de 11 ianuarie altul semnat „Un sergent“, putem presupune că toate trei articolele au fost redactate odată, dar cu intenția de a le publica în ordine inversă, așa cum indică logic pseudonimele folosite, dar din motive necunoscute și neimportante pentru valoarea articolelor, ele au fost inserate în ziar altfel.

Mirabeau Honoré Gabriel Riqueti, conte de ... (1749—1791) — nobil, ales deputat revoluționar. În ședința din 23 iunie 1789 rostește o apostrofă rămasă celebră: „Sîntem aici prin voința poporului și nu vom ieși decît prin forța baionetelor“.

(p. 428)

LITTRÉ ȘI GOGU-MANU

A apărut în ziarul *Democrația*, III, nr. 522, 10 ianuarie 1890, p. 2—3. Semnat: „Alt sergent“.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum.

N-a fost remarcat de presa timpului.

Ediția de față reproduce textul din *Democrația*.

Dragostea lui Delavrancea pentru limbă ca mijloc subtil de comunicare și expresie artistică, elaborare milenară a unei comunități naționale, se manifestă frecvent și în formele cele mai diverse.

Littre Emile (1801—1881) — filozof, medic, om politic și lexicograf francez, a cărui operă — *Istoria limbii franceze* (1862) și *Dictionarul limbii franceze* (1863—1873) — l-a recomandat ca membru al Academiei Franceze.

(p. 432)

„SĂ LE“ ÎN LOC DE „SĂ SE“!!!

A apărut în ziarul *Democrația*, III, nr. 523, 11 ianuarie 1890, p. 2. Semnat: „Un sergent“.

Nu s-a reprodus niciodată în periodice sau în volum. N-a fost semnalat de presa epocii.

Reproducem textul din *Democrația*.

Paulus, Jean-Paul Habans, zis *Paulus* (1845—?) — cîntăreț popular francez, foarte cunoscut în epoca studiilor lui Delavrancea în capitala Franței.

TABLA ILUSTRAȚIILOR

Prima pagină a ziarului <i>Epoca</i> din 1885.	96— 97
Pagină din ziarul <i>Democrația</i> , a cărei redacție este condusă de Delavrancea de-a lungul celor doi ani de apariție: 1888—1890. . .	96— 97
Pagină din revista <i>Viața</i> , cu articolul polemic al lui Delavrancea contra lui Al. Xenopol.	192—193
Caricatură. Delavrancea solicitat de ambele partide „istorice“.....	192—193
B. Delavrancea în anul 1893.	288—289
Delavrancea în 1897. Desen de Artachino, în ziarul <i>La Roumanie illustrée</i>	288—289
Delavrancea renunțând la literatură pentru po- litică (revista <i>Pagini literare</i> , 1899). . .	384—385
Scriitorul în grădina locuinței din strada Pri- măverii, în 1905.	384—385

CUPRINSUL

PUBLICISTICĂ. ARTICOLE POLITICE (4)

Un ministru	9(437)
Mi-Carême	31(438)
Correspondență pariziană. Impresii	37(438)
Correspondență pariziană	43(439)
Inaugurarea monumentului lui Michelet	49(439)
Correspondență pariziană. Sufragiul universal și mitinguri	56(440)
Correspondență pariziană	62(440)
Domnule redactor	68(441)
București, 15 ianuarie [1885]	75(442)
Cum suntem guvernați	79(443)
Urișilor de la „Étoile roumaine“	84(443)
Abstracția în discuții	86(444)
„Fiii poporului“ și „sărăcia“ poporului	91(444)
Lași	96(444)
Premierul năzdrăvan	98(444)
Curierul băilor	102(445)
Șapte zile la Constanța. Note constanțiane. Memoriu „Pro Nasone“	113(446)
Beizadeaua (Portret popular)	135(447)
La Herăști	141(447)
Conservatorism și neoconservatorism	146(448)
Scrisoare deschisă d-lui George Bibescu	160(448)
Neoconservatorism și instincte	165(448)
A doua scrisoare deschisă prințului George Bibescu	171(448)
Scrisoare deschisă către domnișorul Alexandru Cuza	175(448)

Latul sabiei	181(449)
Guvern și gazetă	185(449)
Turpitudinile „Luptei“	189(449)
Chemarea lui Petre în lume	193(449)
Politica în justiție	196(450)
Jos logica!	200(450)
Turnul Colțea	203(450)
Ioan Hagi-Pop.....	206(450)
Acrobatism	208(451)
Maiorescu, young, maire, da și mar-girl-man	211(451)
Carnetul principelui de Galles	214(451)
Jak și minunile științei	218(452)
Gună Vernescu — „Dura lex, sed lex“	221(452)
Geneza d-lui P.P. Carpp	224(452)
Lacrămile „României libere“	227(452)
Geneza mesajului	231(452)
Discursul lui Jak!!! etc.	234(453)
Cronică. Culise parlamentare.	237(453)
Jak	240(453)
Cronica. Culise parlamentare.....	242(454)
O adresă de felicitare	244(454)
Caleidoscop	246(454)
Testamentul lui Jak	250(454)
Prostie și lașitate	253(455)
Măști și iluzii	257(455)
Inchizitorul și maimuța	262(455)
„Cacealmale junimiste“.....	265(455)
Paracliserul Pacu.....	270(455)
A (Cronică)	272(456)
Ce asemănare! (Lirism în proză)	274(456)
Un bătrîn nebun.....	276(456)
Ciocoliul	279(456)
Celebrul Gună	281(456)
Sorcova	284(457)
Elita să amuză!.....	287(457)
Noul președinte al Camerei	291(457)
Naufragiul lui Carp.....	294(457)
D. Panu	297(457)
Turnurile în parlament	299(457)
Dumitru Brătianu.....	302(458)

Carp și Lahovari	305(458)
Mic și nebun	309(458)
Personalități eminente.....	312(458)
Banchetul „Democrației“	315(458)
Academia noastră și nemuritorul Odobescu	318(459)
Afară!	327(459)
Stilpi și luceferi	330(459)
Domnul Bibescu și expoziția română din Paris	334(459)
Ordgesch, iatour, tronica și taivaioasa	348(459)
Meschin și canalie	352(459)
Idei, idei, idei!	355(460)
Junimiștii	359(460)
Spătarul fără spadă	364(461)
General „Polișinel“	369(461)
Separatism	372(461)
Nababul	384(462)
Iubite Kernbach	393(462)
O ruină	396(463)
Magnetism animal	399(463)
Politica doamnelor conservatoare	403(463)
Văl sau elocință	408(464)
C. C. Arion și morala fabulei	412(464)
Apostoleanu	415(464)
D. Mihail Kogălniceanu și G. Panu	419(464)
Îngîmfare	424(464)
Litré și Gogu-Manu	428(465)
„Să le“ în loc de „să se“!!!	432(465)
Note	435
Tabla ilustrațiilor	467

